

Nr 222.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m.; given Stockholms slott den 9 april 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORESS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och, såvitt angår frågor om lokaler för krigsarkivet och för militära staber i Östersund, jämväl med chefen för kommunikationsdepartementet anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, frågor rörande vissa byggnadsföretag för armén och marinen m. m. samt anför därvid följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1943. 1 saml. Nr 222.

I. Inledning.

I statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkterna 1 och 6) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till vissa byggnadsarbeten m. m., avseende investeringar i arméförvaltningens och marinförvaltningens del-fonder av försvarsväsendets fastighetsfond, för budgetåret 1943/44 anvisa två investeringsanslag av 24 miljoner kronor respektive 10 miljoner kronor ävensom medgiva, att dessa anslag finge i enlighet med vad i propositionen närmare angivits överskridas, i den mån så erfordrades för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsverkspropositionen eller i särskild proposition anfördes skulle komma till utförande med anlåtande av berörda anslag.

Det sålunda framlagda förslaget innebär, att även för byggnadsanslagens del övergång sker till den anslagstyp, som för de större materielanskaffningsanslagen å fjärde huvudtiteln tillämpats från och med innevarande budgetår. Till belysande av innebörden i denna anslagstekniska anordning må, i anslutning till den i statsverkspropositionen därom lämnade redogörelsen, anföras följande.

De investeringsanslag, som Kungl. Maj:t hemställt till riksdagen att anvisa, utgöra till beloppet omkring en fjärdedel av de belopp, som för de fyra budgetåren 1943/47 återstå att anvisa av de medel, som ingå i de i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnadsramarna för byggnadsarbeten för de särskilda försvarsgrenarna. Anslagen — kvotanslag — beräknas i allmänhet på grundval av prisnivån den 1 juli 1941 och få överskridas, förutom med belopp till mötande av prisstegringar, inom ramen för de belopp, som inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen återstå att anvisa. Anslagen få med visst undantag tagas i anspråk endast för investeringar, som av riksdagen godkänts. Då beräkningen av anslagen icke påverkas av nya investeringsförslag, ha anslagen i riksstatsförslaget kunnat upptagas med slutligt angivna belopp, ehuru vissa byggnadsfrågor i brist på fullständig utredning icke samtidigt upptagits till behandling. Förslag, vilka efter statsverkspropositionens avlå-tande framläggas för riksdagen rörande anslagens ianspråktagande, böra så-lunda erhålla formen av medgivande att för utförande av avsedda byggnads-arbeten m. m. taga anslagen i anspråk. Merkostnader till följd av prissteg-ring avses skola falla utanför den av riksdagen i samband med försvarsbe-slutet angivna kostnadsramen, i den mån icke utrymme härför kan inom ramen beredas genom besparingar. Kvarstående kostnadsökning till följd av prisstegring förutsättes bli föremål för senare reglering. Tills vidare kan sådan kostnadsökning bestridas inom ramen för de medel, som stå till för-fogande vid överskridande av kvotanslagen med belopp som inom den av riksdagen fastställda kostnadsramen återstå att anvisa.

Vid anmälan i statsrådet av förenämnda anslagsfrågor anförde jag, att det dittills icke varit för de militära förvaltningsmyndigheterna möjligt att i alla

fall, till efterkommande av 1942 års riksdags önskemål, förebringa närmare utredning rörande de olika byggnadsföretag, som myndigheterna upptagit i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44. Enligt vad jag hade inhämtat föreläge emellertid möjlighet att för arméns och marinens del inom den närmaste tiden förebringa mera definitiva beräkningar rörande kostnaderna för flertalet av de byggnadsföretag, som för närvarande vore under förberedelse. Med hänsyn därtill ansåg jag mig icke böra då taga ställning till myndigheternas framställningar i fråga om sådana byggnadsföretag, beträffande vilka inom en nära framtid säkrare hållpunkter för bedömandet sålunda kunde förväntas föreligga, varför jag för arméns del i propositionen upptog till behandling endast sådana byggnadsföretag, beträffande vilka jag ansett tillräcklig utredning föreligga. För marinens del föreslog jag visserligen, att vederbörligt byggnadsanslag skulle äskas i ifrågavarande sammanhang, men avsåg att återkomma senare under riksdagen beträffande de särskilda byggnadsbehov, som borde tillgodoses med detta anslag.

I enlighet med vad i statsverkspropositionen sålunda förutsatts, ha sedermera arméförvaltningen och marinförvaltningen med skrivelser den 10 februari 1943 inkommit med ytterligare utredning rörande ett flertal byggnadsföretag för armén och marinen. Jag anhåller att nu få upptaga dessa byggnadsfrågor till behandling.

Samtidigt torde få anmälas vissa andra medelsbehov avseende investeringar i försvarsväsendets fastighetsfond samt med sådana investeringar sammanhängande frågor.

Till frågan om anvisande av medel för viss med ifrågavarande byggnadsföretag sammanhängande inventarieanskaffning m. m. torde jag få återkomma i annat sammanhang.

II. Kapitalinvesteringar, som skola bestridas med de i 1943 års statsverksproposition upptagna kvotanslagen.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

ARMÉFÖRVALTNINGENS DELFOND.

I statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 1) har Kungl. Maj:t, såsom inledningsvis i korthet anmärkts, föreslagit riksdagen att dels till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 24,000,000 kronor, dels ock medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom på sätt i propositionen angivits med belopp, som betingas av prisstegring — inom ramen av ett belopp av 93,988,000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsverkspropositionen eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag.

Det i statsverkspropositionen anmälda medelsbehovet under budgetåret 1943/44 för byggnadsarbeten, som förutsatts skola komma till utförande med anlitande av ifrågavarande anslag, utgör tillhoppa 8,110,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av i runt tal 7,450,000 kronor.

Jag upptager nu till behandling vissa ytterligare byggnadsbehov, som böra tillgodoses med berörda anslag.

Sedan arméförvaltningen anmodats att inkomma med såvitt möjligt fullständiga kostnadsberäkningar beträffande samtliga de byggnadsföretag, som enligt ämbetsverkets mening borde komma till utförande under femårsperioden 1942/47, med angivande tillika av de olika arbetenas angelägenhet, har *arméförvaltningen* i sin förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att inom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse numera i samråd med vederbörande militära myndigheter uppgjorts på prisläget den 1 juli 1941 baserade kostnadsberäkningar såväl rörande de inom försvarsbeslutets kostnadsram fallande byggnadsföretagen som rörande de byggnadsarbeten, vilkas avskrivningsbehov enligt statsverkspropositionen till innevarande års riksdag skulle täckas med särskilda medel. Därjämte hade inom ämbetsverkets tygdepartement, intendenturdepartement och sjukvårdsstyrelse uppgjorts sammanställningar av i samband med förutnämnda byggnadsföretag stående kostnader för anskaffande av i förekommande fall erforderlig maskinell utrustning, möbler och andra inventarier samt sjukvårdsutrustning m. m.

De sålunda utförda kostnadsberäkningarna ha sammanfattats i en vid skrivelsen fogad sammanställning jämte bilagor, varvid byggnadsarbetena i enlighet med i statsverkspropositionen gjord uppdelning sammanförts i tre grupper, nämligen a) av försvarsbeslutet föranledda byggnadsarbeten m. m., b) övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m. samt c) byggnadsarbeten, vilkas avskrivningsbehov skall täckas med särskilda medel. Beträffande de under a) upptagna arbetena har tillämpats samma indelningsgrund som i 1941 års försvarsutrednings till grund för försvarsbeslutet liggande kostnadsberäkningar. De under b) upptagna arbetena ha uppdelats i tre avdelningar, nämligen en (grupperna b I—VI) omfattande arbeten, för vilka medel redan anvisats av 1942 års riksdag eller äskats i statsverkspropositionen eller propositionen nr 2 till innevarande års riksdag, en annan (gruppen b VII) omfattande övriga i arméförvaltningens anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagna men av Kungl. Maj:t ännu icke slutligt prövade byggnadsbehov, samt den tredje (gruppen b VIII) omfattande efter avgivandet av nämnda anslagsäskanden uppkomna behov.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 rörande förutsättningarna för de verkställda kostnadsberäkningarna anfört följande.

Vid beräklandet av kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten under rubrikerna »Nybyggnad av kaserner», »Barackbyggnader» och »Garagebyggnader» har arméförvaltningen utgått från den förutsättningen, att Skånska pansarregementet skall förläggas till Norra skånska infanteriregementets etablissemang i Kristianstad samt att sistnämnda regemente förläggas till Skånska pansarregementets etablissemang i Hälsingborg. Av Kungl. Maj:t anbefalld utredning rörande ny förläggningssort för Andra intendenturkom-

paniet och arméns intendenturförråd i Karlsborg har ännu icke hunnit helt slutföras och har ämbetsverket i det följande räknat med att nämnda förband och anstalt under femårsperioden komma att kvarbliva å nuvarande förläggningssort. Det torde emellertid bliva nödvändigt att under denna period tillgodose det föreliggande behovet av ytterligare förrådsutrymme genom uppförande av nya förrådsbyggnader å den plats, dit kompaniet och intendenturförrådet i framtiden komma att förläggas. I statsverkspropositionen till 1943 års riksdag, kapitalbudgeten, bilaga 2, har beträffande stabsbyggnaden för V. militärbefälsstaben anförts, att undersökning borde verkställas rörande möjligheten av inköp av den Karlstad stad tillhöriga byggnad, vari staben nu vore inrymd. Då emellertid denna utredning ännu icke hunnit slutföras, har i detta sammanhang räknats med det i statsverkspropositionen för ändamålet beräknade beloppet. Arméförvaltningen har vidare utgått från den förutsättningen, att artilleriskjutskolan skall förflyttas från Skillingsryd och i stället förläggas till jämväl för Bergslagens artilleriregemente avsett nytt skjutfält i trakten av Villingsberg.

Enligt sammanställningstabellen uppgå totalkostnaderna för av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsföretag (a-arbeten) till 93,366,200 kronor och för övriga inom försvarsbeslutets kostnadsram fallande byggnadsarbeten (b-arbeten) till 62,210,500 kronor, eller tillhopa 155,576,700 kronor. Beloppen hänföra sig här — liksom i det följande, där ej annat särskilt angivits — till prisläget den 1 juli 1941.

Med hänsyn såväl till att detta belopp överstiger vad som i försvarsbeslutet beräknats för ändamålet (140,000,000 kronor, varav 90,000,000 kronor för av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsföretag), som till att i detsamma icke inräknats kostnader för vissa byggnadsföretag, vilka ännu äro föremål för särskilda utredningar men beträffande vilka det kan förutses, att de behöva utföras under femårsperioden, har arméförvaltningen ansett en reducering i nu framlagt byggnadsbehov oundgängligen nödvändig, därest den angivna kostnadsramen icke skall överskridas. En dylik åtgärd har ansetts vara erforderlig även med hänsyn till nödvändigheten av att för återstående del av femårsperioden reservera ett belopp för mötande av sådana under denna tid uppkommande behov, vilka nu icke kunna överskådas.

I fråga om möjligheterna för en reduktion av byggnadsbehoven har arméförvaltningen närmare anfört följande.

Då de byggnadsarbeten, vilka direkt föranletts av försvarsbeslutet, äro nödvändiga för den nya försvarsorganisationens genomförande, synas dessa i första hand böra komma till utförande. Detsamma gäller även de arbeten, som upptagits i olika Kungl. Maj:ts propositioner och för vilkas utförande i vissa fall medel redan ställts till fortifikationsstyrelsens förfogande. Den nödvändiga reduceringen av nu framlagda byggnadsbehov läser därför främst böra göras bland de i sammanställningen under rubrikerna b VII och b VIII upptagna arbetena på så sätt att vissa av dessa uppskjutas till tidpunkt efter femårsperioden. De arbeten, som enligt arméförvaltningens åsikt böra utföras under femårsperioden, ha i sammanställningen angivits med angelägenhetsgrad 1, medan de arbeten, med vilkas utförande ämbetsverket ansett kunna anstå, icke graderats. Någon möjlighet att inom angelägenhetsgrad 1 sinsemellan gradera de olika byggnadsobjekten förefinnes emellertid icke.

I fråga om de till gruppen b) hörande företag, som upptagits i arméförvaltningens anslagsäskanden för nästa år men ännu ej av Kungl. Maj:t slut-

ligt prövats (gruppen b VII) har arméförvaltningen ansett vissa reduktioner möjliga samt därom anfört följande.

Under rubriken »Översyn av arméns kasernetablissemment» äro upptagna dels vissa om-, till- och nybyggnader av matinrättningar, marketenterier, stallar och varmbadhus vid olika kasernetablissemment till en sammanlagd beräknad kostnad av 11,708,000 kronor, dels ock under särskilda rubriker vissa arbeten för tyg- och andra verkstäder till en totalkostnad, exklusive maskinell utrustning, av 12,902,000 kronor. Ehuru verkställande av om- och tillbyggnader vid de äldsta kasernetablissemmenten bland annat beträffande matinrättningarna och marketenterierna vid trängkårerna och vissa andra truppförband, vilka enligt den nya försvarsordningen erhålla betydligt utökade manskapsstyrkor, synes ämbetsverket ofrånkomligt, torde emellertid så fullständiga och genomgående åtgärder som kostnaderna för de i sammanställningen under nyssnämnda rubrik »Översyn av arméns kasernetablissemment» med 1 graderade arbetena innebära, icke i nuvarande läge kunna ske. Ämbetsverket har uppskattat det belopp, som under femårsperioden synes böra beräknas för ifrågavarande ändamål, till 5,000,000 kronor. Inom denna kostnadsram avses jämväl att kunna bestridas kostnader för avhjälpande av de allvarligaste bristerna rörande truppförbandssjukhusen, främst vid Livgrenadjärregementet, Dalregementet, Norrbottens regemente, Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen, Svea trängkår samt Norrlands trängkår. De i sammanställningen upptagna behoven av tyg, signal- och andra verkstäder synas lämpligen böra sammanföras under en huvudrubrik, benämnd »Tygverkstäder med mera vid armén», och torde för ändamålet under femårsperioden böra beräknas ett belopp av 10,000,000 kronor.

Jämväl beträffande de byggnadsbehov, som uppkommit efter avgivandet av nyssnämnda anslagsäskanden (gruppen b VIII), har viss reduktion ansetts möjlig, varom arméförvaltningen anfört.

Under ifrågavarande rubrik är upptaget ett belopp av 457,000 kronor, avseende kostnader för anordnande av vinterbonade hundgårdar vid vissa av arméns truppförband. Kungl. Maj:t har den 22 januari 1943 lämnat den av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i ämnet gjorda framställningen utan åtgärd. Emellertid synas vissa åtgärder härutinnan oundgängligen erforderliga, därest de olika truppförbanden skola ha möjlighet att året runt mottaga dem tilldelade tjänstehundar. Kostnaderna för erforderliga åtgärder, vilka genom vidtagande av förenklingar i olika hänseenden torde kunna nedbringas under nyssnämnda belopp, synas böra ingå i det belopp som enligt vad ovan anförts avsetts att reserveras för mötande av under återstående del av femårsperioden uppkommande byggnadsbehov, varför desamma i detta sammanhang icke medräknats.

Arméförvaltningen har anfört, att enligt sammanställningstabellen kostnaderna för de med 1 graderade till grupperna b VII och b VIII hörande arbetena med här angivna reduceringar uppginge till $(22,725,500 + 8,292,500 =)$ 31,018,000 kronor. Kostnaderna för de av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsarbetena samt för de övriga inom dess ram fallande byggnadsarbeten, för vilka medel upptagits i särskilda Kungl. Maj:ts propositioner, belöpte sig till $(93,366,200 + 18,355,500 =)$ 111,721,700 kronor. Då ifrågavarande byggnadskostnader sålunda uppginge till tillhopa 142,739,700 kronor, bleve det ofrånkomligt att jämväl beträffande sistnämnda arbeten, där så befunnnes möjligt, uppskjuta vissa till tid efter utgången av budgetåret 1946/47.

Härom har arméförvaltningen närmare anført följande.

Med hänsyn till vad i statsverkspropositionen till 1943 års riksdag anføres, synes under rubriken »a I: Nya etablissemment m. m.» ingående idrottsplatser, gymnastikbyggnader och badanläggningar samt de under rubriken »a VI: Exercisbyggnader» upptagna exercishusen vid Värmlands regemente, Livregementets grenadjärer, Livgrenadjärregementet och Upplands regemente samt Södermanlands och Skaraborgs pansarregementen tills vidare böra anstå. Därför hava vissa andra för de nya etablissemmenten erforderliga byggnadsbehov ansetts kunna uppskjutas till tidpunkt efter femårsperioden. I avvaktan på resultatet av inom egnahemsstyrelsen pågående utredning rörande möjligheterna att genom egnahemsbebyggelse tillgodose det inom de olika försvarsgrenarna föreliggande behovet av tjänstebostäder och till att möjligheter torde finnas att omändra därigenom ledigblivande underofficers- och andra tjänstebostäder till furirbostäder, synes för femårsperioden för tillgodoseende av behovet av furirbostäder böra tills vidare upptagas ett belopp av 2,000,000 kronor. Med hänsyn till att överbefälhavaren över rikets försvarskrafter förordnat i propositionen 1942: 270 avsedd nybyggnad för krigsarkivet allenast under förutsättning att härför erforderliga kostnader icke föranledde, att andra under nuvarande läge viktiga försvars- eller beredskapsåtgärder åsidosattes, synes med nämnda nybyggnad böra anstå till tidpunkt efter femårsperioden, även om åtskilliga olägenheter äro därmed förenade.

I detta sammanhang vill arméförvaltningen ifrågasätta, huruvida icke kostnaderna för i nämnda proposition angiven nybyggnad för krigsarkivet och de militära högskolorna, för vilket senare byggnadsföretags påbörjande 1939 års riksdag anvisat medel, helt borde falla utanför den för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen. I vart fall synas de icke med hela sitt belopp böra belasta arméns del i nämnda kostnadsram, enär ifrågavarande byggnader avse att täcka för de tre försvarsgrenarna gemensamt behov. Jämväl beträffande vissa andra i sammanställningen upptagna byggnadsbehov göra likartade synpunkter sig gällande, nämligen beträffande uppförande av nytt garnisonssjukhus i Boden, personalbostäder vid garnisonssjukhusen samt ordnande av arméns tvättfrågor. Samtliga nu senast nämnda frågor äro för närvarande föremål för närmare utredning genom av Kungl. Maj:t särskilt tillkallade sakkunniga, varför kostnaderna för i samband därmed stående byggnadsföretag nu icke kunna beräknas. Det torde likväl kunna förutses, att de komma att uppgå till betydande belopp och det torde icke vara möjligt att, utan åsidosättande av direkt i samband med försvarsbeslutet stående och för dess genomförande oundgängligen nödvändiga byggnadsföretag, inom ramen av för femårsperioden beräknat belopp bestrida dessa kostnader.

I enlighet med vad sålunda anförts har arméförvaltningen beräknat kostnaderna under femårsperioden 1942/47 för hittills förutsedda och kostnadsberäknade, inom försvarsbeslutets ram fallande byggnadsföretag enligt prisläget den 1 juli 1941 till sammanlagt 133,551,700 kronor enligt nedanstående, här i vissa avseenden sammandragna uppställning.

	Kronor	Kronor
a I: Nya etablissemment m. m.	52,918,000	
a II: Tillbyggnad av kaserner	12,211,000	
a III: Barackbyggnader	2,710,800	
a IV: Garagebyggnader	8,218,400	
a V: Lektionsbyggnader	—	

	Kronor	Kronor
a VI: Exercisbyggnader	1,100,000	
a VII: Furirbostäder	2,000,000	
a VIII: Särskilda byggnadsbehov	8,470,000	87,628,200
b I-VI: Byggnadsarbeten, för vilka medel redan anvisats eller i proposition till riksdagen äskats		14,905,500
b VII: Övriga i arméförvaltningens förslag till riksdagsäskanden för budgetåret 1943/44 av Kungl. Maj:t ännu icke slutgiltigt prövade behov		22,725,500
b VIII: Efter sistavgivna förslag till riksdagsäskanden uppkomna behov		8,292,500
	Summa kronor	133,551,700
Reserv under femårsperioden för härovan icke upptagna arbeten, vilka kunna komma att visa sig erforderliga..		6,448,300
	Summa kronor	140,000,000

Departements-
chefen.

I samband med 1942 års försvarsbeslut beräknades byggnadskostnaderna under femårsperioden 1942/47 enligt prisläget den 1 juli 1941 för arméns del till sammanlagt 140 miljoner kronor, av vilket belopp 90 miljoner kronor avsågo av beslutet direkt föranledda byggnadsföretag och 50 miljoner kronor avsågos för byggnadsändamål, vilka visserligen icke direkt föranleddes av försvarsbeslutet men likväl förutsattes kunna komma att under perioden visa sig erforderliga. De sålunda framlagda beräkningarna inneburo, att vissa av 1941 års försvarsutredning föreslagna byggnadsarbeten, representerande en byggnadskostnad av i runt tal 32 miljoner kronor, icke skulle komma till stånd eller i varje fall uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut.

Vid framläggandet av den till grund för försvarsbeslutet liggande propositionen 1942:210 var det icke möjligt att ingå på en närmare granskning av det framlagda byggnadsprogrammets detaljer. Dessa spörsmål förutsattes skola upptagas till behandling i samband med framläggandet av definitiva äskanden av anslag å riksstaten för de i perioden ingående budgetåren. Sedan arméförvaltningen numera inkommit med mera fullständiga kostnadsberäkningar rörande flertalet av de byggnadsarbeten, som enligt vad ämbetsverket nu kunnat överblicka kunna komma i fråga under femårsperioden, föreligger större möjlighet att bedöma, i vad mån byggnadsprogrammet kan i avsedd omfattning genomföras inom den för perioden beräknade kostnadsramen. Det må dock anmärkas, att utredningen, såvitt avser vissa byggnadsföretag, ännu icke kunnat slutföras.

Vid de mera definitiva kostnadsberäkningar, som sålunda verkställts inom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse och som sammanfattats i ämbetsverkets förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943, har det visat sig i många fall möjligt att hålla kostnaderna inom de av försvarsutredningen beräknade beloppen, och beträffande en del byggnadsföretag torde till och med kunna förutses icke oväsentliga besparingar i jämförelse med nämnda belopp. Å

andra sidan ha de av försvarsutredningen framlagda kostnadsberäkningarna i många fall slutat på betydligt lägre belopp än de nu verkställda. Därjämte har vid den samlade översyn av byggnadsbehoven inom armén, som arméförvaltningen numera utfört, uppträtt ett flertal nya byggnadsbehov, som icke av försvarsutredningen beaktats. Detta har föranlett, att totalkostnaden för samtliga ifrågasatta byggnadsarbeten av beskaffenhet att böra rymmas inom försvarsbeslutets kostnadsram — däri sålunda inräknade redan anvisade belopp — numera av arméförvaltningen uppskattats till icke mindre än 155,576,700 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Av detta belopp torde dock omkring 5,5 miljoner kronor böra avräknas såsom avseende byggnadsarbeten, som enligt förutsättningarna för försvarsbeslutet icke skola belasta kostnadsramen. De av arméförvaltningen medräknade belopp, som sålunda böra avdragas från totalsumman, äro dels 2,940,000 kronor, avseende i 1942 års statsverksproposition framlagda förslag, dels 2,100,000 kronor för fullbordande av nybyggnad för de militära högskolorna, för vilkas påbörjande 1939 års lagtima riksdag anvisat 2,200,000 kronor, dels 350,000 kronor för ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt, dels ock 135,000 kronor för ersättningsbyggnad för en nedbrunnen stallbyggnad vid Bohusläns regemente. Därjämte har arméförvaltningen bland de med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941 beräknade kostnaderna upptagit ett i propositionen 1943:2 äskat belopp av 70,000 kronor, avseende inträffad prisstegring beträffande byggnadskostnaderna för nytt garnisonssjukhus i Skövde. Å andra sidan böra till de av arméförvaltningen angivna beloppen läggas dels 1,628,300 kronor, vilka 1942 års riksdag anvisat för i försvarsbeslutet förutsedda markförvärv, dels ock ett belopp av 5,000 kronor, som samma riksdag anvisat för anordnande av kulsprutepistolbana för Älvsborgs regemente. Om hänsyn toges till vad nu anförts, skulle kostnaderna för de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 angivna byggnadsarbeten, som äro av beskaffenhet att böra belasta försvarsplanens kostnadsram, uppgå till i runt tal 151,5 miljoner kronor. Uppenbart är alltså, såsom ock arméförvaltningen förutsatt, att det ifrågasatta byggnadsprogrammet måste beskäras.

Det av arméförvaltningen i sådant hänseende framlagda förslaget, vilket inom ämbetsverket handlagts under chefskap av arméchefen, innebär, att totalkostnaden för byggnadsarbeten, som skola belasta femårsperioden, med de av mig nyss angivna jämkningarna skulle uppgå till i runt tal 130 miljoner kronor. För byggnadsbehov, som icke i arméförvaltningens skrivelse förutsetts eller medräknats, skulle sålunda, därest hela det i försvarsbeslutet för arméns byggnader beräknade beloppet ställes till förfogande, ett belopp av 10 miljoner kronor återstå. Såsom av den efterföljande redogörelsen för de särskilda byggnadsobjekten framgår har jag funnit mig i stort sett kunna ansluta mig till de förslag rörande *begränsningar av byggnadsprogrammet*, som sålunda av arméförvaltningen framlagts. Emellertid synes det vara önskvärt, att ytterligare belopp reserveras för ändamål, som icke upptagits i arméförvaltningens skrivelse. Det må bland annat framhållas, att inom den för arméns byggnader beräknade kostnadsramen enligt förutsättningarna för försvarsbeslutet skola bestridas byggnadskostnader icke blott för armén

utan även för vissa ändamål, som äro för försvaret gemensamma. För en ytterligare begränsning av byggnadsprogrammet talar även det förhållandet, att — såsom av handlingarna närmare framgår — anskaffningskostnaderna beträffande de för byggnaderna erforderliga inventarierna m. m. torde med minst 2,5 miljoner kronor överstiga de i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnaderna därför. En anledning till försiktighet utgör även den omständigheten, att det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet, såsom i det föregående anmärkt, ännu icke kan betraktas såsom till alla delar definitivt. Av särskild betydelse är därvid, att man vid det inom arméstaben verkställda fortsatta utredningsarbetet rörande de med 1942 års försvarsbeslut sammanhängande organisationsfrågorna ännu icke kommit så långt, att definitiva uppgifter kunnat lämnas rörande de personalstyrkor, för vilka förlägningsutrymme bör beräknas i infanteriregementenas och trängkårernas kasernetablissemang. Omöjligt är alltså ej, att behov framdeles kan befinnas föreligga av ytterligare förlägningsutrymme speciellt vid infanteriregementena, för vilka i regel icke förutsatts några tillbyggnader. I detta sammanhang må anmärkas, att vissa av de avvikelser från det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet, som i det följande föreslås, äro föranledda därav, att från arméstaben numera erhållits andra uppgifter rörande beräknade personalstyrkor än de som varit för fortifikationsstyrelsen tillgängliga. Det är givetvis icke uteslutet, att ytterligare jämkningar i byggnadsprogrammet kunna visa sig erforderliga av liknande skäl.

Beträffande de åtgärder till vinnande av ytterligare begränsning av byggnadsprogrammet, som sålunda utöver de av arméförvaltningen föreslagna böra vidtagas, må i detta sammanhang anföras följande.

En del i försvarsplanen ingående byggnadsarbeten, för vilka 1942 års riksdag redan anvisat anslag, ha såsom av det följande framgår hittills icke kunnat påbörjas. Med hänsyn till de ändrade utgångspunkter för behovsprövningen, som numera föreligga, torde det vara lämpligt, att dessa företag underkastas förnyad prövning ur angelägenhetssynpunkt. Tänkbart är nämligen, att med vissa av de redan beslutade företagen därvid befinnes kunna tills vidare anstå. Med hänsyn till de förutsättningar, under vilka 1942 års riksdagsbeslut rörande anvisande av medel till försvarets byggnadsföretag tillkommo, anser jag mig i det följande böra utgå från att de av riksdagen redan anvisade anslagsbelopp, som vid en sådan förnyad prövning befinnas kunna frigöras, skola kunna användas för utförande av andra byggnadsarbeten under femårsperioden, som nu anses mera angelägna. Detsamma bör gälla, därest enligt numera föreliggande kostnadsberäkningar besparingar kunna förväntas uppkomma å redan beräknade belopp, liksom ock i de fall, då ställning för närvarande icke kan tagas till byggnadsbehov, för vilka anslagsmedel redan beräknats.

Efter en närmare granskning av det av arméförvaltningen förordade beskurna byggnadsprogrammet har jag funnit mig böra föreslå, att furirbostäder — för vilket ändamål i försvarsbeslutet räknats med en medelsanvisning under femårsperioden av 5 miljoner kronor — tills vidare icke skola komma

till utförande. Huruvida det kommer att bli möjligt att senare under femårsperioden ställa medel till förfogande för ifrågavarande ändamål, torde få bli beroende av frågan, huruvida den förutnämnda reserven behöver tagas i anspråk för uppkommande nya byggnadsbehov.

Vid prövningen inom försvarsdepartementet av arméförvaltningens i olika sammanhang angivna kostnader för uppförande av garage har en närmare undersökning beträffande en grupp av byggnadsföretag, de för stabsmobiliseringscentralerna avsedda anläggningarna, givit vid handen, att de för garage beräknade kostnaderna kunna avsevärt beskäras. Jag utgår med hänsyn därtill från att innan dispositionsbeslut meddelas rörande uppförande av garage fullständig utredning förebringas rörande behovet därav. Därvid bör iakttagas, att varmgarage i princip böra avses allenast för det antal motorfordon, som kan beräknas normalt bli erforderligt för under fredstid bedrivna övningar, ävensom därutöver för sådana specialfordon, vilka på grund av särskilt ömtålig utrustning, som icke lämpligen kan avmonteras, kunna taga skada av förvaring i kallgarage. För övriga stammotorfordon böra avses kallgarage. Icke blott ekonomiska skäl tala för en sådan begränsning av användandet av varmgarage utan jämväl det förhållandet, att kallgarage lättare kunna inplaceras i terrängen på ett ur luftskyddssynpunkt lämpligt sätt.

Med hänsyn till den fortskridande motoriseringen inom armén synes det mig numera kunna ifrågasättas, huruvida arméns befälspersonal bör äga tillgång till ridhästar i den omfattning, som tidigare ansetts erforderlig. Icke obetydliga kostnader skulle kunna inbesparas, därest ridhästarna slopades vid exempelvis de helt motoriserade truppslagen pansartrupperna och luftvärnet. Det är icke heller uteslutet, att behovet av ridhästar vid högre staber kan i viss mån begränsas. Jag har för avsikt att föranstalta om utredning rörande dessa frågor. I avbidan därpå böra uppenbarligen icke uppföras ridhus och stall för ridhästar vid motoriserade förband.

Inom försvarsdepartementet verkställda undersökningar ha givit vid handen, att även i vissa andra hänseenden en beskärning av byggnadskostnaderna bör vara möjlig. Härtill återkommer jag i det följande vid anmälan av de särskilda byggnadsfrågorna.

Det hade givetvis varit önskvärt, om i ett sammanhang kunnat framläggas definitiva förslag rörande samtliga för armén aktuella byggnadsbehov. Emellertid har detta med hänsyn till vissa *ännu icke avslutade utredningar* icke varit möjligt. Jag har redan berört infanteriregementenas och trängkårernas förlägningsfrågor. En annan fråga, som ännu icke kunnat slutgiltigt bedömas, är spörsmålet om Skånska pansarregementets förläggning. Vid de verkställda undersökningarna härom har fråga uppkommit om uppförande av ett nytt kasernetablissemment för pansarregementet samt en i samband därmed stående omorganisation av kavalleriet för vinnande av ett bättre utnyttjande av nu befintliga kasernetablissemment. Det är icke möjligt att nu bedöma, huruvida detta uppslag till lösande av pansarregementets förlägningsfråga är ur organisatoriska och ekonomiska synpunkter godtagbart. I avbidan på en säkrare överblick härutinnan anser jag mig icke böra nu upptaga till behandling sådana byggnadsfrågor, som kunna påverkas

av lösningen av denna förlägningsfråga. Av denna anledning avstår jag för närvarande från att pröva förlägningsfrågorna för — förutom Skånska pansarregementet — följande truppförband och organisationsenheter i övrigt, nämligen Norra skånska infanteriregementet, Norrlands dragonregemente, Wendes artilleriregemente, förläggningen å Rinkaby, Signalregementets kompanier i Kristianstad och Skövde, Skånska trängkåren, Andra tygkompaniet, ridskolan samt Gudhems och Herrevadsklosters remontdepåer, ävensom vissa om- och nybyggnader vid arméns verkstäder.

Såsom av det följande framgår äro jämväl vissa andra förlägningsfrågor beroende av resultatet av pågående utredningar, såsom frågorna om infanteri- och artilleriskjutskolornas förläggningar.

I den mån sådana arbeten avses icke komma till utförande under nästa budgetår, torde det icke vara nödvändigt att nu fatta beslut, ehuru det givetvis för det inom arméförvaltningens fortifikationsstyrelse bedrivna planeringsarbetet är av vikt, att största möjliga klarhet vinnes beträffande byggnadsprogrammets olika delar. Jag vill för övrigt anmärka, att mitt ställningstagande till de byggnadsföretag, som icke beräknas skola påbörjas under budgetåret 1943/44, bör betraktas såsom allenast preliminärt. Vid framläggandet av förslag till 1944 års riksdag rörande byggnadsarbeten under budgetåret 1944/45 böra befintliga byggnadsbehov bedömas utifrån då föreliggande förutsättningar.

Svårigheter ha uppstått att på vissa förläggningssorter bereda den fast anställda personalen *bostäder*. Dessa svårigheter torde komma att ytterligare framträda vid arméns fortsatta utbyggnad. De frågor av bostadspolitisk art, som sålunda uppkommit, ha gjorts till föremål för särskild utredning inom 1942 års militära bostadsutredning, som den 17 mars 1943 avgivit betänkande angående försvarsväsendets bostadsbehov den 1 oktober 1943. De av bostadsutredningen framlagda förslagen äro för närvarande föremål för behandling inom försvarsdepartementet. I avvaktan på att slutlig ställning kan tagas till dessa frågor anser jag mig i det följande böra som regel bortse från bostadsfrågorna, vilka torde böra föreläggas riksdagen i särskild proposition. Anmärkas må emellertid, att bostadsutredningen beräknat kostnaderna för tillgodoseende av arméns bostadsbehov den 1 oktober 1943 till icke mindre än 7,774,000 kronor, varjämte för erforderliga bostäder för verkstadsnämndens fabriker beräknats ett belopp av 663,000 kronor.

Det bör givetvis ankomma på Kungl. Maj:t att efter förslag från vederbörliga myndigheter fastställa definitiva program för de olika byggnadsföretagen liksom ock att, såsom jämväl i statsverkspropositionen förutsatts, bedöma, huruvida arbetena böra i avsedd omfattning komma till utförande. Vid prövningen av sistnämnda fråga böra beaktas de förhållanden med avseende å tillgång på arbetskraft och materiel m. m., som föreligga vid den tidpunkt, då byggnadsarbetena kunna igångsättas. Då det icke torde vara uteslutet, att vissa av de byggnadsfrågor, som enligt vad i det följande anföres icke ännu äro slutligt utredda, kunna befinnas vara av så angelägen art, att de böra påbörjas redan under nästa budgetår, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t, sedan vederbörlig utredning förebragts, skall äga att i dessa

fall, då så prövas oundgängligen nödvändigt, taga förevarande anslag i anspråk för erforderliga byggnadsarbetens påbörjande.

Det är för närvarande icke möjligt att avgöra vilka byggnadsföretag som först skola komma till utförande — bedömandet av denna fråga är som nyss anmärkts beroende även av vissa faktorer av icke militär natur. Med hänsyn härtill har jag ansett mig böra i det följande för samtliga företag, som kunna ifrågakomma under nästa budgetår, angiva de högsta belopp, som därvid kunna tänkas bli erforderliga. Jämväl de i det följande beräknade kostnadsökningarna på grund av prisstegring under tiden efter den 1 juli 1941 äro att anse såsom blott preliminära i avbidan på den av mig i årets statsverksproposition förutsatta undersökningen rörande de merkostnader som uppkomma på grund av prisstegring efter den 1 juli 1941.

Jag övergår nu till behandlingen av de särskilda byggnadsföretagen, varvid jag anser mig böra i huvudsak följa den i propositionen 1942: 270 tillämpade dispositionen.

I en tabell, som torde böra fogas vid detta protokoll, ha sammanfattats vissa uppgifter rörande beräknade kostnader m. m. för de olika företagen.

A. Av försvarsbeslutet föranledda byggnadsarbeten m. m.

Nya etablissement m. m.

Norrbottens regementes jägarbataljon (Kiruna, Jukkasjärvi). 1941 års försvarsutredning föreslog, att Norrbottens regementes skidlöparbataljon skulle förläggas till Kiruna samt att därstädes ett etablissement av enkel typ skulle uppföras för bataljonen, vilken förutsattes vara organiserad endast viss del av året.

I propositionen 1942: 210 föreslogs emellertid, att bataljonens verksamhet skulle fortgå under hela året och att dess benämning på grund därav skulle ändras till Norrbottens regementes jägarbataljon. Häremot hade riksdagen intet att erinra.

Kostnaderna för jägarbataljonens etablissement beräknades i propositionen 1942: 270 till 2,175,000 kronor, varav 1,980,000 kronor i enlighet med försvarsutredningens beräkningar samt därutöver 195,000 kronor för ett exercishus. I enlighet med i nämnda proposition framlagt förslag beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) för budgetåret 1942/43 ett belopp av 500,000 kronor för påbörjande av etablissementet.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* anført, att försvarsutredningens kostnadsberäkningar syntes hänföra sig till barackförläggning av något förstärkt fälttyp. Då emellertid etablissementet numera avsåges bli utnyttjat året om, syntes den av försvarsutredningen förutsatta enkla standarden vara mindre väl lämpad såväl ur underhållssynpunkt som med hänsyn till truppens allmänna trivsel, skäl, som i förevarande fall finge anses vara särskilt betydelsefulla i betraktande av förläggningssortens isolerade läge samt där rådande synnerligen påfrestande klimatiska förhållanden.

Fortifikationsstyrelsen hade därför vid beräkningen av kostnaderna för förläggningens ordnande beräknat en sådan höjning av etablissementets standard att byggnaderna givits ett mera permanent utförande än vad för-

svarsutredningen förutsatt. Samtidigt därmed hade dock styrelsen låtit sig angeläget vara att genom förenklingar i utförandet m. m. i möjligaste mån hålla nere kostnaderna, vid vilkas bedömande hänsyn även måste tagas till i Kiruna rådande särskilt höga prisförhållanden.

Enligt fortifikationsstyrelsens i sistnämnda skrivelse framlagda kostnadsberäkningar (se bilaga 1) ha totalkostnaderna för etablissemnet uppskattats till 3,350,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för pristegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 340,000 kronor. Samtliga byggnadsbehov ha hänförs till angelägenhetsgrupp 1.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till den avsevärda kostnadsstegring, som arméförvaltningens nu föreliggande förslag innebär i förhållande till försvarsutredningens kostnadsberäkningar, har jag låtit undersöka möjligheterna till kostnadsbesparingar. Emellertid har från fortifikationsstyrelsen upplysts, att försvarsutredningens kostnadsberäkningar hänföra sig till en byggnadsstandard, som icke torde vara godtagbar å en ort med Kirunas klimat, varför man även med den av försvarsutredningen förordade organisationen av bataljonen haft att räkna med nära nog lika höga kostnader som enligt arméförvaltningens nu föreliggande förslag. Jag har därför ansett mig böra i huvudsak godtaga arméförvaltningens förslag. Fortifikationsstyrelsen har förutsatt, att av försvarsutredningen föreslagna bostäder för officerare och underofficerare skola såsom bostadsrum inrymmas i expeditiönsbyggnaden respektive mässbyggnaden för underofficerare. Med hänsyn till den svårighet som torde föreligga för ogifta befattningshavare att i Kiruna erhålla bostad på den allmänna bostadsmarknaden, har jag icke i och för sig något att erinra mot att anslagsmedel beräknas för ifrågavarande bostadsändamål. Emellertid bör försvarets bostadsanskaffningsnämnd beredas tillfälle att före byggnadsprogrammets definitiva fastställande yttra sig rörande det lämpligaste sättet för bostadsbehovets tillgodoseende. I övrigt har jag icke funnit anledning till erinran mot fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar. Under hänvisning till vad inledningsvis anförts rörande uppförande av garage anser jag mig alltså böra för femårsperioden 1942/47 för ifrågavarande ändamål beräkna ett belopp av 3,690,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, av vilket belopp 3,350,000 kronor böra anses belasta femårsperiodens kostnadsram. Det angivna beloppet torde böra i sin helhet stå till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44. Enär 500,000 kronor redan anvisats, skulle för nämnda budgetår erfordras 3,190,000 kronor.

Göta pansarlivgardes kompani på Gotland (Visby). Enligt 1942 års försvarsbeslut skall ett kompani ur Göta pansarlivgarde förläggas till Gotland och underställas chefen för Gotlands infanteriregemente.

Vid anmälan av propositionen 1942:270 beräknade jag tills vidare kostnaderna för av ifrågavarande förläggning föranlett byggnadsföretag till det av försvarsutredningen angivna beloppet, 950,000 kronor. Jag framhöll emellertid att, om kostnadsbesparing skulle visa sig möjlig att ernå genom att i enlighet med ett av 1942 års försvarsberedning framlagt förslag förlägga kompaniet i

anslutning till redan befintliga etablissement, Kungl. Maj:t borde av anslaget ställa till förfogande ett i motsvarande grad reducerat belopp. I enlighet med i propositionen framlagt förslag beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) för budgetåret 1942/43 ett belopp av 500,000 kronor för ändamålet.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört följande.

För den genom fortifikationsstyrelsens försorg verkställda närmare utredningen rörande förläggningens ordnande för ifrågavarande kompani har det av 1941 års försvarsutredning uppgjorda byggnadsprogrammet för kompaniets förläggning tjänat såsom vägledning. Genom utredningen har framkommit, att den lämpligaste lösningen av kompaniets kasernförlägningsfråga torde vara uppförande av en expeditions- och logementsbyggnad i 3 våningar, av vilka kompaniet avses disponera bottenvåningen, medan återstående tvenne våningar skola disponeras för tillgodoseende av Gotlands infanteriregementes behov av ytterligare förläggningsutrymme. För kompaniet erforderligt garageutrymme har visat sig icke kunna beredas inom den därför av försvarsutredningen beräknade kostnadsramen, medan å andra sidan vissa andra av utredningen förutsedda behov kunnat tillgodoses för lägre kostnader än utredningen beräknat.

Fortifikationsstyrelsen har beräknat totalkostnaden för ifrågavarande förläggningens ordnande (se bilaga 2) enligt prisläget den 1 juli 1941 till 770,000 kronor, innebärande en kostnadsminskning i förhållande till i propositionen 1942: 270 för ändamålet upptaget belopp av 180,000 kronor. För prisstegring under tiden den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942 har beräknats ett belopp av 62,000 kronor.

Jag har intet att erinra mot ifrågavarande kompanis förläggning i anslutning till Gotlands infanteriregementes etablissement. Såsom av kostnadsberäkningarna framgår vinnes därigenom en icke obetydlig kostnadsbesparing. Bland de i kostnadsberäkningarna upptagna byggnadsarbetena har ett exercishus av arméförvaltningen hänförs till angelägenhetsgrupp 2. Byggnaden torde alltså icke böra komma till utförande under femårsperioden. För bostäder för underofficerare har beräknats ett belopp av 25,000 kronor jämte administrationskostnader. Jag förutsätter att försvarets bostadsanskaffningsnämnd beredes tillfälle yttra sig rörande denna bostadsfråga. Med hänsyn bland annat till den genom pansarkompaniets anknnytning till infanteriregementet ökade personalstyrkan föreslår jag under rubriken Översyn av arméns kasernetablissement, att medel skola beräknas för ombyggnad av regementets matinrättning, varemot jag ansett mig icke för närvarande kunna förorda liknande åtgärder beträffande marketenteriet. Vid sådant förhållande bör den i förevarande kostnadsberäkningar upptagna posten för matinrättningsbyggnad med marketenterihyggnad utgå. Av kostnadsberäkningarna framgår, att kostnaderna för varmgarage beräknas avsevärt överstiga det av försvarsutredningen härför beräknade beloppet, medan däremot kostnaderna för kallgarage något nedgått. Detta sammanhänger därmed, att arméförvaltningens tygdepartement numera ansett sig böra påyrka, att varmgarage beräknas för samtliga för kompaniet avsedda stridsvagnar, medan försvarsutredningen torde ha avsett förvaring av stridsvagnar i varmgarage i betydligt mindre omfattning. För egen del finner jag

*Departements-
chefen.*

mig icke kunna tillstyrka, att varmgarage uppföres för flera stridsvagnar än som kunna beräknas bliva erforderliga för de i fredstid bedrivna övningarna. Övriga stridsvagnar torde sålunda böra förvaras i kallgarage, varvid dock ett mindre varmförrådsutrymme kan visa sig erforderligt för förvaring av viss ömtåligare materiel. En ökad användning av kallgarage för ifrågavarande ändamål torde, såsom inledningsvis anförts, medföra den fördelen, att garagen kunna placeras på ett ur luftskyddssynpunkt lämpligare sätt än arméförvaltningen förutsatt. När kallgaragen givetvis kunna givas ett enklare utförande än varmgaragen, bör en viss kostnadsbesparing därigenom uppkomma. I brist på närmare utredning därutinnan anser jag mig böra utgå från de av försvarsutredningen framlagda kostnadsberäkningarna och beräknar i enlighet därmed tills vidare för varm- och kallgarage, enligt prisläget den 1 juli 1941, tillhoppa 132,000 kronor. Jag förutsätter emellertid härvid, att Kungl. Maj:t skall äga att av förevarande anslag anvisa ytterligare belopp för garagebyggnader vid kompaniet, därest verkställd utredning skulle giva vid handen, att det här angivna beloppet icke är tillräckligt.

När jag icke i övrigt funnit anledning till erinran mot föreliggande kostnadsberäkningar, torde för femårsperioden tills vidare böra beräknas ett belopp av i avrundat tal 590,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, av vilket belopp 545,000 kronor böra anses belasta kostnadsramen. Förstnämnda belopp torde böra i sin helhet stå till förfogande före utgången av nästa budgetår. När redan anvisats 500,000 kronor, böra för nästa budgetår beräknas 90,000 kronor.

Bergslagens artilleriregemente (Kristinehamn). Enligt beslut av 1942 års riksdag skall ett av 1941 års försvarsutredning föreslaget nytt kårartilleriregemente förläggas till Kristinehamn och benämnas Bergslagens artilleriregemente.

Försvarsutredningen hade beräknat kostnaderna för uppförande av nytt etablissemang för regementet till 10,190,000 kronor, vilket belopp emellertid i propositionen 1942: 270 reducerades med 115,000 kronor, motsvarande kostnaderna för en av försvarsutredningen beräknad intendenturverkstad, vilken tills vidare icke borde komma till utförande. För påbörjande av byggnadsarbetena beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) på i nyssnämnda proposition framlagt förslag för budgetåret 1942/43 ett belopp av 2,000,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 beräknat kostnaderna för ifrågavarande etablissemangs utbyggande (se bilaga 3) enligt prisläget den 1 juli 1941 till i runt tal 10,615,000 kronor, motsvarande en ökning i förhållande till de i propositionen 1942: 270 beräknade kostnaderna av 540,000 kronor. För prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 har beräknats ett belopp av 866,000 kronor. Av byggnadsbehoven ha gymnastikbyggnad, idrottsplats och kallbadhus hänförs till angelägenhetsgrupp 2.

Rörande kostnadsberäkningarna har arméförvaltningen anført, att kostnadsökningen vore orsakad av att den fortsatta närmare utredningen visat att behov föreläge av ytterligare byggnader utöver av försvarsutredningen beräknade, främst av förrådsbyggnader för tygstationens centralförråd, var-

jämte den av försvarsutredningen beräknade tygverkstaden visat sig vara alltför liten för regementets behov. För tygstationen erfordrades därjämte bergförråd för förvaring av särskilt dyrbar eller svårersättlig materiel. Av försvarsutredningen avsett ammunitionsförråd hade befunnits böra utföras såsom bergförråd. Vid beräklandet av kostnaderna för de olika byggnaderna hade, där så varit möjligt, de av 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade standardritningarna legat till grund.

I likhet med arméförvaltningen anser jag, att med gymnastikbyggnad, idrottsplats och kallbadhus bör tills vidare anstå till tid efter femårsperiodens slut. För bostäder har fortifikationsstyrelsen beräknat ett belopp av 155,000 kronor, varav enligt uppgift 61,000 kronor avsetts för ombyggnad av två befintliga byggnader samt återstoden för en nybyggnad, innehållande bostäder för väbel, maskinist, två eldare, en husmor och två biträdande husmödrar. Jag finner det tveksamt, huruvida ett så stort belopp kan bli erforderligt för ändamålet, och förutsätter, att frågan underkastas närmare undersökning genom försvarets bostadsanskaffningsnämnd. Härvid bör prövas, om den föreslagna ombyggnaden över huvud taget bör under rådande förhållanden genomföras och om icke de befintliga byggnaderna kunna utan väsentliga ändringsarbeten uthyras till personal vid förbandet. Enligt under hand erhållen uppgift från fortifikationsstyrelsen bör för uppförande av logementsbyggnader beräknas ett belopp av, förutom administrationskostnader m. m., 2,290,000 kronor i stället för i kostnadsberäkningarna upptagna 2,230,000 kronor, enär kostnaderna för inredande av vindarna till lektionsrum och utrymmen för reservförläggning av förbiseende icke medtagits i beräkningarna. Arméförvaltningen har förutsatt inrättande av bergförråd för ammunition och viss tygmateriel för en sammanlagd kostnad av, exklusive administrationskostnader m. m., 456,000 kronor. Med hänsyn till den avsevärda kostnadsökning, som föranledes av förrådens insprängande i berg, anser jag mig emellertid böra föreslå, att förråden uppföras av betong, varvid kostnaderna torde kunna beräknas till, förutom administrationskostnader m. m., 340,000 kronor. Beträffande frågorna rörande garage och stallbyggnader hänvisar jag till vad inledningsvis anförts. I övrigt har jag icke funnit anledning till erinran mot fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar. I anslutning till vad i det föregående anförts beräknar jag tills vidare för femårsperioden 1942/47 ett belopp av 10,870,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, varav 10,050,000 kronor skola anses belasta femårsplanens kostnadsram. För tiden intill utgången av nästa budgetår torde böra beräknas ett belopp av 7,000,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 omkring 6,475,000 kronor. Enär 2,000,000 kronor redan anvisats, böra för nästa budgetår beräknas 5,000,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Stockholms luftvärnsregementes batteri på Gotland (Visby). Enligt 1942 års försvarsbeslut skall ett batteri ur Stockholms luftvärnsregemente förläggas till Gotlands artillerikår och underställas chefen för nämnda kår.

Kostnaderna för ett nytt etablissement för batteriet beräknades i propositionen 1942: 270 till 800,000 kronor, av vilket belopp 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 beräknat 300,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 efter verkställd närmare utredning rörande nybyggnadsbehovet för förbandet, med tillämpande av de av 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade standardritningarna och normerna, beräknat totalkostnaden för de för förläggningens ordnande erforderliga byggnadsarbetena till i runt tal 835,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 67,000 kronor (se bilaga 4). Av byggnadsbehoven har ett cykelstall, kostnadsberäknat till omkring 1,000 kronor, hänförs till angelägenhetsgrupp 2.

*Departements-
chefen.*

Jag biträder arméförvaltningens förslag och beräknar alltså för ändamålet för femårsperioden 1942/47 i avrundat tal 900,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942. Av detta belopp böra 834,000 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär 300,000 kronor redan anvisats för ändamålet samt återstoden av det beräknade beloppet torde böra ställas till förfogande före den 1 juli 1944, torde för budgetåret 1943/44 böra beräknas ett belopp av 600,000 kronor. Innan dispositionsbeslut meddelas rörande uppförande av garage bör emellertid utredning förebringas rörande det nuvarande garagebeståndet vid Gotlands artillerikår samt möjligheterna att utan nybyggnad av garage tillgodose kompaniets behov härav i fredstid genom anlitande av redan befintliga garage.

Göteborgs luftvärnsskår (Bua, Västra Frölunda). Enligt 1942 års försvarsbeslut skulle den till Göteborg förlagda luftvärnsdivisionen omorganiseras till en luftvärnsskår, Göteborgs luftvärnsskår.

För uppförande av nytt etablissement för Göteborgs luftvärnsskår hade 1941 års försvarsutredning beräknat ett belopp av 5,160,000 kronor, vilket belopp emellertid i propositionen 1942: 270 reducerades med 80,000 kronor, motsvarande kostnaderna för en av försvarsutredningen beräknad intendenturverkstad, vilken tills vidare icke skulle komma till utförande. 1942 års riksdag har för påbörjande av etablissementet beräknat ett belopp av 2,000,000 kronor för budgetåret 1942/43.

Till markförvärv för luftvärnsskåren har 1942 års riksdag (skrivelse nr 410) efter förslag i propositionen nr 328 anvisat ett reservationsanslag av 750,000 kronor. Enligt beslut den 24 juli 1942 har Kungl. Maj:t godkänt vissa avtal om förvärv av mark för förläggningen.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att vid verkställd utredning rörande byggnadsbehovet för luftvärnsskåren framkommit, att det i vissa fall icke vore möjligt att uppföra mot kårens blivande styrkeförhållanden svarande byggnader inom ramen av de av försvarsutredningen beräknade kostnaderna. Detta gällde främst marketenteri- och matinrättningsbyggnaderna samt sjukhuset. Därjämte hade anläggande av luftvärnsskjutbana ansetts erforderligt, vilket icke av försvarsutredningen beräknats. Å

andra sidan syntes en del byggnader komma att draga mindre kostnader än försvarsutredningen förutsatt. Vid uppgörandet av kostnadsberäkningen hade av 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade standardritningar och normer legat till grund.

Totalkostnaden för etablissemangets uppförande har av fortifikationsstyrelsen enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats till 5,755,000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 460,000 kronor (se bilaga 5). Av byggnadsbehoven ha gymnastikbyggnad, idrottsplats, gaskammare och handgranatsbana hänförts till angelägenhetsgrupp 2.

Enligt vad jag inhämtat innebär fortifikationsstyrelsens föreliggande förslag uppförande av sex logementsbyggnader av standardtyp, var och en för 92 man, alltså för sammanlagt 552 man. Därvid har emellertid förutsatts, att de under en månad sommartid inkallade värnpliktiga, som fullgöra efterutbildningsövning — 750 man i tre omgångar årligen om vardera 250 man — skola förläggas i kasern. Medan de värnpliktiga, som fullgöra tjänstgöring under ett helt år i sträck, avsetts skola få enkelförläggning, skulle de till efterutbildning inkallade erhålla dubbelförläggning. För egen del kan jag icke förorda, att kaserner uppföras i sådan omfattning, att betydande delar därav utnyttjas allenast under en mindre del av året. För efterutbildningskontingenterna torde i stället böra avses dels logementsbyggnadernas vindar, vilka visserligen förutsatts skola inredas till lektions-salar men under sommarmånaderna torde kunna utan större olägenhet utnyttjas för förläggning, dels ock barackförläggning. Enligt från arméstaben inhämtade uppgifter beräknas omkring 400 man komma att hela året tjänstgöra vid kåren. För denna personalstyrka bör beräknas kasernutrymme med enkelförläggning. Lämpligen synes därvid böra ifrågakomma den av Kungl. Maj:t fastställda standardtypen för 100 man, dock möjligen med den jämkningen, att förlägningsutrymme anordnas för 90 man och 8 furirer. Av denna typ skulle alltså uppföras fyra kaserner. Enär i varje kaserns vindsvåning torde kunna förläggas omkring 40 man, skulle för efterutbildningskontingenten behöva uppföras baracker för 90 man. För beredande av erforderligt förlägningsutrymme vid repetitionsövningarna synes därjämte erfordras ett antal baracker av enklare typ för tillhoppa omkring 120 man. Kostnaderna för här angivna byggnader kunna, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, beräknas till, oberäknat administrationskostnader m. m., 1,140,000 kronor för kasernerna och 65,000 kronor för erforderliga baracker eller tillhoppa 1,205,000 kronor, alltså en kostnadsminskning i förhållande till fortifikationsstyrelsens förslag av, oberäknat administrationskostnader, 217,000 kronor. Jag utgår emellertid härvid från att om förlägningsfrågan efter närmare utredning kan vinna en lämpligare lösning inom den sålunda angivna kostnadsramen, hinder icke skall föreligga att välja en sådan lösning.

Enligt vad jag inhämtat har fortifikationsstyrelsen vid beräklandet av kostnaderna för kårens sjukhus utgått från en annan standard än den av Kungl. Maj:t fastställda. Kostnaderna för en sjukhusbyggnad enligt fastställd standardritning kunna enligt uppgift beräknas till, oberäknat admini-

*Departements-
chefen.*

strationskostnader m. m., 180,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, alltså 41,500 kronor lägre än fortifikationsstyrelsens förutsatt. Å andra sidan torde en avsevärd kostnadsökning vara att förutse beträffande utvändiga rörtekniska arbeten. Enligt upplysning från fortifikationsstyrelsen har nämligen bland kostnaderna härför av förbiseende icke upptagits en beräknad kostnad av 150,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 för värmekulvertar. Att försvarsutredningen kunnat beräkna ifrågavarande kostnader avsevärt lägre torde sammanhånga därmed, att utredningen icke ägt kännedom om den blivande platsen för förläggningen, varför kostnadsberäkningarna måst bli i hög grad approximativa. Den av mig förordade begränsningen av byggnadsprogrammet bör givetvis föranleda en icke oväsentlig minskning av kostnaderna för såväl yttre ledningar som väg- och planeringsarbeten. I avsaknad av närmare beräkningar rörande denna kostnadsminskning utgår jag emellertid tills vidare från de av fortifikationsstyrelsen härför beräknade beloppen. Beträffande frågorna rörande garage och stallbyggnader får jag hänvisa till vad inledningsvis anförts. I likhet med arméförvaltningen anser jag, att med gymnastikbyggnad, idrottsplats och handgranatsbana kan anstå. Däremot torde gaskammaren, vilken likaledes av arméförvaltningen hänförts till angelägenhetsgrupp 2, böra komma till utförande, enär kostnaderna för densamma, i och för sig obetydliga, bli avsevärt lägre, om den utföres i anslutning till övriga byggnader. För tygverkstad har i kostnadsberäkningarna upptagits ett belopp av 232,500 kronor. Enär jag har för avsikt att i annat sammanhang upptaga frågan därom till behandling, bör detta belopp utgå ur förevarande kostnadsberäkningar.

I övrigt har jag icke funnit anledning till erinran mot de föreliggande kostnadsberäkningarna. I enlighet med det anförda beräknar jag tills vidare för luftvärnsskårens förläggning för femårsperioden 1942/47 ett belopp av högst 5,375,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, av vilket belopp 4,970,000 kronor böra anses belasta femårsperiodens kostnadsram. Förstnämnda belopp torde i sin helhet böra stå till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44. Enär 2,000,000 kronor redan anvisats, utgör medelsbehovet för nämnda budgetår 3,375,000 kronor.

Luleå luftvärnsskår (Luleå). 1942 års försvarsbeslut innebär, att en till Norrbotten förlagd luftvärnsdivision skall omorganiseras till en luftvärnsskår, Luleå luftvärnsskår, för vilken förutsatts uppförande av ett nytt etablissement i Luleå. För utbyggandet av etablissementet för Luleå luftvärnsskår beräknades i propositionen 1942: 270 ett belopp av 5,600,000 kronor, av vilket belopp 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 beräknat 2,000,000 kronor.

Till markförvärv för luftvärnsskåren har 1942 års riksdag (skrivelse nr 409) efter förslag i propositionen nr 322 för budgetåret 1941/42 beräknat ett belopp av 138,000 kronor. Enligt beslut den 24 juli 1942 har Kungl. Maj:t godkänt avtal om markförvärv för förläggningen för 83,100 kronor, varjämte Kungl. Maj:t genom beslut den 23 oktober 1942 för samma ändamål förordnat om expropriationsförfarande beträffande vissa fastigheter.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att likartade förhållanden, som föranlett kostnadsökningen beträffande etablissemmentet för Göteborgs luftvärnsskår, jämväl beträffande nu förevarande etablissemment påverkat kostnaderna, vilka enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats till totalt 6,150,000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 495,000 kronor (se bilaga 6). Av byggnadsbehoven ha såsom vid Göteborgs luftvärnsskår gymnastikbyggnad, idrottsplats, gaskammare och handgranatsbana hänförts till angelägenhetsgrupp 2.

Beträffande kasernetablissemmentet för Luleå luftvärnsskår gäller i stort sett vad som anförts rörande Göteborgs luftvärnsskårs förläggning. För manuskapets förläggning torde sålunda böra uppföras fyra kaserner för vardera ett 100-tal man samt ett antal baracker. Kostnaderna för de förra kunna beräknas till 1,255,000 kronor och för de senare till 70,000 kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1941. Såsom framhållits vid behandlingen av Göteborgs luftvärnsskårs förläggningsfråga bör det dock icke föreligga hinder för annan lämplig lösning av förevarande luftvärnsskårs förläggningsfråga, om detta kan ske inom den här angivna kostnadsramen. Kostnaderna för uppförande av ett sjukhus av standardtyp för kåren kunna, enligt vad jag inhämtat, beräknas till 189,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. I likhet med vad som förordats beträffande Göteborgs luftvärnsskår torde med gymnastikbyggnad, idrottsplats och handgranatsbana kunna anstå. Då jag icke funnit anledning till erinran mot fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar i övrigt, anser jag mig, under erinran om vad inledningsvis anförts rörande garage och stallbyggnader, för femårsperioden 1942/47 böra tills vidare beräkna ett belopp av 5,830,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, av vilket belopp 5,400,000 kronor böra anses belasta kostnadsramen. Förstnämnda belopp torde böra i sin helhet stå till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44. Enär 2,000,000 kronor redan anvisats, torde för nästa budgetår böra beräknas ett belopp av 3,830,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Luftvärnsmobiliseringscentral. 1942 års försvarsbeslut förutsatte, att till V. militärområdet skulle förläggas en luftvärnsmobiliseringscentral.

För detta ändamål upptogs i propositionen 1942:270 ett belopp av 240,000 kronor, varvid dock förutsattes närmare utredning beträffande behovet av en av försvarsutredningen föreslagen bostadslägenhet för underofficer. Det angivna beloppet 240,000 kronor har av 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) i sin helhet beräknats för budgetåren 1941/42 och 1942/43.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört att, då den i nyssnämnda proposition förutsatta utredningen rörande underofficersbostad ännu icke hunnit slutföras och behovet härutinnan sålunda ännu icke kunnat slutligt avgöras, i beräkningen över kostnaderna för mobiliseringscentralens utbyggnad ifrågavarande bostadslägenhet alltjämt upptagits. I övrigt grundade sig de beräknade kostnaderna på uppgifter rörande utrymmesbehov m. m. som ställts till förfogande från arméstaben. Beträf-

fande byggnadernas konstruktiva utformning vore avsett, att av 1940 års militära byggnadsutredning uppgjorda standardritningar och normer i allt väsentligt skulle följas.

Kostnaderna ha av fortifikationsstyrelsen beräknats till 168,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 13,500 kronor (se bilaga 7).

*Departements-
chefen.*

Mot arméförvaltningens förslag i förevarande avseende har jag intet att invända. Jag vill emellertid erinra om vad som inledningsvis anförts rörande uppförande av garagebyggnader samt förutsätter jämväl, att innan dispositionsbeslut meddelas rörande underofficersbostaden utredning förebringas angående möjligheterna att tillgodose detta bostadsbehov på annat sätt. Den del av det av 1942 års riksdag för ändamålet beräknade beloppet, som enligt nu föreliggande kostnadsberäkningar icke erfordras för förevarande ändamål, bör i anslutning till vad inledningsvis anförts stå till förfogande för andra ändamål.

Mobiliseringscentraler för Svea och Göta ingenjörkårer. 1942 års försvarsbeslut förutsatte upprättande av en ny mobiliseringscentral för Göta ingenjörkår inom III. militärområdet ävensom viss utbyggnad av Svea och Göta ingenjörkårers mobiliseringscentraler inom II. respektive V. militärområdena.

För ingenjörkårernas mobiliseringscentraler beräknades i propositionen 1942: 270, i enlighet med 1941 års försvarsutrednings förslag i ämnet, sammanlagt 960,000 kronor, varvid dock uttalades, att behovet av de av försvarsutredningen föreslagna underofficersbostäderna vid den ena av de för Göta ingenjörkår avsedda anläggningarna ånyo borde prövas. Det angivna beloppet, 960,000 kronor, har av 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) i sin helhet beräknats för budgetåren 1941/42 och 1942/43.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført att, då utredningen angående underofficersbostäderna ännu icke hunnit slutföras, behovet av ifrågavarande byggnader icke kunnat slutgiltigt avgöras, varför desamma vid beräklandet av kostnaderna för förevarande mobiliseringscentraler medtagits. Beträffande mobiliseringscentralerna för Göta ingenjörkår hade kostnaden för den i V. militärområdet beräknats under förutsättning av dess förläggning i anslutning till annan bebyggelse, som därvid i viss mån toges i anspråk för förrådsändamål. Utredning påginge rörande möjligheterna att för mobiliseringscentralen inom III. militärområdet disponera viss kommun tillhörig byggnad. Då ett sådant utnyttjande emellertid vore beroende av de ekonomiska villkor, som uppställdes för en upplåtelse, och dessa för närvarande vore ovissa, förutsatte fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkning hel nybyggnad för centralen. De uppgjorda kostnadsberäkningarna grundade sig i övrigt på uppgifter rörande utrymmesbehov m. m. som ställts till förfogande från arméstaben och de lokala myndigheterna. Beträffande byggnadernas konstruktiva utförande vore avsett, att av 1940 års militära byggnadsutredning uppgjorda standardritningar och normer i allt väsentligt skulle följas.

Enligt fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar (se bilagorna 8—10) ha kostnaderna för de tre mobiliseringscentralerna beräknats till (126,000 + 230,000 + 511,000 =) 867,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats sammanlagt (10,000 + 18,400 + 41,000 =) 69,400 kronor.

Inom arméstaben har upprättats förslag till omorganisation av ingenjörstrupperna, innebärande att i stället för de i 1942 års försvarsbeslut förutsatta mobiliseringscentralerna inom II., III. och V. militärområdena skulle organiseras till militärområdena förlagda mindre detachement ur ingenjörstrupperna. Enär förslagets konsekvenser bland annat i ekonomiskt avseende icke på grundval av den föreliggande utredningen kunna helt överblickas, har jag icke ännu kunnat fatta ståndpunkt till detsamma; därmed torde få anstå till nästa budgetår. Enligt vad jag under hand inhämtat från arméstaben torde de av arméförvaltningen i skrivelsen den 10 februari 1943 angivna byggnadsbehoven för mobiliseringscentralerna kunna tillgodoses utan föregripande av prövningen av nyssnämnda förslag. Jag utgår emellertid från att vid byggnadsprogrammets fortsatta utarbetande särskild uppmärksamhet ägnas denna fråga, så att inga byggnader uppföras, som vid ett genomförande av förslaget rörande ingenjörstruppernas omorganisation kunna befaras bli överflödiga eller olämpligt placerade eller planerade. Med detta förbehåll och under hänvisning tillika till vad inledningsvis anförts rörande uppförande av garagebyggnader har jag i och för sig intet att erinra mot de föreliggande kostnadsberäkningarna. Innan dispositionsbeslut meddelas rörande underofficersbostäderna, bör dock utredning förebringas rörande möjligheterna att tillgodose detta bostadsbehov på annat sätt. Enligt vad jag inhämtat finnes för närvarande inom V. militärområdet ett förråd för ingenjörmateriel, som tidigare ifrågasatts kunna tagas i anspråk för mobiliseringscentralen därstädes. De av arméförvaltningen för denna mobiliseringscentral föreslagna byggnaderna böra icke uppföras, innan utredning föreligger rörande nämnda förrådsutrymmens framtida användning. Arméförvaltningen har uppgivit, att utredning för närvarande påginge rörande möjligheterna att för Göta ingenjörkårs mobiliseringscentral inom III. militärområdet disponera viss kommun tillhörig byggnad. Med hänsyn därtill synes det icke för närvarande möjligt att bedöma, i vad mån det för denna central beräknade beloppet, 511,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, skall behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Jag beräknar emellertid tills vidare för femårsperioden 1942/47 för ingenjörkärernas mobiliseringscentraler det av arméförvaltningen angivna beloppet, i avrundat tal 935,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942. Av detta belopp böra 867,000 kronor anses belasta försvarsplanens kostnadsram. Den del av det av 1942 års riksdag för ändamålet anvisade beloppet, som icke behöver tagas i anspråk för avsett ändamål, bör i anslutning till vad i det föregående anförts stå till förfogande för andra ändamål.

Departements-
chefen.

Göta trängkårs kompani i Nora. Enligt 1942 års försvarsbeslut skall ett kompani ur Göta trängkår förläggas till Nora. I propositionen 1942: 270 beräknades kostnaderna för ett etablissement för kompaniet, i enlighet med försvarsutredningens förslag, till 1,690,000 kronor, fränsett utgifter för markförvärv. I anledning av i propositionen framlagt förslag har 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) härav för budgetåret 1942/43 beräknat ett belopp av 690,000 kronor.

Till markförvärv för kompaniet har 1942 års riksdag (skrivelse nr 409) i enlighet med i propositionen nr 322 framlagt förslag för budgetåret 1941/42 beräknat ett belopp av 60,000 kronor. Kungl. Maj:t har den 30 juni 1942 godkänt ett i propositionen omförmålt avtal med Nora stad om förvärv av erforderlig mark.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att genom fortifikationsstyrelsens försorg utredning verkställets rörande ordnandet av förläggningen för kompaniet. Därvid hade erforderliga byggnader planerats uppförda i enlighet med av 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade standardritningar och normer med de jämkningar, som visat sig vara lämpliga med hänsyn till förbandets storlek och organisation samt till förhållandena å byggnadsplatsen.

Totalkostnaden för ifrågavarande etablissements utbyggande har av fortifikationsstyrelsen beräknats till, enligt prisläget den 1 juli 1941, 1,690,000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 135,000 kronor (se bilaga 11). Av byggnadsbehoven ha gymnastikbyggnad och kallbadhus hänförs till angelägenhetsgrupp 2.

*Departements-
chefen.*

I likhet med arméförvaltningen anser jag, att med gymnastikbyggnad och kallbadhus kan tills vidare anstå till tid efter femårsperiodens slut. I de föreliggande kostnadsberäkningarna har upptagits ett belopp av 96,600 kronor för bostäder för underofficerare och förvaltningspersonal, varvid anförts att behovet delvis skulle tillgodoses genom utnyttjande av befintlig byggnad. Enligt vad jag under hand inhämtat skulle genom en till 6,600 kronor kostnadsberäknad reparation av den befintliga byggnaden erhållas bostäder för 2 husmödrar. Häremot har jag intet att erinra. Därjämte avses uppförande av två nya bostadshus, det ena innehållande 3 lägenheter om vardera 3 rum och kök för en beräknad kostnad av 72,200 kronor och det andra innehållande en lägenhet om 2 rum och kök för en beräknad kostnad av 17,800 kronor. För egen del är jag i hög grad tveksam, om en så omfattande tjänstebostadsbebyggelse bör äga rum. Jag förutsätter, att denna bostadsfråga närmare prövas av försvarets bostadsanskaffningsnämnd. Tills vidare anser jag mig emellertid böra räkna med det av fortifikationsstyrelsen angivna beloppet. I övrigt har jag icke funnit anledning till erinran mot fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar. Slutgiltiga beräkningar rörande den personalstyrka, som avses skola förläggas till Nora, böra emellertid förebringas, innan dispositionsbeslut meddelas. Under hänvisning till vad inledningsvis anförts rörande garagebyggnader beräknar jag tills

vidare för femårsperioden 1942/47 för ifrågavarande ändamål, enligt prisläget den 1 juli 1942, ett belopp av högst 1,680,000 kronor, varav 1,555,000 kronor böra anses belasta femårsperiodens kostnadsram. Enär hela det sålunda beräknade beloppet bör kunna ställas till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44 samt 690,000 kronor redan anvisats, torde för nästa budgetår böra för ändamålet beräknas ett belopp av högst 990,000 kronor.

Mobiliseringscentraler för trängkåreerna. I 1942 års försvarsbeslut har förutsatts upprättande av sju mobiliseringscentraler för trängtrupperna. I enlighet med i propositionen 1942: 270 framlagt förslag har riksdagen (skrivelse 1942: 376) för budgetåret 1942/43 beräknat hela det belopp, 2,470,000 kronor, som i propositionen ansetts erforderligt för ifrågavarande byggnadsbehov.

I de av *arméförvaltningen* i skrivelsen den 10 februari 1943 framlagda kostnadsberäkningarna, av vilka jämväl framgår det numera beräknade byggnadsbehovet för respektive anläggningar, ha kostnaderna för ifrågavarande ändamål, baserade på prisläget den 1 juli 1941, angivits till sammanlagt 2,491,000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats tillhoppa 199,700 kronor (se bilagorna 12—15). Samtliga byggnadsbehov ha hänförts till angelägenhetsgrupp 1. I skrivelsen har anförts, att vid en mobiliseringscentral för Skånska trängkåren beräknats tagas i anspråk befintlig, kronan tillhörig bilreparationsverkstad. Då denna byggnad nu vore utnyttjad för förrådsuppställning av bilar tillhörande trängkåren, måste för dessa bilar fyra fordonsskydd av enkel konstruktion uppföras. Kostnaderna härför, 25,600 kronor, hade synts böra belasta anslaget för mobiliseringscentralens uppförande.

För samtliga mobiliseringscentraler ha beräknats kostnader för anordnande av underofficersbostäder. För min del finner jag tveksamt, om sådana bostäder skola behöva uppföras, och förutsätter närmare utredning därutinnan, innan medel ställas till förfogande för ändamålet. Såsom av utredningen framgår har en av de för Skånska trängkåren avsedda mobiliseringscentralerna förutsatts skola anknytas till en redan befintlig försvarstillsättning tillhörig anläggning. Arméförvaltningen har förutsatt, att de särskilda kostnader för anordnande av fordonsskydd, som föranledas av att nyssnämnda anläggning icke vidare kan tagas i anspråk för förrådsuppställning av bilar, böra belasta anslaget för mobiliseringscentralens uppförande. Enär ifrågavarande bilar emellertid torde vara sådana, som tagits i anspråk med anledning av nu rådande beredskapsförhållanden, synas kostnaderna för fordonsskydd böra belasta förskottsstaten. För envar av mobiliseringscentralerna har enligt uppgift från fortifikationsstyrelsen avsetts uppförande av ett varmgarage för två lastbilar. Det synes emellertid kunna ifrågasättas, om transportererna för mobiliseringscentralerna i fredstid verkligen äro av den omfattning, att särskilda bilar böra avses därför. Möjligen kunna med större ekonomisk fördel privata lastbilar utnyttjas för ändamålet. Särskild

*Departements-
chefen.*

utredning torde böra förebringas i denna fråga, innan dispositionsbeslut meddelas rörande uppförande av garagen. Tills vidare räknar jag emellertid med de av arméförvaltningen angivna kostnaderna för varmgarage.

Enär jag icke i övrigt funnit anledning till erinran mot arméförvaltningens kostnadsberäkningar, beräknar jag för närvarande kostnaderna för mobiliseringscentraler för trängkårerna för femårsperioden 1942/47, enligt prisläget den 1 juli 1942, till högst 2,661,000 kronor, av vilket belopp högst 2,464,000 kronor böra anses belasta kostnadsramen. Enär förstnämnda belopp bör kunna ställas till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44 samt 2,470,000 kronor redan anvisats, böra för nästa budgetår beräknas högst 191,000 kronor.

Stabsmobiliseringscentraler i II.—VI. militärområdena. Enligt 1942 års försvarsbeslut skall i anslutning till envar av I.—VI. militärbefälsstaberna anordnas en stabsmobiliseringscentral, avsedd för uppsättandet av vissa särskilda förband och staber, som vid mobilisering skola ingå i de högre truppförbanden.

För stabsmobiliseringscentralerna i II.—VI. militärbefälsstaberna beräknades i propositionen 1942: 270, utöver kostnader för markförvärv, ett belopp av 900,000 kronor, varvid emellertid framhölls, att av försvarsutredningen angivet behov av underofficersbostäder vid mobiliseringscentralerna i II. och V. militärområdena borde göras till föremål för ytterligare utredning. Det angivna beloppet, 900,000 kronor, har av 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) beräknats för budgetåren 1941/42 och 1942/43. Stabsmobiliseringscentralen i I. militärområdet avsågs skola anordnas i en redan befintlig, staten tillhörig byggnad.

Till markförvärv för stabsmobiliseringscentralerna i II. och i VI. militärområdena har 1942 års riksdag (skrivelse nr 409) efter i propositionen nr 322 framlagda förslag för budgetåret 1941/42 beräknat 5,500 kronor respektive 2,800 kronor. Kungl. Maj:t har genom beslut den 30 juni 1942 godkänt ett i propositionen omförmålt avtal rörande förvärv av mark för stabsmobiliseringscentral i II. militärområdet.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört att, då utredning rörande underofficersbostäderna ännu icke hunnit slutföras, hade behovet härutinnan icke kunnat slutligt avgöras, varför i detta sammanhang uppgjord kostnadsberäkning upptoge jämväl dessa byggnader. I övrigt grundade sig de uppgjorda beräkningarna på uppgifter rörande utrymmesbehov m. m., som ställts till förfogande från arméstaben och de lokala myndigheterna. Beträffande byggnadernas konstruktiva utförande vore avsett, att av 1940 års militära byggnadsutredning uppgjorda standardritningar och normer i allt väsentligt skola följas.

I fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar (se bilagorna 16—20) ha kostnaderna för de fem stabsmobiliseringscentralerna beräknats till sammanlagt 1,120,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 89,600 kronor. Samtliga byggnadsobjekt ha hänförs till angelägenhetsgrupp 1.

Till frågan om anordnande av underofficersbostäder vid mobiliseringscentralerna i II. och V. militärområdena är jag fortfarande, i brist på närmare utredning, icke beredd att taga ställning. Jag beräknar emellertid tills vidare medel för ändamålet i enlighet med fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar.

Departements-
chefen.

Enligt från arméstaben infordrade uppgifter erfordras icke garage vid mobiliseringscentralerna i den omfattning, som av arméförvaltningen vid byggnadsprogrammets uppgörande förutsatts. Varmgarage anses sålunda bli en erforderliga allenast för de fyra personbilar inom varje militärområde, som i fredstid avses för militärbefälet. Jag finner tveksamt, huruvida verkligen så många personbilar böra beräknas som fredsbehov för militärbefälhavarna och deras stabsorgan. Då därtill kommer, att garageutrymmen för dessa bilar i vissa fall torde böra anordnas vid truppförband inom den ort, där vederbörande militärbefälsstab har sitt säte, och icke i anslutning till den ofta på avsevärt avstånd därifrån förlagda stabsmobiliseringscentralen, anser jag mig icke för närvarande böra beräkna medel för detta ändamål. Jämväl beträffande kallgaragen kan byggnadsprogrammet enligt numera föreliggande upplysningar i väsentlig mån begränsas. Enligt preliminära beräkningar torde varmgaragens slopande samt minskningen av kallgaragen komma att medföra en kostnadsminskning, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, för samtliga stabsmobiliseringscentralerna av åtminstone 330,000 kronor. Med hänsyn till vad sålunda anförts beräknar jag för närvarande för ifrågavarande ändamål, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, ett belopp av 790,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1942 omkring 850,000 kronor. I den mån av riksdagen redan anvisat belopp icke behöver tagas i anspråk för avsett ändamål, bör det samma, i enlighet med vad inledningsvis anförts, få disponeras för andra byggnadsarbeten under femårsperioden.

Förrådsbyggnader för territoriella förband. För uppförande inom försvarsområdena av förråd för förvaring av materiel för de territoriella förbanden beräknade försvarsutredningen ett belopp av 12,400,000 kronor, varjämte för markförvärv angavs ett medelsbehov av 400,000 kronor. I propositionen 1942: 210 beräknades emellertid för ändamålet allenast 9,400,000 kronor, kostnaderna för markförvärv däri icke inräknade.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 anförde jag, att säkra hållpunkter saknades för ett närmare bedömande av det för ändamålet erforderliga medelsbehovet. Det syntes emellertid stå klart, att betydande anvisningar erfordrades för förrådsfrågans ordnande. Utan att därigenom binda mig för en slutlig kostnadsram för ifrågavarande ändamål förutsatte jag, att kostnaden för utbyggnaden skulle kunna hållas inom en ram av 9,800,000 kronor, kostnaderna för markförvärv däri inbegripna. För tiden till och med budgetåret 1942/43 beräknade jag för ändamålet ett medelsbehov av 5,000,000 kronor, vilket belopp, enligt vad jag räknade med, borde kunna förslå även för de markförvärv, som visade sig nödvändiga för förrådsorganisationens utbyggnad

inom ramen för beloppet. Jag framhöll vidare, att vid planläggandet av ifrågavarande byggnadsverksamhet borde beaktas möjligheterna att ernå besparingar genom att förhyra förrådslokaler och effektivt utnyttja de nuvarande landstormsförråden. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran av riksdagen, som i skrivelse 1942: 376 för budgetåren 1941/42 och 1942/43 för ändamålet beräknade tillhoppa 5,000,000 kronor.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 30 juni 1942 bemyndigat fortifikationsstyrelsen att med anlitande av ifrågavarande belopp gå i författning om uppförande av två i propositionen 1942: 270 omförmälda förrådsbyggnader, en för Sundsvalls östra landstormsområde och en å viss kronopark, för en kostnad av tillhoppa högst 183,000 kronor.

Kungl. Maj:t har vidare genom beslut den 11 september 1942 ställt 700,000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande för uppförande av förråd för vissa territoriella förband i södra Sverige.

I skrivelse den 22 december 1942 har fortifikationsstyrelsen hemställt om dispositionsbeslut rörande ett belopp av ytterligare 4,117,000 kronor för förrådsbyggnader. Framställningen är för närvarande föremål för remissbehandling inom 1940 års militära byggnadsutredning.

I sina vid skrivelsen den 10 februari 1943 fogade kostnadsberäkningar har *arméförvaltningen* beräknat kostnaderna för förrådsbyggnaderna för femårsperioden 1942/47, enligt prisläget den 1 juli 1941, till sammanlagt 9,785,000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 736,400 kronor (se bilaga 21). Arméförvaltningen har anmärkt, att markkostnader samt administrationskostnader och oförutsedda utgifter till omkring 6 procent av byggnadskostnaderna inginge i kostnadsberäkningarna.

*Departements-
chefen.*

Vid bifall till fortifikationsstyrelsens framställning den 22 december 1942 rörande disposition av 4,117,000 kronor för uppförande av förrådsbyggnader för territoriella förband kommer det av 1942 års riksdag för ändamålet beräknade beloppet att vara i sin helhet disponerat. Enligt vad jag inhämtat, avser fortifikationsstyrelsen att med de medel, som kunna komma att anvisas för budgetåret 1943/44, utföra en andra etapp i det utbyggnadsprogram, som uppgjorts beträffande ifrågavarande slag av byggnader. Såsom av fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar framgår, innefatta dessa jämväl ett tidigare icke förutsett byggnadsbehov. Man har nämligen ansett lämpligt att i varje försvarsområde anordna — förutom förråd för de olika territoriella förbanden — ett huvudförråd, i vilket skulle uppläggas överskottsmateriel såsom viss reserv för de territoriella förbanden. För min del finner jag denna jämkning i det ursprungliga byggnadsprogrammet lämplig. Någon ökning av kostnaderna torde icke uppkomma, enär huvudförrådets inrättande torde komma att medföra minskade krav på förrådsutrymmen för militärområdesorganisationen. Huvudförråden ha avsetts skola förläggas i anslutning till andra förråd, varför någon ökning av förrådspersonalen icke torde bli erforderlig.

Enligt vad jag under hand inhämtat, grunda sig de i skrivelsen den 10 februari 1943 framlagda kostnadsberäkningarna på de uppgifter om förrådsutrymmesbehov, som infordrats från vederbörande territoriella myndigheter. Det har uppgivits, att vid beräkningarna rörande utrymmesbehovet beaktats, att befintliga förrådslokaler skola i första hand komma till användning. Någon beräkning i detalj av kostnaderna för de särskilda förråden föreligger sålunda icke. Med hänsyn till det stora antal byggnader, som det här är fråga om, skulle det för övrigt knappast vara möjligt att i detta sammanhang i detalj behandla behovet av de särskilda förråden och dessas närmare utförande. Jag utgår emellertid från att vid det fortsatta planerandet av förråden ägnas särskild uppmärksamhet åt frågan om det verkliga utrymmesbehovet inom de olika försvarsområdena. Det får icke förekomma, att förråd anordnas för mera materiel än som kommer att finnas upplagd i fredstid.

Enligt vad jag erfarit torde — utöver de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 angivna kostnaderna för förrådsbyggnader för territoriella förband — komma att erfordras ytterligare omkring 2,500,000 kronor för vissa ammunitionsförråd. Utan närmare utredning är jag icke i stånd att taga ställning till frågan därom. Därest detta förrådsbehov verkligen skulle föreligga, torde medel därför få utgå av den reserv för oförutsedda ändamål, som jag inledningsvis berört.

Tills vidare anser jag mig med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942 böra för ändamålet beräkna ett medelsbehov för femårsperioden 1942/47 av högst 10,520,000 kronor, av vilket belopp 9,785,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär 5,000,000 kronor redan anvisats samt återstående belopp bör stå till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44, beräknar jag för nämnda budgetår högst 5,520,000 kronor. Jag utgår från att detta belopp, såsom ock av arméförvaltningen förutsatts, skall vara tillräckligt jämväl för erforderliga markförvärv.

Tillbyggnad av kaserner.

Försvarsutredningen ansåg i princip erforderligt att bereda samtliga värnpliktiga förläggning i kaserner under första tjänstgöringen. Utredningen ansåg sig däremot av kostnadsskäl icke böra föreslå, att dylika förläggningar skulle ifrågakomma för samtliga de till repetitionsövning inkallade. För dessa avsågs i stället barackförläggning i erforderlig omfattning böra tillgripas. För att tillgodose det väntade behovet av förläggningsutrymmen föreslog utredningen dels till- och ombyggnadsarbeten å vissa befintliga kasernetablisement och dels uppförande av barackbyggnader. För det förra ändamålet beräknade utredningen kostnaderna under femårsperioden 1942/47 till 10,630,000 kronor, medan för barackbyggnader beräknades 2,800,000 kronor. Under särskilda rubriker beräknade försvarsutredningen därjämte medel för garagebyggnader, lektionsbyggnader, exercisbyggnader och furirbostäder vid vissa av arméns truppförband.

I propositionen 1942:210 förutsattes, att med uppförande av lektionsbyggnader vid redan befintliga truppförband skulle anstå till tid efter femårs-

periodens slut, varjämte de för exercisbyggnader och furirbostäder beräknade beloppen ansågos kunna för femårsperioden väsentligt beskäras.

Vid anmälan av propositionen 1942:270 anförde jag, att vad av försvarsutredningen föreslagits beträffande förläggningen av värnpliktiga i princip icke givit mig anledning till erinran. Icke heller riksdagen (skrivelse 1942:376) hade något att erinra mot vad sålunda anförts. I enlighet med i propositionen framlagt förslag beräknade riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 för om- och tillbyggnadsarbeten vid vissa i propositionen angivna kasernetablissemment tillhoppa 6,255,000 kronor samt för barackbyggnader tillhoppa 2,800,000 kronor. Vidare beräknades för nämnda budgetår vissa belopp för garagebyggnader och exercisbyggnader.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 beräknade *arméförvaltningen* medelsbehovet för tillbyggnad av kaserner för tiden intill utgången av nämnda budgetår till de av försvarsutredningen för de särskilda kasernetablissemmenten för hela femårsperioden beräknade beloppen, eller — efter avdrag för vissa kostnader avseende arméhundgården och arméhundskolan, vilka upptagits i andra sammanhang — tillhoppa 10,208,000 kronor.

Motsvarande kostnader ha av *arméförvaltningen* i dess skrivelse den 10 februari 1943, under rubriken Tillbyggnad av kaserner, beräknats till 12,211,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 1,019,100 kronor.

Emellertid har *arméförvaltningen* i andra sammanhang upptagit till behandling frågor om vissa ytterligare om- och tillbyggnadsarbeten vid arméns kasernetablissemment, vilka torde böra här i korthet beröras.

I sin skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställde *arméförvaltningen* sålunda under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment om anslag för vissa om- och tillbyggnader av kaserner. *Arméförvaltningen* erinrade därvid om att ämbetsverket i sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 framhållit behovet av en allmän översyn av arméns samtliga kasernetablissemment samt anmält sin avsikt vara att, efter hand som nödiga utredningar beträffande särskilda delar av denna omfattande fråga verkställts, till Kungl. Maj:t ingiva de förslag till förbättringsarbeten, som kunde föranledas av de sålunda verkställda utredningarna.

Beträffande stora delar av förevarande fråga hade, enligt vad *arméförvaltningen* i skrivelsen den 31 augusti 1942 meddelade, närmare utredning ännu icke hunnit verkställas, men det vore allt fortfarande *arméförvaltningens* avsikt att, efter hand som utredningarna kunnat slutföras, underställa de av desamma föranledda förslagen Kungl. Maj:ts prövning. I viss utsträckning hade dock utredning rörande erforderliga åtgärder numera hunnit slutföras, nämligen beträffande om- och tillbyggnader samt nybyggnader av matinrättningar och marketenterier, stallbyggnader, sjukhus samt varmbadhus vid vissa i skrivelsen angivna truppförband. Kostnaderna för ifrågakvarande arbeten beräknades av *arméförvaltningen* till 18,965,000 kronor. Anmärkas må att frågan om till- och ombyggnad samt nybyggnad av matinrättningarna

vid trängkårerna av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse upptagits till behandling redan i skrivelse den 28 april 1942.

Över arméförvaltningens och fortifikationsstyrelsens framställningar i nu ifrågasatt avseenden har 1940 års militära byggnadsutredning avgivit utlåtande den 27 februari 1943 respektive den 28 augusti 1942.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement upptagit de av ämbetsverket i skrivelsen den 31 augusti 1942 under samma rubrik angivna arbetena med avseende å matinrättningar, marketenterier, stallbyggnader och varmbadhus, varvid de mest angelägna arbetena hänförs till angelägenhetsgrupp 1.

Arméförvaltningen har emellertid, såsom redan inledningsvis anmärkts, ansett, att så fullständiga och genomgående åtgärder, som kostnaderna för de med 1 graderade arbetena innebure, icke i nuvarande läge syntes kunna ske, och har uppskattat det belopp, som under femårsperioden syntes böra beräknas för ifrågasatt ändamål, till 5,000,000 kronor. Inom denna kostnadsram har arméförvaltningen ansett sig kunna bestrida kostnader för avhjälpande av de allvarligaste bristerna med avseende å matinrättningar, marketenterier och truppförbandssjukhus.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställde arméförvaltningen vidare om ett anslag av 3,015,000 kronor för nybyggnadsarbeten vid vissa truppförbands tygverkstäder samt anmälde, att behov av översyn och utökning av befintliga tygverkstäder föreläge jämväl vid andra förband.

Arméförvaltningen har därefter i sin skrivelse den 10 februari 1943 under särskilda rubriker upptagit vissa arbeten för tyg- och andra verkstäder, bl. a. de i nyssnämnda anslagsäskanden angivna, till en totalkostnad, exklusive maskinell utrustning, av 12,902,000 kronor. Ämbetsverket har emellertid, såsom inledningsvis anmärkts, icke ansett sig kunna beräkna mer än 10,000,000 kronor för ändamålet för femårsperioden 1942/47.

Bland övriga av arméförvaltningen ifrågasatta byggnadsarbeten av beskaffenhet att kunna rubriceras såsom om- och tillbyggnadsarbeten vid truppförbanden må nämnas uppförande av förrådsbyggnader för truppförbanden samt vissa arbeten för tillgodoseende av förbandens behov av skjutbanor.

Såsom av det följande framgår har arméförvaltningen slutligen i sin skrivelse den 10 februari 1943 upptagit ytterligare ett antal med kasernetablisementen sammanhängande byggnadsbehov, som kunna rubriceras såsom om- eller tillbyggnad av kasernetablisement men som — vid det förhållande att de icke av försvarsutredningen beräknats — hänförs till gruppen Övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten och därför icke medtagits under rubriken Tillbyggnad av kaserner.

För vinnande av en fullständig överblick över samtliga byggnadsföretag, som ifrågasatts vid de olika förbanden, vore det givetvis önskvärt, om vid behandlingen av varje särskilt förband kunde prövas samtliga för förbandet ifrågasatta arbeten. För underlättande av en jämförelse med försvarsutredningens kostnadsberäkningar torde emellertid de i dessa beräkningar under rubrikerna

*Departements-
chefen.*

Barackbyggnader, Garagebyggnader, Exercisbyggnader och Furirbostäder upptagna byggnadsbehoven böra fortfarande behandlas under dessa särskilda rubriker, ehuru frågorna därom, såsom av det följande framgår, i vissa avseenden äro avhängiga av det sätt, varpå övriga byggnadsfrågor vid förbanden lösas. Jämväl de av arméförvaltningen under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement upptagna arbeten, som avse matinrättningar, marketenterier och sjukhus, torde böra behandlas under ett särskilt avsnitt utan omedelbart samband med de särskilda förbanden. Vissa därmed sammanhängande frågor måste nämligen — delvis med hänsyn till den föreliggande utredningens disposition — behandlas gemensamt för flera förband, och en uppdelning av den föreliggande utredningen på de särskilda förbanden skulle vålla vissa svårigheter. För överskådlighetens skull torde dock av arméförvaltningen ifrågasatta åtgärder av denna art böra anmärkas vid redogörelsen för övriga byggnadsbehov vid respektive etablisement. Enär pågående utredning rörande förrådsbyggnader för truppförbanden ännu icke är avslutad och kostnaderna för desamma vid sådant förhållande icke ännu kunna angivas för de särskilda förbanden, torde jämväl dessa frågor böra upptagas till behandling under ett gemensamt avsnitt. Jämväl frågor rörande skjutbanor torde lämpligen i regel böra behandlas fristående från övriga spörsmål beträffande respektive förband.

Däremot torde för överskådlighetens skull andra om- eller tillbyggnadsarbeten än nu nämnts böra, i den mån de avse under rubriken Tillbyggnad av kaserner behandlade förband, upptagas till behandling i samband med övriga under denna rubrik upptagna byggnadsbehov. Den omständigheten, att försvarsutredningen icke förutsett en med utökningen av organisationen sammanhängande tillbyggnad, som numera befunnits erforderlig, synes nämligen icke böra föranleda en utbrytning av detta byggnadsbehov till särskild behandling.

Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente (Linköping). I propositionen 1942: 270 beräknades, i enlighet med försvarsutredningens förslag i ämnet, 216,000 respektive 1,365,000 kronor jämte till 6 procent å dessa belopp beräknade administrationskostnader m. m., eller tillhoppa i runt tal 1,675,000 kronor för tillbyggnad av kaserner vid Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anförde.

Genom fortifikationsstyrelsens försorg verkställd utredning har visat, att för regementena erforderligt ytterligare förlägningsutrymme lämpligen kan beredas genom att vindsvåningarna i befintliga kaserner efter yttertakens höjning cirka en meter påbyggas samt inredas till logement. För att tillgodose förlägningsbehovet vid Livgrenadjärregementet, som för närvarande även disponerar en inom luftvärnsregementets område liggande kasern, vilken i detta sammanhang lämpligen bör bli överlämnad till sistnämnda regemente, har en påbyggnad av fyra kaserner visat sig erforderlig, medan det vid luftvärnsregementet föreliggande ytterligare förlägningsbehovet beräknas kunna täckas genom påbyggnad av tvenne kaserner. Planlösningen för de sålunda nytillkommande logementsvåningarna avses att i huvudsak göras lika med de underliggande kompaniförläggningarnas.

Då de nuvarande övre vindarna emellertid användas såsom förråd, förutsätter förlägningsfrågans ordnande på angivet sätt, att ersättningsförråd uppföras. För luftvärnsregementets del erfordras dock icke något ersättningsförråd, enär regementet kompenseras genom att erhålla det i den ovan nämnda, för närvarande av Livgrenadjärregementet disponerade kasernen inrymda källarförrådet. För Livgrenadjärregementet däremot föreligger behov av förrådsutrymme om tillhoppa 1,750 kvadratmeter golvyta.

Byggnadskostnaderna i enlighet med det anförda ha av arméförvaltningen beräknats till 1,076,000 kronor enligt följande kostnadsfördelning.

	Prisläge 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
<i>Livgrenadjärregementet:</i>		
Ombyggnad av 4 kaserner	624,000	50,000
Uppförande av 2 förråd.....	79,000	6,300
<i>Östgöta luftvärnsregemente:</i>		
Ombyggnad av 2 kaserner	312,000	25,000
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent av förestående beräknade kostnader	61,000	4,900
Summa kronor	1,076,000	86,200

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 beräknade arméförvaltningen vidare under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemang för om- och tillbyggnad av Livgrenadjärregementets sjukhus ett belopp av 106,000 kronor samt för nybyggnad av sjukhus för Östgöta luftvärnsregemente ett belopp av 301,000 kronor.

De av arméförvaltningen föreslagna ombyggnadsarbetena å Livgrenadjärregementets och Östgöta luftvärnsregementes kaserner för tillgodoseende av det genom den förlängda utbildningstiden och den utvidgade organisationen uppkomna behovet av ökat förlägningsutrymme för regementena synas mig vara ur ekonomiska och andra synpunkter lämpliga. Genom tillbyggnaderna synes erforderligt förlägningsutrymme i kasern kunna beredas all personal, som är i tjänst under ett år i sträck. För efterutbildningskontingenten vid luftvärnsregementet bör i enlighet med vad tidigare anförts användas baracker. Till kostnadsberäkningarna kan jag, i brist på detaljerat byggnadsprogram, icke nu taga definitiv ställning. Jag förutsätter emellertid, att alla möjligheter till kostnadsbesparingar iakttagas vid arbetenas fortsatta planerande och utförande. För ändamålet torde alltså böra för femårsperioden 1942/47 beräknas i avrundat tal högst 1,162,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 1,076,000 kronor. Enär 1942 års riksdag för ändamålet anvisat ett högre belopp än som nu synes vara erforderligt, torde, i enlighet med vad inledningsvis anförts, det överskjutande beloppet få användas till andra byggnadsarbeten för armén under femårsperioden. Till frågan om regementenas sjukhus återkommer jag i det följande.

Södra skånska infanteriregementet (Ystad och Revingehed, Revinge). Enligt 1942 års försvarsbeslut skall detta regemente vara motoriserat och dess fredsörläggning vara uppdelad på två etablissemang, det gamla kaserneta-

blissementet i Ystad samt lägerförläggningen å regementets övningsplats Revingehed.

För tillbyggnad av kaserner vid regementet beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) i enlighet med i propositionen nr 270 framlagt förslag ett belopp av 575,000 kronor jämte administrationskostnader och oförutsedda utgifter eller tillhoppa 609,500 kronor. Beloppet torde ha avsetts för tillbyggnadsarbeten vid kasernetablisementet i Ystad.

För ordnande av förläggningen vid Revingehed anvisade samma riksdag (skrivelse nr 355) i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 4) framlagda förslag ett reservationsanslag av 30,000 kronor. För berörda ändamål beräknade samma riksdag vidare (skrivelse nr 376) i enlighet med förslag i propositionen nr 270 för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhoppa 730,000 kronor. Slutligen har Kungl. Maj:t i 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, sid. 19) föreslagit, att för ändamålet skall för budgetåret 1943/44 beräknas ett belopp av ytterligare 765,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört följande rörande regementets förläggningsförhållanden.

Den närmare utredning, som företagits beträffande förläggningsförhållandena på regementets tvenne förläggningsplatser, Ystad och Revingehed, har visat, att i vad avser etablisementet å sistnämnda ort behovet av utrymmen för kasernförläggning väntas bli löst genom de åtgärder härför, som bland annat ingå i de arbeten för ordnande av förläggningen å Revingehed, som i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag föreslagits komma till utförande.

Beträffande etablisementet i Ystad föreligger visst ökat förläggningsbehov i kasern, särskilt vintertid, men har det visat sig möjligt utvinna härför erforderligt utrymme inom befintliga kasernbyggnader genom vidtagande av vissa ändrings- och moderniseringsarbeten. Den s. k. Gamla kasern, som — utom beträffande en kompaniförläggning — uppvärms genom lokala eldstäder skulle sålunda vintertid på ett bättre sätt kunna utnyttjas till förläggning, därest kasernen i sin helhet försåges med centralvärmeledning, i vilket sammanhang såväl denna kasern som även övriga kasernbyggnader borde förses med WC-anläggningar, vilket de nu sakna.

Ett utförande av dessa arbeten har beräknats draga en kostnad av 291,300 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, med en prisstegring intill den 1 juli 1942 uppgående till 23,300 kronor.

I samma skrivelse har arméförvaltningen under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement beräknat ett belopp av 297,000 kronor, enligt prisläget den 1 juli 1941, för om- och tillbyggnad av matinrättning, varjämte ämbetsverket i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 äskat 43,000 kronor till om- och tillbyggnad av regementets sjukhus.

*Departements-
chefen.*

En närmare undersökning rörande behovet av förläggningsutrymme för Södra skånska infanteriregementet har givit vid handen, att efter genomförandet av redan beslutade eller i årets statsverksproposition föreslagna byggnadsarbeten å Revingehed tillräckligt förläggningsutrymme torde komma att stå till förfogande för regementets personal. Någon ombyggnad av ka-

sernetablissemnet i Ystad för beredande av ytterligare förläggningsutrymme synes sålunda icke erforderlig. Ehuru de av arméförvaltningen föreslagna arbetena å den s. k. gamla kasern synas vara i och för sig önskvärda standardförbättringar, anser jag mig icke böra för närvarande förorda, att medel för ändamålet ställas till förfogande under femårsperioden 1942/47.

Vid anmälan av årets statsverksproposition anförde jag vid behandlingen av frågan om ordnande av förläggningen å Revingehed, att jag icke då vore beredd att taga ställning till ett av fortifikationsstyrelsen framlagt förslag om anläggande av en ny utfartsväg från förläggningsområdet jämte bro över Kävlingeån för en beräknad kostnad av 130,000 kronor. Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 icke beräknat medel för angivna ändamål. Det bör enligt min mening övervägas, om icke ifrågavarande vägförbindelse, för vilken mark inköpts av kronan, bör kunna i sinom tid komma till stånd genom anlåtande av arméns egna resurser och alltså för en väsentligt lägre kostnad än tidigare räknats med.

Till frågorna rörande om- och tillbyggnad av regementets matinträttning och sjukhus återkommer jag i det följande.

Gotlands infanteriregemente (Visby). Enligt 1942 års försvarsbeslut skall, såsom förut anmärkts, ett kompani av Göta pansarlivgarde förläggas till Gotland och underställas chefen för Gotlands infanteriregemente.

I propositionen 1942: 270 beräknades för tillbyggnad av kaserner vid Gotlands infanteriregemente ett belopp av 718,000 kronor jämte 6 procent för administration och oförutsedda utgifter eller tillhopa omkring 760,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört.

För kompaniets kasernförläggning och expedition samt för tillgodoseende av regementets behov av ytterligare förläggningsutrymme har den lämpligaste lösningen befunnits vara uppförande av en ny expeditions- och logementsbyggnad i tre våningar, varav regementet avses disponera de två översta samt kompaniet bottenvåningen, samt att de i regementets övriga kaserner befintliga dagrummen och lektionssalarna omändras till logement. Dagrum och lektionssalar avses i stället att anordnas inom respektive kaserners vindsvåningar, vilka för närvarande disponeras såsom förrådsutrymme. I ersättning härför erfordras uppförande av ny varmbonad förrådsbyggnad.

Kostnaderna för ovannämnda byggnadsarbeten uppgå enligt nedanstående kostnadsberäkning till sammanlagt 692,000 kronor, varvid kostnaderna för den nya expeditions- och logementsbyggnaden fördelats med ungefärligen $\frac{2}{3}$ på Gotlands infanteriregemente och $\frac{1}{3}$ på Göta pansarlivgardes kompani.

	Prisläget $\frac{1}{7}$ 41	Prisstegring $\frac{1}{7}$ 41— $\frac{1}{7}$ 42
Expeditions- och logementsbyggnad	390,000	31,200
Ombyggnad av kasernernas vindsvåningar	181,100	14,480
Varmförråd	80,600	6,420
Utvändiga elektriska ledningar	900	100
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent å förestående beräknade kostnader	39,400	3,100
Summa kronor	692,000	55,300

I samma skrivelse har arméförvaltningen under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment upptagit om- och tillbyggnad av regementets matinträttning för en beräknad kostnad, enligt prisläget den 1 juli 1941, av 345,000 kronor samt nybyggnad av marketenteri för en kostnad, enligt samma prisläge, av 439,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Såsom redan vid behandlingen av frågan om förläggningen för Göta pansarlivgardes kompani på Gotland förutsatts, bör Gotlands infanteriregementes behov av ökat förläggningsutrymme lämpligen lösas i samband med ordnandet av pansarkompaniets förläggning genom uppförande av en ny byggnad, innehållande å nedre botten expeditions- och förläggningslokaler för pansarkompaniet samt i de två övre våningarna förläggningsutrymmen för infanteriregementet. Det därutöver erforderliga förläggningsutrymmet för regementet torde i enlighet med arméförvaltningens förslag böra anskaffas genom utnyttjande av vissa nu befintliga dagrum och lektionssalar, för vilka ersättning kan beredas genom inredande av de nuvarande kasernernas vindsvåningar. Enligt vad jag under hand inhämtat avser det av arméförvaltningen för ombyggnadsarbetena beräknade beloppet, 181,100 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, såväl ombyggnad av vindsvåningarna som omändring av regementets tvättinträttning till intendenturverkstad, sistnämnda arbete kostnadsberäknat till 20,000 kronor. Med hänsyn till vad som anförts i propositionen nr 179 till innevarande års riksdag angående centralisering av underhållstjänsten i fråga om intendenturmateriel m. m. anser jag mig icke böra beräkna medel för sistnämnda ändamål. Beträffande ombyggnaden av vindsvåningarna föreligga enligt vad jag inhämtat ännu icke detaljerade byggnadsprogram, och den verkställda kostnadsberäkningen har uppgivits vara i hög grad preliminär. För egen del har jag funnit mig icke kunna tillstyrka, att mer än 100,000 kronor, enligt prisläget den 1 juli 1941, beräknas för ifrågavarande ändamål. Vid det definitiva byggnadsprogrammets utformning böra alla besparingsmöjligheter iakttagas för ett ytterligare nedbringande av ifrågavarande kostnader. Mot övriga av arméförvaltningen beräknade kostnader har jag på grundval av den föreliggande utredningen icke funnit anledning till erinran. I enlighet med det anförda beräknar jag för om- och tillbyggnadsarbeten vid Gotlands infanteriregemente för femårsperioden 1942/47 högst 655,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 605,000 kronor. Enär 1942 års riksdag för ändamålet anvisat ett högre belopp än som nu synes vara erforderligt, torde, i enlighet med vad förut anförts, det överskjutande beloppet få användas till andra byggnadsarbeten för armén under femårsperioden. Till frågan rörande regementets matinträttning och marketenteri återkommer jag i det följande.

Göta artilleriregemente (Göteborg). För tillbyggnad av kaserner vid Göta artilleriregementes etablissemment beräknade försvarsutredningen ett belopp av 883,500 kronor eller, inklusive 6 procent för administrationskostnader och oförutsedda utgifter, i runt tal 936,500 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført följande.

Enligt av regementschefen lämnade uppgifter föreligger vid regementet behov av såväl ökat kasernutrymme för förläggning av den genom den nya försvarsordningen ökade manskapsstyrkan vid regementet som av ökade expeditiionslokaler, vilket behov bland annat orsakats av överflyttningen till regementet av värnpliktsredovisningen.

Genom fortifikationsstyrelsens försorg företagen närmare utredning i ärendet har givit vid handen, att lämpligaste lösningen av regementets lokalfrågor är, att en av regementets nuvarande batterilokaler omändras till expeditiionslokaler samt att, såsom ersättning för därvid ianspråktaga logement och för tillgodoseende av regementets behov av förlägningsutrymme, uppföras tre kaserner, vardera för 96 man, enligt 1940 års militära byggnadsutrednings standardritning nr 2.

Kostnaderna, baserade på prisläget den 1 juli 1941, för dessa kaserner ha av fortifikationsstyrelsen enligt nedanstående uppställning beräknats till i runt tal 965,000 kronor.

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Nybyggnad av 3 kaserner inklusive yttre rör- och elektriska ledningar samt planeringsarbeten	912,000	73,000
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter cirka 6 procent å beräknade kostnader	53,000	5,000
Summa kronor	965,000	78,000

Arméförvaltningen har vidare under rubriken Översyn av arméns kasern-etablissemment beräknat 556,000 kronor (jämte 44,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942) för nya stallbyggnader vid regementet. Byggnadsbehovet har hänförs till angelägenhetsgrupp 1.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 äskade *arméförvaltningen* därjämte 43,000 kronor för om- och tillbyggnad av regementets sjukhus.

1940 års militära byggnadsutredning har i fråga om de föreslagna stallbyggnaderna anført, att enligt vad utredningen inhämtat förslag till dessa byggnadsarbeten icke utarbetats men att fortifikationsstyrelsen sagt sig avse att vid förslagens uppgörande tillämpa av utredningen utarbetade normer. Vid besök vid Göta artilleriregemente hade utredningen uppmärksammat, att fyra vinterstallar för sammanlagt 450 hästar förefunnes, vilka byggnader vore i tämligen gott skick, samt att fyra längor sommarstallar med tillsammans 200 spiltplatser vore uppförda med stommar av trä under tak av papp, vilka byggnader erbjöde, särskilt vintertid, mindre tillfredsställande stallutrymmen. Byggnadsutredningen hölle före, att de för armén föreslagna byggnadsarbetena för stallar kunde tills vidare uppskjutas. Vad beträffade stallbyggnaderna vid Göta artilleriregemente rådde dock särskild tveksamhet. I vart fall syntes en närmare utredning böra verkställas såväl om behovet av de föreslagna stallbyggnaderna som ock med avseende på byggnadstyperna för desamma.

Inom försvarsdepartementet har verkställts en närmare undersökning rörande möjligheterna att tillgodose behovet av ökat förlägningsutrymme vid

Departements-
chefen.

regementet genom mindre omfattande byggnadsarbeten än som av arméförvaltningen föreslagits. Emellertid har utredningen givit vid handen, att det nuvarande kasernetablissemnet, vilket är ett av arméns äldsta, icke torde kunna inrymma den utökade manskapsstyrka, som enligt gällande planer kommer att finnas stadigvarande förlagd vid regementet, därest de för personalens förläggning eljest gällande normerna skola tillämpas. Även om de av arméförvaltningen föreslagna tre nya kasernerna komma till stånd, synes personalens förläggning bliva trängre än som vore önskvärt. Av kostnadsskäl anser jag mig emellertid böra räkna med det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet. Med hänsyn till vad militära byggnadsutredningen anfört finner jag mig icke för närvarande böra beräkna medel för uppförande av nya stallbyggnader vid regementet. I enlighet med det anförda beräknar jag för femårsperioden 1942/47 för tillbyggnadsarbeten vid Göta artilleriregemente, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, ett belopp av 1,043,000 kronor, varav 965,000 kronor böra anses belasta femårsperiodens kostnadsram.

Till frågan om regementets sjukhus återkommer jag i annat sammanhang.

Smålands artilleriregemente (Jönköping). I propositionen 1942: 270 beräknades för tillbyggnad av kaserner vid Smålands artilleriregemente ett belopp av 1,055,000 kronor eller, inklusive 6 procent för administrationskostnader och oförutsedda utgifter, i avrundat tal 1,118,000 kronor.

I 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, sid. 23 ff.) har därjämte beräknats ett belopp av 539,000 kronor till tyganstalt vid regementet. Enligt arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 utgöra 39,000 kronor av ifrågavarande belopp prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört.

Den genom fortifikationsstyrelsens försorg verkställda vidare utredningen rörande förevarande fråga har givit vid handen, att det för regementet föreliggande behovet av ytterligare förläggningsutrymme kan tillgodoses genom uppförande av tvenne nya kaserner, i huvudsak överensstämmande med 1940 års militära byggnadsutrednings standardritning nr 2. Därjämte blir, med hänsyn till byggnadsplatsens belägenhet, särskild värmecentral för dessa kasernbyggnader erforderlig.

Kostnaderna, baserade på prisläget den 1 juli 1941, ha av fortifikationsstyrelsen beräknats till sammanlagt 700,000 kronor enligt nedanstående kostnadsfördelning.

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Kasernbyggnader, 2 stycken, inklusive värmecentral	515,000	41,200
Väg- och planeringsarbeten samt stängsel	85,000	6,800
Utvändiga rörtekniska arbeten	49,000	4,000
» elektriska »	13,000	1,100
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent av beräknade kostnader	38,000	2,900
Summa kronor	700,000	56,000

Under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemang har arméförvaltningen vidare beräknat 74,000 kronor (jämfte 6,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942) för varmbadhus vid regementet.

I sin skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptog arméförvaltningen därjämte 43,000 kronor för om- och tillbyggnad av regementets sjukhus.

Beträffande varmbadhuset anförde arméförvaltningen i sin skrivelse den 31 augusti 1942, att chefen för Smålands artilleriregemente i skrivelse till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse den 14 mars 1942 anmält behov av ifrågavarande slag samt därvid, bland annat, anfört följande.

Det högsta antalet samtidigt badande i det nuvarande badhuset borde icke överstiga 25, medan regementet hade behov av ett badhus med en kapacitet av omkring 100 man, motsvarande ett fredsbatteris manskapsstyrka, vilket lett till att överfyllning av badhuset måst tillgripas i sådan grad, att varken hygieniska krav eller en billig fordran på trevnad för de badande kunnat uppfyllas. Till följd av att badhuset, som vore uppfört å lerig mark och vars grund vore synnerligen dålig, vore genomsyrt av fukt finge företagna reparationer endast kort varaktighet.

Riksdagens militieombudsman hade, enligt vad arméförvaltningen vidare anförde, i skrivelse till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse den 29 juli 1942 påtalat behovet av nytt varmbadhus vid regementet, och ämbetsverket ansåge det av vikt, att erforderliga arbeten snarast komme till utförande.

1940 års militära byggnadsutredning har i avgivet utlåtande anfört, att utredningen inhämtat, att regementets badinrättning vore alltför liten med hänsyn till nuvarande och väntade förlägningsstyrkor samt att den vore i mycket bristfälligt skick ävensom i vissa andra avseenden otillfredsställande. Civila badinrättningar måste för den skull anlitas, vilket medförde såväl militära olägenheter som ock avsevärda kostnader. Enligt militieombudsmannens inspektionsrapport av den 29 juli 1942 uppgingo dessa kostnader vid Smålands artilleriregemente till minst 2,000 kronor per år. Militieombudsmannen hade i samma rapport vitsordat behovet av ny badinrättning. I besparingssyfte avsåge emellertid arméförvaltningen att genom tillbyggnad m. m. av badinrättningen kunna avhjälpa de allvarligaste bristerna. Därigenom skulle badfrekvensen kunna ökas till ungefär den dubbla. Utredningen hade icke något att erinra mot att medel för ändamålet upptoges med av arméförvaltningen föreslaget belopp men förutsatte att, innan dessa medel ställdes till förfogande, förslag till ombyggnadsarbeten upprättades och bleve i vanlig ordning granskade.

Verkställd undersökning har givit vid handen, att regementets utökade personalstyrka icke kan inrymmas i de nuvarande kasernerna med eljest tillämpad förlägningsstandard. För ändamålet torde därför böra i enlighet med arméförvaltningens förslag uppföras två nya kaserner, vardera för 100 man. Den föreliggande utredningen synes mig jämväl visa, att den föreslagna ombyggnaden av regementets badinrättning är i hög grad önskvärd

Departements-
chefen.

ur hygienisk synpunkt. Emellertid anser jag mig icke under nuvarande förhållanden kunna tillstyrka, att medel beräknas för badinrättningens ombyggnad. Med hänsyn till vad regementschefen i ärendet anført torde för öfrigt kunna ifrågasättas, huruvida ytterligare medel böra nedläggas på den nuvarande badinrättningen. Jag finner mig alltså för närvarande böra, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräkna — förutom det i statsverkspropositionen för tyganstalt beräknade beloppet av 539,000 kronor — 756,000 kronor för tillbyggnad av Smålands artilleriregementes kasern-etablissemment. Av sistnämnda belopp böra 700,000 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär 1942 års riksdag för ändamålet anvisat större belopp än som nu synes erforderligt, bör det överskjutande beloppet i enlighet med vad inledningsvis anförts få användas för andra byggnadsarbeten under femårsperioden.

Till frågan om regementets sjukhus återkommer jag i det följande.

Gotlands artillerikår (Visby). För tillbyggnad av Gotlands artillerikårs etablissemment beräknades i propositionen 1942: 270 ett belopp av 741,000 kronor eller, inklusive 6 procent för administration och oförutsedda utgifter, i runt tal 785,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført.

Vid genom fortifikationsstyrelsens försorg verkställd utredning har framkommit, att det för kåren föreliggande behovet av ytterligare kasernförläggningsutrymme kan tillgodoses genom uppförande av tvenne nya kaserner, vardera för 96 man, samt inredande till logement av det i kårens nuvarande förläggningskasern såsom vakt- och arrestlokal disponerade utrymmet. Härigenom erfordras emellertid uppförande av ny vakt- och arrestbyggnad.

Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten ha, med tillämpande av utav 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade standardritningar och normer, beräknats på sätt av nedanstående kostnadsuppställning framgår.

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Tvenne nya kasernbyggnader	526,000	42,900
Omändringsarbeten i befintlig kasern	9,700	800
Ny vakt- och arrestbyggnad	56,100	4,500
Utvändiga förbindelseledningar i mark	4,400	350
Utvändiga elektriska ledningar	7,000	550
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent å förestående beräknade kostnader	36,800	2,900
Summa kronor	640,000	52,000

Arméförvaltningen har därjämte under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment beräknat 406,000 kronor (jämte 32,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942) för nybyggnad av matinrättning vid kåren samt 196,000 kronor (jämte 16,000 kronor för prisstegring) för nybyggnad av kårens marketenteri.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till den för Gotlands artillerikår beräknade personalstyrkan synes någon begränsning av det av *arméförvaltningen* föreslagna byggnads-

programmet icke kunna äga rum med eljest tillämpad förläggningsstandard. Även efter de föreslagna ny- och ombyggnadsarbetena torde det bliva erforderligt att förlägga en mindre del av kårens personal i barack. Som jag icke funnit anledning till erinran mot arméförvaltningens kostnadsberäkningar, torde för femårsperioden 1942/47 böra, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräknas ett belopp av 692,000 kronor, varav 640,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär 1942 års riksdag för ändamålet anvisat större belopp än som sålunda synes erforderligt, bör det över-skjutande beloppet i enlighet med vad inledningsvis anförts få användas för andra byggnadsarbeten under femårsperioden.

Karlsborgs luftvärnsregemente (Karlsborg). I propositionen 1942: 270 beräknades, i enlighet med försvarsutredningens förslag i ämnet, för tillbyggnad av kaserner vid Karlsborgs luftvärnsregemente ett belopp av 465,000 kronor eller, inklusive 6 procent för administration och oförutsedda utgifter, i runt tal 493,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført.

Vid upprepade tillfällen har chefen för Karlsborgs luftvärnsregemente framhållit önskvärdheten av att regementets nuvarande matinrättning, som är inredd i det s. k. »Slutvärnet», bleve föremål för en genomgripande utökning och renovering. Vid genom fortifikationsstyrelsens försorg verkställd utredning har emellertid framkommit, att detta av byggnadstekniska skäl icke är möjligt, bland annat på grund av svårigheterna att anordna tillfredsställande ventilation. På grund härav anser fortifikationsstyrelsen lämpligast, att de nu för matinrättningen disponerade lokalerna i stället tagas i anspråk för tillgodoseende av regementets behov av förläggningsutrymme utöver nu tillgängligt, samt att helt ny matinrättningsbyggnad uppföres å annan plats inom fästningsområdet. Genom omändring till logement jämväl av de intill matinrättningen liggande lokaler, vilka hittills använts såsom marketenteri för Andra intendenturkompaniet, för vilket förband nyligen provisorisk barack-förläggning anordnats, kommer nytt förläggningsutrymme för sammanlagt 160 man att bliva tillgängligt, varigenom luftvärnsregementets behov i förö-
varande avseende täckes.

Den nya matinrättningsbyggnaden avses att uppföras med tillämpande av 1940 års militära byggnadsutrednings standardritning nr 13.

Kostnaderna för nu föreslagna åtgärder uppgå, baserade på prisläget den 1 juli 1941, till sammanlagt i runt tal 550,000 kronor enligt nedanstående speci-fikation.

	Prisläge 1/7 41	Prisstegring 1/4 41—1/7 42
Ny matinrättningsbyggnad	438,700	36,300
Ombyggnad av nuvarande matsal till logement.....	66,000	5,300
Ombyggnad av nuvarande marketenteri till logement	11,800	1,000
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent å förestående kostnader	33,500	2,400
Summa kronor	550,000	45,000

Arméförvaltningen upptog därjämte i sina anslagsäskanden för budget-
året 1943/44 ett belopp av 346,000 kronor för nybyggnad av sjukhus för Karls-
borgs luftvärnsregemente och Andra intendenturkompaniet.

Departements-
chefen.

Karlsborgs luftvärnsregementets förläggningslokaler äro för närvarande anordnade i det s. k. Slutvärnet, där jämväl regementets expeditioner, matinrättning och sjukhus samt ett för Andra intendenturkompaniet anordnat marketenteri finnas inrymda. Enligt inhämtade uppgifter kunna i de nuvarande förläggningslokalerna, med tillämpning av fastställda normer beträffande luftkub, förläggas 780 man, varvid dock golvytan beräknas något mindre än som vore önskvärt med hänsyn till personalens trivsel. Arméförvaltningens förslag innebär inredande av de för matinrättning och marketenteri utnyttjade utrymmena till förläggningslokaler, varvid skulle vinnas ett ytterligare förläggningsutrymme för 160 man. Detta förutsätter uppförande av ny matinrättningsbyggnad. Med hänsyn såväl till behovet av ökat förläggningsutrymme som till den nuvarande matinrättningens ur hygienisk synpunkt otillfredsställande beskaffenhet synes en sådan nybyggnad vara i hög grad motiverad, och jag anser mig på grund därav böra förorda bifall till arméförvaltningens därutinnan framlagda förslag. I anslutning till intendenturkompaniets förläggning finnes redan ett marketenteri anordnat, varför hinder icke torde föreligga att utnyttja de i Slutvärnet befintliga marketenterilokalerna till förläggningslokaler. Även efter genomförandet av här angivna åtgärder kommer det emellertid att föreligga en icke obetydlig brist på förläggningsutrymme för luftvärnsregementets personal. Enligt uppgift har fortifikationsstyrelsen avsett att, sedan den under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment föreslagna nybyggnaden för regementets sjukhus fullbordats, låta inreda de nuvarande sjukhuslokalerna i Slutvärnet till förläggningslokaler. Även enligt min mening bör regementets sjukavdelning snarast möjligt flyttas från de ohygieniska och otidsenliga lokalerna i Slutvärnet. Såsom under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment närmare anföres, anser jag mig emellertid icke utan ytterligare utredning kunna taga ställning till det föreliggande nybyggnadsförslaget, varför sjukavdelningen tills vidare torde få kvarligga i Slutvärnet. Trots de därmed förenade olägenheterna torde det för regementet erforderliga förläggningsutrymmet i avbidan på sjukhusfrågans lösning få ordnas genom tätare förläggning samt användande av baracker. Enär jag icke funnit anledning till erinran mot de framlagda kostnadsberäkningarna, anser jag mig alltså för närvarande böra för femårsperioden 1942/47 för ändamålet beräkna, enligt prisläget den 1 juli 1942, ett belopp av 595,000 kronor, varav 550,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enligt vad jag inhämtat har arméförvaltningen avsett, att kostnaderna för ombyggnad av sjukhuslokalerna till förläggningslokaler skola bestridas av underhållsmedel.

Skånska luftvärnskåren (Malmö) och Sundsvalls luftvärnskår (Sundsvall). Den av 1940 och 1941 års riksdagar beslutade utökningen av luftvärnsartilleriet innebar bland annat, att i Malmö och Sundsvall skulle upprättas från Östgöta luftvärnsregemente detacherade beredskapsdivisioner. I enlighet med 1942 års försvarsbeslut ha dessa divisioner omorganiserats till luftvärnskårer, Skånska luftvärnskåren respektive Sundsvalls luftvärnskår, vardera normalt om fyra batterier, varav ett efterutbildnings- och omskolningsbatteri. De för

beredskapsdivisionerna avsedda kasernetablissemanten äro delvis uppförda. Bland kvarstående byggnadsarbeten må nämnas de för förbanden avsedda sjukhusen. Genom beslut den 5 februari 1943 har Kungl. Maj:t emellertid ställt ett belopp av 378,000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande för uppförande av sjukhusbyggnader vid de båda förbanden. Sjukhusen ha planerats under hänsynstagande till den beslutade utökade organisationen.

För tillbyggnad av Skånska luftvärnskårens och Sundsvalls luftvärnskårs kasernetablissemant beräknade försvarsutredningen 171,000 kronor respektive 189,000 kronor eller, inberäknat administrationskostnader och oförutsedda utgifter, i avrundade belopp 181,000 kronor respektive 200,000 kronor.

I 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, sid. 33 ff) har beräknats ett belopp av 173,000 kronor till tygverkstad vid Skånska luftvärnskåren. Ifrågavarande byggnadsbehov var icke upptaget i försvarsutredningens kostnadsberäkningar. Enligt arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 motsvara 13,000 kronor av sist angivna belopp prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* under rubriken Tillbyggnad av kaserner i fråga om förevarande förband anfört i huvudsak följande.

Inom nämnda förbands nu under uppförande varande etablissemant är kasernförläggningsutrymme beräknat för inalles vid vardera förbandet 336 man. I samband med förbandens utökning till fristående luftvärnskårer hava emellertid manskapsstyrkorna stigit och uppgå desamma numera, enligt från luftvärnsinspektionen inhämtade uppgifter, vid vardera förbandet till 604 man samt 48 furirer. Av denna manskapsstyrka torde emellertid en mindre del vara i tjänstgöring endast en kortare tid av året, varför för denna del dubbelförläggning kan tillgripas. Kårens behov av ytterligare kasernförläggningsutrymme kan därför tillgodoses genom uppförande vid respektive etablissemant av tvenne kaserner, vardera för 84 man av samma typ som de, vilka nyligen färdigstälts vid förbanden.

Kostnaderna för uppförandet av ovannämnda tvenne kaserner jämte därmed sammanhängande väg- och planeringsarbeten samt utvändiga rör- och elektriska ledningar hava av fortifikationsstyrelsen enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats till 505,000 kronor för Skånska luftvärnskåren och till 569,000 kronor för Sundsvalls luftvärnskår. Prisstegringen intill den 1 juli 1942 kan uppskattas till 40,000 respektive 45,600 kronor.

Arméförvaltningen har vidare anfört, att genom utökningen av kårens manskapsstyrkor och vissa andra omständigheter en utbyggnad även i övrigt visat sig erforderlig. Härför har arméförvaltningen beräknat dels under rubriken Furirbostäder ett belopp av 66,500 kronor för vardera kåren enligt prisläget den 1 juli 1941 jämte 5,300 kronor för prisstegring intill den 1 juli 1942 och dels bland de efter avgivandet av anslagsäskandena för budgetåret 1943/44 uppkomna byggnadsbehoven för Skånska luftvärnskåren 210,000 kronor och för Sundsvalls luftvärnskår 287,000 kronor jämte 16,800 kronor respektive 23,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Rörande sistnämnda byggnadsbehov har arméförvaltningen anført i huvudsak följande.

Vid vartdera etablissemnet föreligger behov av utökning av kanslibyggnaden, främst orsakad av förbandens övertagande av väpnpliktsredovisningen. På grund av lokala förhållanden kan emellertid tillbyggnad av befintligt kanslihus icke ske, utan blir uppförande av ny mindre byggnad erforderlig. Därjämte har uppförande av vinterstallar samt bostäder för maskinist, eldare och husmor visat sig nödvändigt. Slutligen hava kostnader för anläggande av korthålls- och luftvärnsskjutbanor samt, vad Sundsvalls luftvärnsskär beträffar, jämväl av skolskjutningsbana icke tidigare beräknats. Nämnda skjutbanor torde emellertid oundgängligen erfordras, därest skjututbildningen vid förbanden skall kunna bedrivas på ett effektivt sätt.

Enligt sedermera infortrade kostnadsberäkningar ha kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för samtliga ifrågasatta arbeten beräknats på följande sätt.

Skånska luftvärnsskären.

<i>Tillbyggnad av logementsbyggnader.</i>	Kronor	Kronor
Logementsbyggnader	425,400	
Väg- och planeringsarbeten	10,000	
Utvändiga rörtekniska arbeten.....	17,000	
Utvändiga elektriska arbeten	24,000	
Administration och oförutsett, 6 procent	28,600	505,000

Furirbostäder.

Furirbostäder	66,500	
Administration och oförutsett, 6 procent	4,000	70,500

Utbyggnad av kasernetablissemnet.

Kanslibyggnad.....	50,000	
Bostäder för förvaltningspersonal	53,600	
Vinterstallar	40,200	
Korthållsbana och lvsjutbana	19,700	
Väg- och planeringsarbeten	6,600	
Utvändiga rörtekniska arbeten.....	11,800	
Utvändiga elektriska arbeten	16,200	
Administration och oförutsett, 6 procent.....	11,900	210,000
	<u>Summa kronor</u>	<u>785,500</u>

Sundsvalls luftvärnsskär.

<i>Tillbyggnad av logementsbyggnader.</i>	Kronor	Kronor
Logementsbyggnader	496,800	
Väg- och planeringsarbeten	7,600	
Utvändiga rörtekniska arbeten	19,000	
Utvändiga elektriska arbeten	13,400	
Administration och oförutsett, 6 procent.....	32,200	569,000

Furirbostäder.

Furirbostäder	66,500	
Administration och oförutsett, 6 procent	4,000	70,500

<i>Utbyggnad av kasernetablissemnet.</i>	Kronor	Kronor
Kanslibyggnad.....	56,300	
Bostäder för förvaltningspersonal.....	59,800	
Vinterstallar.....	45,600	
Skolskjutningsbana.....	62,500	
Korthållsbana och lvsjutbana.....	19,700	
Väg- och planeringsarbeten.....	5,100	
Utvändiga rörtekniska arbeten.....	12,500	
Utvändiga elektriska arbeten.....	9,000	
Administration och oförutsett, 6 procent.....	16,500	287,000
	Summa kronor	926,500

I anslutning till dessa kostnadsberäkningar har uppgivits, att kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för logementsbyggnader och därmed sammanhängande arbeten jämväl omfatta ombyggnad av vissa utrymmen i två av de nuvarande kasernerna till expeditionslokaler samt att kostnaderna i själva verket beräknats till 515,400 kronor respektive 576,000 kronor men att av dessa belopp vissa delar såsom avseende furirbostäder avdragits och i stället inräknats i de för furirbostäder beräknade beloppen.

Här torde böra i ett sammanhang behandlas samtliga i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 föreslagna byggnadsarbeten vid ifrågasvarande luftvärnsskåder.

Beträffande Skånska luftvärnsskårens och Sundsvalls luftvärnsskårs kasernetablissemnet gäller i viss mån vad som i det föregående anförts i fråga om Göteborgs och Luleå luftvärnsskåder, i det att det av arméförvaltningen framlagda förslaget avser anordnande av kasernförläggning jämväl för de till efterutbildningsövningar inkallade värnpliktskontingenter. Såsom vid behandlingen av de två sistnämnda förbandens förläggningsfrågor anförts, bör emellertid kasernförläggning i princip icke avses för annat än den personal, som beräknas vara i tjänstgöring under minst ett år, eller för envar av luftvärnsskåderna omkring 400 man. Lösandet av förläggningsfrågorna vid Skånska luftvärnsskåren och Sundsvalls luftvärnsskår försvåras dock i viss mån av att vid vardera förbandet redan uppförts fyra logementsbyggnader av en något mindre typ än den av mig för de övriga luftvärnsskåderna föreslagna. Enligt uppgift från fortifikationsstyrelsen innehålla de nuvarande logementsbyggnaderna inga expeditionslokaler för de olika batterierna, utan dessa ha inrymmts i kanslihusbyggnaderna. Med hänsyn till den utökade organisationen anses emellertid de i kanslihusbyggnaderna befintliga batteriexpeditionslokalerna bliva erforderliga för kårexpeditionerna, även om de av arméförvaltningen föreslagna byggnaderna för värnpliktsregistrering skulle komma till stånd. I logementsbyggnaderna avses därför skola inrymmas lokaler för batteriexpeditionerna i stället för vissa av de där nu befintliga furirummen. Efter dessa ombyggnadsarbeten, vilka beräknats draga en kostnad av omkring 12,000 kronor vid Skånska luftvärnsskåren och 13,000 kronor vid Sundsvalls luftvärnsskår, beräknas de nuvarande kasernerna komma att rymma vardera 86 man, varav 2 furirer, eller vid vardera skåren

*Departements-
chefen.*

tillhopa 344 man, varav 8 furirer. Ytterligare förläggingsutrymme måste därför anordnas. För ändamålet synes lämpligen böra vid vardera kåren uppföras en ny kasern för ett 50-tal man, varav omkring 30 furirer. För kasernernas uppförande, inklusive väg- och planeringsarbeten samt utvändiga arbeten, torde icke böra beräknas mer än högst 215,000 kronor för Skånska luftvärnskåren och 230,000 kronor för Sundsvalls luftvärnsskår. Med den sålunda förordade lösningen av förläggningsfrågorna måste efterutbildningskontingenterna, i varje omgång 250 man, till största delen förläggas i baracker. Jämväl för erhållande av tillräckligt förläggingsutrymme vid större repetitionsövningar torde erfordras ett antal baracker, vilka emellertid kunna utföras i relativt enkel standard. För erforderliga baracker torde böra beräknas högst 140,000 kronor för Skånska luftvärnsskåren och 150,000 kronor för Sundsvalls luftvärnsskår. Det sålunda skisserade byggnadsprogrammet är givetvis preliminärt, och andra lösningar av kårernas förläggningsfrågor kunna tänkas. Jag utgår emellertid från att kostnaderna därvid skola kunna hållas inom de här angivna beloppen.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 upptagit vissa ytterligare byggnadsbehov för Skånska luftvärnsskåren och Sundsvalls luftvärnsskår. Mot de sålunda föreslagna arbetena har jag icke funnit annan anledning till erinran än att jag ifrågasätter, huruvida icke Sundsvalls luftvärnsskårs behov av skolskjutningsbana skall kunna tillgodoses genom lämplig redan befintlig skjutbana, varjämte jag beträffande frågan om uppförande av stallar hänvisar till vad inledningsvis anförts. Tills vidare beräknar jag emellertid i enlighet med arméförvaltningens förslag för ifrågavarande icke tidigare förutsedda arbeten tillhopa, oberäknat administrationskostnader, i avrundade tal 198,000 kronor för Skånska luftvärnsskåren och 270,000 kronor för Sundsvalls luftvärnsskår.

I enlighet med det anförda torde tills vidare böra för femårsperioden 1942/47, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, beräknas *dels* för Skånska luftvärnsskåren (12,000 + 215,000 + 140,000 + 198,000 =) 565,000 kronor jämte administrationskostnader, omkring 35,000 kronor, eller tillhopa 600,000 kronor, *dels ock* för Sundsvalls luftvärnsskår (13,000 + 230,000 + 150,000 + 270,000 =) 663,000 kronor jämte administrationskostnader, omkring 37,000 kronor, eller tillhopa 700,000 kronor. Motsvarande kostnader enligt prisläget den 1 juli 1942 kunna beräknas till omkring 650,000 kronor respektive 755,000 kronor, vilka belopp torde böra stå till förfogande under budgetåret 1943/44.

Svea ingenjörkår (Solna). För tillbyggnad av kaserner vid Svea ingenjörkår har 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) på i propositionen nr 270 framlagt förslag beräknat i runt tal 308,500 kronor, inklusive 6 procent för administration och oförutsedda utgifter.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anfört.

Vid genom fortifikationsstyrelsens försorg företagen utredning har befunnits, att kåren har behov av kasernförläggingsutrymme utöver nuvarande

för 350 man. För detta behövs tillgodoseende erfordras uppförande av tvenne kaserner, en för 144 man, motsvarande manskapsstyrkan vid ingenjörtruppernas officers- och reservofficersaspirantskola, samt en för 216 man.

Kostnaderna för dessa kaserner hava, med tillämpande av 1940 års militära byggnadsutrednings standardritningar och normer, av fortifikationsstyrelsen beräknats till sammanlagt 1,090,000 kronor, enligt nedanstående kostnadsuppgift:

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Kasern för 216 man	609,000	48,600
» » 144 »	391,000	31,200
Värmeanläggning	30,000	2,400
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent å beräknade kostnader	60,000	4,800
Summa kronor	1,090,000	87,000

Under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement har arméförvaltningen vidare upptagit ett belopp av 261,000 kronor (jämt 21,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942) för om- och tillbyggnad av matinrättningen vid Svea ingenjörkår.

Arméförvaltningen upptog därjämte i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 ett belopp av 296,000 kronor för om- och tillbyggnad av kårens sjukhus.

Vid behandlingen av byggnadsfrågorna för ingenjörtruppernas mobiliseringscentraler har jag meddelat, att förslag upprättats om viss omorganisation av ingenjörtrupperna men att jag icke ännu kunnat taga ställning till det samma. Då ett genomförande av förslaget skulle medföra minskat behov av tillbyggnad av Svea och Göta ingenjörkårers kasernetablisement, anser jag mig icke för närvarande böra taga ställning till nu föreliggande förslag med avseende å dessa etablisement. Jag kan därför icke nu bedöma, i vad mån de av arméförvaltningen beräknade beloppen för tillbyggnad av Svea ingenjörkårs kasernetablisement kunna behöva tagas i anspråk.

*Departements-
chefen.*

Göta ingenjörkår (Eksjö). För tillbyggnad av kaserner vid Göta ingenjörkår beräknade 1942 års riksdag på i propositionen nr 270 framlagt förslag ett belopp av i runt tal 149,500 kronor, inklusive 6 procent för administrationskostnader och oförutsedda utgifter.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anför.

Vid den fortsatta utredningen rörande behovet av förläggningsutrymme för ifrågasvarande förband har konstaterats, att kasernutrymme utöver nuvarande erfordras för 270 man, varjämte vissa furirbostäder, upptagna under a: VII, »Furirbostäder», böra uppföras.

Härigenom måste kostnaderna för förevarande förläggnings utbyggande beräknas till 750,000 kronor.

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Kasernbyggnad.....	695,000	55,600
Utvändiga planeringsarbeten	13,000	1,000
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent å beräknade kostnader	42,000	3,400
Summa kronor	750,000	60,000

Under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement har arméförvaltningen vidare upptagit *dels* ett belopp av 273,000 kronor (jänte 21,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942) för om- och tillbyggnad av kårens matinrättning i Eksjö, *dels* ett belopp av 448,000 kronor (jänte 35,000 kronor för prisstegring) för nybyggnad av matinrättning vid kårens förläggning å Ränneslätt, *dels ock* ett belopp av 116,000 kronor (jänte 9,000 kronor för prisstegring) för om- och tillbyggnad av sjukstall med skosmedja vid kåren.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptog arméförvaltningen därjämte ett belopp av 255,000 kronor för nybyggnad av sjukhus vid Göta ingenjörkår.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad som anförts vid behandlingen av frågan om byggnadsarbeten vid Svea ingenjörkår finner jag mig icke för närvarande kunna bedöma, i vad mån de av arméförvaltningen beräknade beloppen för tillbyggnad av Göta ingenjörkårs kasernetablisement kunna behöva tagas i anspråk.

Signalregementet och arméns signalskola (Solna). I enlighet med av försvarsutredningen framlagt förslag förutsattes i 1942 års försvarsbeslut, att för utbildning i signaltjänst skulle inrättas en till Signalregementet förlagd signalskola.

Försvarsutredningen framhöll i anslutning till förslaget om skolans inrättande, att detta krävde uppförande av en särskild byggnad vid Signalregementet, inrymmande lektionssalar och andra övningslokaler med för ändamålet lämpad inredning. I försvarsutredningens kostnadsbräkningar upptogs för tillbyggnad av kaserner vid Signalregementet ett belopp av 255,000 kronor eller, inberäknat administrationskostnader m. m., i runt tal 270,000 kronor. Enär intet särskilt belopp upptagits för den för signalskolan avsedda lektionsbyggnaden, torde försvarsutredningen ha avsett att kostnaderna därför skulle rymmas inom förenämnda för Signalregementets kaserner upptagna belopp.

I yttrande över försvarsutredningens förslag uttalade arméchefen önskvärldheten av att signalskolan, därest beredskapsläget det medgäve, komme till stånd redan hösten 1942, varvid för skolan kunde tagas i anspråk vissa äldre lokaler. I enlighet härmed har signalskolan under år 1942 organiserats provisoriskt med utnyttjande av vissa utrymmen inom Signalregementets kasernetablisement.

I enlighet med försvarsutredningens av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 biträdda förslag beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) ett belopp av 255,000 kronor jämte administrationskostnader för tillbyggnad av kaserner vid Signalregementet.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført, att genom fortifikationsstyrelsen verkställd utredning visat, att Signalregementets behov av ytterligare kasernförlägningsutrymme kunde tillgodoses genom tillbyggnad av en av regementets äldre logementsbyggnader. Kostnaderna härför, inklusive administrationskostnader och oförutsedda utgifter, hade av fortifikationsstyrelsen beräknats till 104,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Den intill den 1 juli 1942 inträdda prisstegringen kunde beräknas till 8,400 kronor.

Arméförvaltningen har vidare i samma skrivelse bland byggnadsbehov, som uppkommit efter avgivandet av ämbetsverkets anslagsäskanden för budgetåret 1943/44, upptagit ett belopp av 722,500 kronor (jämte 58,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942) för förläggning m. m. av arméns signalskola. Härom har arméförvaltningen närmare anført följande.

Vid genom fortifikationsstyrelsens försorg i samråd med chefen för Signalregementet och skolchefen verkställd närmare utredning har framkommit, att regementets nuvarande skolbyggnad och förlägningsutrymme, det sistnämnda även efter i propositionen 1942: 270 beräknad tillbyggnad, helt kommer att erfordras för regementets eget behov. Uppförande av *dels* ny skolbyggnad, inrymmande lektionssalar, laboratorier med materielrum, lärarrum, instrument- och snickeriverkstäder samt garage och förråd för skolans bilar och kärror m. m., *dels ock* förlägningsbyggnad för 100 man, har därför ansetts erforderlig.

Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag hava beräknats till 722,500 kronor med nedanstående fördelning:

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Skolbyggnad	508,500	40,700
Förlägningsbyggnad	173,000	14,000
Administrationskostnader och oförutsett, cirka 6 procent å beräknade kostnader	41,000	3,300
Summa kronor	722,500	58,000

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptog arméförvaltningen därjämte ett belopp av 69,000 kronor för om- och tillbyggnad av Signalregementets sjukhus.

Såsom av det anförda framgår beräknade försvarsutredningen för tillbyggnad av Signalregementets kasernetablisement omkring 270,000 kronor, medan arméförvaltningens nu föreliggande kostnadsberäkningar, oberäknat sjukhusbyggnaden, sluta på icke mindre än i runt tal 825,000 kronor, alltså en avsevärd kostnadsstegring. Av sistnämnda belopp hänföra sig omkring 540,000 kronor till den för signalskolan avsedda skolbyggnaden. Jag anser mig icke på den föreliggande utredningen kunna biträda ett så kostnadskrävande förslag utan förutsätter, att samtliga hithörande frågor inom fortifikations-

Departements-
chefen.

styrelsen underkastas ytterligare prövning för kostnadernas nedbringande. Ehuru givetvis vissa olägenheter äro förbundna med ett uppskov beträffande lösandet av dessa byggnadsfrågor, speciellt för signalskolan, torde dock verksamheten kunna tills vidare bedrivas med anlitande av de lokaler, som nu utnyttjas för ändamålet. I avbidan på resultatet av ifrågavarande utredning anser jag mig icke kunna bedöma, i vad mån de av arméförvaltningen beräknade beloppen skola behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Svea, Göta och Norrlands trängkårer. 1936 års försvarsordning innebar för trängkårernas vidkommande bland annat en avsevärd utökning av manskapsstyrkan. För tillgodoseende av det därav föranledda behovet av ökat förlägningsutrymme anvisade *dels* 1939 års lagtima riksdag (skrivelse nr 112) efter i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, sid. 10) framlagt förslag 1,240,000 kronor, *dels ock* 1941 års riksdag (skrivelse nr 80, punkten 6:o) efter i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 1, sid. 8) framlagt förslag 1,600,000 kronor. Erforderligt förlägningsutrymme förutsattes därvid skola erhållas *dels* genom uppförande av nya kaserner vid de fyra trängkårerna, *dels ock* genom ombyggnad av det nuvarande garnisonssjukhuset i Skövde till förlägningslokaler för Göta trängkår, sedan nytt garnisonssjukhus uppförts i Skövde. Genom brev den 22 september 1939 och den 11 juli 1941 har Kungl. Maj:t meddelat dispositionsbeslut beträffande tillhoppa 2,422,000 kronor av ifrågavarande anslagsbelopp, varför av de av riksdagen för kasernbyggnader vid trängkårerna anvisade anslagen fortfarande (2,840,000 — 2,422,000 =) 418,000 kronor kvarstå odisponerade. Enligt vad fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 20 juni 1941 anförde, avsåg styrelsen sistnämnda belopp *dels* för uppförande av ytterligare en kasern för Svea trängkår, varom behovet då icke med säkerhet kunde angivas, *dels ock* för iordningställande av garnisonssjukhuset i Skövde till manskapsförläggning för Göta trängkår.

1942 års försvarsbeslut förutsätter en ytterligare utökning av verksamheten, bland annat sammanhängande därmed, att trängtrupperna skola omhändertaga rekrytering och utbildning av fast anställd sjukvårdspersonal för hela armén och genom kommenderingar tillhandahålla sådan personal för samtliga truppförband.

Försvarsutredningen beräknade för tillbyggnad av kaserner vid Svea, Göta och Norrlands trängkårer respektive 370,000 kronor, 240,000 kronor och 160,000 kronor, jämte administrationskostnader. För Skånska trängkåren beräknades däremot icke medel för motsvarande ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* anført, att enligt av arméinspektionens trängavdelning och vederbörande lokala myndigheter lämnade uppgifter behovet av ökat förlägningsutrymme i kaserner för trängkårerna numera kunnat beräknas sålunda:

vid Svea trängkår (T 1) för	100 man
» Göta trängkår (T 2) för	160 man
» Norrlands trängkår (T 3) för	120 man
» Skånska trängkåren (T 4) för	115 man.

Beträffande förlägningsfrågans ordnande vid Svea trängkår har arméförvaltningen anført, att för erhållande av lämplig plats för ytterligare en kasern en förrådsbyggnad måste flyttas. Vid samma kår hade dessutom framkommit behov av ökat expeditionsutrymme i kanslihuset, främst orsakat av den omlagda värnpliktsredovisningen. Härför ianspråktoges lämpligast nuvarande, i kanslihusets bottenvåning belägna vakt- och arrestlokaler efter viss ombyggnad, varvid särskild byggnad nyuppfördes för sistnämnda ändamål.

Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för erforderliga byggnadsarbeten för förlägningsfrågans ordnande vid Svea trängkår ha beräknats till 400,000 kronor jämte administrationskostnader.

I fråga om Göta trängkår har arméförvaltningen — efter erinran om att det gamla garnisonssjukhuset i Skövde enligt tidigare planer avsetts skola iordningställas till manskapsförläggning för kåren — anført, att ämbetsverkets sjukvårdsstyrelse numera anmält, att den i samband med företagen allmän översyn av truppförbandssjukhusen funnit, att efter den utökade organisation, som Göta trängkår under senare år erhållit, med därav följande ökat behov av vårdplatser m. m., det gamla garnisonssjukhuset framdeles borde avses som truppförbandssjukhus för kåren och annat förlägningsutrymme beredas den manskapsstyrka, som enligt tidigare planer avsåges skola förläggas till byggnaden.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 upptog arméförvaltningen i enlighet därmed under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemang ett belopp av 191,000 kronor eller omräknat till prisläget den 1 juli 1941 177,000 kronor för sjukhusfrågans ordnande vid Göta trängkår, varvid enligt uppgift, beräknat efter sistnämnda prisläge, 43,000 kronor avsetts för istandsättningsarbeten inom sjukhuset samt 134,000 kronor för ordnande av manskapsförläggning.

Det må i detta sammanhang anmärkas, att 1940 års militära byggnadsutredning i yttrande över sistnämnda förslag anført, att utredningen, som vid studium av ritningarna till det gamla garnisonssjukhuset icke kunnat finna annat än att sjukhuset fyllde alla anspråk på tidsenlig utrustning, ansåge sig böra avstyrka det begärda anslaget för ombyggnad av sjukhuset.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 beräknat kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för förlägningsfrågans ordnande vid Göta trängkår till 480,000 kronor jämte administrationskostnader.

Kostnaderna för ordnandet av Norrlands trängkårs förläggning ha av arméförvaltningen i skrivelsen den 10 februari 1943, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, beräknats till 360,000 kronor jämte administrationskostnader.

De sammanlagda kostnaderna för ordnandet av förlägningsfrågorna vid Svea, Göta och Norrlands trängkårer ha av arméförvaltningen, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, angivits till $(400,000 + 480,000 + 360,000 + 76,000)$ för administration m. m. =) 1,316,000 kronor.

I sammanställningen rörande kostnaderna för tillbyggnad av kaserner ha emellertid för ändamålet upptagits allenast 816,000 kronor, varjämte för

prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 105,300 kronor. Därvid har, enligt vad som framgår av arméförvaltningens skrivelse, förutsatts, att därutöver skulle för ändamålet disponeras dels förenämnda belopp av 418,000 kronor, som ännu kvarstå odisponerade av de av 1939 och 1941 års riksdagar anvisade anslagen, dels ock 82,000 kronor av det belopp av 191,000 kronor, som av ämbetsverket under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment äskats för om- och tillbyggnad av Göta trängkärs sjukhus.

Förutom nu angivna byggnadsbehov har arméförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 under rubriken Översyn av arméns kasernetablissemment upptagit *dels* för om- och tillbyggnad av matinrättningarna vid Svea och Göta trängkårer ävensom nybyggnad av matinrättning vid Norrlands trängkår respektive 329,000 kronor, 306,000 kronor och 565,000 kronor, *dels* för nybyggnad av marketenteri vid Norrlands trängkår 312,000 kronor, *dels ock* för ny stallbyggnad vid Svea trängkår 90,000 kronor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 beräknade arméförvaltningen därjämte för om- och tillbyggnad av Svea trängkärs sjukhus 249,000 kronor samt för nybyggnad av sjukhus vid Norrlands trängkår 438,000 kronor.

Departements-
chefen.

Såsom inledningsvis anförts kan med ledning av det inom arméstaben verkställda fortsatta utredningsarbetet rörande de med 1942 års försvarsbeslut sammanhängande organisationsfrågorna ännu icke definitivt angivas, för vilka personalstyrkor förlägningsutrymmen böra beräknas vid de olika trängkårerna. Att vid sådant förhållande taga slutlig ställning till det av arméförvaltningen framlagda byggnadsprogrammet är uppenbarligen omöjligt. Anmärkas må, att enligt vissa från fortifikationsstyrelsen i mars 1943 infordrade uppgifter kostnaderna för erforderliga nybyggnadsarbeten för ordnandet av trängkårernas förlägningsfrågor beräknats till 472,000 kronor för Svea trängkår, 600,000 kronor för Göta trängkår och omkring 545,000 kronor för Norrlands trängkår, alltså icke obetydligt mera än i skrivelsen den 10 februari 1943. Emellertid äro även sistnämnda belopp endast preliminärt beräknade i avvaktan på definitiva uppgifter rörande utrymmesbehovet. Jag kan vid sådant förhållande icke nu bedöma, i vad mån de sist angivna beloppen kunna behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Med hänsyn till angelägenheten av att — sedan pågående utredning avslutats — de mest trängande byggnadsarbetena vid trängkårerna skola kunna påbörjas torde emellertid Kungl. Maj:t, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, äga att av förevarande investeringsanslag under budgetåret 1943/44 ställa erforderliga medel till förfogande för tillgodoseende av de byggnadsbehov, som efter slutförd utredning finnas mest angelägna. Härvid förutsätter jag, att förutnämnda besparingar å tidigare anvisade anslag i första hand skola tagas i anspråk.

Barackbyggnader.

Såsom redan under föregående avsnitt anmärkts beräknade försvarsutredningen för femårsperioden 1942/47 ett belopp av 2,800,000 kronor för

barackbyggnader. Utredningen framhöll, att vartannat år i regel fyra årsklasser samtidigt komme att vara i tjänstgöring under en tid av en månad. För tillgodoseende av detta förlägningsbehov förordade utredningen uppförande av baracker, varvid förutsattes, att byggnadsbehovet borde i väsentlig grad kunna nedbringas genom en trängre förläggning i övrigt under tiden för repetitionsövningarna.

Efter förslag i propositionen 1942: 270 beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) i enlighet med utredningens förslag för barackbyggnader ett belopp av 2,800,000 kronor, varav 800,000 kronor för budgetåret 1941/42 och 2,000,000 kronor för budgetåret 1942/43.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* — på sätt närmare framgår av bilaga 22 — beräknat kostnaderna för barackbyggnader till sammanlagt 2,710,800 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 218,300 kronor.

I det föregående har jag framhållit, att förläggning i kaserner i princip bör avses allenast för personal, som är i tjänstgöring under ett helt år i sträck. Den personal, som inkallas till efterutbildnings- och repetitionsövningar, bör däremot förläggas i baracker i den mån förlägningsutrymme icke kan beredas personalen genom trängre förläggning i kasernerna. Vid min granskning av byggnadsprogrammen för de olika förbanden — såväl nytillkomna som äldre — har jag utgått från dessa principer. I några fall har jag därvid, med hänsyn till av mig förordad begränsning i det av arméförvaltningen föreslagna byggnadsprogrammet i fråga om uppförande av kaserner, räknat med att baracker skola uppföras i stället för kaserner. För underlättande av en jämförelse mellan de av arméförvaltningen beräknade kostnaderna och de belopp, som enligt det av mig förordade byggnadsprogrammet kunna beräknas bliva erforderliga, har jag därvid upptagit kostnaderna för barackbyggnader bland övriga för respektive förband beräknade kostnader. Under förevarande avsnitt behandlar jag därför allenast de barackbyggnader, som arméförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 ansett erforderliga.

Under de senaste åren har ett stort antal baracker anskaffats för arméns truppförband. Självklart är, att dessa böra i första hand begagnas för vinnande av erforderliga förlägningsutrymmen, varför nyanskaffning bör äga rum endast i den mån äldre baracker ej lämpligen kunna utnyttjas för ändamålet. Enligt vad jag erfarit har detta förutsatts av arméförvaltningen, och av ämbetsverkets kostnadsberäkningar framgår också, att äldre baracker i stor utsträckning skola komma till användning.

Det har icke varit mig möjligt att i detalj granska beräkningarna för de olika förbanden. Innan dispositionsbeslut meddelas rörande barackbyggnader, bör därför arméförvaltningen förebringa utredning såväl rörande de maximistyrkor vid de olika förbanden, för vilka förlägningsutrymme bör beräknas, som ock rörande det förlägningsutrymme, som med trängre för-

*Departements-
chefen.*

läggning kan beredas personalen i befintliga eller planerade kaserner samt redan anskaffade baracker. För femårsperioden 1942/47 beräknar jag emellertid — med avdrag för 335,000 kronor, avseende barackbyggnader vid Norra skånska infanteriregementet, Signalregementets kompani i Skövde samt Skånska trängkåren, vilka truppförbands förlägningsfrågor enligt vad inledningsvis anförts icke upptagas till behandling i förevarande sammanhang — tills vidare ett belopp av i avrundat tal 2,375,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1942 ett belopp av 2,565,000 kronor. Enär för ändamålet redan anvisats 2,800,000 kronor, torde det överskjutande beloppet i enlighet med vad inledningsvis anförts få disponeras för andra byggnadsbehov under femårsperioden.

Garagebyggnader.

För garagebyggnader vid redan befintliga kasernetablisement beräknade försvarsutredningen tillhopa 7,850,000 kronor, varvid framhölls, att garagen med hänsyn till fordonsvärden i regel borde uppföras såsom varmgarage.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 beräknade jag motsvarande kostnader till 7,230,000 kronor, varvid jag till upplysning om avvikelser från försvarsutredningens beräkningar framhöll, att försvarsutredningen för Södra skånska infanteriregementet samt för Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen beräknat medelsbehovet för ifrågavarande ändamål till respektive 536,500 kronor, 348,000 kronor och 132,000 kronor. Emellertid hade medel av 1942 års riksdag blivit anvisade för tillgodoseende av behovet av vissa garageutrymmen vid nämnda förband. De anslag, som riksdagen på Kungl. Maj:ts hemställan anvisat dels till anordnande av vissa garage och verkstadslokaler (proposition 1942: 2, riksdagens skrivelse nr 23), dels ock till garagebyggnader m. m. (proposition 1942: 34, riksdagens skrivelse nr 30), avsåge sålunda att bestrida huvuddelen av kostnaderna för de av försvarsutredningen för Södra skånska infanteriregementet beräknade garageutrymmena ävensom för samtliga de för Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen beräknade garagen. För Södra skånska infanteriregementet beräknades emellertid komma att erfordras ett ytterligare medelsbehov av 95,000 kronor. Med hänsyn till att Norra skånska infanteriregementet och Hallands regemente föreslagits skola organiseras såsom cykelinfanteriregementen beräknade jag ett ytterligare medelsbehov av 179,000 kronor för vardera regementet.

I enlighet med i propositionen framlagt förslag beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) för garagebyggnader vid vissa befintliga kasernetablisement för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhopa 6,290,000 kronor, varvid förut-sattes, att med medelsanvisning för garage vid Göta artilleriregemente skulle kunna anstå till tid efter utgången av sistnämnda budgetår.

För uppförande av garagebyggnader för stridsvagnar hade därjämte 1941 års riksdag (skrivelse nr 512, punkten 3:o) i anledning av i propositionen nr 344 (punkten 3) framlagt förslag anvisat ett reservationsanslag av 2,605,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t genom beslut den 30 december 1941 bemyndigat fortifikationsstyrelsen att anlita sistnämnda anslag för uppförande av därmed avsedda garagebyggnader, har Kungl. Maj:t den 16 oktober 1942 av

företagna av 1942 års riksdag för garagebyggnader beräknade medel medgivit fortifikationsstyrelsen att för fortsatt uppförande av garageanläggningar vid Södermanlands och Skaraborgs pansarregementen disponera ett belopp av högst 2,937,000 kronor, varvid jämväl fastställts situationsplaner för hela beståndet av stridsvagnsgarage vid regementena.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* — på sätt närmare framgår av bilaga 23 — beräknat kostnaderna för garagebyggnader vid redan befintliga truppförband till sammanlagt 8,218,400 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 657,700 kronor.

Beträffande förevarande avsnitt kan jag i huvudsak hänvisa till vad inledningsvis anförts rörande arméförvaltningens förslag i fråga om garageanläggningar. Jag förutsätter sålunda att innan dispositionsbeslut meddelas rörande uppförande av garagebyggnader särskild utredning förebringas rörande behovet därav. I avvaktan därpå beräknar jag tills vidare medelsbehovet under förevarande avsnitt — efter avdrag för de för garagebyggnader vid Norra skånska infanteriregementet, Skånska pansarregementet och Skånska trängkåren beräknade kostnaderna, omkring 3,850,000 kronor — till det av arméförvaltningen beräknade beloppet, enligt prisläget den 1 juli 1941 i avrundat tal 4,365,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1942 ett belopp av 4,715,000 kronor. Jag utgår från att Kungl. Maj:t skall äga att vidtaga de jämkningar i de för de särskilda förbanden föreliggande kostnadsberäkningarna, som med hänsyn till förenämnda närmare utredning samt avgörandet av vissa ännu svävande förlägningsfrågor må finnas erforderliga. Den del av det för garagebyggnader anvisade beloppet som överstiger 4,715,000 kronor, eller $(6,290,000 - 4,715,000 =) 1,575,000$ kronor, bör i enlighet med vad inledningsvis anförts få tagas i anspråk för andra byggnadsändamål för armén i den mån medlen icke vid framdeles skeende prövning finnas erforderliga för garagebyggnader för nyssnämnda tre förband.

*Departements-
chefen.*

Exercisbyggnader.

Försvarsutredningen fann önskvärt, att exercisbyggnader uppfördes vid samtliga truppförband, där sådana byggnader för närvarande saknades, och beräknade medelsbehovet för uppförande av sådana byggnader vid 24 redan befintliga kasernetablissemang till 4,400,000 kronor.

Vid anmälan i statsrådet av propositionen 1942:210 anförde jag, att behov av exercisbyggnad syntes böra tillgodoses jämväl vid Norrlands trängkår, varför de sammanlagda kostnaderna för exercisbyggnader vid befintliga kasernetablissemang enligt nämnda proposition skulle uppgå till 4,595,000 kronor. Emellertid fann jag mig böra räkna med att för femårsperioden 1942/47 beräknades medel till uppförande av exercishus endast vid sådana förband, som med hänsyn till klimatiska förhållanden äro i oundgängligt behov av exercisbyggnader. Med hänsyn härtill föreslog jag, att med uppförande av exercisbyggnader vid 12 truppförband i södra och mellersta Sverige, för en beräknad sammanlagd kostnad av, inklusive administration, 2,150,000 kronor, skulle anstå till tid efter femårsperiodens slut, varför kost-

naderna under femårsperioden skulle uppgå till 2,445,000 kronor. Riksdagen (skrivelse 1942: 374) hade intet att däremot erinra.

I propositionen 1942: 270 beräknades för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhopa 1,325,000 kronor för uppförande av exercisbyggnader vid sju förband, nämligen Dalregementet, Hälsinge regemente, Gotlands infanteriregemente, Norrlands artilleriregemente, Norrbottens artillerikår, Gotlands artillerikår och Norrlands trängkår. Vid anmälan av sistnämnda proposition anförde jag, att jag, vad speciellt Norrlands trängkår beträffade, inhämtat, att fortifikationsstyrelsen hade för avsikt att framlägga förslag om uppförande av en helt ny matinrättningsbyggnad, varvid den nuvarande för sistnämnda ändamål avsedda byggnaden avsåges skola tagas i anspråk som exercishus. Jag förutsatte, att de av mig förordade anslagen för denna trängkår finge tagas i anspråk endast om kostnaderna för ifrågavarande arbeten kunde begränsas inom den av mig angivna kostnadsramen. Visade detta sig icke vara möjligt, syntes frågan om medelsanvisning för exercislokaler vid Norrlands trängkår böra ånyo underställas riksdagen.

Vad sålunda anförts föranledde icke erinran av riksdagen (skrivelse 1942: 376), som för budgetåren 1941/42 och 1942/43 för uppförande av exercisbyggnader beräknade det i propositionen angivna beloppet, 1,325.000 kronor.

Genom beslut den 20 november 1942 har Kungl. Maj:t ställt 1,100,000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande för uppförande av ifrågavarande exercisbyggnader. Enär, såsom närmare anföres under avsnittet Översyn av arméns kasernetablisement, den nuvarande matinrättningen vid Norrlands trängkår befunnits icke lämpligen kunna ombyggas till exercishus, har i beslutet förutsatts uppförande av en helt ny exercisbyggnad för kåren.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 — på sätt närmare framgår av bilaga 24 — beräknat kostnaderna för uppförande av de exercisbyggnader, som i propositionen 1942: 210 förutsatts skola komma till utförande under femårsperioden 1942/47, till sammanlagt 2,142,100 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 172,400 kronor. De exercisbyggnader, för vilka medel beräknats av 1942 års riksdag, ha upptagits i angelägenhetsgrupp 1, medan de övriga hänförts till angelägenhetsgrupp 2.

*Departements-
chefen.*

Ehuru det av utbildningsskäl skulle vara önskvärt, om samtliga de i 1942 års försvarsbeslut förutsatta exercisbyggnaderna kunde komma till utförande, anser jag mig i likhet med arméförvaltningen av kostnadsskäl icke böra för närvarande räkna med uppförande under femårsperioden av flera exercisbyggnader vid de befintliga kasernetablisementen än de byggnader, för vilka anslagsmedel redan ställts till förfogande. Kostnaderna för ifrågavarande byggnader ha av arméförvaltningen, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräknats till i avrundat tal 1,100,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 i runt tal 1,010,000 kronor. För ändamålet torde alltså komma att erfordras 225,000 kronor mindre än som av 1942 års riksdag anvisats. Det överskjutande beloppet bör i enlighet med vad inledningsvis anförts få disponeras för andra byggnadsbehov under femårsperioden.

Furirbostäder.

Försvarsutredningen beräknade för uppförande av furirbostäder vid befintliga kasernetablissemang tillhopa 13,160,000 kronor. I propositionen 1942:210 förutsattes emellertid, att uppförande av furirbostäder under femårsperioden 1942/47 skulle ske i mera begränsad omfattning, varför för ändamålet beräknades allenast 5,000,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* — på sätt framgår av bilaga 25 — beräknat kostnaderna för uppförande av furirbostäder, enligt prisläget den 1 juli 1941, till sistnämnda belopp, 5,000,000 kronor, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 400,000 kronor. Emellertid har ämbetsverket anfört, att i avvaktan på resultatet av pågående utredning rörande möjligheterna att genom eignahemsbebyggelse tillgodose det inom de olika försvarsgrenarna föreliggande behovet av tjänstebostäder och med hänsyn till att möjligheter syntes finnas att omändra därigenom ledigblivande underofficers- och andra tjänstebostäder till furirbostäder, syntes för femårsperioden för tillgodoseende av behovet av furirbostäder böra tills vidare upptagas ett belopp av allenast 2,000,000 kronor.

Enligt vad jag inhämtat, grunda sig de av *arméförvaltningen* i bilaga 25 för de olika truppförbanden angivna kostnaderna icke på några av ämbetsverket verkställda detaljerade kostnadsberäkningar, utan de i bilagan angivna beloppen ha framkommit genom en procentuell nedräkning av de av försvarsutredningen för ändamålet beräknade beloppen. Kostnadsberäkningarna äro jämväl i så måtto missvisande, att de för Skånska luftvärnskåren och Sundsvalls luftvärnskår upptagna beloppen i själva verket — såsom redan under rubriken Tillbyggnad av kaserner anmärkts — avse i kostnaderna för uppförande av kaserner ingående delkostnader för däri planerade furirrum. *Departements-
chefen.*

Det är mig helt naturligt omöjligt att på den föreliggande utredningen bedöma, i vilken omfattning furirbostäder böra uppföras vid arméns truppförband. Vid sådant förhållande anser jag mig — såsom redan inledningsvis anmärkts — icke för närvarande böra räkna med att medel skola behövas tagas i anspråk för ändamålet under femårsperioden 1942/47. I den mån en närmare utredning giver vid handen, att behov av furirbostäder föreligger, torde medel böra utgå under femårsperioden, om och i den utsträckning utrymme härför kan beredas inom den i försvarsbeslutet för arméns byggnader beräknade kostnadsramen.

Särskilda byggnadsbehov.

I detta avsnitt upptager jag till behandling de av försvarsutredningen under samma rubrik behandlade byggnadsbehoven med de undantag, som inledningsvis angivits.

Krigsskolan (Solna). Försvarsutredningen beräknade för vissa mindre tillbyggnader vid krigsskolan, i främsta rummet betingade av övningskompaniets förläggning till Karlberg och avseende utökning av matsalsbyggnad m. m., anordnande av förråd och lektionsrum samt planerings- och installationsarbeten, ett belopp av 90,000 kronor.

Efter förslag i propositionen 1942: 270 beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 för ändamålet nyssnämnda belopp, 90,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* emellertid icke upptagit något belopp för angivna arbeten, varvid anförts, att övningskompaniets förläggning lämpligen syntes böra ordnas i anslutning till Svea livgardes nya etablissement och kostnaderna därför bestridas av medel, avsedda för Stockholms garnisons utflyttande till Järvafältet.

I detta sammanhang må emellertid anmärkas, att *arméförvaltningen* under rubriken Infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola föreslagit ett flertal med denna skola sammanhängande tillbyggnadsarbeten vid krigsskolans etablissement vid Karlberg.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till rådande brist på arbetskraft och materiel har Kungl. Maj:t beslutat, att med den fortsatta utbyggnaden av Svea livgardes etablissement å Järvafältet skall tills vidare anstå och att för närvarande allenast skall uppföras en med hänsyn till föreliggande förhållanden oundgängligen nödvändig matinträttning. Emellertid torde trots denna begränsning av byggnadsprogrammet för Svea livgardes nya kasernetablissement krigsskolans övningskompani, vilket för närvarande är förlagt till Svea livgardes förläggningsområde å Järvafältet, kunna tills vidare där kvarligga. I likhet med *arméförvaltningen* beräknar jag alltså icke särskilda medel för ordnande av övningskompaniets förlägningsfråga.

Infanteriskjutskolan. För utbyggnad av infanteriskjutskolans etablissement i Rosersberg beräknade försvarsutredningen 850,000 kronor, av vilket belopp 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) i anledning av förslag i propositionen nr 270 beräknat ett belopp av 400,000 kronor för budgetåret 1942/43.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* anført, att genom fortifikationsstyrelsens försorg verkställets närmare utredning rörande behovet av ökat förläggningsutrymme m. m. för skolan. Utredningen, som emellertid ännu icke hunnit avslutas, hade givit vid handen, att kostnaderna för ifrågavarande behovs tillgodoseende, beräknade enligt prisläget den 1 juli 1941, icke syntes komma att överstiga ovannämnda anslagsbelopp. En viss förskjutning i det av försvarsutredningen uppgjorda byggnadsprogrammet hade emellertid visat sig erforderlig.

*Departements-
chefen.*

I avsaknad av närmare utredning rörande det för infanteriskjutskolan planerade byggnadsprogrammet anser jag mig icke kunna bedöma, i vad mån det för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Ridskolan. För ordnande av förläggningen vid ridskolan har 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) efter förslag i propositionen nr 270 för budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknat 818,000 kronor.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 för ändamålet upptagit ett belopp av 945,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag har inledningsvis anført, att jag icke för närvarande kan taga ställning till frågan om ordnande av ridskolans förläggning. Vid sådant förhållande torde det för detta ändamål anvisade beloppet få tagas i anspråk för andra

ändamål. Därest i samband med prövningen av frågan om Skånska pansarregementets förläggning skulle befinnas, att anslagsmedel böra ställas till förfogande för ordnande av ridskolans förläggning, synas dessa medel böra utgå av förevarande anslag.

Artilleriskjutskolan. Med viss jämkning av de av försvarsutredningen och i propositionen 1942: 270 framlagda kostnadsberäkningarna beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) för tillbyggnadsarbeten vid artilleriskjutskolans förläggning i Skillingaryd ett belopp av 880,000 kronor, varav för budgetåret 1942/43 anvisades 360,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* bland de efter avgivandet av anslagsäskandena för budgetåret 1943/44 uppkomna byggnadsbehoven upptagit ett belopp av 3,500,000 kronor, jämte 280,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942, för ordnande av artilleriskjutskolans förläggning vid Villingsberg i Närke, varvid anmärkts, att kostnaderna endast vore preliminärt beräknade och icke inkluderade kostnader för erforderligt markförvärv. *Arméförvaltningen* har tillika anmärkt, att frågan om ordnande av förläggning å skjutfält för Bergslagens artilleriregemente vore föremål för särskild utredning samt att, därest skjutskolan förlades till Villingsberg, särskilda kostnader för förläggningen å artilleriregementets skjutfält icke syntes komma att uppstå.

I skrivelse den 15 februari 1943 har *arméförvaltningens* fortifikationsstyrelse därefter förordat, att det för Bergslagens artilleriregemente avsedda skjutfältet förlades till Villingsberg, varvid jämväl framhållits, att en förflyttning av artilleriskjutskolan från Skillingaryd till nämnda skjutfält syntes lämplig.

Fortifikationsstyrelsen har sedermera i skrivelse den 2 mars 1943 föreslagit, att artilleriskjutskolan skall förläggas till Villingsberg, samt — under åberopande av en utredning, enligt vilken kostnaderna för ordnandet av skolans förläggning, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, skulle komma att uppgå till 3,925,000 kronor, varav 3,500,000 kronor belöper på byggnadsarbeten som hänförts till angelägenhetsgrupp 1 — hemställt om ett anslag av 1,500,000 kronor för budgetåret 1943/44 för arbetenas påbörjande.

Sedan fortifikationsstyrelsens sistberörda framställning återremitterats till styrelsen i och för övervägande av möjligheter till nedskärning av kostnaderna under beaktande tillika av att förläggningen skall kunna utnyttjas såväl av artilleriskjutskolan som av olika truppförband, har styrelsen i skrivelse den 2 april 1943 inkommit med utredning i ärendet.

Av det anförda framgår, att inom fortifikationsstyrelsen numera upprättats förslag rörande förflyttning av artilleriskjutskolan till ett område vid Villingsberg, vilket jämväl skulle utnyttjas såsom skjutfält för Bergslagens artilleriregemente. Emellertid ha även andra möjligheter till skjutfältets och skjutskolans förläggning övervägts. Innan definitivt avgörande träffats därom är det uppenbarligen omöjligt att taga ställning till dessa frågor, och jag kan alltså icke för närvarande bedöma, i vad mån det av *arméförvaltningen* för artilleriskjutskolans förläggning beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

*Departements-
chefen.*

Luftvärnsskjutskolan (Väddö). I skrivelse den 14 mars 1942 hemställde *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* om anvisande av 1,760,000 kronor för ordnande av förläggningen å Väddö skjutplats.

I propositionen 1942: 270 beräknades emellertid för ordnande av förläggning för luftvärnsskjutskolan å Väddö i enlighet med försvarsutredningens förslag allenast 780,000 kronor, varemot fortifikationsstyrelsens äskande om ytterligare 980,000 kronor icke biträdde. I enlighet med i propositionen framlagt förslag beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) för budgetåret 1942/43 ett belopp av 300,000 kronor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 anförde *arméförvaltningen*, att de för luftvärnsskjutskolan avsedda byggnaderna endast till en del täckte behovet av förläggningsutrymme och att, därest utbyggnaden av fältet icke skedde till den utsträckning, som fortifikationsstyrelsen föreslagit i sin skrivelse den 14 mars 1942, Stockholms luftvärnsregemente icke skulle kunna till fullo utnyttja sitt skjutfält. *Arméförvaltningen* hemställde därför om ett med hänsyn till inträffad prisstegring till 1,000,000 kronor förhöjt anslag för ändamålet.

Vid anmälan av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (kapitalbudgeten, bilaga 2) fann jag mig fortfarande icke kunna biträda *arméförvaltningens* förslag.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* anfört, att vid genom fortifikationsstyrelsens försorg föranstaltad närmare utredning i ärendet, vilken emellertid ännu icke hunnit avslutas, vissa förskjutningar i det av försvarsutredningen uppgjorda byggnadsprogrammet visat sig nödvändiga, sedan Kungl. Maj:t icke ansett sig böra upptaga av *arméförvaltningen* i dess medelsäskanden för budgetåret 1943/44 anmält behov angående ordnande av förläggningen å Väddö skjutfält. Kostnaderna, baserade på prisläget den 1 juli 1941, för erforderliga byggnadsarbeten syntes dock icke komma att överstiga 780,000 kronor, vartill komme kostnader för prisstegring intill den 1 juli 1942, beräknade till 65,000 kronor.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår anser sig *arméförvaltningen* numera kunna ordna förläggningen vid Väddö skjutplats för den av försvarsutredningen och i propositionen 1942: 270 beräknade kostnaden. Inom fortifikationsstyrelsen igångsatt utredning rörande en med hänsyn härtill erforderlig begränsning av det tidigare uppgjorda byggnadsprogrammet är ännu icke avslutad. Enär det emellertid med hänsyn till vad i ärendet förekommit synes osannolikt, att de slutliga kostnaderna för ifrågavarande byggnadsbehov komma att mera avsevärt understiga de av *arméförvaltningen* för ändamålet angivna, anser jag mig tills vidare böra för femårsperioden 1942/47 beräkna, enligt prisläget den 1 juli 1942, högst 845,000 kronor, varav 780,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär för ändamålet redan anvisats 300,000 kronor samt återstående belopp torde böra stå till förfogande under budgetåret 1943/44, beräknar jag för nämnda budgetår ett belopp av 545,000 kronor. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan från *arméförvaltningen* framlagts av fullständiga kostnadsberäkningar åtföljt förslag beträffande samtliga för förläggningen erforderliga byggnader, fastställa definitivt byggnadsprogram för förläggningen.

Infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola. I enlighet med försvarsutredningens förslag har i 1942 års försvarsbeslut förutsatts organiserande av en gemensam officersaspirantskola för infanteriet och kavalleriet. Försvarsutredningen räknade med att skolan skulle förläggas till Karlstad i anslutning till Värmlands regementes kasernetablissemment men fann å andra sidan vissa skäl tala för en förläggning till annan ort. Kostnaderna för skolans förläggning till Karlstad — uppförande av logementsbyggnader för 400 man samt 9 lektionssalar — beräknades till 1,420,000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1942: 210 framhöll jag, att var skolan än komme att förläggas ett nytt etablissemment för densamma måste uppföras. Ett slutligt ståndpunktstagande syntes emellertid icke kunna ske, förrän en på arméchefens föranstaltande igångsatt utredning rörande skolans förläggning föreläge. Jag förutsatte därför med avseende å valet av förläggningsort, att Kungl. Maj:t skulle äga att, därest riksdagen ej hade något att däremot erinra, träffa avgörande i ärendet, sedan erforderlig utredning förebragts, samt med avseende å kostnaderna, att valet av förläggningsplats om möjligt skulle ske på sådant sätt, att byggnadskostnaderna i görligaste mån nedbringades. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran från riksdagens sida.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 anförde jag därefter, att man i enlighet med försvarsutredningens förslag tills vidare syntes böra räkna med att ett nytt etablissemment uppfördes. Jag utgick från att ett sådant etablissemment skulle kunna uppföras inom en kostnadsram av 1,420,000 kronor, eventuella markförvärv däri icke inräknade, varvid dock förutsattes, att en del av skolans lokalbehov tillgodosåges genom anlitande av redan befintliga lokaler. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran från riksdagen, som i enlighet med i propositionen framlagt förslag för budgetåret 1942/43 beräknade ett belopp av 600,000 kronor för ändamålet.

Såsom närmare framgår av statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (kapitalbudgeten, bil. 2, sid. 21) har Kungl. Maj:t genom brev den 31 juli 1942 bemyndigat fortifikationsstyrelsen att för en kostnad av högst 95,000 kronor vidtaga vissa provisoriska anordningar för förläggning av infanteriets officersaspirantskola till krigsskolan å Karlberg.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført, att arméchefen låtit utreda olika alternativ för aspirantskolans förläggning, varvid såsom den lämpligaste och i ekonomiskt avseende mest fördelaktiga lösningen befunnits vara en förläggning i anslutning till krigsskolan på Karlberg.

I samband därmed har arméförvaltningen även upptagit frågan om gymnastik- och idrottsskolans förläggning, vilken i försvarsbeslutet förutsatts skola förläggas till krigsskolan utan att särskilda kostnader för ordnandet av denna förläggning beräknats uppkomma. Arméförvaltningen har därom närmare anført följande.

Gymnastik- och idrottsskolan är nu provisoriskt ordnad vid Signalregementets förutvarande kasern å Marieberg. I och med Mariebergsområdets exploatering kommer emellertid ändrad förläggning för skolan att bliva aktuell. Därvid skulle jämväl denna skola med fördel kunna förläggas till Karlberg och där utnyttja de lokaler, som nu disponeras av arméns tvättan-

stalt, vars flyttning till annan plats — varom särskild utredning pågår — torde vara att förvänta inom de närmaste åren. Den undersökning, som härutinnan verkställets, har även givit vid handen, att dessa lokaler efter vissa tillbyggnads- och ändringsarbeten väl komma att lämpa sig för gymnastik- och idrottsskolans behov av lektionssalar, mässar samt expeditiönsutrymmen.

Genom en sådan koncentrerad förläggning av dessa tre skolor till samma plats skulle avsevärda fördelar i utbildningshänseende vara att vinna, varjämte utbyte av lärarkrafter de olika skolorna emellan skulle kunna ske och viss besparing av personal kunna påräknas.

Förslagets genomförande förutsätter, förutom åtgärder för förläggningens ordnande — varvid till stor del de såsom provisorium redan uppförda byggnaderna härför kunna utnyttjas — i vad avser aspirantskolan en utbyggnad av mässlokalerna och gymnastikbyggnaden samt för gymnastik- och idrottsskolan en ytterligare utökning av sistnämnda byggnad med anordningar för bedrivande av undervisning i simning m. m. Då i sistnämnda hänseende sedan lång tid tillbaka ett stort behov även föreligger för krigsskolans egen del, skulle genom uppförande av en särskild idrottsbyggnad, inrymmande bland annat idrottshall med läktare, fäktsal samt simhall med badstu, i anslutning till nuvarande gymnastikbyggnad samtliga tre skolors behov av sådana lokaler bliva tillgodosedda. Slutligen erfordras uppförande av garage och cykelförråd samt ordnande av förläggning för stabskompaniet.

Beträffande övningskompaniets förläggning har denna synts lämpligast böra ordnas i anslutning till Svea livgardes nya etablissement på Järvafältet och kostnaderna härför bestridas av medel avsedda för Stockholms garnisons utflyttande till Järvafältet. Därmed kan det av försvarsutredningen och i propositionen 1942: 270 upptagna beloppet, 90,000 kronor, för byggnadsarbeten i främsta rummet betingade av övningskompaniets förläggning till Karlberg utgå.

Kostnaderna för ordnande av förläggningen på Karlberg i enlighet med vad sålunda angivits har arméförvaltningen med tillämpande av det den 1 juli 1941 rådande prisläget beräknat till sammanlagt 1,915,000 kronor med följande fördelning.

	Prisläget 1/7 41	Prisstegring 1/7 41—1/7 42
Förläggning för 300 man, till- och ombyggnadsarbeten	448,000	35,850
Skolbyggnad, omändring av befintlig byggnad	95,000	7,600
Tillbyggnad av mässlokaler	94,000	7,600
Ändringsarbeten i befintlig matsal	9,000	750
Idrottsbyggnad	834,000	66,500
Varmgarage	88,000	7,050
Tillbyggnad av befintliga förråd samt nytt cykelförråd för 500 cyklar	31,000	2,500
Ändringsarbeten för gymnastik- och idrottsskolans för- läggning	89,000	7,100
Ordnande av stabskompaniets förläggning	30,000	2,400
Utvändiga rörtekniska arbeten samt väg- och plane- ringsarbeten jämte utvändiga elektriska ledningar ...	87,000	6,950
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 % å förestående beräknade kostnader	110,000	8,700
Summa kronor	1,915,000	153,000

Jag är fortfarande icke beredd att taga ställning till frågan om den definitiva förläggningsorten för infanteriets och kavalleriets officersaspirantskola. Med hänsyn därtill torde det nuvarande provisoriet få tills vidare äga bestånd. I likhet med vad som förutsatts vid 1942 års riksdag torde Kungl. Maj:t böra äga att träffa avgörande i denna fråga samt ställa erforderliga medel till förfogande, sedan utredning förebragts rörande andra möjligheter till förläggningsfrågans ordnande än förläggning till Karlberg. Till frågan om byggnadsarbeten för gymnastik- och idrottsskolan kan jag icke nu taga ställning.

*Departements-
chefen.*

Gudhems remontdepå. För uppförande av vissa personalbostäder samt vinterboning av stallar vid Gudhems remontdepå beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) i enlighet med i propositionen nr 270 framlagt förslag för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhoppa 100,000 kronor. Kungl. Maj:t har genom brev den 13 november 1942 meddelat dispositionsbeslut beträffande ifrågavarande belopp.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* för ifrågavarande ändamål upptagit ett belopp av 100,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 8,000 kronor.

Därjämte har *arméförvaltningen* i samma skrivelse, under rubriken Övriga i *arméförvaltningens* förslag till riksdagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagna, av Kungl. Maj:t ännu icke slutligt prövade behov, upptagit 133,000 kronor (jämte 11,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942) för uppförande av vissa andra byggnader m. m. vid Gudhems remontdepå.

Jag har inledningsvis anfört, att jag med hänsyn till vissa överväganden rörande Skånska pansarregementets förläggning icke kunde ingå på en prövning av bland annat byggnadsfrågorna för Gudhems remontdepå. Emellertid torde de arbeten, för vilka medel redan ställts till förfogande, vara av den art, att de böra komma till utförande oavsett nyssnämnda förläggningsfrågas lösande. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten ha numera, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräknats till 108,000 kronor. Enär 100,000 kronor redan anvisats, beräknar jag för budgetåret 1943/44 ett belopp av 8,000 kronor för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

Försvarets läroverk. 1942 års försvarsbeslut innebar bland annat inrättande av ett särskilt för försvarsväsendet gemensamt läroverk, förlagt till Uppsala i anslutning till arméns underofficerssskolas nuvarande etablissement. Försvarsutredningen beräknade kostnaderna för uppförande av erforderlig skolbyggnad och nödiga omändringsarbeten vid underofficerssskolans etablissement till 1,750,000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1942: 270 anförde jag beträffande förevarande byggnadsfråga, att vid bedömandet av försvarsutredningens kostnadskalkyler borde beaktas, att utredningen förutsatt, att läroverket skulle kunna utnyttja jämväl de lokaler, som nu avsåges för arméns underofficerssskola. Även om

hänsyn toges därtill, syntes emellertid de av utredningen beräknade kostnaderna ligga i underkant. Emellertid utgick jag från att kostnaderna för byggnadsföretaget, inklusive utgifter för ändringsarbeten inom underofficersskolans etablissemang, med iakttagande av sträng återhållsamhet skulle kunna hållas inom den av utredningen angivna kostnadsramen. Vad sålunda anförts föranledde icke erinran från riksdagen, som i enlighet med i propositionen framlagt förslag för budgetåret 1942/43 beräknade ett belopp av 750,000 kronor för ändamålet.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* för ändamålet upptagit det i propositionen 1942: 270 beräknade beloppet, 1,750,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 140,000 kronor.

Sedermåra har Kungl. Maj:t genom beslut den 2 april 1943, sedan fortifikationsstyrelsen framlagt byggnadsprogram för ifrågavarande byggnadsföretag, kostnadsberäknat till nyss angivna belopp, ställt av 1942 års riksdag för ändamålet beräknade 750,000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande.

Departements-
chefen.

Såsom av det anförda framgår, har det lyckats fortifikationsstyrelsen att vid den närmare utformningen av byggnadsprogrammet för försvarets läroverk — trots vissa därutinnan vid 1942 års riksdag framhållna svårigheter — hålla kostnaderna inom den av försvarsutredningen för detta byggnadsbehov beräknade kostnadsramen. För ändamålet ha redan anvisats 750,000 kronor. Återstoden av det för byggnadsarbetena beräknade beloppet, enligt prisläget den 1 juli 1942 1,140,000 kronor, bör kunna ställas till förfogande under budgetåret 1943/44.

Verkstäder vid Södermanlands pansarregemente. För detta ändamål — liksom för motsvarande byggnadsbehov vid Skånska pansarregementet — beräknade försvarsutredningen ett belopp av 1,000,000 kronor, vilket oförändrat upptogs i propositionen 1942: 270. I enlighet med i nämnda proposition framlagt förslag beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) för verkstäder vid Skånska pansarregementet och Södermanlands pansarregemente för budgetåren 1941/42 och 1942/43 tillhoppa 1,000,000 kronor.

Genom beslut den 31 juli 1942 har Kungl. Maj:t ställt 1,070,000 kronor till fortifikationsstyrelsens förfogande för uppförande av verkstäder vid Södermanlands pansarregemente.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941 för ändamålet upptagit sistnämnda belopp, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 80,000 kronor.

Departements-
chefen.

I enlighet med vad arméförvaltningen anförat beräknar jag kostnaderna för ifrågavarande verkstäder med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942 till 1,150,000 kronor, varav 1,070,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär för ändamålet redan anvisats 1,000,000 kronor, beräknar jag för budgetåret 1943/44 ett belopp av 150,000 kronor.

B. Övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen*, såsom redan inledningsvis anförts, uppdelat de under denna rubrik upptagna byggnadsarbetena i tre avdelningar, nämligen en (grupperna b I—VI) omfattande arbeten, för vilka medel redan anvisats av 1942 års riksdag eller äskats i statsverkspropositionen eller propositionen nr 2 till innevarande års riksdag, en annan (gruppen b VII) omfattande övriga i arméförvaltningens anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagna, av Kungl. Maj:t ännu icke slutligt prövade byggnadsbehov, samt den tredje (gruppen b VIII) omfattande efter avgivandet av nämnda anslagsäskanden uppkomna behov.

I enlighet med i respektive propositioner och riksdagsskrivelser gjorda ställningstaganden ha kostnaderna för de till grupperna b I—VI hänfödda arbetena av arméförvaltningen beräknats till sammanlagt 18,355,500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats tillhoppa 1,418,400 kronor. Såsom av vad inledningsvis anmärkts framgår bör emellertid från förstnämnda belopp dragas ett belopp av 3,476,700 kronor, vilket enligt förutsättningarna för försvarsbeslutet icke skall belasta den i försvarsbeslutet angivna kostnadsramen. Efter avdrag av sistnämnda belopp skulle kostnaderna för de till grupperna b I—VI hänfödda byggnadsarbetena enligt prisläget den 1 juli 1941 utgöra 14,878,800 kronor. Härå belöpande kostnader för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 kunna beräknas till sammanlagt 1,089,400 kronor.

Såsom inledningsvis anförts har arméförvaltningen i sin berörda skrivelse anfört, att med nybyggnad för krigsarkivet — vilket byggnadsbehov av ämbetsverket hänförs till gruppen b II, omfattande i propositionen 1942: 270 upptagna byggnadsbehov — syntes böra anstå till tidpunkt efter femårsperioden, varvid framhållits, att överbefälhavaren förordat sådan nybyggnad allenast under förutsättning, att härför erforderliga kostnader icke föranledde, att andra under nuvarande läge viktiga försvars- eller beredskapsåtgärder åsidosattes.

Med hänsyn till de ändrade utgångspunkter för behovsprövningen, som nu mera föreligga, har jag, såsom inledningsvis anförts, ansett det vara lämpligt, att de i försvarsplanen ingående byggnadsarbeten, för vilka 1942 års riksdag redan anvisat anslag, underkastas förnyad prövning ur angelägenhetssynpunkt, varvid jag ansett mig böra utgå från att de av riksdagen redan anvisade anslagsbelopp, som vid en sådan förnyad prövning befinnas kunna frigöras, skola kunna användas för utförande av andra byggnadsarbeten under femårsperioden, som nu anses mera angelägna.

Vid den sålunda verkställda förnyade prövningen av de under förevarande rubrik upptagna byggnadsbehovens angelägenhet har jag i likhet med arméför-

valtningen funnit, att samtliga byggnadsarbeten, för vilka 1942 års riksdag anvisat medel — möjligen med undantag för den till 1,350,000 kronor kostnadsberäknade nybyggnaden för krigsarkivet — äro av den natur, att de icke utan allvarlig olägenhet synas kunna uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut. Jämväl krigsarkivets nybyggnad synes mig med hänsyn till nuvarande lokalförhållanden vara i hög grad angelägen, och önskvärt vore därför, om även detta byggnadsbehov nu kunde tillgodoses. Emellertid finner jag frågan därom tarva ytterligare överbäggande. Tills vidare torde det av riksdagen för ändamålet anvisade beloppet, 500,000 kronor, varav 50,000 kronor av Kungl. Maj:t enligt beslut den 9 oktober 1942 ställts till byggnadsstyrelsens förfogande för bestridande av kostnaderna för upprättandet av förslag till ifrågavarande nybyggnad med tillhörande kostnadsberäkningar m. m., böra fortfarande avses för ifrågavarande ändamål.

I detta sammanhang torde böra för riksdagen anmälas, att byggnadsstyrelsen i en av överbefälhavaren den 2 mars 1943 överlämnad skrivelse, dagtecknad den 18 februari 1943, hemställt om godkännande av ett förslag till ändrad förläggning av krigsarkivets nybyggnad. Byggnadsstyrelsen har i skrivelsen anført, att det vid det närmare utarbetandet av byggnadsförslaget visat sig påkallat att särskilt beakta sambandet mellan krigsarkivbyggnaden och det för militära förvaltningsändamål avsedda byggnadskomplexet å Fågelbacken å Ladugårdsgärde. Vid utformandet av detta senare komplex hade det framstått som ett önskemål att åstadkomma en mot byggnadskomplexets omfattning och karaktär svarande effektiv fondbyggnad mot Banérgatan. Efter överbäggande av olika förslag hade styrelsen funnit, att den lämpligaste lösningen av denna fråga skulle kunna vinnas genom att på sätt en bilagd situationsplan angäve förlägga krigsarkivets nybyggnad till området mellan de militära administrationsbyggnaderna och Värtavägen i direkt anslutning till dessa byggnader, varvid den föreslagna utbyggnaden av sistnämnda byggnader skulle förskjutas något mot öster. Ur arkitektonisk synpunkt syntes den sålunda ändrade förläggningen av krigsarkivet innebära en god och naturlig lösning på önskemålet att i fonden på Banérgatan erhålla en intressant och samlande vy. Krigsarkivets höga arkivtorn komme nämligen att resa sig väsentligt över den omgivande bebyggelsen och kunna placeras så att det bleve synligt i Banérgatan på stort avstånd från anläggningen. Det kunde vidare framhållas, att området mellan förvaltningsbyggnaderna och Värtavägen svårigen kunde på annat sätt utnyttjas, varför den ifrågasatta förflyttningen även med hänsyn till tomtmarkens utnyttjande kunde anses innebära fördelar. Jämväl ur andra synpunkter skulle den ändrade förläggningen av krigsarkivet medföra fördelar. Genom att arkivbyggnaden förlades i närmare anslutning till det stora militära byggnadskomplexet, erhöles vidare möjligheter att anknyta krigsarkivet till en för hela komplexet gemensam värme-central, varigenom bland annat för arkivändamål lämpligt källarutrymme frigjordes inom arkivbyggnaden. Då grunden utgjordes av berg, bleve det därjämte möjligt att under krigsarkivet anordna fullträffsäkra skyddsrum för

arkivalier i den mån sådana kunde vara påkallade. Med hänsyn till att byggnaden förlades nära militärförvaltningarna kunde man slutligen tänka sig, att sådant utrymme inom deras skyddsrum, som under fredstid icke vore för dem erforderligt, skulle kunna utnyttjas för krigsarkivets räkning. Den tomt i hörnet av Valhallavägen och Värtavägen, som varit avsedd för krigsarkivet och som med den nu ifrågasatta ändrade förläggningen av byggnaden skulle frigöras, borde enligt byggnadsstyrelsens mening lämpligen reserveras för annan statlig bebyggelse. Det vore nämligen mycket angeläget, att reserver för sådant ändamål hölles öppna, då tillgången till välbelägen obebyggd tomtmark i kronans ägo vore synnerligen begränsad.

Den sålunda av byggnadsstyrelsen numera föreslagna förläggningen av krigsarkivets nybyggnad har lämnats utan erinran av överbefälhavaren, krigsarkivarien och luftskyddsmyndigheterna. Jag vill icke motsätta mig, att det fortsatta planeringsarbetet, därest riksdagen icke har något att däremot erinra, sker med utgångspunkt från att krigsarkivet skall förläggas på den av byggnadsstyrelsen numera förordade platsen.

Vad därefter angår de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 upptagna byggnadsarbeten, för vilka medel äskats i statsverkspropositionen och propositionen nr 2 till innevarande års riksdag, torde dessa, med det förbehåll som inledningsvis gjorts i fråga om ordnandet av förläggningen å Rinkaby, samtliga vara av den art, att uppskov med deras utförande icke bör komma i fråga, därest icke på grund av brist på arbetskraft eller materiel så visar sig nödvändigt.

För de till detta avsnitt hörande byggnadsarbeten, för vilka medel redan av 1942 års riksdag anvisats eller i förenämnda propositioner till riksdagen äskats, bör femårsplanens kostnadsram i enlighet med det anförda tills vidare anses belastad med — efter avdrag för de för femårsperioden beräknade men ännu icke anvisade kostnaderna för krigsarkivets nybyggnad, 850,000 kronor, samt för ordnandet av förläggningen å Rinkaby, 280,000 kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1941 — ett belopp av $(14,878,800 - 850,000 - 280,000 =)$ 13,748,800 kronor. Å sistnämnda belopp belöpande kostnader för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942, 1,001,400 kronor, torde, i den mån medel därför icke tidigare anvisats, böra beräknas för budgetåret 1943/44.

Jag övergår nu till att behandla övriga i arméförvaltningens skrivelse upptagna byggnadsbehov, varvid särskilt avseende icke torde böra fästas vid frågan, huruvida desamma upptagits i arméförvaltningens skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 eller uppmärksamrats först efter avgivandet av berörda skrivelse. För överskådlighetens skull torde byggnadsarbeten av likartad natur böra sammanföras under vissa samlingsrubriker. Som regel upptager jag till behandling allenast de byggnadsarbeten, som arméförvaltningen enligt vad inledningsvis anförts efter noggrann prövning av angelägenheten ansett sig böra föreslå till utförande.

Ordnande av förläggningar för staber, truppförband m. m.

Expeditionsbyggnad för militära staber i Östersund. I skrivelse den 29 november 1940 hemställde arméförvaltningens fortifikationsstyrelse om medel för uppförande av ny stabsexpeditionsbyggnad i Östersund. I skrivelsen framhölls, att tillgången på expeditionslokaler för II. arméfördelningen sedan lång tid tillbaka varit otillräcklig och att det därav föranledda inrymmandet av sådana lokaler på olika platser i Östersund måste anses medföra minskad möjlighet till intimt samarbete mellan de olika avdelningarna. I likhet med chefen för II. arméförvaltningen ansåge fortifikationsstyrelsen, att den bästa lösningen av frågan skulle vinnas genom en nybyggnad, i vilken jämväl borde inrymmas lokaler för två rullföringsexpeditioner m. m. Kostnaderna beräknades till 740,000 kronor, inräknat kostnader för markförvärv.

Efter vissa förhandlingar mellan fortifikationsstyrelsen och generalpoststyrelsen anmälde förstnämnda myndighet därefter i skrivelse den 21 november 1941, att erforderligt lokalbehov för de militära staberna i Östersund lämpligen syntes kunna erhållas genom förhyrande av lokaler i ett av generalpoststyrelsen planerat byggnadskomplex i staden.

I skrivelse den 5 februari 1942 framlade därpå generalpoststyrelsen förslag till ordnande av ifrågavarande byggnadsfråga. Enligt förslaget skulle staten för ändamålet förvärva två tomter, nr 5 och 6 i kvarteret Arken, varefter å tomterna skulle uppföras två byggnader, inrymmande den ena postkontorets och den andra de militära stabernas lokaler. En för båda byggnaderna gemensam värmecentral skulle anordnas i posthusbyggnaden. Byggnadskostnaderna beräknades uppgå till 703,000 kronor för själva posthuset och 554,650 kronor för stabsbyggnaden. I sistnämnda belopp voro inräknade 70,950 kronor för anordnande av stabsbyggnadens källare såsom bombsäker. Generalpoststyrelsen förutsatte, att hela byggnadskostnaden med undantag av merkostnaderna för den bombsäkra källaren skulle påföras postverkets kapitalfond.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1942:264 framlagda förslag anvisade därefter 1942 års riksdag till förvärv för postverkets räkning av förutnämnda båda tomter ett reservationsanslag av 75,000 kronor. Av skäl, som närmare angåvos i propositionen, ansågs frågan om posthusbygget böra tills vidare anstå i avvaktan på resultatet av viss utredning rörande möjligheten att tillgodose postkontorets lokalbehov på annat sätt. Beträffande militärstabsbyggnaden uttalades i propositionen, att med uppförande av densamma kunde anstå utan alltför stor olägenhet, varjämte förutsattes att, därest byggnaden avsåges sedermera böra uppföras, medel för densamma borde anvisas icke å postverkets kapitalfond utan å försvarsväsendets fastighetsfond.

I propositionen nr 136 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t därefter föreslagit riksdagen att till posthusbyggnad i Östersund för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 760,000 kronor. Byggnaden avses

skola uppföras å förenämnda av staten för ändamålet inköpta tomter i kvarteret Arken.

I sin skrivelse den 31 augusti 1942 angående medelsbehovet för armén för budgetåret 1943/44 anförde *arméförvaltningen*, att lösningen av lokalfrågan för militärstaberna i Östersund enligt ämbetsverkets åsikt icke längre kunde uppskjutas. I fortifikationsstyrelsens år 1940 verkställda kostnadsberäkning hade upptagits kostnader för anordnandet av viss central i den föreslagna stabsexpeditionsbyggnaden, vilken central emellertid numera avsetts skola förläggas till annan plats i staden. Å andra sidan ansåge fortifikationsstyrelsen, att viss försvarsområdesstab lämpligen borde få expeditionslokaler i sagda byggnad. Under dessa förutsättningar hade fortifikationsstyrelsen numera beräknat kostnaderna för uppförande av stabsexpeditionsbyggnaden till 600,000 kronor. Därest postverkets lokalbehov icke komme att lösas genom nybyggnad å förenämnda tomter, hemställde arméförvaltningen därför om ett anslag av 600,000 kronor för uppförande av stabsexpeditionsbyggnad i Östersund å de för postverkets räkning förvärvade tomterna.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (kapitalbudgeten, bil. 2) fann jag mig emellertid icke kunna biträda arméförvaltningens äskande, vilket därför upptogs i en såsom bilaga vid propositionen fogad förteckning över vissa av arméförvaltningen föreslagna, ej upptagna äskanden. Med hänsyn därtill har arméförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 icke beräknat medel för ifrågavarande ändamål.

Emellertid har frågan därefter kommit i ett något förändrat läge, i det att densamma befunnits äga visst samband med frågan om tillgången på bostadslägenheter i Östersund.

I sitt den 17 mars 1943 avgivna betänkande angående försvarsväsendets bostadsbehov den 1 oktober 1943 har nämligen *1942 års militära bostadsutredning* beträffande tillgången på bostäder för militär personal i Östersund anført, att Östersunds stad meddelat, att man där vore villig att verksamt bidra till täckande av försvarets bostadsbehov inom staden. Utredningen hade heller icke räknat med något behov av statligt bostadsbyggande därstädes. Man hade emellertid framhållit, att för närvarande cirka 10 bostadslägenheter eller affärlägenheter, som kunde omändras till bostadslägenheter, förhyrdes av II. militärbefälsstaben och försvarsområdesstaben i Östersund och utnyttjades till stabsexpeditioner. Hyran för dessa lägenheter utginge med 36,040 kronor per år. Förslag hade väckts, att en särskild stabsbyggnad skulle uppföras för en kostnad av cirka 700,000 kronor. Då stadens myndigheter vore av den uppfattningen, att en stabsbyggnad förr eller senare nödvändigtvis måste komma till stånd, och de till stabsexpeditioner förhyrda lägenheterna i så fall bleve lediga, ansåge sig stadens myndigheter icke nu kunna uppmuntra en bostadsproduktion, som framdeles skulle göra de hyreslediga f. d. stabsexpeditionslokalerna överflödiga. Stadens myndigheter ville därför uttrycka ett önskemål, att en ny stabsbyggnad redan nu komme till

utförande jämsides med att stadens myndigheter tillsåge, att bostadsbehovet täcktes genom dels de därigenom ledigblivna lägenheterna, dels nybyggnader.

Departements-
chefen.

I Östersund finnas för närvarande två militära staber, II. militärbefälsstaben och Östersunds försvarsområdesstab. Enligt 1942 års försvarsbeslut skall till Östersund jämväl förläggas Norra flygbasområdesstaben, vilken avsetts skola organiseras under budgetåret 1945/46. Lokalbehovet för de nu befintliga staberna i Östersund tillgodoses för närvarande dels genom utnyttjande av den enligt uppgift år 1888 uppförda och synnerligen otidsenliga stabsbyggnaden i kvarteret Staben och dels genom förhyrande av ett tiotal bostadslägenheter eller affärlägenheter, som kunna omändras till bostadslägenheter. Såsom framgår av 1942 års militära bostadsutrednings den 17 mars 1943 avgivna betänkande föreligger för närvarande stor bostadsbrist i Östersund. Stadens myndigheter ha meddelat, att man vore villig att verksamt bidra till täckande av försvarets bostadsbehov inom staden. Emellertid ha stadens myndigheter icke ansett sig kunna uppmuntra en bostadsproduktion, som framdeles skulle göra de lokaler, som för närvarande utnyttjas till stabsexpeditioner, överflödiga, och myndigheterna ha därför uttryckt ett önskemål, att en ny stabsbyggnad redan nu kommer till utförande.

För egen del vill jag framhålla, att en nybyggnad för åtminstone II. militärbefälsstaben förr eller senare blir ofrånkomlig. Med hänsyn till det samband, som råder mellan denna nybyggnadsfråga och spörsmålet om tillgodo-seende av bostadsbehovet i Östersund, har jag numera icke något att erinra mot att en nybyggnad uppföres för militärbefälsstaben.

Enligt ett inom generalpoststyrelsen upprättat förslag skulle till ett av staten inköpt tomtområde i kvarteret Arken i Östersund förläggas såväl en posthusbyggnad som en för militära staber avsedd expeditionsbyggnad. Kostnaderna för sistnämnda byggnad beräknade generalpoststyrelsen i skrivelse den 5 februari 1942 till 554,650 kronor, av vilket belopp emellertid 70,950 kronor belöpte på merkostnader för anordnande av byggnadens källare såsom bombsäker central. Förslaget förutsatte anordnande av gemensam värmecentral i posthusbyggnaden. Kungl. Maj:t har numera i proposition till riksdagen föreslagit anvisande av ett investeringsanslag av 760,000 kronor för uppförande av posthusbyggnaden. Enligt vad jag inhämtat kommer byggnaden att förläggas på sådant sätt, att den år 1942 planerade stabsexpeditionsbyggnaden fortfarande kan uppföras å samma tomter. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 har arméförvaltningen för uppförande av stabsexpeditionsbyggnad i Östersund beräknat ett belopp av 600,000 kronor, varvid anförts, att visserligen den tidigare planerade bombsäkra centralen numera avsetts skola förläggas till annan plats i staden men att i stället försvarsområdesstaben borde få expeditionslokaler i byggnaden. Arméförvaltningen synes sålunda ha ansett en viss ökning av den tidigare förutsatta byggnadsvolymen erforderlig med anledning av försvarsområdesstabens förläggning till ifrågavarande

byggnad. Emellertid torde, enligt vad jag inhämtat, med hänsyn till tomternas storlek och gällande bestämmelser vissa svårigheter möta att mera avsevärt utöka den i generalpoststyrelsens förslag förutsatta byggnadsvolymen. Med hänsyn därtill torde i stället böra särskilt undersökas, huruvida icke inom den redan projekterade byggnaden skall kunna inrymmas jämväl försvarsområdesstaben. Att märka är, att kostnaderna för den planerade stabsexpeditionsbyggnaden, förenämnda bombsäkra central oberoende, i februari 1942 uppskattats till omkring 480,000 kronor, medan arméförvaltningen med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942 ansett sig kunna uppföra en motsvarande byggnad i Karlstad för 410,000 kronor och jag i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (kapitalbudgeten, bil. 2, sid. 29) funnit mig böra tillstyrka en medelsanvisning för sistnämnda ändamål av allenast 350,000 kronor. Under hänsynstagande till det nu anförda anser jag mig böra räkna med att kostnaderna för en stabsexpeditionsbyggnad, inrymmande såväl militärbefälsstab som försvarsområdesstab, skola kunna, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, hållas inom en kostnad av högst 500,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av omkring 465,000 kronor. Jag utgår därvid från att för posthus- och militärstabsbyggnaderna anordnas gemensam värmecentral. För att den senare byggnaden skall kunna uppföras i samband med posthusbyggnaden torde nyssnämnda belopp av 500,000 kronor böra i sin helhet stå till förfogande under budgetåret 1943/44. Därest den fortsatta utredningen skulle giva vid handen, att försvarsområdesstaben icke kan beredas utrymme i den planerade stabsbyggnaden, torde böra undersökas möjligheten att inrymma ifrågavarande stab, liksom även flygbasområdesstaben, i den nuvarande stabsbyggnaden. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter ytterligare utredning träffa avgörande i dessa frågor, varvid jag emellertid utgår från att större ombyggnadsarbeten å den nuvarande stabsbyggnaden icke igångsättas utan att riksdagen beredes tillfälle att yttra sig därutinnan.

Expeditionsbyggnad för VII. militärbefälsstaben (Visby). I sina medelsäskanden för budgetåret 1942/43 anmälde arméförvaltningen, att behov av expeditionsbyggnad för militärbefälhavarens på Gotland stab föreläge. Ämbetsverkets fortifikationsstyrelse gjorde därefter i skrivelse den 18 mars 1942 framställning om anvisande av 395,000 kronor för ändamålet. I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 anförde arméförvaltningen emellertid, att sedermera fråga uppkommit om byggnadens uppförande å annan plats än förut avsetts. I samband därmed stående behov av eventuellt markförvärv hade ännu icke hunnit slutgiltigt lösas. Sedan denna lösts, avsåg arméförvaltningen att ånyo underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 132,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 10,500 kronor.

Departements-
chefen.

I avsaknad av närmare utredning rörande förevarande byggnadsfråga kan jag icke bedöma, i vad mån det av arméförvaltningen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Försvarsområdesstaben i Kiruna. Enligt 1942 års försvarsbeslut skall i Kiruna i fredstid finnas en för Kiruna och Jokkmokks försvarsområden gemensam försvarsområdesbefälhavare jämte stab. I staben finnes i fredstid en stabschef för vardera försvarsområdet, kapten eller ryttmästare.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 har *arméförvaltningen* framhållit, att frågan om bostad och expeditionslokaler för försvarsområdesbefälhavaren för Kiruna försvarsområde för närvarande vore aktuell, samt därom närmare anfört följande.

Då Kiruna är ett samhälle, som helt får sin prägel av gruvdriften, ha ovisshetsmoment i fråga om driftens varaktighet och konjunkturerna vållat, att privat byggnadsverksamhet knappast förekommer därstädes, varför det råder stor bostadsbrist i samhället. Expeditionslokaler hava dock hittills kostnadsfritt upplåtits av Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag. Beträffande förhyrande av bostad för den nyutnämnde försvarsområdesbefälhavaren hava däremot svårigheter uppstått, men numera har han dock lyckats såsom bostad få förhyra en villa, vilken emellertid endast tills vidare får disponeras, då densamma är avsedd att användas såsom museibyggnad.

Det torde därför vara nödvändigt, att byggnader uppföras i Kiruna för såväl försvarsområdesbefälhavarens som stabens räkning.

Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har beräknat kostnaderna för uppförande av bostadshus, inrymmande 3 bostäder, samt stabsbyggnad, inrymmande expeditionslokaler, matsal, mäss och kök samt manskapsrum, till 275,000 kronor, vartill komma vissa kostnader för markförvärv, varom ämbetsverket i annat sammanhang gjort framställning.

Enligt från fortifikationsstyrelsen inhämtad uppgift ha bostadslägenheterna, en om 6 rum och kök samt två om vardera 4 rum och kök, avsetts för försvarsområdesbefälhavaren samt de två stabscheferna.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 255,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknats 20,000 kronor. Byggnadsbehovet har hänförs till angelägenhetsgrupp 1.

Frågan om tillgodoseende av bostadsbehovet för stabspersonalen i Kiruna har jämväl uppmärksamats av 1942 års militära bostadsutredning, som där- om bland annat anfört, att beträffande de föreslagna bostadslägenheterna i stabsbyggnaden framhållits som önskvärt, att de, med hänsyn till att relativt omfattande representationsskyldighet beräknades ifrågakomma, försåges med vardera ett rum utöver den för vederbörande lönegrader normala bostadsstandarden. Utredningen hade emellertid vid sina beräkningar icke tagit hänsyn därtill. Bostadsbrist rådde för närvarande i Kiruna, och staten syntes under sådana förhållanden icke kunna undgå att låta uppföra de för försvaret erforderliga bostäderna.

Försvarsområdesstaben i Kiruna är för närvarande inrymd i en Luossavaara-Kirunavaara aktiebolag tillhörig byggnad, vilken förhyres för 3,000 kronor per år, vartill komma värmekostnader. Enligt vad jag inhämtat föreligger från bolagets sida intet hinder för staten att få behålla dispositionsrätten till ifrågavarande lokaler till åtminstone den 1 juli 1945. Med hänsyn därtill synes tills vidare kunna anstå med uppförande av expeditionsbyggnad för staben. Från fortifikationsstyrelsen har upplysts, att den ifrågasatta byggnaden enligt numera föreliggande förslag avses skola förläggas å staten tillhörig mark på allenast ett par hundra meters avstånd från Norrbottens regementes jägarbataljons föreslagna förläggning. Med hänsyn därtill synes utrymme icke böra beräknas i expeditionsbyggnaden för matsals- och mässlokaler samt kök, varför det föreliggande byggnadsprogrammet torde kunna något begränsas. Vid den omarbetning av byggnadsprogrammet, som sålunda synes erforderlig, bör jämväl närmare undersökas det lämpligaste sättet att tillgodose försvarsområdesbefälhavarens och stabschefernas bostadsbehov. Tänkbart är att ifrågavarande bostäder, eller en del av dem, lämpligen böra uppföras i anslutning till den ytterligare bostadsbebyggelse i Kiruna, som efter prövning av 1942 års militära bostadsutrednings förslag kan befinnas erforderlig.

Departements-
chefen.

Signalregementets kompani i Boden och Tredje tygkompaniet. Försvarsutredningen föreslog, att Signalregementets kompani i Boden, vilket för närvarande är förlagt till Norrbottens artillerikårs kasernetablisement, skulle förflyttas till de nuvarande skidlöparkasernerna vid Norrbottens regemente. Dessa förutsattes skola utnyttjas jämväl för det nyuppsatta Tredje tygkompaniet. Enär i försvarsutredningens kostnadsberäkningar icke beräknades medel för ordnandet av kompaniernas förläggning, utgick utredningen uppenbarligen från att förläggningsfrågorna skulle kunna ordnas utan särskilda kostnader.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 upptog emellertid *arméförvaltningen* bland de efter avgivandet av medelsäskandena för budgetåret 1943/44 uppkomna byggnadsbehoven förläggningsfrågorna för ifrågavarande kompanier, varvid kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknades till 935,000 kronor för signalkompaniet och 480,000 kronor för tygkompaniet, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 beräknades 75,000 kronor respektive 20,000 kronor. Ämbetsverket uppgav, att frågorna vore föremål för särskild utredning.

I skrivelse den 11 mars 1943 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* därefter inkommit med utredning angående berörda förläggningsfrågors ordnande. Fortifikationsstyrelsen har anført, att styrelsen ansett sig böra undersöka, vilken av olika förefintliga möjligheter för förläggning i Boden av ifrågavarande förband, som kunde finnas mest ändamålsenlig och ur ekonomisk synpunkt mest fördelaktig. Därvid hade undersökts såväl det av försvarsutredningen föreslagna förläggningsalternativet som möjligheten av en förläggning av Tredje tygkompaniet i anslutning till Norrbottens rege-

mente och Signalregementets kompani i anslutning till Norrbottens artillerikår ävensom möjligheten av att förlägga båda förevarande förband i anslutning till annat förband än Norrbottens regemente.

Beträffande det alternativ, enligt vilket båda förbanden skulle förläggas i anslutning till Norrbottens regemente, har styrelsen anfört följande.

För ordnandet av förläggningen för Tredje tygkompaniet och Signalregementets kompani i Boden i anslutning till Norrbottens regemente erfordras vissa ombyggnads- och istandsättningsarbeten beträffande för respektive förband avsedd kasern, uppförande av furirbostäder, garage och stallar samt förrådsbyggnader. På grund av den härigenom orsakade ökningen i den till Norrbottens regemente förlagda manskapsstyrkan bliva vissa nybyggnads- och ombyggnadsarbeten nödvändiga vid regementet. Sålunda erfordras uppförande av nytt exercishus, vissa förråd, om- och tillbyggnad av gymnastikhuset samt utökning av befintlig värmecentral, varjämte föreligga behov av nya furirbostäder och lektionssalar. Därjämte synes avhjälpande av bristerna beträffande regementets sjukhus ofrånkomligt.

I fråga om det alternativ, enligt vilket signalkompaniet skulle förläggas i anslutning till Norrbottens artillerikår och tygkompaniet förläggas till Norrbottens regemente, har fortifikationsstyrelsen anfört följande.

Vid detta alternativ bliva vad Tredje tygkompaniet beträffar erforderliga arbeten desamma som enligt föregående alternativ, varemot för Norrbottens regemente om- och tillbyggnaden av gymnastikbyggnaden blir obehövlig och omfattningen av övriga om- och nybyggnadsarbeten något minskas. Signalregementets kompani avses enligt detta alternativ att förläggas till »Garnisonsparken» i anslutning till Norrbottens artillerikårs kasernområde. Härvid beräknas kompaniet kunna utnyttja de byggnader, förbandet vid sin nuvarande förläggning har gemensamt med Norrbottens artillerikår, nämligen matinrättning, marketenteri och exercishus, varvid dock en viss utökning av matinrättningen och marketenteriet bliver erforderlig. Kompaniet beräknas jämväl framdeles kunna disponera vissa inom artillerikårens område belägna förrådslokaler m. m. Nybyggnadsbehovet för kompaniets förläggning enligt förevarande alternativ omfattar sålunda uppförande av kasernbyggnad för 155 man, furirbostäder, expeditions- och lektionsbyggnad, garage med värmecentral samt en mindre förrådsbyggnad m. m., vartill komma väg- och planeringsarbeten samt vissa andra yttre arbeten.

Det tredje alternativ, som av fortifikationsstyrelsen undersökts, innebär förläggning av signalkompaniet till Norrbottens artillerikår och tygkompaniets förläggning i anslutning till Bodens tygstation. Därom har fortifikationsstyrelsen anfört följande.

Enligt detta alternativ omfatta erforderliga byggnadsarbeten för Norrbottens regemente allenast uppförande av furirbostäder, utökning av förefintliga värmecentraler samt avhjälpande av bristerna å regementets sjukhus och för Signalregementets kompani samma arbeten som enligt alternativ II. För Tredje tygkompaniet blir i detta fall uppförande av kasernbyggnader för cirka 200 man, expeditions- och lektionssalsbyggnad, matinrättning och marketenteri med värmecentral samt förrådsbyggnader m. m. erforderliga.

De med ovannämnda trenne alternativ förenade kostnaderna hava enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknats sålunda.

	Alternativ I	Alternativ II	Alternativ III
Norrbottens regemente	1,615,000	1,034,000	625,000
Signalregementets kompani i Boden ...	318,000	1,036,000	1,036,000
Tredje tygkompaniet	420,000	511,000	1,615,000
Summa kronor	2,353,000	2,581,000	3,276,000

Fortifikationsstyrelsen har upplyst, att från chefen för försvarsstaben, militärbefälhavaren i VI. militärområdet, kommandanten i Bodens fästning samt chefen för Norrbottens regemente inhämtats yttranden över föreliggande alternativa förslag till förläggning för Signalregementets kompani i Boden och Tredje tygkompaniet samt att av inkomna yttranden framginge, att alternativ I, som ur ekonomisk synpunkt framstode som det fördelaktigaste, ur militär synpunkt icke vore godtagbart, bland annat på grund av den sammanträngning av byggnader alternativet innebure. Av militära skäl hade samtliga hörda militära myndigheter förordat alternativ III. I skrivelse den 26 februari 1943 hade därefter chefen för armén anfört, att, därest detta alternativ av ekonomiska skäl icke ginge att genomföra, alternativ II vore godtagbart.

Fortifikationsstyrelsen har för egen del anfört, att av de olika alternativen för ordnandet av förevarande förbands förläggning alternativ I sålunda av militära skäl icke kunde ifrågakomma. Ehuru de i ärendet hörda militära myndigheterna samtliga förordat alternativ III, ansåge fortifikationsstyrelsen för sin del, att alternativ II, vilket av chefen för armén befunnits godtagbart och vilket ur ekonomisk synpunkt ställde sig fördelaktigare än alternativ III och enligt vilket jämväl Norrbottens regementes behov av lektionssalar bleve tillgodosett utan att nybyggnad för ändamålet bleve erforderlig, borde läggas till grund för ordnandet av förläggning för nu ifrågavarande förband och att i enlighet därmed Signalregementets kompani i Boden borde förläggas i anslutning till Norrbottens artillerikår, medan Tredje tygkompaniet förlades till Norrbottens regemente.

Vid beräklandet av kostnaderna för de byggnadsarbeten, som närmast erfordras för genomförande av det sålunda förordade alternativet, har fortifikationsstyrelsen, i enlighet med vad som förutsatts i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943, utgått från att under nämnda period lektionsbyggnader för arméns truppförband samt exercishus och gymnastikbyggnad för Norrbottens regemente icke skola komma till utförande ävensom att medel under femårsperioden i annat sammanhang komma att anvisas för om- och tillbyggnad av matinrättning och marketenteri vid Norrbottens artillerikår samt sjukhus, furirbostäder och vissa förråd vid Norrbottens regemente. Under dessa förutsättningar ha kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 för alternativ II av fortifikationsstyrelsen beräknats till 1,415,000 kronor enligt nedanstående fördelning:

För Signalregementets kompani i Boden.		Kronor	Kronor
Kasernbyggnad	456,000		
Expeditionsbyggnad	70,000		
Kallförråd	32,000		
Värmecentral	85,000		
Tillbyggnad av marketenteri vid Norrbottens artillerikår (ut- över ovan angiven)	93,000		
Tillbyggnad av furirmatsal vid Norrbottens artillerikår	4,500		
Yttre arbeten	142,000		
Administration och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent ...	52,500		935,000

För Tredje tygkompaniet.		Kronor	Kronor
Ombyggnad av befintlig kasern	44,000		
Garage	42,000		
Kallförråd	114,000		
Verkstadsbyggnad	127,000		
Utökning av värmecentral	91,000		
Yttre arbeten	35,000		
Administration och oförutsedda utgifter, cirka 6 procent.....	27,000		480,000
Summa kronor		1,415,000	

Under samma förutsättningar har fortifikationsstyrelsen angivit kostnaderna enligt alternativ I till 1,242,000 kronor, i vilket belopp jämväl inräknats kostnaderna för vid detta alternativ erforderlig om- och tillbyggnad av gymnastikhuset vid Norrbottens regemente, och enligt alternativ III till 2,673,000 kronor.

Arméförvaltningen har därjämte i sin skrivelse den 10 februari 1943 under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement upptagit *dels* ett belopp av 320,000 kronor (jämte 25,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942) för om- och tillbyggnad av matinrättningen vid Norrbottens artillerikår, *dels ock* ett belopp av 115,000 kronor (jämte 9,000 kronor för prisstegring) för om- och tillbyggnad av marketenteriet vid samma kår. Ämbetsverket har anmärkt, att om signalkompaniet komme att förläggas till artillerikåren, komme kostnaderna för matinrättningen och marketenteriet att ökas med 4,500 kronor respektive 93,000 kronor (jämte 500 kronor respektive 7,000 kronor för prisstegring).

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 beräknade arméförvaltningen vidare 406,000 kronor för nybyggnad av sjukhus vid Norrbottens regemente.

Departements-
chefen.

Enligt försvarsutredningens förslag skulle, såsom av det anförda framgår, såväl Signalregementets kompani i Boden som Tredje tygkompaniet förläggas till de två kaserner vid Norrbottens regementes kasernetablisement, som skulle frigöras genom skidlöparbataljonens förflyttning till Kiruna. Några

särskilda kostnader beräknades icke för ifrågavarande förläggningsfrågas ordnande. Efter sedermera verkställda utredningar har emellertid fortifikationsstyrelsen beräknat kostnaderna därför — även med den begränsning av byggnadsprogrammet, som arméförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 förutsatt beträffande nybyggnadsarbeten i övrigt för armén — till icke mindre än 1,242,000 kronor. Emellertid har en lösning av förläggningsfrågan efter dessa linjer icke ansetts ur militär synpunkt godtagbar, bland annat på grund av den sammanträngning av byggnader, som lösningen innebure. Med hänsyn därtill har fortifikationsstyrelsen förordat, att signalkompaniet förläggas i anslutning till Norrbottens artillerikår, där det för närvarande är förlagt, medan tygkompaniet skulle förläggas till en av skidlöparkasernerna. Förslaget, som kostnadsberäknats till 1,415,000 kronor, innebär bland annat uppförande för signalkompaniets räkning av en ny förläggningsbyggnad för en kostnad av omkring 485,000 kronor. I kostnaderna ha icke inräknats medel för om- och tillbyggnader av matinrättning och marketenteri vid artillerikåren, vilka av fortifikationsstyrelsen ansetts erforderliga för förslagets genomförande. Icke heller ha medel beräknats för nybyggnad av sjukhus vid Norrbottens regemente. Ett tredje alternativ, innebärande förläggning av signalkompaniet till Norrbottens artillerikår och tygkompaniets förläggning i anslutning till Bodens tygstation, har fortifikationsstyrelsen ansett sig av kostnadsskäl icke kunna tillstyrka, ehuru detsamma ansetts ur militär synpunkt lämpligast.

För egen del finner jag mig icke utan ytterligare utredning kunna tillstyrka ett så kostnadskrävande förslag till förläggningsfrågornas ordnande som det av fortifikationsstyrelsen framlagda. Från arméstaben inhämtade uppgifter rörande de för ifrågavarande förband beräknade personalstyrkorna, vilka såvitt avser Norrbottens regemente icke äro definitiva, synas giva vid handen, att förläggningsutrymmena inom regementets nuvarande kasernetablissemment — även om det i en kompanilokal inrymda sjukhuset bibehålles — möjligen kunna bliva tillräckliga för såväl regementet som signal- och tygkompanierna. Då därtill kommer, att signalkompaniet för närvarande har vissa förrådsbyggnader i anslutning till Norrbottens artillerikårs förläggning, synes det böra närmare undersökas, huruvida icke signalkompaniets förläggningsfråga kan ordnas genom utnyttjande såväl av förläggningslokaler inom Norrbottens regementes kasernetablissemment, exempelvis i den intill artillerikårens etablissemment uppförda kasern II, som av signalkompaniets nu befintliga förrådslokaler. I avvaktan på utredning härutinnan ävensom rörande andra möjligheter till kostnadsbesparingar kan jag icke bedöma, i vad mån det av fortifikationsstyrelsen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att efter närmare utredning träffa avgörande i frågan samt, i den mån så befinnes påkallat, redan under nästa budgetår ställa medel till förfogande för erforderliga arbeten inom den av arméförvaltningen för det billigaste alternativet angivna kostnadsramen, 1,242,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Översyn av arméns kasernetablisement.

Såsom förut anmärkts hemställde arméförvaltningen i sin skrivelse den 31 augusti 1942 rörande medelsbehovet under budgetåret 1943/44 — under erinran om tidigare framställningar i ämnet i ämbetsverkets anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 samt arméförvaltningens fortifikationsstyrelses skrivelse den 28 april 1942 rörande matinrättningarna vid trängkårerna — under denna rubrik om anslag för vissa om- och tillbyggnader samt nybyggnader av matinrättningar och marketenterier, stallbyggnader, sjukhus samt varmbadhus. Anslagsbehovet angavs till 18,965,000 kronor, varvid emellertid framhölls, att beträffande stora delar av ifrågavarande spörsmål närmare utredning icke hunnit verkställas men att det vore ämbetsverkets avsikt att, efter hand som utredningarna kunnat slutföras, underställa de av desamma föranledda förslagen Kungl. Maj:ts prövning.

Emellertid har arméförvaltningen, såsom redan anförts, i sin skrivelse den 10 februari 1943 funnit sig kunna för femårsperioden 1942/47 beräkna allenast 5,000,000 kronor, enligt prisläget den 1 juli 1941, för angivna ändamål, varvid arméförvaltningen ansett, att inom denna kostnadsram skulle kunna bestridas kostnaderna för avhjälpande av de allvarligaste bristerna, främst beträffande matinrättningarna och marketenterierna vid trängkårerna och vissa andra förband, som enligt försvarsbeslutet erhöle betydligt ökade manskapsstyrkor, ävensom beträffande truppförbandssjukhusen.

Under rubriken Tillbyggnad av kaserner ha redan upptagits till behandling av arméförvaltningen i skrivelsen den 31 augusti 1942 föreslagna åtgärder beträffande stallbyggnader och varmbadhus, i den mån åtgärderna avsett under nämnda rubrik berörda truppförband. I förevarande sammanhang torde böra behandlas övriga av arméförvaltningen under rubriken Översyn av arméns kasernetablisement upptagna byggnadsbehov, varvid emellertid en mera ingående redogörelse torde böra lämnas endast i fråga om de byggnadsbehov, som jag för närvarande finner mig kunna tillstyrka.

Matinrättningar. I sin skrivelse rörande medelsbehovet för budgetåret 1942/43 anförde *arméförvaltningen* följande rörande matinrättningarna vid truppförbanden.

Matinrättningarna äro icke byggda med tanke på individuell utspisning och i många fall för små för genom den nya härordningen ökade manskapsstyrkor, med påföljd att stockningar lätt uppstå. Då dessutom utspisningen ofta måste ske i flera omgångar, ända till tre eller till och med fyra, inverkar detta störande på utbildningstidens användning, samtidigt som vissa utspisningskontingenter, i synnerhet under frukostrasterna, icke komma i åtnjutande av den vila, som är önskvärd. Kokinrättningarna äro jämväl för små och fylla ofta icke kravet på nutida hygien. På grund av vissa moderniseringsanordningar, såsom kylrum m. m., hava vissa utrymmen måst tagas i anspråk för andra ändamål än de ursprungligen avsedda, t. ex. renserier, uppvägningsrum och dylikt. Tillräckliga lagerutrymmen saknas även på flera håll. Då numera kvinnlig personal är anställd i manskapsköken, måste omklädningsrum, dagrum och matsal anordnas för denna personal.

Arméförvaltningens fortifikationsstyrelse framlade därefter i sin skrivelse den 28 april 1942 förslag rörande matinrättningsfrågans lösande vid trängförbandens etablissemment, vilka ansågos intaga en särställning, samt hemställde med stöd av en i skrivelsen åberopad utredning om ett anslag av 1,735,000 kronor för ändamålet.

I sin skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 anförde arméförvaltningen därpå rörande matinrättningarna vid arméns truppförband inledningsvis, att den fortsatta utredningen rörande förhållandena i detta hänseende vid övriga truppförband givit vid handen, att frågan snarast syntes böra bringas till sin lösning även vid flertalet av dessa. Utredningen, som dittills omfattat, i stort sett, de äldsta kasernetablissemmenten, där bristerna vore mest kännbara, hade visat, att beträffande vissa truppförbands matinrättningar hel nybyggnad erfordrades, medan för andra genomgående om- och tillbyggnader vore tillfyllest för att åvägabringa en acceptabel lösning av ifrågakvarande spörsmål.

Arméförvaltningen föreslog i skrivelsen *dels* om- och tillbyggnad av matinrättningarna vid aderton förband, nämligen Livregementets grenadjärer, Jämtlands fältjägarregemente, Södra skånska infanteriregementet (kasernetablissemmentet i Ystad), Dalregementet, Hälsinge regemente, Hallands regemente, Bohusläns regemente, Gotlands infanteriregemente, Västerbottens regemente, Västernorrlands regemente, Livregementet till häst, Norrbottens artillerikår, Svea ingenjörkår, Göta ingenjörkår (kasernetablissemmentet i Eksjö), Bodens ingenjörkår, Svea trängkår, Göta trängkår och Skånska trängkåren, *dels* ock nybyggnad av matinrättningarna vid fyra förband, nämligen Norrlands dragonregemente, Gotlands artillerikår, Göta ingenjörkår (förläggningen vid Ränneslätt) och Norrlands trängkår. Det sammanlagda medelsbehovet för dessa arbeten beräknades till 8,573,000 kronor.

I skrivelsen den 10 februari 1943 har arméförvaltningen hänfört arbetena vid Södra skånska infanteriregementet, Hallands regemente, Gotlands infanteriregemente, Gotlands artillerikår, Norrbottens artillerikår, Bodens ingenjörkår samt de fyra trängkårerna till angelägenhetsgrad 1. Emellertid har ämbetsverket såsom förut anmärkts funnit, att icke samtliga de till angelägenhetsgrad 1 hänfödda arbetena kunna rymmas inom den för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen, ehuru verkställande av om- och tillbyggnader vid de äldsta kasernetablissemmenten bland annat beträffande matinrättningarna vid trängkårerna och vissa andra truppförband, som enligt 1942 års försvarsbeslut erhålla betydligt utökade manskapsstyrkor, synts ämbetsverket ofrånkomligt.

I sin skrivelse den 28 april 1942 anförde fortifikationsstyrelsen beträffande matinrättningen vid Svea trängkår (Linköping).

Den befintliga matinrättningsbyggnaden vid kåren består av en matsalsavdelning utförd i trä, en köksavdelning av tegel samt en förrådsavdelning av trä med källare av betong. Matinrättningen, som ursprungligen är beräknad för 300 man, skall framdeles betjäna en portionsstyrka av cirka 1,300 man.

Verkställd undersökning av matinrättningsbyggnaden har givit vid handen att densamma, vad stommen beträffar, befinner sig i tämligen gott skick. Inredning och maskinell utrustning däremot äro icke tillfredsställande i vad

angår de hygieniska förhållandena, vilket även vid verkställda inspektioner, senast under år 1941, av ämbetsverkets intendenturdepartement och vederbörande hälsovårdsinspektion påtalats.

Nuvarande matsal har, inberäknat utrymme för serveringsdisk, en golvyta av 400 kvadratmeter. En del av densamma har genom avbalkningar avskärmats till ett par utrymmen, vilka tjänstgöra såsom furirmatsalar och omklädnadsrum för den kvinnliga kökspersonalen. Enligt av 1940 års militära byggnadsutredning utarbetade normer erfordras för matsal och serveringsutrymme för en portionsstyrka av 1,300 man en golvyta av cirka 725 kvadratmeter, vartill kommer utrymme för furir- och personalmatsalar.

Ventilationsanordningar i matsalen, köksavdelningen och proviantförråden saknas och matinrättningen förses med ånga för kokning och uppvärmning från en ångcentral, som även betjänar det med densamma hopbyggda badhuset. Vid en utökning av matinrättningen torde ångcentralens nuvarande kapacitet bli för liten, vartill kommer att även badinrättningen med hänsyn till den utökade manskapsstyrkan torde fordra en utbyggnad.

Det befintliga köket torde, efter ombyggnad och omplacering av köksutrustning m. m., tillsammans med nuvarande diskrum, kunna beräknas bli tillräckligt såsom köksutrymme. Nytt diskrum erfordras efter det nuvarandes sammanslagning med köket och torde lämpligen kunna anordnas genom tillbyggnad. Köksutrustningen är delvis gammal och försliten, varför densamma bör ersättas och i övrigt kompletteras med hänsyn till den utökade portionsstyrkan.

Befintliga förrådsutrymmen äro otillräckliga och olämpligt planerade, varför en genomgripande om- och tillbyggnad härutinnan torde vara nödvändig. Kylrumsanläggningen är för liten och försliten, varför en helt ny anläggning med inredning och kylmaskinell utrustning motsvarande moderna krav på drifts-ekonomi och hygien erfordras.

I samband med om- och tillbyggnadsarbetena torde helt ny värme-, ventilations- och sanitär installation liksom elektrisk installation erfordras.

Kostnaderna för erforderliga ombyggnadsarbeten beräknades av fortifikationsstyrelsen till 410,000 kronor.

I fråga om matinrättningen vid Göta trängkår (Skövde) anförde fortifikationsstyrelsen följande.

Matinrättningen, som byggdes år 1905, är i sitt nuvarande skick otillräcklig och i behov av grundlig reparation såväl ut- som invändigt. Matsalen rymmer 200 man, varjämte genom avskärmning med cirka 2.5 meter höga skärmväggar matplatser för furirer och kökspersonal inrymts i samma lokal. Rum för den kvinnliga kökspersonalen, om cirka 10 kvadratmeters golvyta, finnes anordnad i en övre våning. Där finnes även en mindre toalett för samma personal, var emot dusch saknas.

Köksutrustningen, som befinner sig i gott skick, är i behov av viss i det följande närmare angiven komplettering.

Värmeanläggningen består av en enda högtryckspanna av äldre konstruktion. Reservpanna finnes icke, vilket vid inträffat reparationsbehov haft till följd, att driften vid matinrättningen måst inställas så länge reparation pågått. Uppvärmning av lokalerna sker genom ångradiatorer, vilka liksom ledningarna numera få anses vara uttjänta.

Ventilationen sker genom självdrag.

Förrådsutrymmen inom byggnaden uppgår till cirka 25 kvadratmeter nyttig golvyta, men kompletteras genom lokaler i bredvidliggande proviantmagasin. På grund av sin belägenhet intill pannrummet äro de befintliga förrådsutrymmena mindre lämpliga för sitt ändamål.

Nuvarande byggnads totala golvyta och volym är cirka 765 kvadratmeter respektive 3,200 kubikmeter.

Verkställd utredning har givit vid handen, att följande åtgärder synas böra vidtagas.

Matinrättningen bör för att kunna nöjaktigt betjäna en till 1,200 man beräknad utökning av manskapsstyrkan, utbyggas till att inrymma en matsal för 500 man, försedd med tvenne utlämningsdiskar. Matsal för furirer med särskild ingång utifrån, personalmatsal i direkt förbindelse med serveringsrum eller kök samt personalrum med erforderliga toalettutrymmen för cirka 23 personer böra anordnas. Köksavdelningen bör utökas att omfatta utrymmen för beredning, rensning, köksdisk, mottagningsrum, avfallsrum, diskrum samt bröd- och kryddrum.

Köksutrustningen bör erhålla komplettering med två stycken ångkokskåp för potatis m. m., 1—2 värmebord samt 3 stycken såskokare om tillsammans 120 liters volym.

Nuvarande ånganläggning och värmeledningssystem synes böra helt omläggas samt mekanisk ventilation anordnas. Befintlig högtryckspanna bör utbytas mot en ny och en reservpanna uppsättas.

Förrådsutrymmena synas böra utökas genom anordnande av källare under tillbyggda delar, varjämte kylrum för kött, salta varor och fisk torde böra anordnas.

Den elektriska installationen slutligen tarvar hel omläggning.

Kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknades till 340,000 kronor.

Beträffande matinrättningen vid Norrlands trängkår (Sollefteå) anförde fortifikationsstyrelsen i huvudsak följande.

Den befintliga manskapsmatsalen är här beräknad för en förplägnadsstyrka i en omgång av högst 280 man. Även köksavdelningen med utrustning och tillhörande lokaler äro dimensionerade efter samma styrka. Då portionsstyrkan vid kåren emellertid kan beräknas framdeles komma att uppgå till normalt 1,330 man, bliva om- och tillbyggnadsarbeten av i stort sett motsvarande omfattning som förut angivits för Svea och Göta trängkårer erforderliga även beträffande ifrågavarande matinrättningsbyggnad.

Företagen utredning har emellertid givit vid handen, att platsen omkring den befintliga byggnaden är alltför trång, för att en tillbyggnad av erforderlig omfattning skall vara möjlig. Hel nybyggnad synes därför bliva erforderlig, varvid den nuvarande matinrättningsbyggnaden efter viss ombyggnad skulle kunna utnyttjas till exercishus, varå, enligt vad vederbörande kårchef meddelat, med hänsyn till å förläggningsplatsen rådande klimatiska förhållanden behov föreligger.

Kostnaderna för nybyggnad av matinrättning för Norrlands trängkår beräknades av fortifikationsstyrelsen till 630,000 kronor.

I fråga om matinrättningen vid Skånska trängkåren (Hässleholm) gjorde sig, enligt vad fortifikationsstyrelsen i förutnämnda skrivelse framhöll, samma synpunkter gällande som beträffande matinrättningen vid Svea trängkår. Kostnaderna för en om- och tillbyggnad av i stort sett motsvarande omfattning som vid Svea trängkår beräknades till 355,000 kronor.

Kostnaderna för övriga av arméförvaltningen föreslagna och till angelägenhetsgrupp 1 hänfödda byggnadsarbeten med avseende å matinrättningar beräknades i arméförvaltningens skrivelse den 31 augusti 1942, utan närmare specifikationer, till följande belopp, nämligen för Södra skånska infanteriregementet 320,000 kronor, för Hallands regemente 418,000 kronor, för Gotlands infanteriregemente 371,000 kronor, för Norrbottens artillerikår 345,000

kronor, för Bodens ingenjörkår 373,000 kronor och för Gotlands artillerikår 438,000 kronor.

1940 års militära byggnadsutredning har i utlåtande den 27 februari 1943 anfört följande allmänna synpunkter på frågan om truppförbandens matinrättningar.

Representanter för byggnadsutredningen ha för att på olika platser taga del av förhållandena besökt kasernetablissemanten för Livregementets grenadjärer, Hälsinge regemente, Bohusläns regemente, Västerbottens regemente samt Livregementet till häst och Norrlands dragonregemente. Matinrättningen vid Hälsinge regemente utvisar typen för motsvarande byggnad vid de äldsta under 1900-talets första år uppförda infanterikasernerna och matinrättningarna vid Livregementets grenadjärer och Bohusläns regemente typen för samma byggnad vid de något yngre under åren 1908—1913 uppförda etablissemanten.

De allmänna intryck, som utredningen härvid förvärvat, kunna i korthet sålunda återgivas. Manskapsmatsalarna synas vid de flesta kasernetablissemanten vara tillräckligt rymliga för utspisning av manskapsstyrkorna med undantag för furirerna. Utredningen har följaktligen icke för avsikt att annat än i undantagsfall föreslå annan utökning av dessa utspisningsutrymmen än utbyggnad av särskild matsal för furirer. Dessa synas principiellt böra beredas tillgång till från övrig del av manskapet avskild utspisningslokal. Vidare har utredningen i anledning av Kungl. Maj:ts tidigare meddelade beslut ansett sig böra beräkna särskilt matsalutrymme för den kvinnliga servispersonalen, vilket saknas inom de äldre byggnaderna.

Av särskild vikt är enligt utredningens mening, att köksavdelningarna ombyggas och moderniseras för att med i möjligaste mån begränsade kostnader anpassas efter de krav, som numera uppställas på dylika lokaler vad beträffar hygien och rationell utbyggnad för att åstadkomma större följdriktighet beträffande arbetet inom lokalerna med åtföljande möjlighet att begränsa behovet av arbetskrafter. I sådant avseende böra anordnas

dels ändamålsenligt förlagda lokaler för varornas mottagande, därvid lokalerna för mjölk och bröd så förläggas, att fördelningen av dessa varor kan ske med minsta omgång; utredningen har härvid förutsatt, att de för varornas lagring tillgängliga källarlokalerna, vilka för ändamålet i regel äro för små, kompletteras med särskilda proviantmagasin, som redan i viss utsträckning finnas uppförda, ävensom att expeditiionslokal om möjligt anordnas för köksföreståndaren inom matinrättningsbyggnaden,

dels nödiga kylutrymmen för mjölk, kött, fisk och grönsaker samt svalningsrum för överbliven mat,

dels särskilda beredningsrum för köttvaror och rensningsrum för fisk och grönsaker, lämpligt placerade i förhållande till mottagningsavdelning och kök,

dels köksutrymme av tillräcklig storlek för ändamålsenlig uppställning av erforderliga kok- och stekapparater och

dels utlämningslokaler i anslutning till matsalarna med utlämningsdiskar av erforderlig längd, anpassade efter utspisningsbehovet.

Därutöver erfordras tillräckliga och väl förlagda utrymmen såväl för servisdisk m. m. som för disk av köksattiralj. Utredningen har härvid ansett, att tillvaratagande vid diskningen av matrester icke bör vara en uppgift för manskapet, såsom sker inom vissa matinrättningar, utan bör tillkomma personalen inom diskrummen, varför uppsamlingskärlen böra placeras inom dessa rum. Lokaler böra dessutom anordnas för hopsamling av matrester och skulor samt placeras så, att de äro lätt tillgängliga utifrån.

Av vikt är att ventilationsanordningarna givas sådan konstruktion och kapacitet, att kök, beredningsrum och rensningsrum bliva väl utluftade. Därjämte bör översyn, reparation och komplettering ske av de befintliga värme- och sanitetstekniska installationerna.

För den kvinnliga servispersonalen böra inredas omklädnads- och uppehållslokaler samt toaletter, fyllande i den mån så kan ske moderna krav.

Utredningen har genom intendenturdepartementet, som genom representant samarbetat med utredningen vad gäller köksanläggningarna, införskaffat uppgifter angående samtliga till ombyggnad föreslagna matinrättningarnas nuvarande kvantitativa och kvalitativa bestånd av köksapparater och därav erhållit ett underlag för bedömande av de behov, som i detta avseende böra tillgodoses i samband med planerade ombyggnader. Det har i fråga om apparatutrustningen synts utredningen angeläget framhålla önskvärdheten av en sådan modernisering av densamma, som är påkallad av driftsekonomiska skäl. Den engångskostnad, som därvid måste nedläggas, uppväges väl av de lägre driftskostnader, som kunna åvägabringas genom en modernisering av apparatutrustningen och därmed följande reducerade personalbehov. Kostnaderna för dessa apparater hava medräknats i de uppgifter, som i det följande lämnas rörande kostnaderna för byggnadsföretagen.

Utredningen utgår ifrån, att all sparsamhet iakttages vid om- och tillbyggnadsarbeten, men vill dock icke motsätta sig att golvbeläggning i kökslokaler m. m. utföres av beständigt material, såsom sintrade plattor och dylikt, och att väggytorna sparsamt beklädas med klinker- eller liknande gods. I regel torde cementgolven i manskapssalarna kunna utnyttjas efter reparation eller omläggning.

Under angivna förutsättningar har utredningen sökt åvägabringa en i möjligaste mån likformig lösning av de föreliggande byggnadsproblemen, samtidigt som utredningen sökt hålla dessa byggnadskostnader inom rimliga gränser. Utredningen har dock haft för ögonen att icke begränsa dessa ombyggnadsplaner i så hög grad, att en ändamålsenlig och på längre sikt godtagbar lösning äventyras.

Byggnadsutredningen har uppgivit sig vid utredningsarbetet ha i möjligaste mån sökt tillämpa av Kungl. Maj:t fastställda normaltyper för matinrättningar, varvid för likartade äldre byggnader utarbetats ombyggnadsplaner av såvitt ske kunnat ensartad beskaffenhet.

Beträffande matinrättningarna vid trängkårerne har byggnadsutredningen i utlåtande den 28 augusti 1942, med förmälan att representanter för utredningen besökt Norrlands trängkår och Skånska trängkåren samt att fortifikationsstyrelsen i samarbete med utredningen låtit upprätta ritningar beträffande erforderliga byggnadsarbeten vid trängkårernas matinrättningar, därom närmare anfört följande.

De föreslagna om- och tillbyggnaderna av matinrättningarna vid Svea och Göta trängkårer samt Skånska trängkåren skulle enligt de uppgjorda ritningarna utföras så, att matinrättningarna efter om- och tillbyggnaderna i möjligaste mån anslöte sig till av utredningen föreslagna standardtyp för matinrättningar, dock med iakttagande av att de nuvarande byggnaderna skulle bibehållas så långt som möjligt.

Vid besöket på Skånska trängkåren befanns matinrättningsbyggnaden vara i gott skick. Den saknar emellertid vissa för sitt ändamål erforderliga lokaler och befintliga utrymmen äro för trånga med hänsyn till manskapsstyrkan. Föreslagna om- och tillbyggnader äro därför nödvändiga.

Av ritningarna att döma äro även matinrättningsbyggnaderna vid Svea och Göta trängkårar otillräckliga, varför föreslagna om- och tillbyggnader även där synas vara väl motiverade. Vid Svea trängkår uppgives pannanläggningen, som är belägen i den invid matinrättningen liggande badhusbyggnaden, behöva utökas. Kostnaderna härför hava inräknats i kostnaderna för matinrättningens om- och tillbyggnad.

Vad Norrlands trängkår beträffar har fortifikationsstyrelsen haft för avsikt att efter uppförande av ny matinrättningsbyggnad taga den nuvarande matinrättningsbyggnaden i anspråk som exercishus. Vid besöket på kåren befanns byggnaden med hänsyn till läge och konstruktion icke lämpligen böra om- och tillbyggas för att även i fortsättningen användas som matinrättningsbyggnad. Ny sådan bör därför uppföras. Den nuvarande matinrättningsbyggnaden synes emellertid icke lämpligen kunna omändras till exercishus. I stället bör övervägas, om icke byggnaden bör omändras till lektions- och samlings-salar m. m., varav stort behov anses föreligga. Enligt ritningsförslaget skulle byggnaden jämväl inrymma panncentral, som enligt uppgift avses skola betjäna matinrättningen och byggnader inom ett norr därom planerat garage- och verkstadsområde ävensom marketenteri.

Kostnaderna för byggnadsföretagen kunna enligt utredningens mening på grundval av de sålunda upprättade ritningarna och av fortifikationsstyrelsen lämnade uppgifter rörande behovet av nya värme- och ångpannor, komplettering eller ombyggnad av värme-, sanitära, elektriska och kyltekniska anläggningar, nyanskaffning eller komplettering av köksutrustning samt kylanläggningar m. m. beräknas sålunda för

om- och tillbyggnad vid T 1	kronor	355,000
» » » » T 2	»	330,000
nybyggnad inberäknat panncentral vid T 3	»	610,000
om- och tillbyggnad vid T 4	»	355,000

Summa kronor 1,650,000

Beträffande matinrättningen vid Södra skånska infanteriregementets etablissement i Ystad har militära byggnadsutredningen i sitt utlåtande den 27 februari 1943 anført, att byggnaden, vilken enligt vad utredningen inhämtat avsåges för omkring hälften av regementets manskapsstyrka, bleve tillräcklig, om en mindre tillbyggnad komme till stånd. Byggnaden syntes jämväl vara i behov av ombyggnad och renovering för att fylla skäligen krav på ändamålsenlighet.

Kostnaderna för vissa i utlåtandet närmare angivna arbeten å ifrågavarande matinrättning ha av utredningen beräknats till 275,000 kronor, eller 45,000 kronor lägre än enligt fortifikationsstyrelsens beräkningar.

Av övriga i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 till angelägenhetsgrupp 1 hänfödda byggnadsarbeten ha de vid Hallands regemente och Gotlands infanteriregemente jämte ytterligare fem förband av byggnadsutredningen sammanförts till en gemensamt behandlad grupp, varom anförts följande.

Som typ för denna grupp har utredningen, som tidigare framhållits, besett matinrättningen vid Hälsinge regemente i Gävle. Övriga denna grupp tillhöriga byggnader äro likartade, om ock i något fall vissa åtgärder vidtagits till förbättrande av förhållandena. Vid besöket i Gävle antecknades i huvudsak följande.

Köket företedde allvarliga brister såväl i hygieniskt avseende som i fråga om bilokaler. De åtgärder, som vidtagits, sedan byggnaden för ett fyrtiotal år sedan uppfördes, för att förbättra förhållandena hava inskränkt sig till komplettering av kokapparater och arbetsmaskiner m. m. Kökslokalerna äro oförändrade. Beredningsrum för köttvaror saknas. För rensning av fisk och grönsaker finnes en lokal av otillräcklig storlek. Lokal för köksdisk saknas likaledes; kökskärl diskas i köket och kantindisken är förlagd till matsalens disktrum. Tillfredsställande kylrum finnas icke, ej heller lämpligt rum för förvaring av bröd. Lokalen för varumottagning utgöres av ett förstuguliknande utrymme. Avfallsrum saknas. Toalettrum för personalen finnes icke i närheten av arbetslokalerna. Ventilationen i kök m. m. är synnerligen bristfällig, vilket bland annat medfört, att kondensat genom ångor från kokapparater m. m. förstört målningen på väggar och i tak och förorsakat fuktskador. Kokapparaterna äro delvis användbara och böra kompletteras vid ombyggnad. För stekning finnes en omodern gasspis, vilken vid ombyggnad bör utbytas mot stekbord och stekugnar. Furirmatsal och matsal för kvinnlig personal böra tillbyggas. Matsalens disktrum är otillfredsställande placerat och inrett. Avlägsnande från tallrikar av matrester sker genom manskapets försorg i kärl, uppställda inuti matsalen, vilket förefaller vara mindre hygieniskt och i varje fall ur trevnadssynpunkt motbjudande.

Utredningen fick vid besöket den uppfattningen, att en genomgripande ombyggnad av denna matinrättning bör komma till stånd av såväl hygieniska som driftstekniska skäl. Med hänsyn till de betydande svårigheter, som förefinnas för att på ett ändamålsenligt sätt uppehålla regementets omfattande mathållning, böra åtgärder till en förbättring av förhållandena vidtagas så snart ske kan.

Utredningen har låtit utarbета ett principförslag för ombyggnad av matinrättningarna vid de kasernetablisement, som tillhöra denna grupp. Utredningen har därvid utgått ifrån, att förhållandena äro i huvudsak likartade som vid kasernetablisementet i Gävle. För det fall att vid någon av dessa byggnader om- och tillbyggnadsarbeten företagits för avhjälpande av vissa bristfälligheter, synes hänsyn hårtill böra tagas vid de definitiva ritningarnas utarbetande. Utredningen vill beträffande sitt ombyggnadsförslag anföra följande.

Manskapsmatsalen behålles i huvudsak oförändrad och endast nödvändiga reparations- och renoveringsarbeten vidtagas. Tillträde till matsalen vinnes genom en huvudingång å byggnadens främre fasad. I matsalen anordnas två sammanhängande utlämningsdiskar, varvid redan befintliga diskar i möjligaste mån utnyttjas och kompletteras. Vid den ena sidan av byggnaden anordnas i anslutning till manskapsmatsalen ett matsalsutrymme för furirer och å byggnadens andra sida en matsal för kvinnlig personal.

Köksavdelningen med tillhörande lokaler ombygges i huvudsak på följande sätt. Varumottagning för kött, fisk och grönsaker m. m. anordnas med intag från byggnadens bakre fasad, och intill denna lokal beredes plats för en hiss för varuförmedling m. m. till källarlokalen och placeras en expeditiionslokal för köksföreståndaren. Förvaringslokaler för mjölk och bröd placeras med intag från en sidofasad med lokalerna så förlagda, att mjölkens fördelning till matsal och kök kan ske med minsta transportlängder och brödrummet anslutas direkt till utlämningsrummet. För fisk- och grönsaker anordnas ett gemensamt renseri och för köttvaror ett beredningsrum, båda lokalerna lätt tillgängliga från varumottagningen och i nära förbindelse med köket samt försedda med kylutrymme och svalningsrum. Ett tillräckligt stort utrymme frigöres för köket för att bereda plats för erforderliga kok- och stekapparater. Förbindelsen mellan köks- och utlämningslokalerna blir enligt förslaget god och rymlig.

Diskrum anordnas för köksdisk i anslutning till köket och för servisdisk m. m. i förbindelse med manskapsmatsalen. Sistnämnda diskrum förläggas ett vid var och en av de två utgångarna från matsalen, och det förutsättes, att manskapet vid utgåendet överlämnar servisen till diskrummen, där jämväl matresterna tillvaratagas.

Omlädnings- och toaletterum för personalen anordnas i en övervåning över ekonomilokalerna, där jämväl inredas bostadsrum för en husmoder. Till kökslokalerna anslutas mat- och uppehållsrum för husmödrarna samt ett expeditjonsrum och ett handförråd för husmoder.

Utredningen förutsätter sålunda beträffande de till denna grupp hörande matinrättningar, att tillbyggnader verkställas endast för furir- och personalmatsalarna och att i övrigt de nya lokalerna utvinnas genom ombyggnad av de äldre byggnaderna.

Kostnaderna för om- och tillbyggnaderna av matinrättningarna tillhörande denna grupp ha av byggnadsutredningen beräknats till i genomsnitt 300,000 kronor för envar eller för samtliga sju förband till inalles 2,100,000 kronor. För matinrättningarna vid Hallands regemente respektive Gotlands infanteriregemente ha kostnaderna beräknats till 315,000 kronor respektive 305,000 kronor, eller 103,000 kronor respektive 66,000 kronor lägre än enligt fortifikationsstyrelsens beräkningar.

Beträffande matinrättningen vid Norrbottens artillerikår har militära byggnadsutredningen anfört i huvudsak följande.

Uti denna matinrättning, vilken uppfördes år 1910, torde enligt till utredningen lämnad uppgift komma att utspisas, förutom manskapsstyrkan vid artillerikåren, jämväl manskapet vid det till Boden förlagda signalkompaniet. Utredningen har följaktligen utgått ifrån att manskapsmatsalen måste rymma cirka 350 platser.

Vid utredningens besök i Boden i augusti 1941 framhölls från kårchefens sida, att matsalsbyggnaden vore för liten, samt att köket vore beräknat för allenast 250 man, under det att styrkan (A 5 + S 1 B) då uppgick till 950 man. Utredningens ledamöter iakttog vid besöket på platsen, att golvet i matsalen samt väggar, golv och tak i köket vore av underhålligt beskaffenhet. Den befintliga kokattiraljen syntes dock vara i huvudsak fullgod.

Byggnadsutredningen har upprättat en förslagsskiss till om- och tillbyggnad av matinrättningen i fråga. Om manskapsmatsalen reserveras allenast för manskapets utspisning, synes den vara för ändamålet tillräcklig. En särskild matsal för furirer tillbygges vid matsalens ena gavel.

Varumottagning anordnas i köksavdelningens bakre del. Till densamma anslutes expedition för köksföreståndaren. I en efter köksdelens ena långsida förlagd tillbyggnad anordnas till köket, som frigöres från berednings- och liknande utrymmen, anslutna renseri- och beredningsrum med mellanliggande kylrum, mjölkrum och brödrum, med särskilt intag utifrån och lämpligt placerade i förhållande till utlämningsrummet och köket, samt handförråd för husmoder. Rum för köksdisk anslutes till köket och särskild tillbyggnad uppföres invid manskapsmatsalen för disk av bordsservis m. m. Matsal för kvinnlig personal, uppehållsrum för husmödrar samt expedition anordnas i bottenvåningen, och i en vid bakre delen av köksavdelningen befintlig övre våning inredas omlädnads- och toaletterum för personal samt bostadslägenhet för husmoder.

Kostnaderna för dessa arbeten ha av utredningen beräknats till 285,000 kronor, eller 60,000 kronor lägre än enligt fortifikationsstyrelsens beräkningar.

I fråga om matinrättningen vid Gotlands artillerikår har byggnadsutredningen anfört följande.

Denna matinrättning, som uppfördes för omkring 35 år sedan, skall enligt uppgift utnyttjas för såväl artillerikåren som det till Gotland förlagda batteriet av Stockholms luftvärnsregemente. Byggnaden synes utredningen vara för ändamålet otillfredsställande, i all synnerhet vad gäller utrymmen, varför utredningen låtit uppgöra utlåtandet bifogat förslag till om- och tillbyggnad av densamma i huvudsak enligt följande program.

Manskapsmatsalen, som är uppförd av trä, tillbygges efter hela sin främre fasadlänga med en cirka 4 meter bred del, varigenom tillräcklig plats beredes för manskapets utspisning. Vid matsalens bakre fasaddelar tillbygges å ena sidan en furirmatsal, och å den andra sidan anordnas personalmatsal och diskrum för bordsservis m. m. Varumottagning bibehålles i köksavdelningens bakre del, och till densamma anslutes expedition för köksföreståndaren, expedition och handförråd för husmoder samt ett uppehållsrum för husmödrarna. I anslutning till det nuvarande köket, som skall helt disponeras för matlagning, uppföres en tillbyggnad för renseri-, berednings- och köksdiskrum. Mjölkrum och brödrum förläggas med närliggande ingång utifrån samt med goda förbindelser till utlämningslokalen och köket.

I en ovan köksavdelningens bakre del befintlig övervåning inredas personalens omklädnads- och toalettrum ävensom ett bostadsrum.

Kostnaderna för nu angivna arbete ha beräknats till 250,000 kronor, medan fortifikationsstyrelsen för nybyggnad av matinrättningen beräknade 438,000 kronor.

Vad slutligen angår det återstående av de i arméförvaltningens skrivelse till angelägenhetsgrupp 1 hänförliga ombyggnadsarbetena, det vid Bodens ingenjörkår, har byggnadsutredningen anfört, att ombyggnaden borde utföras på ett i skrivelsen närmare angivet sätt för en beräknad kostnad av 285,000 kronor, eller 88,000 kronor lägre än enligt fortifikationsstyrelsens beräkningar.

Beträffande angelägenhetsgraden av de av arméförvaltningen föreslagna byggnadsarbetena beträffande matinrättningar har militära byggnadsutredningen anfört, att de föreslagna åtgärderna i första hand borde komma till stånd vid de förband, där manskapsstyrkorna väsentligen utökats, företrädesvis vid trängkårerna, samt vid de etablissement, där mer än ett förband avses skola repliera på matinrättningarna, såsom vid Norrbottens och Gotlands artillerikårer, och i andra hand vid de förband, som tillhöra den grupp, till vilken matinrättningarna vid Hallands regemente och Gotlands infanteriregemente hänförs. Utredningen har helt avstyrkt nybyggnad av matinrättningen vid Göta ingenjörkårs förläggning vid Ränneslätt.

Den av arméförvaltningen och militära byggnadsutredningen verkställda utredningen, vilken som nämnts här i huvudsak återgivits allenast med avseende å de byggnadsarbeten, som jag funnit kunna för närvarande komma i fråga för utförande, giver vid handen, att ett stort antal av matinrättningarna vid arméns truppförband befinner sig i bristfälligt skick, främst ur hygienisk och driftsekonomisk synpunkt. Önskvärt vore därför, om samtliga de av

*Departements-
chefen.*

arméförvaltningen berörda matinrättningarna kunde ombyggas eller nybyggas. Emellertid är det, såsom arméförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 framhållit, icke möjligt att inrymma samtliga ifrågasatta byggnadsarbeten inom den för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen. En mycket sträng gallring av byggnadsbehoven är ofrånkomlig. I likhet med arméförvaltningen och militära byggnadsutredningen har jag därvid funnit, att matinrättningarna vid trängkåreerna i första hand böra bli föremål för om- eller nybyggnad. Dessa äro nämligen samtliga beräknade för avsevärt mindre personalstyrkor än de numera vid trängkåreerna förefintliga, och en förbättring av förhållandena med avseende å dessa matinrättningar synes vara i hög grad angelägen. Vid den närmare utformningen av byggnadsprogrammen beträffande de olika matinrättningarna torde militära byggnadsutredningens förslag i stort sett böra läggas till grund, varvid emellertid avvikelser kunna tänkas bland annat av den anledningen, att utredningen icke besökt samtliga trängkårer och sålunda icke haft tillfälle att i detalj granska de befintliga byggnadernas tillstånd. I enlighet med utredningens förslag torde matinrättningarna vid Svea och Göta trängkårer samt Skånska trängkåren böra ombyggas, medan däremot en ny matinrättning med värme-central bör uppföras för Norrlands trängkår. Såsom av byggnadsutredningens utlåtande framgår har fortifikationsstyrelsen tidigare avsett att låta ombygga den nuvarande matinrättningen till exercishus. Sedan detta emellertid befunnits mindre lämpligt, har Kungl. Maj:t genom beslut den 28 november 1942 medgivit uppförande av en ny exercisbyggnad för Norrlands trängkår, kostnadsberäknad till 193,100 kronor jämte därå belöpande administrationskostnader. Huruvida den gamla matinrättningen vid sådant förhållande bör i enlighet med byggnadsutredningens förslag ombyggas till lektions- och samlingssalar m. m. eller eventuellt bör utnyttjas för annat lämpligt ändamål, kan jag icke på nu föreliggande utredning bedöma. Jag förutsätter, att denna fråga underkastas ytterligare prövning inom fortifikationsstyrelsen. Kostnaderna för ifrågavarande byggnadsarbeten torde i enlighet med byggnadsutredningens av arméförvaltningen i dess skrivelse den 10 februari 1943 godtagna kostnadsberäkningar kunna beräknas till (355,000 + 330,000 + 610,000 + 355,000 =) sammanlagt 1,650,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 1,529,000 kronor.

Av övriga ifrågasatta byggnadsarbeten med avseende å matinrättningarna torde medel böra beräknas för allenast sådana äldre anläggningar, som avses skola betjäna flera förband med en sammanlagd personalstyrka, som avsevärt överstiger den för vilken vederbörande anläggning avsetts. De förband, som av denna anledning böra erhålla ombyggda eller nybyggda matinrättningar, äro närmast Gotlands infanteriregemente, till vilket skall förläggas ett kompani ur Göta pansarlivgarde, samt Gotlands artillerikår, till vilken ett batteri ur Stockholms luftvärnsregemente förutsatts skola förläggas. Militära byggnadsutredningen har till denna grupp hänfört jämväl Norrbottens artillerikår, varvid förutsatts, att Signalregementets kompani i Boden

skulle vara förlagt i anslutning till denna kår. Enär jag emellertid, såsom förut anförts, ännu icke kunnat taga slutlig ställning till denna förlägningsfråga, anser jag mig icke för närvarande böra förorda, att medel beräknas för tillbyggnad av matinrättningen vid Norrbottens artillerikår.

Arméförvaltningen har föreslagit fullständig nybyggnad av matinrättningen vid Gotlands artillerikår, varvid kostnaderna beräknats till 438,000 kronor. För nedbringande av kostnaderna har militära byggnadsutredningen i stället föreslagit vissa om- och tillbyggnadsarbeten å den nuvarande matinrättningen för en beräknad kostnad av 250,000 kronor. Ehuru det med hänsyn till den nuvarande matinrättningens beskaffenhet skulle vara önskvärt, om fullständig nybyggnad av matinrättningen kunde ske, anser jag mig av kostnadsskäl böra ansluta mig till byggnadsutredningens förslag. Jämväl matinrättningen vid Gotlands infanteriregemente torde böra ombyggas på sätt byggnadsutredningen föreslagit för en beräknad kostnad av 305,000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för ombyggnads- och nybyggnadsarbeten vid matinrättningarna vid arméns truppförband kunna sålunda för närvarande beräknas till $(1,650,000 + 250,000 + 305,000 =)$ 2,205,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942. Av detta belopp böra i runt tal 2,045,000 kronor anses belasta femårsperiodens kostnadsram. Beloppet torde böra i sin helhet stå till förfogande under budgetåret 1943/44.

Jag vill erinra om att jag förutom nu berörda arbeten vid behandlingen av Karlsborgs luftvärnsregemente föreslagit fullständig nybyggnad av matinrättningen för nämnda förband.

Marketenterier. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 anförde *arméförvaltningen*, att marketenteri- och mässlokaler för såväl manskap som underbefäl och underofficerare med nuvarande styrkeförhållanden och tjänstgöringstider vore otillräckliga samt därtill alltför otidsenliga. Det vore ur allmän ordnings- och trevnadssynpunkt av icke ringa betydelse, att de värnpliktiga ägde tillgång till tillräckligt stora och trivsamma lokaler, där de kunde tillbringa sin fritid. Förutom mässlokaler erfordrades utrymmen för den andliga och sociala vårdens bedrivande.

I sin skrivelse rörande anslagsbehovet för budgetåret 1943/44 meddelade arméförvaltningen, att utredningen rörande marketenteri- och mässlokaler kunnat utföras endast rörande ett fåtal förband. Med stöd av den sålunda verkställda utredningen hemställde arméförvaltningen om anvisande av tillhoppa 2,755,000 kronor för *dels* om- och tillbyggnad av marketenterierna vid Hälsinge regemente, Västernorrlands regemente, Norrbottens artillerikår, Bodens artilleriregemente, Bodens ingenjörkår och Skånska trängkåren, *dels* ock nybyggnad av marketenterierna vid Gotlands infanteriregemente, Västerbottens regemente, Gotlands artillerikår och Norrlands trängkår.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen upptagit byggnadsarbetena å marketenterierna vid Norrbottens artillerikår, Bodens artilleriregemente, Bodens ingenjörkår, Skånska trängkåren, Gotlands infanterirege-

mente och Gotlands artillerikår i angelägenhetsgrupp 1. Arméförvaltningen har emellertid såsom förut anförts icke ansett sig kunna räkna med att samtliga de till angelägenhetsgrupp 1 hänfödda byggnadsarbetena skola kunna rymmas inom den för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen.

1940 års militära byggnadsutredning har sagt sig vid besök å olika kasern-etablissemang ha varit i tillfälle att iakttaga, att vad arméförvaltningen anförde rörande de nuvarande marketenteri- och mässlokalernas beskaffenhet ägde sin riktighet. Enligt utredningens mening vore det följaktligen av vikt med hänsyn till tillgodoseende av de av arméförvaltningen anförda behoven, att åtgärder vidtoges till förbättrande av dessa förhållanden i den mån de ekonomiska förhållandena det medgäve. Beträffande lokaler för andlig och social omvårdnad komme utredningen att framdeles i enlighet med utredningen lämnat uppdrag avgiva förslag.

Utredningen, som uttalat, att för kostnadernas nedbringande de befintliga byggnaderna borde i möjligaste mån utnyttjas, har ytterligare anförde, att utredningen vid besök å olika etablissemang funnit, att byggnaderna i regel syntas vara av relativt god beskaffenhet men att lokalerna vore för sina ändamål för trånga och icke erbjöde manskaptet de möjligheter till rekreation och trevnad, för vilket de vore avsedda.

På sätt närmare framgår av byggnadsutredningens utlåtande har utredningen tillstyrkt vissa om- och nybyggnadsarbeten med avseende å marketentier och underofficersmässor för en sammanlagd kostnad av 2,015,000 kronor. Beträffande angelägenhetsgraden av dessa arbeten syntes utredningen, att samma principer borde tillämpas som i fråga om matinrättningarna. På grund härav syntes i första hand byggnadsarbetena vid trängkårerna, artilleriförbanden och Bodens ingenjörkår böra komma till utförande.

Departements-
chefen.

I likhet med arméförvaltningen och militära byggnadsutredningen anser jag det vara av stor betydelse, att truppförbandens personal äger tillgång till rymliga och trivsamma marketenteri- och mässlokaler. Såsom närmare framgår av handlingarna i ärendet föreligga särskilt beträffande arméns äldre kasernetablissemang stora brister härvidlag, och det vore i hög grad önskvärdt, om samtliga de i militära byggnadsutredningens utlåtande föreslagna förbättrings- och nybyggnadsarbetena beträffande sådana lokaler kunde genomföras. Såsom arméförvaltningen förutsatt, måste emellertid även här en avsevärd begränsning av byggnadsprogrammet äga rum, och arméförvaltningen har därför avsett, att marketentier och mässlokaler skola om- eller nybyggas allenast vid de förband, där enligt vad i det föregående anförts förbättringar med avseende å matinrättningarna ansetts vara absolut nödvändiga. För egen del anser jag mig böra intaga den ståndpunkten, att medel för ombyggnad eller nybyggnad av marketentier och mässlokaler för närvarande icke böra beräknas för något förband, där sådana lokaler redan finnas. Med hänsyn till de många nya behov med avseende å arméns byggnader, som kunna beräknas uppkomma även i fortsättningen, torde det nämligen vara nödvändigt att — åtminstone till dess en säkrare överblick vinnes rörande dessa nya ännu icke

kända byggnadsbehov — begränsa om- och tillbyggnadsarbetena vid de äldre förbanden huvudsakligen till sådana arbeten, som äro erforderliga för att dels de för förbanden beräknade personalstyrkorna skola kunna beredas drägliga förläggnings- och utspisningslokaler samt erforderliga sjukvårdsutrymmen och dels verkstads- och förrådslokaler skola stå till buds i den omfattning som kräves för att icke förbandens materiel skall bliva skadad eller förstörd. Jag beräknar alltså för närvarande icke medel för något av de under förevarande rubrik upptagna byggnadsbehoven.

Stallbyggnader. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 hemställde *arméförvaltningen* om anvisande av medel för om- och tillbyggnader samt nybyggnader av stallar vid Hälsinge och Västernorrlands regementen, Bodens ingenjörkår och Svea trängkår.

I sin skrivelse rörande anslagsbehovet för budgetåret 1943/44 anförde *arméförvaltningen*, att ifrågavarande byggnadsbehov alltjämt kvarstode och att likartade behov föreläge jämväl vid ytterligare ett antal truppförband. Beträffande en del av dessa hade utredning emellertid ännu icke hunnit slutföras. Kostnaderna för dittills utredda byggnadsbehov av ifrågavarande slag beräknades till sammanlagt 1,206,000 kronor, varvid kostnaderna hänförde sig till följande arbeten, nämligen nytt sjukstall vid Dalregementet, om- och tillbyggnad av stall vid Hälsinge regemente, nya stallbyggnader vid Hallands och Västernorrlands regementen, Göta artilleriregemente, Bodens ingenjörkår samt Svea trängkår ävensom om- och tillbyggnad av sjukstall med skosmedja vid Göta ingenjörkår.

I det föregående har jag vid behandlingen av övriga byggnadsarbeten vid respektive förband upptagit till behandling de föreslagna byggnadsarbetena vid Göta artilleriregemente, Göta ingenjörkår samt Svea trängkår.

Av övriga här berörda byggnadsarbeten har *arméförvaltningen* i sin skrivelse den 10 februari 1943 hänfört arbetena vid Dalregementet, Hälsinge, Hallands och Västernorrlands regementen, Göta artilleriregemente samt Svea trängkår till angelägenhetsgrad 1.

Såsom förut anförts har *1940 års militära byggnadsutredning* ansett, att de föreslagna byggnadsarbetena för stallar kunde tills vidare uppskjutas och att i varje fall en närmare utredning syntes böra verkställas såväl om behovet av de föreslagna stallbyggnaderna som ock med avseende å byggnadstyperna för desamma.

I enlighet med vad militära byggnadsutredningen anført finner jag mig icke för närvarande böra beräkna medel för ovanberörda ombyggnads- eller nybyggnadsarbeten med avseende å stallbyggnader. *Departements-
chefen.*

Sjukhus. I sin skrivelse angående medelsbehovet för budgetåret 1942/43 anförde *arméförvaltningen* rörande truppförbandssjukhusen, att sjukhusen vid truppförbanden tarvade snar översyn. Endast ett fåtal förband ägde tillgång till garnisonssjukhus. Vid flera regementen funnes endast sjukstugor, otidsenliga och med ytterst begränsat utrymme såväl beträffande mottagning som

för inläggning. Det hade tillika som regel varit förenat med stora svårigheter att bereda lämpliga lokaler för tandpoliklinik.

I sin skrivelse den 31 augusti 1942 med anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 anförde arméförvaltningen därefter i huvudsak följande.

I avsikt att erhålla en översikt av kvaliteten på arméns truppförbandssjukhus och behovet av förbättringar å desamma infordrade arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse uppgifter i dessa hänseenden från samtliga truppförband. Det inkomna materialet har sedermera inom sjukvårdsstyrelsen bearbetats, varvid framkommit, att åtgärder beträffande vissa truppförbands sjukhus av skilda anledningar, åtminstone för närvarande, icke vore erforderliga. Sålunda har Gotlands sjukhusfråga nyligen vunnit sin lösning. Vidare har på grund av pågående utredningar rörande Stockholms garnisons utflyttning till Järvafältet och rörande förlägningsplats för Skånska pansarregementet i det följande förslag i förevarande hänseende vid av utredningen berörda förband icke avgivits. Slutligen har utredningen rörande sjukhusen vid arméns skolor och anstalter ännu icke hunnit avslutas. Till dessa frågor torde därför arméförvaltningen få återkomma, så snart nyssnämnda utredningar verkställts. Vid vissa truppförband däremot ha om- och tillbyggnader och i vissa fall nybyggnader av sjukhusen ansetts nödvändiga.

Vid planeringen av sjukhusen ha vårdplatsernas antal beräknats för B-platser till 5 procent av den ordinarie manskapsstyrkan, varjämte röntgenrum och tandläkaremottagning avsetts bliva installerad i varje sjukhus, om icke särskilda skäl i visst fall talat för annan planlösning.

De sammanlagda kostnaderna för erforderliga ombyggnads- och nybyggnadsarbeten vid truppförbandssjukhusen angåvos av arméförvaltningen till 6,281,000 kronor, varvid förutsattes *dels* om- och tillbyggnad av sjukhusen vid Värmlands regemente, Livregementets grenadjärer, Livgrenadjärregementet, Jämtlands fältjägarregemente, Södra skånska infanteriregementet (Ystad), Upplands och Jönköpings-Kalmar regementen, Dalregementet, Hälsinge, Alvsborgs, Hallands, Bohusläns, Västerbottens och Västernorrlands regementen, Norrlands dragonregemente, Skaraborgs pansarregemente, Göta, Norrlands och Smålands artilleriregementen, Svea och Bodens ingenjörkårer, Signalregementet samt Svea och Göta trängkårer ävensom garnissonssjukhuset i Linköping, *dels* och nybyggnad av sjukhusen vid Norrbottens regemente, Skånska pansarregementet (Ljungbyhed), Karlsborgs luftvärnsregemente m. fl. i Karlsborg förlagda förband, Östgöta luftvärnsregemente, Göta ingenjörkår och Norrlands trängkår.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen under rubriken Översyn av kasernetablissemment icke upptagit något av de sålunda angivna byggnadsbehoven. Ämbetsverket har emellertid anfört, att inom den för översyn av kasernetablissemment för femårsperioden angivna kostnadsramen, 5,000,000 kronor, avsåges att kunna bestridas kostnader för avhjälpande av de allvarligaste bristerna rörande truppförbandssjukhusen, främst vid Livgrenadjärregementet, Dalregementet, Norrbottens regemente, Karlsborgs och Östgöta luftvärnsregementen samt Svea och Norrlands trängkårer.

Arméförvaltningens sjukvårdsstyrelse har i skrivelse den 10 februari 1943 anfört, att åtgärder i den av arméförvaltningen i skrivelsen den 31 augusti 1942 föreslagna riktningen borde vidtagas under budgetåret 1943/44 åtminstone

beträffande de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 angivna sjukhusen, varvid för Norrbottens regemente, Norrlands trängkår, Karlsborgs luftvärnsregemente och Östgöta luftvärnsregemente borde uppföras nya sjukhus, medan Dalregementets, Livgrenadjärregementets och Svea trängkårs sjukhus borde undergå om- och tillbyggnad.

Beträffande de särskilda sjukhusen har sjukvårdsstyrelsen närmare anfört följande.

Norrbottens regemente, Boden, har sitt truppförbandssjukhus inrymt i en kompanilokal med ytterst otidsenliga och olämpliga utrymmen för mottagning och behandling. Sjukavdelningen rymmer 57 vårdplatser. Rum för röntgenapparat samt expeditionslokaler saknas. En utvidgning av de nuvarande lokalerna kan ej åstadkommas. Truppförbandets vårdplatsbehov beräknas omfatta 60 platser. Nybyggnad är nödvändig.

Norrlands trängkår, Sollefteå. Sjukhuset är för närvarande inrymt i en tvåvånings träbyggnad, från början uppförd såsom sommarbarack, sedermera omändrad till sjukhuslokal. Byggnaden är delvis tagen i anspråk jämväl för bostadsändamål samt för förvaring av intendenturmateriel. Det nuvarande vårdplatsantalet å sjukhuset uppgår till 28. Under beredskapstiden har även en hall i övre våningen tagits i anspråk för vårdplatser men dessas beskaffenhet motsvarar ej tillnärmelsevis fordringarna på goda vårdplatser. Det beräknade behovet omfattar cirka 60 vårdplatser. Att få detta behov fyllt inom den nuvarande byggnaden låter sig ej göra, med mindre jämväl de utrymmen, som användas till bostäder och intendenturlokaler tagas i anspråk. Därest så sker, måste emellertid nya lokaler uppföras för dessa ändamål. Härjämte må framhållas, att sjukhuset, så länge det är inrymt i den nuvarande byggnaden, icke kan nå den standard, som är nödvändig vid ett truppförband, där stora delar av arméns sjukvårdspersonal skola utbildas. Det förtjänar jämväl anmärkas, att byggnaden ur brandsäkerhetssynpunkt befinner sig i synnerligen otillfredsställande skick. Behovet av nybyggnad är sålunda trängande.

Karlsborgs luftvärnsregemente, Karlsborg. De nuvarande sjukhuslokalerna, som äro inrymda i det s. k. Slutvärnet, äro långt ifrån tillräckliga. De kunna vid maximal beläggning tagas i anspråk för 40 vårdplatser men vid dylik beläggning måste sängarna placeras på ett avstånd från varandra av endast cirka 30 cm. Truppförbandets vårdplatsbehov beräknas omfatta 60 platser. Lokalerna äro i ett synnerligen otillfredsställande skick. Bland annat må nämnas, att golven delvis äro av sten. De sanitära anordningarna äro otillräckliga och i mycket dåligt skick. Skilda mottagningsrum och behandlingsrum finnas ej. Vidare saknas expeditionslokal och röntgenrum. Sköterskan bor i en avbalkning i korridoren. Isoleringsavdelningen har gemensam ingång med sjukvårdsunderofficerens och hans familjs bostad. Möjlighet att ändra lokalerna så att kraven på god sjukvård bliva tillgodosedda finnes ej. Lokalerna kunna emellertid användas till logement, varav stort behov föreligger. Nybyggnad av truppförbandssjukhuset är nödvändig.

Dalregementet, Falun. Det nuvarande sjukhuset innehåller 50 vårdplatser. Det beräknade behovet omfattar cirka 60 vårdplatser. Då dessutom mottagningsavdelningen i sin helhet är otidsenlig, erfordras en om- och tillbyggnad varvid nuvarande sjukhuslokaler helt tagas i anspråk för vårdplatser och en mottagningsavdelning tillbygges.

Beträffande sjukhusfrågan vid truppförbanden i Linköping må följande anföras.

Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente disponera för närvarande gemensamt en tvåvåningsbyggnad, ursprungligen uppförd för dåvarande Första och Andra livgrenadjärregementenas räkning. Inom denna bygg-

nad rymmas, förutom mottagningslokaler, 12 vårdplatser för Livgrenadjärregementet och 5 vårdplatser för Östgöta luftvärnsregemente samt bostäder för sköterskor och annan sjukvårdspersonal ävensom vissa förråd. Övriga för dessa båda regementen avsedda vårdplatser äro inrymda i kompanilokaler. Det beräknade behovet av vårdplatser omfattar för Livgrenadjärregementet 60 platser och för Östgöta luftvärnsregemente 50 platser. De gemensamma mottagningslokalerna äro otidsenliga.

Svea trängkår disponerar för närvarande i sitt sjukhus 12 platser. Dessutom förfogar kåren över en sjukbarack, omfattande 20 platser. Sjuka ha emellertid även måst förläggas i manskapsbaracker. Mottagningsavdelningen är synnerligen trång och ej ändamålsenlig. Det beräknade behovet för Svea trängkår omfattar 70 vårdplatser. Ur byggnadssynpunkt har det emellertid visat sig ändamålsenligt att utvidga truppförbandssjukhuset till att omfatta 64 vårdplatser och för det övriga vårdplatsbehovet repliera på sjukbaracken.

Garnisonssjukhuset inrymmer en öronavdelning om 40 vårdplatser jämte operationsavdelning samt en allmän avdelning om cirka 30 platser. Å sjukhuset mottagas enligt avtal mellan kronan och vederbörande landsting i stor utsträckning jämväl civila sjuka för vård.

Följande åtgärder tarvas för att lösa Linköpingsgarnisonens sjukhusfråga.

Den nuvarande för Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente gemensamma sjukpaviljongen ombygges till truppförbandssjukhus för Livgrenadjärregementet. Platsbehovet blir då för detta truppförband i det närmaste tillgodosett. För Östgöta luftvärnsregemente uppföres ett nytt truppförbandssjukhus, omfattande 44 platser.

Svea trängkårs nuvarande truppförbandssjukhus om- och tillbygges så att det tillsammans med den redan befintliga sjukbaracken täcker vårdplatsbehovet samt behovet av en tidsenlig mottagningsavdelning.

Garnisonssjukhusets öronavdelning bibehålles med vissa smärre ändringar. Det övriga utrymmet inom garnisonssjukhuset utnyttjas till tandpoliklinik med proteslaboratorium, röntgenrum samt vårdavdelning för kvinnlig personal. Enär emellertid under ombyggnaden av truppförbandssjukhusen avlastning av verksamheten vid dessa måste ske till garnisonssjukhuset, bör med ombyggnad av detta sjukhus anstå intill dess truppförbandssjukhusen ånyo kunna tagas i bruk. Beträffande garnisonssjukhusets ombyggnad har sjukvårdsstyrelsen för avsikt att framdeles inkomma med förslag.

Sjukvårdsstyrelsen — som anført, att det vårdplatsbehov, som angivits för de olika truppförbanden, vore beräknat till fem procent av den manskapsstyrka, som truppförbanden enligt försvarsstabens uppgifter komme att erhålla år 1946 — har bifogat ritningar rörande de föreslagna ny- och ombyggnaderna, varvid framhållits, att som grundval för ritningarna uppställts ett visst typprogram för respektive kategorier av sjukhus, grundande sig på under de senaste åren gjorda erfarenheter inom den militära sjukvården.

Byggnadskostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1942 ha beräknats på sätt framgår av följande uppställning.

Nybyggnad av sjukhus:

vid Norrbottens regemente	kronor	406,000
» Norrlands trängkår	»	438,000
» Karlsborgs luftvärnsregemente	»	346,000
» Östgöta luftvärnsregemente	»	301,000

Summa kronor 1,491,000

Om- och tillbyggnad av sjukhus:

vid Dalregementet	kronor	242,000
» Livgrenadjärregementet	»	106,000
» Svea trängkår	»	249,000
Summa kronor		597,000
Totalsumma kronor		2,088,000

I utlåtande den 19 februari 1943 över sjukvårdsstyrelsens skrivelse har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* erinrat om att inom förutnämnda för översyn av arméns kasernetablissemment beräknade kostnadsram av 5,000,000 kronor jämväl avsåges att kunna bestridas kostnaderna för avhjälpande av de allvarligaste bristerna vid de truppförbandssjukhus, som i sjukvårdsstyrelsens skrivelse angivits.

1940 års militära byggnadsutredning har i sitt utlåtande den 27 februari 1943 i fråga om de i sjukvårdsstyrelsens skrivelse angivna sjukhusen anfört i huvudsak följande.

Norrbottens regemente disponerar för sin sjukvård för närvarande lokaler belägna inom våningen två trappor upp i den s. k. västra kasernen och rymmande 57 vårdplatser, vilka vid trängande behov kunna utökas till 75. Manskapsstyrkan uppgår till icke fullt 1,200 man. Behovet av vårdplatser kan sålunda beräknas till 60.

Enligt utredningens mening kräver den befintliga sjukvårdsanstalten vid regementet i och för sig icke någon tillökning, men enligt uppgift är det under vissa förutsättningar ett behov, att de inom kasernen ianspråktaga lokaliteterna utrymmas för att bereda ökade utrymmen för manskapsförläggning.

Enligt ett inom sjukvårdsstyrelsen utarbetat förslag till ordnande av sjukvårdsförhållandena vid regementet skulle en nybyggnad för ett sjukhus uppföras för en kostnad av 406,000 kronor.

Emellertid lär ännu icke definitivt ståndpunkt ha tagits till manskapsförläggningen inom kasernerna. Sålunda lär ifrågasatts att inom etablissemmentet förlägga ett tyg- och ett signalkompani. Emellertid har övervägts att placera signalkompaniet å annan plats inom orten. Vidare har till utredningens kännedom ännu icke kommit besked, huruvida definitivt beslut fattats rörande den blivande utbyggnaden av garnisonssjukhuset i Boden, vilket kan bli av betydelse för bestämmande av vårdplatsbehovet ävenledes vid Norrbottens regemente.

Utredningen vill sålunda föreslå, att under ovan angivna förhållanden beslut om uppförande av nytt sjukhus vid regementet måtte tills vidare anstå, intill dess ovan omnämnda frågor slutligt klarlagts.

Utredningen anser sig emellertid böra framhålla, att inom sjukvårdsanstalten tillhörig mottagnings- och undersökningsavdelning saknas utrymmen för röntgen och tandpoliklinik, varjämte avdelningen i övrigt icke synes disponera tillräckliga lokaler, ävensom att sjukvårdsanstaltens belägenhet i våning två trappor upp därjämte synes vara mindre tillfredsställande ur olika synpunkter.

Vid Norrlands trängkår finnes en äldre barackbyggnad med 28 vårdplatser jämte reservutrymme för ytterligare 30 platser. Enligt uppgift lär byggnaden vara i mindre gott stånd, och förhållandena synas vara sådana, att åtgärder böra vidtagas för en väsentlig förbättring av desamma. Vid besök vid etablissemmentet av representanter för utredningen i augusti 1942 framhölls visserligen från militärt håll, att övriga byggnadsförslag vid etablissemmentet

borde gå i tur före ett nybygge av sjukhus, men utredningen anser sig ändock böra förorda en sådan nybyggnad såsom synnerligen erforderlig.

Enligt utredningens mening bör antalet vårdplatser å sjukhuset kunna begränsas till 40 med hänsyn till möjligheten för kåren att repliera på garnisons-sjukhuset vid Västernorrlands regemente samt att utnyttja den äldre sjukhusbyggnaden som reservsjukhus.

Utredningen föreslår sålunda, att ett nytt sjukhus uppföres vid Norrlands trängkår i Sollefteå med ett vårdplatsantal av 40 i huvudsaklig överensstämmelse med av utredningen utarbetad standardtyp för en beräknad kostnad av 250,000 kronor.

Det nuvarande sjukhuset för Karlsborgs luftvärnsregemente är inrymt i det s. k. Slutvärnet och omfattar 45 vårdplatser. Samtliga sjukrum lära veta mot norr och hava små fönster. I övrigt anses lokalerna ur flera synpunkter vara otjänliga och därjämte behövliga för annat ändamål. Någon erinran mot uppförande av en ny sjukhusbyggnad för regementet synes sålunda icke kunna framställas, utan synes en sådan byggnad vara väl motiverad.

Enligt inom sjukvårdsstyrelsen utarbetat förslag skulle nybyggnaden innehålla förutom mottagnings- och undersökningsavdelning 56 vårdplatser. Vårdplatsbehovet torde vara icke oväsentligt större, enär regementets personal m. fl. uppgives utgöra 1,330 man, vartill kommer den kontingent om 200 man från 2. intendenturkompaniet, som ävenledes beräknas skola för sitt sjukvårdsbehov ha tillgång till sjukhuset. Det torde emellertid vara att bemärka, att i Karlsborg finnes ett garnisonssjukhus, inrymt i tre byggnader och innehållande 90 vårdplatser.

Utredningen anser sig böra tillstyrka uppförande av ett nytt sjukhus å Karlsborg för luftvärnsregementet m. fl. med ett vårdplatsantal av omkring 70 platser. Utredningens standardtyp för sjukhus och vid densamma tillämpade normer böra i huvudsak följas. Kostnaderna synas kunna upptagas till 350,000 kronor.

I fråga om Dalregementets sjukhus har utredningen — som anført, att detsamma vore av samma typ och ålder som motsvarande byggnader vid Jämtlands fältjägarregemente och Hälsinge regemente — tillstyrkt anvisande av 175,000 kronor för samma om- och tillbyggnadsarbeten, som av utredningen föreslagits beträffande nämnda regementens sjukhus. Beträffande de ifrågasatta om- och tillbyggnadsarbetena har utredningen vid behandlingen av Jämtlands fältjägarregementets sjukhus närmare anført i huvudsak följande.

Det nuvarande sjukhuset rymmer 50 vårdplatser och är uppfört i två våningar samt inredd vind, av vilka mottagnings- och undersökningsavdelningen disponerar huvuddelen av byggnadens bottenvåning. Byggnaden är omkring 40 år gammal. Dessutom finnas 25 vårdplatser i en barackbyggnad. Enligt uppgift kan regementets manskapsstyrka upptagas till 1,180 man, varför vårdplatsbehovet kan beräknas till 59.

Enligt sjukvårdsstyrelsens om- och tillbyggnadsförslag skulle den befintliga sjukhusbyggnaden helt utnyttjas för vårdplatsbehovets tillgodoseende och följaktligen i huvudsak bottenvåningen ombyggas, varvid vårdplatsernas antal efter ombyggnaden skulle bli 70 eller 11 platser mer än behovet. Inom en envånings tillbyggnad skulle mottagnings- och undersökningsavdelning anordnas.

Det uppgjorda förslaget har av utredningen granskats och härvid ha följande erinringar framförts. Ombyggnaden av den befintliga byggnadens bottenvåning har föreslagits att genomföras genom betydande ingrepp i byggnadens bärande delar m. m., vilket måste föranleda höga ombyggnadskostnader.

Då vårdplatsantalet synes kunna begränsas till 60, synas de till den föreslagna nybyggnaden förlagda två sköterskerum och rum för en värnpliktig läkare kunna placeras inom den befintliga byggnadens bottenvåning, varigenom tillbyggnaden minskas och väsentliga rivnings- och renoveringsarbeten i den äldre byggnaden undvikas. Utredningen anser vidare, att den föreslagna lokalen för undersökning av kvinnlig personal kan uteslutas, och undersökning av denna personal ske i något av i övrigt tillgängliga rum, möjligen i något tjänsterum. Expeditions-, röntgen- och väntrum synas kunna minskas icke oväsentligt i huvudsaklig anslutning till av utredningen utarbetad standardtyp. Utredningen håller före, att sådana åtgärder kunna och böra vidtagas beträffande tidsföljden förbandens underavdelningar emellan vid undersökningar och dylikt, att väntrummens yta hålles inom skäliga gränser. Utredningen föreslår, att om- och tillbyggnadsarbetena för ifrågavarande sjukhus utföras på sätt en utlåtandet bilagd ritning utvisar. Kostnaderna för dessa arbeten beräknas till 175,000 kronor.

I anledning av förslagen rörande nybyggnad av sjukhus för Östgöta luftvärnsregemente samt om- och tillbyggnad av Livgrenadjärregementets och Svea trängkårs sjukhus, samtliga i Linköping, har byggnadsutredningen anfört i huvudsak följande.

De till Linköping förlagda truppförbanden utgöras av Livgrenadjärregementet, Östgöta luftvärnsregemente och Svea trängkår. Sammanlagda manskapstyrkan utgör icke fullt 3,400 man, för vilka skulle erfordras 170 vårdplatser fördelade med 52, 48 och 70 platser för respektive förband.

Följande militära sjukvårdsanstalter finnas för närvarande inom förläggningssorten. De två förstnämnda förbanden disponera den för cirka 25 år sedan uppförda s. k. mottagningspaviljongen med läge i gränsen mellan de båda kasernetablissemmenten, vilken förutom skilda mottagnings- och undersökningsavdelningar omfattar tillsammans 17 vårdplatser. För täckande av behovet av vårdplatsutrymmen hava vid de båda truppförbanden i övrigt vissa förläggningslokaler för manskap tagits i anspråk.

Svea trängkår har till sitt förfogande dels ett i två våningar uppfört sjukhus, som förutom mottagnings- och undersökningslokaler innehåller 12 vårdplatser samt en omedelbart intill sjukhuset belägen sjukbarack med plats för 20 sängliggande.

Härförutom finnes för den militära sjukvården tillgängligt ett åren 1921—22 uppfört garnisonssjukhus med tillsammans 79 vårdplatser jämte ett icke angivet antal reservplatser i sjukhusets vindsvåning. Härav räknas 40 platser tillhöra en öronavdelning och 39 platser en allmän avdelning, varutöver landstinget äger rätt att disponera vårdplatser å sjukhuset så långt utrymmet med hänsyn till arméns behov det medger. Härförutom kan för militärt behov utnyttjas 20 platser å länslasarettet.

Inalles finnas sålunda disponibla för de olika truppförbanden 29 vårdplatser av s. k. B-typ. Mellan 130 och 140 vårdplatser skulle följaktligen saknas.

Enligt sjukvårdsstyrelsens förslag skulle utvidgning av de militära sjukvårdsanstalterna i Linköping ske på följande sätt:

den nuvarande mottagningspaviljongen mellan infanteriregementets och luftvärnsregementets kasernetablissemment ombygges till ett truppförbands sjukhus, rymmande 45 vårdplatser för förstnämnda regemente, för en kostnad av 106,000 kronor;

ett nytt truppförbandssjukhus uppföres inom luftvärnsregementets etablissemment, rymmande 46 vårdplatser, för en kostnad av 301,000 kronor;

det befintliga sjukhuset vid trängkåren ombygges för en kostnad av 249,000 kronor för att i bottenvåningen inrymma mottagnings- och undersöknings-

avdelning, i våningen en trappa upp röntgenrum m. m. ävensom bostadsrum för sköterskor och å vinden bostadsrum för läkare samt en ny med sjukhuset sammanbyggd tvåvånings vårdpaviljong med tillsammans 64 vårdplatser;

det nuvarande garnisonssjukhuset ombygges för en kostnad av 128,000 kronor i huvudsak för att inom byggnaden inreda tandpoliklinik för garnisonen, undersöknings- och vårdavdelning för kvinnlig personal och en del bostadsrum för sköterskor; efter ändringen skulle till militärens förfogande enligt uppgift stå 35 vårdplatser jämte ett antal reservplatser i byggnadens vindsvåning.

Efter granskning av detta förslag har utredningen funnit sig i besparings-syfte böra föreslå följande:

inom infanteri- och luftvärnsregementena bibehålles det nuvarande gemensamma sjukhuset med sina mottagnings- och undersökningsavdelningar, vilka kompletteras enligt nutida krav, och byggnaden tillbygges i båda ändarna med omkring 8 meter till två våningars höjd, varigenom de för de båda regementena behövliga 100 vårdplatserna erhållas, i enlighet med utlåtandet bilagda ritningar; kostnaderna för dessa om- och tillbyggnadsarbeten beräknas till 180,000 kronor;

de av sjukvårdsstyrelsen planerade om- och tillbyggnaderna av sjukhuset vid trängkåren komma till utförande för en beräknad kostnad av 249,000 kronor;

föreslagen ombyggnad av garnisonssjukhuset kommer till stånd; enligt utredningens mening kunna dock, om all sparsamhet vid ombyggnadsarbetenas projektering och utförande iakttages, kostnaderna väsentligt nedbringas, varför ett belopp av högst 50,000 kronor ställes till förfogande för ändamålet.

Utredningen kan i detta sammanhang icke underlåta att framhålla, att, därest garnisonssjukhuset utnyttjas för det vid byggnadens uppförande avsedda ändamålet, utrymme enligt nutida måttstock torde kunna beredas inom byggnaden för mer än 100 vårdplatser, varigenom behovet av ytterligare vårdplatser för infanteri- och luftvärnsregementena skulle kunna tillgodoses utan om- och tillbyggnad av dessa regementens sjukvårdsanstalter. Utredningens ovan anförda förslag grundar sig emellertid på fortsatt utnyttjande av garnisonssjukhuset som specialistsjukhus för öronsjukdomar och fortsatt samarbete med landstinget i fråga om sjukvården.

Byggnadsutredningen har ansett ordnandet av sjukhusfrågorna för Norrlands trängkår, Karlsborgs luftvärnsregemente, Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente, Svea trängkår samt Dalregementet vara mest angeläget.

*Departements-
chefen.*

Utredningen i ärendet, vilken här återgivits allenast med avseende å de sjukhus, som enligt sjukvårdsstyrelsens uppfattning äro i särskilt behov av ny- eller ombyggnad, giver otvetydigt vid handen, att ett flertal av arméns truppförbandssjukhus äro i sådant skick, att snara förbättringsarbeten, i vissa fall nybyggnader, skulle vara önskvärda. Icke heller här torde det emellertid av ekonomiska skäl vara möjligt att i annat än mycket ringa omfattning tillgodose de önskemål som i arméförvaltningens anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 framkommit. Vid prövning av föreliggande förslag har jag med hänsyn till angelägenheten att reservera största möjliga belopp för mötande av hittills icke förutsedda byggnadsbehov ansett mig icke ens kunna tillstyrka, att medel för närvarande beräknas för samtliga de av arméförvaltningen och sjukvårdsstyrelsen i skrivelserna den 10 februari 1943 angivna arbetena. Sålunda finner jag mig tills vidare icke kunna förorda vare sig uppförande av

nytt sjukhus för Norrbottens regemente eller om- och tillbyggnad av Dal-regementets sjukhus.

Däremot finner jag de av sjukvårdsstyrelsen anförda skälen för uppförande av nytt sjukhus vid Norrlands trängkår i Sollefteå bärande. Trängkårerna ha ju bland annat till uppgift att utbilda arméns sjukvårdspersonal, och deras sjukvårdsinrättningar måste därför vara ur utbildningssynpunkt tillfredsställande. Militära byggnadsutredningen har föreslagit, att antalet vårdplatser vid sjukhuset begränsas till 40. Utan ytterligare utredning är det mig icke möjligt att bedöma, om en sådan begränsning är genomförbar, och jag kan vid sådant förhållande icke heller bedöma, i vad mån det av sjukvårdsstyrelsen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk.

Jämväl sjukhusfrågorna i Karlsborg och Linköping torde böra snarast erhålla sin lösning. Vad Karlsborg beträffar har jag redan vid behandlingen av frågan om tillbyggnad av Karlsborgs luftvärnsregementes kasernetablissemment framhållit, att de nuvarande lokalerna för regementets sjukavdelning äro olämpliga ur hygienisk synpunkt, vartill kommer att behov föreligger av lokalernas utnyttjande till förläggning. Enligt det av militära byggnadsutredningen framlagda förslaget skulle för regementet ävensom Andra intendenturkompaniet uppföras ett nytt sjukhus för omkring 70 vårdplatser. Emellertid finnes redan i Karlsborg ett garnisonssjukhus med 75 vårdplatser. Innan slutlig ställning tages till frågan om nybyggnad av truppförbandssjukhus, synes böra undersökas möjligheterna av att anknyta truppförbandssjukvården till garnisonssjukhuset, varigenom möjligen skulle kunna vinnas ett bättre utnyttjande av befintliga vårdplatser samt möjlighet att begränsa undersökningslokalerna och dessas utrustning. Vid bedömandet av frågan rörande antalet vårdplatser för de militära förbanden i Karlsborg bör jämväl beaktas den inverkan, som en inom arméledningen ifrågasatt förflyttning av andra intendenturkompaniet och arméns intendenturförråd i Karlsborg till Nässjö kan ha. I avbidan på närmare utredning i dessa frågor anser jag mig icke kunna för närvarande bedöma, i vad mån det av militära byggnadsutredningen för uppförande av nytt truppförbandssjukhus i Karlsborg beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande i frågan samt, i den mån så befinnes påkallat, redan under nästa budgetår ställa medel till förfogande för erforderliga arbeten inom den av militära byggnadsutredningen angivna kostnadsramen, 350,000 kronor.

Den föreliggande utredningen torde tydligt giva vid handen, att antalet vårdplatser vid de militära sjukhusen i Linköping är alltför litet för de personalstyrkor, som numera beräknas komma att vara där förlagda. En utbyggnad av sjukvårdsinrättningarna är alltså ofrånkomlig. Vid min granskning av de av sjukvårdsstyrelsen och militära byggnadsutredningen härtinnan framlagda förslagen har jag funnit vissa skäl tala för det senare. En ytterligare undersökning rörande möjligheterna att i enlighet med byggnadsutredningens förslag tillbygga det nuvarande för Livgrenadjärregementet och Östgöta luftvärnsregemente avsedda sjukhuset synes emellertid erforderlig, och jag kan därför icke nu bedöma, till vilket belopp kostnaderna för ordnan-

det av dessa regementens sjukhusfrågor kunna belöpa sig. Däremot finner jag mig redan nu böra förorda, att Svea trängkårs sjukhus ombygges enligt byggnadsutredningens förslag. Vad angår den föreslagna ombyggnaden av garnissonssjukhuset i Linköping har jag på den föreliggande utredningen icke kunnat bedöma, i vad mån den av byggnadsutredningen förutsatta kostnadsbegränsningen är möjlig att genomföra. Enär emellertid nämnda ombyggnadsarbeten icke synas kunna komma till utförande under nästa budgetår, saknar jag anledning att här taga ställning till denna fråga. I enlighet med det anförda beräknar jag tills vidare för ordnandet av de militära sjukhusfrågorna i Linköping ett belopp av 249,000 kronor, av vilket belopp 230,000 kronor torde böra anses belasta försvarsplanens kostnadsram.

Förråd m. m.

Förrådsbyggnader för arméns truppförband. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* för detta ändamål upptagit ett belopp av 4,000,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 320,000 kronor. Arméförvaltningen har anmärkt, att de angivna kostnaderna vore allenast uppskattade och att behovsutredning påginge genom en av arméchefen tillsatt särskild förrådskommission.

*Departements-
chefen.*

Det är mig icke möjligt att utan närmare utredning bedöma, i vad mån det av arméförvaltningen för ändamålet beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Garagebyggnader för vissa motorfordon. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 2 (punkten 2) framställt förslag anvisade riksdagen (skrivelse 1942: 23) ett reservationsanslag av 34,750,000 kronor å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 till anskaffning av tygmateriel. Av anslaget voro 9,000,000 kronor avsedda för anskaffning av nya motorfordon. I samband med att sistnämnda belopp ställdes till arméförvaltningens förfogande be- myndigades ämbetsverkets fortifikationsstyrelse, i enlighet med vad i riksdagsbeslutet förutsatts, att efter samråd med 1940 års militära byggnadsutredning för en kostnad av högst 300,000 kronor med anlitande av omhänderhavda medel låta uppföra för förvaring av nämnda fordon avsedda lokaler.

I skrivelse den 27 mars 1943 har *fortifikationsstyrelsen* anmält, att garage för visst antal av nämnda fordon upphandlats för en kostnad av 260,000 kronor. Styrelsen har hemställt, att angivna belopp måtte ställas till styrelsens förfogande samt att för anskaffning av kallgarage för ytterligare fordon måtte få disponeras ett belopp av 40,000 kronor.

Fortifikationsstyrelsen har vidare i särskild skrivelse den 30 december 1942 hemställt att för anskaffning och montering av garage till vissa under leverans varande terränglastbilar måtte anvisas ett belopp av 380,000 kronor.

Av en på given anledning sedermera överlämnad, den 30 mars 1943 dagtecknad promemoria inhämtas, att vissa av sistnämnda bilar kunna beredas utrymme i befintliga garage, varför kostnaderna för det aktuella garagebehovet för terränglastbilarna kunna beräknas till 350,000 kronor. Återstoden av det i

skrivelsen den 30 december 1942 angivna beloppet har avsetts för komplettering av garageutrymmena vid Svea och Göta ingenjörkårer.

Intet av de sålunda angivna medelsbehoven har medtagits i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943.

Enär de i skrivelsen den 27 mars 1943 äskade beloppen synas erforderliga för beredande av garageutrymmen för de i skrivelsen avsedda motorfordonen, har jag intet att erinra mot att det av fortifikationsstyrelsen därför beräknade beloppet, 300,000 kronor, upptages i detta sammanhang. För garage för terränglastbilar synes vidare böra beräknas ett belopp av 350,000 kronor. Däremot torde den i promemorian den 30 mars 1943 avsedda kompletteringen av garageutrymmen vid Svea och Göta ingenjörkårer böra upptagas till prövning i samband med behandlingen av övriga frågor rörande anskaffande av garage för truppförbandens bilar. I enlighet med vad sålunda anförts beräknar jag för förevarande ändamål tillhoppa 650,000 kronor, varav 580,000 kronor torde böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Departements-
chefen.

Förråd för Andra intendenturkompaniet. Försvarsutredningen föreslog, att arméns intendenturförråd i Karlsborg samt Andra intendenturkompaniet skulle förläggas till trakten av Nässjö, där nya byggnader borde uppföras för förrådet och kompaniet. För dessa ändamål beräknades tillhoppa 3,590,000 kronor.

Vid anmälan av propositionen 1942:210 anförde jag, att jag icke vore beredd att framlägga förslag i denna fråga och att denna syntes böra ytterligare utredas, innan den kunde bliva föremål för slutligt ställningstagande. Med hänsyn därtill ansåg jag mig icke böra beräkna medel under femårsperioden 1942/47 för uppförande av nytt etablissemang för förrådet och kompaniet.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* upplyst, att frågan om nytt etablissemang för Andra intendenturkompaniet vore under utredning, varjämte ämbetsverket bland de efter avgivandet av medelsäskandena för budgetåret 1943/44 uppkomna byggnadsbehoven upptagit ett belopp av 1,185,000 kronor, jämte 95,000 kronor för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942, för förråd vid Andra intendenturkompaniets förläggning i Nässjö.

I avsaknad av närmare utredning rörande ifrågavarande förläggningsfråga och beträffande behovet av förrådslokaler för kompaniet kan jag icke bedöma, i vad mån det av arméförvaltningen angivna beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47.

Departements-
chefen.

Skjutbanor m. m.

Kulspruteskjutbana vid Västerbottens regemente. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställde *arméförvaltningen* om anslag för anläggande av en kulspruteskjutbana vid Västerbottens regemente, vilken vore ofrånkomlig med hänsyn till att regementet för närvarande saknade sådan bana. Kost-

naderna för anläggandet av en kulspruteskjutbana med nio tavelställ beräknades till 70,000 kronor.

I skrivelsen den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 65,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 5,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Enär Västerbottens regemente för närvarande saknar kulspruteskjutbana, finner jag mig böra biträda arméförvaltningens förslag och beräknar alltså för ändamålet för budgetåret 1943/44 ett belopp av 70,000 kronor, varav 65,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Jag upptager i annat sammanhang frågan om anslag för erforderligt markförvärv för skjutbanan.

Förbättring av Västerbottens regementes korthållsbanor. I sin skrivelse angående medelsbehovet för budgetåret 1943/44 hemställde *arméförvaltningen* om ett anslag av 50,000 kronor för detta ändamål samt anförde därom följande.

Chefen för Västerbottens regemente hade i skrivelse den 6 maj 1942 till befälhavaren för Övre Norrlands militärområde anmält behov av förbättringsarbeten vid regementets korthållsskjutbanor. Vid av fortifikationsstyrelsens skjutbaneofficer verkställd utredning hade konstaterats, att de ganska primitivt uppförda korthållsskjutbanorna vid regementet i det skick, vari de för närvarande befunno sig, ur säkerhetssynpunkt icke kunde användas i erforderlig utsträckning. Speciellt vid skjutning med kulsprute-pistol syntes risk för skott mot övningsfältet och kasernområdet vara att befara. De åtgärder, som för banornas iordningställande ur säkerhetssynpunkt främst erfordrades, vore höjning av kulfängen vid banorna samt uppförande av skyddstak över desamma. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten hade beräknats till 50,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 46,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 4,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

I det följande kommer jag att förorda, att medel beräknas för anordnande av korthållsskjutbana för Norrlands dragonregemente. Innan denna bana anlägges, bör undersökas, om icke gemensam bana kan anordnas för Västerbottens regemente och Norrlands dragonregemente, eventuellt genom utökning av Västerbottens regementes nuvarande korthållsskjutbanor. I avbidan på denna undersökning beräknar jag icke medel för förbättring av sistnämnda banor men förutsätter, att det skall få ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av undersökningen, i den mån så befinnes påkallat och med anlitande eventuellt jämväl av de medel, som i det följande beräknas för Norrbottens regementes korthållsskjutbana, ställa erforderliga medel till förfogande ur förevarande anslag.

Skolskjutningsbanor för Livregementets husarer och Göta trängkår. I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställde arméförvaltningen om ett anslag av 150,000 kronor för anläggande av skolskjutningsbanor för Livregementets husarer och Göta trängkår samt anförde därom närmare följande.

Behovet av särskilda skolskjutningsbanor för Livregementets husarer och Göta trängkår, vilka förband för närvarande disponera gemensam skjutbana, har sedan lång tid tillbaka gjort sig gällande, och är det för framtiden ofrånkomligt, att nämnda förband disponera egna skolskjutningsbanor, därest skjututbildningen skall kunna bedrivas enligt gällande bestämmelser.

I skrivelse den 5 december 1941 har arméförvaltningens fortifikationsstyrelse därför hemställt om anvisande av medel för, bland annat, anläggande av nya skolskjutningsbanor för ifrågavarande truppförband, varjämte fortifikationsstyrelsen i skrivelse den 19 januari 1942, under förmälan att underhandlingar sedan någon tid tillbaka förts mellan Skövde stad och arméförvaltningen angående utbyte av det markområde, varå den nuvarande, gemensamma skolskjutningsbanan vore belägen, framlagt förslag till lösning av den med nyanläggningar förenade markfrågan, varigenom erforderlig mark för desamma skulle kunna förvärfvas, utan att särskilda medel för ändamålet erfordrades. Ifrågavarande framställningar hava emellertid icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Arméförvaltningen framhöll, att behovet av ifrågavarande anläggningar alltjämt kvarstode, samt beräknade kostnaderna för arbetenas utförande till sammanlagt 150,000 kronor, varav 70,000 kronor belöpte sig på Livregementets husarers och 80,000 kronor på Göta trängkårs skolskjutningsbana.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 148,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 12,000 kronor.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har fortifikationsstyrelsen föreslagit nedläggande av den nuvarande, för Livregementets husarer och Göta trängkår gemensamma skjutbanan och anläggande av två nya banor, en för vardera förbandet. Kostnaderna för markförvärv för de nya banorna ha beräknats till i runt tal 16,000 kronor, medan vid försäljning av det nuvarande skjutbaneområdet ett belopp av 50,750 kronor beräknats skola inflyta.

Ehuru vissa olägenheter äro förenade med den nuvarande banan, finner jag mig icke kunna biträda förslaget att nedlägga densamma, särskilt som jag anser den föreslagna platsen för trängkårens nya skjutbana mindre lyckligt vald. Jag får i stället föreslå, att den nuvarande banan ställes helt till trängkårens förfogande och att för Livregementets husarer anlägges en ny skjutbana i anslutning till Skaraborgs pansarregementes skolskjutningsbana. Därvid torde det bliva möjligt att i viss utsträckning utnyttja kronan tillhörig mark, varför kostnaderna för ytterligare erforderlig mark bliva relativt obetydliga. Jag torde i annat sammanhang få återkomma till frågan om erforderligt anslag för markförvärv.

Det för skjutbaneanläggningen erforderliga beloppet synes kunna beräknas till 80,000 kronor, eller hälften av det av arméförvaltningen i skrivelsen den 10 februari 1943 för båda banorna beräknade beloppet. Av det angivna beloppet, vilket bör i sin helhet stå till förfogande under budgetåret 1943/44, torde 74,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Vissa anordningar för beskjutning av pansarmål vid infanteriskjutskolan. I sin skrivelse angående medelsbehovet under budgetåret 1943/44 hemställde

arméförvaltningen om ett anslag av 33,000 kronor för detta ändamål samt anförde därom följande.

Genom den nya försvarsordningen kommer verksamheten vid infanteriskjutskolan att bli av betydligt större omfattning än hittills, särskilt beträffande utbildningen med tunga vapen. Officerskursernas storlek ökas och viss utbildning med stridsvagn för personal från pansartrupperna avses äga rum vid skolan i fråga.

Med hänsyn härtill äro de nu befintliga anordningarna å skjutfältet till varken antal eller kvalitet tillfyllest, för att övningarna skola kunna bedrivas på ett såväl ur utbildnings- som säkerhetssynpunkt gynnsamt sätt.

För beskjutning av pansarmål erfordras speciella anordningar och för permanent signalförbindelse å skjutfältet måste markkabelledningar med telefonanknytningar komma till utförande, varjämte fyra markörvärn av betong äro nödvändiga. Kostnaderna för dessa anordningar hava beräknats till 33,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* för ändamålet upptagit ett belopp av 31,000 kronor, varjämte för pristegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 2,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

För närvarande pågå vissa undersökningar i och för anskaffande av lämplig skjutplats för skjutning med pansarvapen. Med hänsyn härtill finner jag mig icke böra i detta sammanhang biträda *arméförvaltningens* förslag.

Skolskjutningsbana vid Upplands regemente. 1942 års riksdag anvisade enligt skrivelse nr 395 (punkten 1:o) på Kungl. Maj:ts i propositionen nr 318 (punkten 1:o) framlagda förslag för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 690,000 kronor för utökning av Upplands regementes övningsfält och fältskjutningsterräng. Såsom närmare framgår av nämnda proposition motiverades utökningen bland annat med behovet av nya skolskjutningsbanor. I denna fråga hade *arméförvaltningen* i sina anslagsäskanden för budgetåret 1942/43 anført i huvudsak följande.

Regementets år 1892 uppförda nuvarande skolskjutningsbana är, sedan bebyggelsen och trafiken bakom kulfånet i hög grad stegrats, ur säkerhetssynpunkt synnerligen olämpligt belägen. Visserligen utföres numera sedan något år kulspruteskjutning å kulspruteskjutbanan vid Norby, men skjutning med gevär och kulsprutegevär bedrives fortfarande på skolskjutningsbanan, varför avsevärda kostnader måst nedläggas på säkerhetsåtgärder och omfattande restriktioner för skjutningarnas omfattning utfärdas. Jämväl *arméförvaltningen* anser det av största vikt, att ny skolskjutningsbana kommer till utförande.

Sedan *arméförvaltningen* i sin skrivelse angående lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1943/44 anført, att kostnaderna för anläggande av ifrågavarande skolskjutningsbana ännu icke kunde angivas, återkom *arméförvaltningens* fortifikationsstyrelse i skrivelse den 19 december 1942 till frågan samt anförde därvid, att den vidare utredningen givit vid handen, att ett förläggande av skolskjutningsbanan till det så kallade Norbyområdet visat sig lämpligast, sedan konstaterats att vissa av regementschefen påtalade olägenheter kunnat elimineras. Fortifikationsstyrelsen beräknade numera kostnaderna för en 40-tavelställsbana till 150,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 139,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 11,000 kronor.

Enär nyanläggning av skolskjutningsbana för Upplands regemente ur såväl säkerhets- som utbildningssynpunkt synes ofrånkomlig samt fortifikationsstyrelsens kostnadsberäkningar icke givit mig anledning till erinran, beräknar jag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1943/44 ett belopp av 150,000 kronor, varav 139,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Förbättringsarbeten å skolskjutningsbanan vid Tingstäde. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 anmälde *arméförvaltningen* behov av vissa då ännu ej kostnadsberäknade förbättringsarbeten å skolskjutningsbanan vid Tingstäde samt anförde därom följande.

I skrivelse till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse har militärbefälhavaren på Gotland anmält behov av förbättringsarbeten å skolskjutningsbanan vid Tingstäde.

Ifrågavarande med relativt enkla anordningar försedda bana, som ursprungligen avsetts endast för en mindre bevakningsstyrka, har under de senaste åren nästan dagligen tagits i bruk av betydligt större truppkontingenter.

Banans förbättrande synes av vikt icke endast med hänsyn till nuvarande förhållanden utan även i betraktande av densammas framtida begagnande för bevakningsstyrkor och för till Tingstäde tillfälligt förlagd trupp.

I skrivelse den 4 december 1942 hemställde arméförvaltningens fortifikationsstyrelse därefter om ett anslag av 20,000 kronor för ändamålet samt anförde närmare följande.

Skolskjutningsbanan vid Tingstäde har under senare år måst tagas i anspråk för skjutning även med andra vapen än sådana, som vid banans ursprungliga ordnande beräknades, vilket i förening med den ökade skjutfrekvensen å banan medfört, att förbättringsarbeten å banan ur säkerhetssynpunkt blivit oundgängligen nödvändiga. Till skydd för den bakom banans kulfång liggande terrängen erfordras sålunda att en skyddsskärm uppföres, varjämte vissa smärre istandsättningsarbeten äro erforderliga.

Kostnaderna för de erforderliga åtgärdernas vidtagande hava av fortifikationsstyrelsen beräknats till 20,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 18,500 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 1,500 kronor.

Av den förebragta utredningen synes visserligen framgå, att en ombyggnad av skjutbanan vid Tingstäde är önskvärd. Då skjutbanan emellertid i fredstid torde komma att utnyttjas allenast i begränsad omfattning och svårigheterna under nu rådande förhållanden icke torde vara av den art, att permanenta förbättringsarbeten äro oundgängligen påkallade, anser jag mig icke böra beräkna medel för ifrågavarande ändamål inom femårsplanens kostnadsram.

Korthållsskjutbana vid Norrlands dragonregemente. I sin skrivelse rörande lantförsvarets medelsbehov för budgetåret 1943/44 anmälde *arméförvaltningen*,

Departements-
chefen.

Departements-
chefen.

att arméchefen i direktivskrivelse till fortifikationsstyrelsen anbefallt, att ett av chefen för Norrlands dragonregemente framlagt förslag om anläggande av korthållsskjutbana för regementet skulle beaktas och bli föremål för medelsäskande.

I skrivelse den 19 december 1942 hemställde därefter fortifikationsstyrelsen om ett anslag av 40,000 kronor för ifrågavarande ändamål samt anförde därom närmare följande.

Regementet saknar för närvarande korthållsskjutbana, varför korthållsskjutningen hittills måst provisoriskt anordnas. Ur säkerhetssynpunkt är en dylik lösning av regementets korthållsskjutningsfråga icke tillfredsställande, vartill kommer att skjututbildningen, i synnerhet med nyare vapen, exempelvis kulsprutepestol, icke kan bedrivas på ett ändamålsenligt sätt. Behovet av en korthållsskjutbana vid regementet framstår därför såsom synnerligen starkt.

Fortifikationsstyrelsen beräknar kostnaderna för anläggningen till 40,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 37,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 3,000 kronor.

Departements-
chefen.

Såsom av fortifikationsstyrelsens framställning i ärendet framgår är anläggandet av en korthållsskjutbana vid Norrlands dragonregemente ur utbildningssynpunkt ett angeläget önskemål, och jag beräknar därför i enlighet med fortifikationsstyrelsens förslag för ändamålet för budgetåret 1943/44 ett belopp av 40,000 kronor, varav 37,000 kronor bära anses belasta femårsplanens kostnadsram. Jag hänvisar emellertid beträffande beloppets disposition till vad i det föregående yttrats rörande förbättring av korthållsskjutbanorna vid Västerbottens regemente.

Utvidgning av skolskjutningsbanan vid Norrlands artilleriregemente. Sedan arméförvaltningen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 anmält behov av utvidgning av skolskjutningsbanan vid Norrlands artilleriregemente, har *fortifikationsstyrelsen* i skrivelse den 4 december 1942 hemställt om ett anslag av 80,000 kronor för ändamålet samt därom närmare anført följande.

Skolskjutningsbanan vid Norrlands artilleriregemente, som för närvarande omfattar 12 skjutplatser, har under senare år på grund av den alltmera ökade skjutfrekvensen visat sig otillräcklig för regementets behov. Med hänsyn till att numera även artilleriets officersaspirantskola förlagts till regementet framstår en utökning av regementets skolskjutningsmöjligheter med ytterligare 12 skjutplatser såsom oundgängligen nödvändig. Det har därvid visat sig lämpligast att dessa platser anordnades i anslutning till regementets nuvarande bana.

Kostnaderna för ifrågavarande arbeten hava av fortifikationsstyrelsen beräknats till 80,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 74,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 6,000 kronor.

Departements-
chefen.

Frågan om förläggningen av artilleriets officersaspirantskola, vilken för innevarande utbildningsår förlagts till Norrlands artilleriregemente, är ännu

icke slutgiltigt avgjord. Med hänsyn till förhållandena vid de övriga artilleriregementena torde man emellertid böra räkna med att skolan under de närmaste åren måste kvarbliva vid Norrlands artilleriregemente. Med hänsyn här till och då, oavsett officersaspirantskolans framtida förläggning, en utvidgning av regementets skolskjutningsbana torde vara ofrånkomlig, om utbildningen skall kunna bedrivas på ett tillfredsställande sätt, finner jag mig böra för budgetåret 1943/44 för ändamålet beräkna det av fortifikationsstyrelsen äskade beloppet, 80,000 kronor. Därav bör ett belopp av 74,000 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Anordningar för skjutning med pansarvärns- och stridsvagnskanon vid pansarregementena. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* för detta ändamål upptagit ett belopp av 185,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 15,000 kronor. Arméförvaltningen har anmärkt, att markfrågan vore under utredning.

Det är mig givetvis omöjligt att utan närmare utredning bedöma, i vad mån de av arméförvaltningen för förevarande ändamål beräknade kostnaderna kunna finnas böra föranleda medelsanvisning under femårsperioden 1942/47. Departements-
chefen.

Anordningar för skjutning med 8 mm ammunition och pansarvärnskanon för Stockholms garnison. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *arméförvaltningen* för detta ändamål upptagit ett belopp av 55,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats 5,000 kronor. I skrivelsen har anmärkts, att markfrågan vore under utredning.

Lika litet som beträffande det under föregående punkt anmälda byggnadsbehovet kan jag i fråga om förevarande byggnadsbehov bedöma, i vad mån de av arméförvaltningen angivna beloppen kunna behöva tagas i anspråk under femårsperioden 1942/47. Departements-
chefen.

Utvidgning och förbättring av korthållsskjutbana vid Livregementets grenadjärer. I skrivelse den 20 november 1942 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* hemställt om ett belopp av 30,000 kronor för förevarande ändamål, varvid anförts, att chefen för Livregementets grenadjärers depå till fortifikationsstyrelsen inkommit med framställning om anvisande av medel för utvidgning och reparation av regementets korthålls- och pistolskjutningsbana samt därvid bland annat anfört följande.

Regementets korthålls- och pistolskjutningsbana hade under rådande beredskapsläge använts såväl av regementet som av landstormsförband och hemvärn inom Örebro inskrivningsområde. Genom eld särskilt med automatvapen hade skottvallen skadats och vore ur säkerhetssynpunkt oundgängligen i behov av reparation, i synnerhet som rikoschetrisk föreläge mot viss väg och villabebyggelse öster om banan. Därjämte hade den ökade utbildningen särskilt med närstridsvapen haft till följd att tillräckligt utrymme icke funnes å banan i dess nuvarande skick, varför en utökning av densamma vore för utbildningens bedrivande nödvändig.

Fortifikationsstyrelsen har för egen del anfört.

Vid av fortifikationsstyrelsens skjutbaneofficer å platsen verkställd undersökning har konstaterats, att anläggningen vore av synnerligen otidsenlig konstruktion med hänsyn till den skjutning, som numera måste utföras därstädes, och att banans bredd vore för liten. Därjämte vore det nuvarande, med plåtskärm försedda kulfånget i avseende å skyddshöjd icke betryggande för bakomliggande bebyggelse m. m., varför det ur säkerhetssynpunkt visat sig nödvändigt att tills vidare utfärda vissa restriktioner för skjutning å banan, varigenom skjututbildningens effektivitet minskats. Behovet av banans reparation och utvidgning samt densammas komplettering med skyddsåtgärder inom den närmaste tiden vore därför trängande.

Chefen för armén har i skrivelse den 30 oktober 1942 anmodat fortifikationsstyrelsen att vidtaga åtgärder för det anmälda behovets tillgodoseende.

Då på grund av ovannämnda restriktioner i skjutbanans användning skjututbildningen vid regementet icke kan bedrivas i den omfattning, som nödvändig göres av nu rådande beredskapsläge, finner fortifikationsstyrelsen ifrågavarande arbeten snarast böra komma till utförande.

Kostnaderna för de erforderliga åtgärdernas vidtagande hava av fortifikationsstyrelsen beräknats till 30,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har arméförvaltningen för ändamålet upptagit ett belopp av 28,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 2,000 kronor.

Departements-
chefen.

Enär de av fortifikationsstyrelsen förordade ombyggnadsarbetena synas vara ur säkerhetssynpunkt och med hänsyn till utbildningens krav erforderliga, beräknar jag för budgetåret 1943/44 för ändamålet ett belopp av 30,000 kronor, varav 28,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

lordningställande av övningsfält för Bergslagens artilleriregemente. Sedan Kungl. Maj:t uppdragit åt arméförvaltningens fortifikationsstyrelse att vidtaga erforderliga åtgärder för möjliggörande av Bergslagens artilleriregementes förläggning till Kristinehamn, beslöt Kungl. Maj:t genom brev den 5 mars 1943, efter framställning av styrelsen, bland annat, att godkänna ett mellan fortifikationsstyrelsen, å Kungl. Maj:ts och kronans vägnar, å ena, samt drätselkammaren i Kristinehamn, å Kristinehamns stads vägnar, å andra sidan, upprättat avtal för reglering av vissa med det nya artilleriregementets förläggning sammanhängande frågor, vilket avtal bland annat innefattade överlåtelse från staden till kronan av vissa i stadens ägo varande markområden med en sammanlagd areal om cirka 387 hektar samt förbindelse från staden att förvärva och till kronan överlämna eller ock bekosta expropriation för kronans räkning av ett enskilda personer tillhörigt område, i areal innehållande omkring 176 hektar.

Vidare har fortifikationsstyrelsen till fullgörande av det erhållna uppdraget påbörjat förhandlingar med domänstyrelsen om rätt för regementet att disponera ett område om cirka 455 hektar av Vassgårdas kronopark, vilket område jämväl erfordrades för att regementets behov av övningsterräng skulle bli tillgodosett.

I skrivelse den 22 februari 1943 har *fortifikationsstyrelsen* till en början erinrat, att det enligt förberörda avtal med Kristinehamns stad åläge staden att utan kostnad för kronan utföra den skogsavverkning, som av kronan för områdenas iordningställande påkallades.

Styrelsen har vidare anfört i huvudsak följande.

I en den 16 november 1942 dagtecknad promemoria, vilken inspektören för artilleriet utan erinran överlämnat till fortifikationsstyrelsen, hade överstelöjtnanten E. T. Berggren, vilken såsom militär representant närvarit vid de av styrelsen med Kristinehamns stad förda underhandlingarna för uppgörande av förberörda avtal, framhållit bland annat, att den enda plats inom regementets avsedda övningsfält, som för närvarande vore lämplig såsom exercisfält, utgjordes av ett öppet område vid Presterud i övningsfältets nordligaste del, att den plöjda marken inom samma område skulle enligt överenskommelse med staden genom dess försorg våren 1943 besås med gräsfrö för att bereda övergång till vall, att ett andra exercisfält borde förberedas genom att ett öppet område vid »Sandtorpen» i mitten av övningsfältet utökades, att såsom första åtgärd härför avverkning och stubbrytning vid Sandtorpen borde utföras, att i samband med iordningställandet av detta andra exercisfält en permanentbelagd körbana för formell körning borde anordnas, att med undantag av de föreslagna exercisfälten regementets område utgjordes av ett delvis oländigt skogsområde, som icke utan betydande arbeten kunde fullt utnyttjas, att dessa sistberörda arbeten med hänsyn till kostnader och disponibel arbetskraft måste fördelas på många år, samt att inom sistnämnda område under budgetåret 1943/44 dock borde dels nyanläggas en bilväg för tung motorfordonstrafik, vilken väg skulle sammanbinda den norra delen av området med Vassgårdas kronopark, dels ock slutföras en av domänverket påbörjad väg i östvästlig riktning genom kronoparken.

Under ledning av fortifikationsstyrelsens domänofficer hade ytterligare utredning i ärendet sedermera verkställts genom överstelöjtnanten Berggren, som av inspektören för artilleriet för ändamålet ställts till styrelsens förfogande, samt kostnadsberäkningar utförts av teknisk personal från styrelsens byggnadskontor.

Berggren hade sammanfattat resultatet av utredningen i tvenne den 11 och den 22 december 1942 dagtecknade promemorior, vari anförts huvudsakligen följande:

I. Beträffande det planerade exercisfältet vid Sandtorpen.

Övningsfältet utgjordes med undantag av det s. k. Presterudsområdet i norra delen praktiskt taget av ett skogsområde. För ett motoriserat förband av Bergslagens artilleriregementes storleksordning vore ett stort öppet exercisfält oundgängligen nödvändigt för att utbildning med motorfordon och pjäser skulle kunna nöjaktigt bedrivas. Verkställd rekognoscering av terrängen hade givit vid handen, att ett å en promemorian bifogad karta i skala 1:10,000 angivet område, i areal innehållande cirka 39 hektar, vore lämpligt såsom ordinarie exercisfält. Presterudsområdet vore därutöver behövt för övningar med flera förband samtidigt. För iordningställande av det till exercisfält föreslagna området hade anvisning lämnats Kristinehamns stads myndigheter angående avröjning av skogen inom hela fältet med undantag av några dungar. För att exercisfältet skulle kunna användas för grundläggande utbildning vore stubbrytning ävensom planerings- och täckdikningsarbeten å fältet nödvändiga, då stubbig mark vore ytterst farlig

för hjulfordon, blockterräng utsatte alla typer av fordon för mycket kraftiga påfrestningar och sumpig mark vanligen icke vore framkomlig för hjulfordon. Självfallet borde dock övningskörningar i såväl stubbmark som blockterräng äga rum, men borde detta ske undantagsvis och under skärpt kontroll. Terräng för dylika övningar finnes i stor utsträckning utanför det planerade exercisfältet. I ändamål att spara materielen och för att förhindra, att alltför stor del av utbildningstiden åtginge för materielvård erfordrades en hårdgjord körbana. Denna vore avsedd för dels körning under ett tidigare skede av utbildningen för övningar i halter och igångsättningar, växlingar, differential-låsning på terrängbilar m. m., dels ock övning i kolonnkörning. För förstnämnda slag av körövningar hade en kortare, 6 meter bred körbana beräknats med 2 volter för körning på 2 avdelningar och för det senare slaget dessutom en längre, 3 meter bred körbana.

II. Beträffande övningsfältet i övrigt.

Med hänsyn till det planerade exercisfältets stora omfattning med möjligheter att därstädes utföra lättare terrängkörning syntes det för närvarande icke nödvändigt att verkställa stubbrytning och planeringsarbeten utanför exercisfältet. Vad övningsfältet i övrigt beträffade hade därför endast utförts rekognoscering och uppgjorts kostnadsberäkningar för dels förbindelseväg från det planerade kasernområdet i norr till kronoparken i söder, dels ock fullbordande av den genom domänverkets försorg planerade och påbörjade vägen över kronoparken.

Fortifikationsstyrelsens byggnadskontor har i promemoria den 10 december 1942 beräknat kostnaderna för ifrågavarande arbeten sålunda:

Exercisfält vid Sandtorpen.

Anläggning av motorkörbana	kronor 135,000
Stubbrytning	» 10,000
Planerings- och täckdikningsarbeten (täckdikning, borttagning av större stenar samt igenfyllning av större hål efter stenar och stubbar)	» 150,000

Övningsfältet i övrigt.

Förbindelseväg från kasernområdet till kronoparken	» 25,000
Fullbordande av den genom domänstyrelsens försorg påbörjade vägen över kronoparken	» 20,000

Summa kronor 340,000

Tjänstförrättande domänofficeren hos fortifikationsstyrelsen hade i promemoria den 1 februari 1943 anfört bland annat: Enär det avsedda övningsområdet till största delen utgjordes av skogsmark, som på några ställen vore ganska oländig, erfordrades en del röjnings-, planerings- och vägarbeten för att området skulle kunna fullt utnyttjas för sitt ändamål. Med hänsyn till svårigheten att kunna exakt beräkna kostnaderna för övningsområdets iordningställande borde till de till 340,000 kronor uppskattade kostnaderna läggas en reserv om förslagsvis 10,000 kronor, i följd varav hela medelsbehovet uppginge till 350,000 kronor.

För egen del har fortifikationsstyrelsen ansett nödvändigt, att, i den utsträckning som av utredningen och av de ingivna kostnadsberäkningarna framginge, röjnings-, planerings- och vägarbeten utfördes å de till övningsfält föreslagna områdena för att desamma skulle kunna nöjaktigt utnyttjas för avsett ändamål. Det vore av vikt att arbetena påbörjades instundande sommar, så att desamma kunde till huvudsaklig del slutföras före den tid-

punkt, då värnpliktsutbildningen vid regementet i Kristinehamn avsåges skola taga sin början. I likhet med tjänstförrättande domänofficeren ansåge styrelsen, att ett belopp om 10,000 kronor borde reserveras för oförutsedda utgifter, vadan medelsbehovet uppginge till 350,000 kronor.

Ifrågavarande byggnadsbehov finnes icke upptaget i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943.

De av arméförvaltningens fortifikationsstyrelse föreslagna åtgärderna synas vara erforderliga för att göra området i fråga användbart såsom övningsfält för Bergslagens artilleriregemente. Mot kostnadsberäkningarna i och för sig synes intet vara att erinra, och jag beräknar alltså för ändamålet ett belopp av 350,000 kronor. Ehuru det synes tveksamt, huruvida samtliga föreslagna arbeten skola hinna utföras under budgetåret 1943/44, räknar jag med att beloppet i sin helhet skall kunna ställas till förfogande under nämnda budgetår. Av det angivna beloppet torde 325,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

*Departements-
chefen.*

Vissa andra byggnadsarbeten.

Om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden. I proposition nr 64 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att *dels* besluta, att garnisonssjukhuset i Boden skall utbyggas i enlighet med vissa i propositionen angivna riktlinjer inom ramen för en kostnad, såvitt angår statsverket, av 1,585,000 kronor, *dels ock* medgiva, att nämnda kostnad må bestridas från förevarande anslag.

Arméförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 upptagit ifrågasvarande byggnadsändamål bland de i ämbetsverkets anslagsaskanden för budgetåret 1943/44 upptagna byggnadsbehoven samt beräknat kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 till 1,465,000 kronor, varjämte för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 beräknats ett belopp av 120,000 kronor.

I enlighet med arméförvaltningens beräkningar torde av det för ändamålet beräknade beloppet 1,465,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

*Departements-
chefen.*

Centrala tvätt- och reparationsanstalter. I proposition nr 179 till innevarande års riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att medgiva, att kostnaderna för uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter i Stockholm och Boden samt på Gotland må bestridas med 390,000 kronor utav av riksdagen för uppförande av tvättinrättningar vid Skaraborgs regemente, Gotlands infanteriregemente och Norrlands artilleriregemente anvisade medel samt med återstoden, 1,880,000 kronor, från de för budgetåret 1943/44 an-

visade investeringsanslagen till vissa byggnadsarbeten m. m., därav 1,230,000 kronor från det under arméförvaltningens delfond uppförda anslaget, 400,000 kronor från det under marinförvaltningens delfond uppförda anslaget och 250,000 kronor från det under flygförvaltningens delfond uppförda anslaget.

I arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 har anmärkts, att utredning påginge rörande ordnande av arméns tvättfrågor m. m.

Departements-
chefen.

Av det belopp å 1,230,000 kronor, som enligt vad i propositionen nr 179 anförts bör utgå av förevarande anslag, torde ett belopp av 1,100,000 kronor kunna beräknas belasta femårsplanens kostnadsram.

Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar. I propositionen nr 163 till innevarande års riksdag (sid. 45 ff) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. I propositionen har beräknats ett medelsbehov för budgetåret 1943/44 av 14,250,000 kronor.

Departements-
chefen.

Enligt vad i nämnda proposition anförts böra av dessa belopp 275,000 kronor medräknas inom den för genomförandet av försvarsplanen bestämda kostnadsramen för femårsperioden 1942/47.

Reningsverk vid Södermanlands pansarregemente. I skrivelse den 15 juni 1942 hemställde *arméförvaltningens fortifikations- och sjukvårdsstyrelser* om anvisande av 180,000 kronor för anordnande av vattenreningsverk med biologisk rening för Södermanlands pansarregemente samt anförde därvid, att chefen för regementet i skrivelser till styrelserna framhållit behovet av ett sådant reningsverk under återopande av följande.

Då vattnet i Strängnäs fjärden förorenats genom avloppsvattnet från staden, regementet och landskommunen hade hälsovårdsnämnden i Strängnäs under år 1941 utfärdat förbud mot badning i stadens vattenområden, vilket förbud sedermera jämväl fastställts av länsstyrelsen i Södermanlands län. Redan tidigare hade emellertid Strängnäs stad uppdragit åt Aktiebolaget Vattenbyggnadsbyrån i Stockholm att utreda ordnandet av stadens avloppsfråga samt att därefter inkomma med förslag i ärendet. Sedan förslaget i december månad 1941 avlämnats, hade stadsfullmäktige i Strängnäs den 23 mars 1942 beslutat att i princip godkänna detsamma samt att hos regementet göra framställning om att åtgärder vidtoges för rening av avloppsvattnet jämväl från regementet. Sedermera hade staden för byggandet av reningsverk såsom villkor ställt, att avloppsfrågan jämväl vid regementet ordnades. Då regementet läge uppströms om staden, vore denna stadens fordran berättigad.

Arméförvaltningens fortifikations- och sjukvårdsstyrelser ha för egen del anfört följande.

Vattenbyggnadsbyrån hade jämväl uppgjort förslag till reningsverk för regementets avloppsvatten och därvid, med hänsyn till utloppets läge invid

regementets badplats och i närheten av Strängnäs stads allmänna badplatser, förordnat en anläggning för biologisk rening såsom varande den mest ändamålsenliga. Kostnaderna härför hade beräknats till 100,000 kronor, vartill komme kostnader för erforderlig omläggning av befintligt rörnät med 30,000 kronor. Då emellertid dessa kostnader beräknats på grundval av 1939 års allmänna prisnivå, syntes ett tillägg av 30 procent å dessa kostnader behöva göras för att erhålla ett mot den vid skrivelsens avlatande rådande prisnivån svarande värde, varjämte för administration och oförutsedda utgifter syntes böra beräknas 11,000 kronor. De totala kostnaderna för ifrågavarande anläggning skulle sålunda uppgå till sammanlagt 180,000 kronor.

I årets statsverksproposition har ifrågavarande medelsäskande avvisats. *Departements-
chefen.* Anledningen härtill var att, ehuru åtgärder för rening av regementets avloppsvatten syntes ofrånkomliga, det beräknades ej bliva möjligt för Strängnäs stad att i nuvarande läge genomföra en motsvarande anläggning för stadens del.

Enligt vad jag numera inhämtat äro de sanitära olägenheterna av nuvarande förhållanden så betydande, att med åtgärder för rening av avloppsvattnet icke utan allvarlig våda kan anstå. Då det synes mindre tillfredsställande, att en lösning av denna fråga skulle förhindras genom att den på staten ankommande delen av ifrågavarande företag icke kommer till utförande, anser jag mig böra föreslå, att redan för nästa budgetår beräknas medel för regementets reningsverk. Kostnaderna torde i enlighet med myndigheternas förslag kunna beräknas till 180,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av omkring 165,000 kronor, vilket sistnämnda belopp torde få anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Sammanfattning.

I bilaga 26 ha sammanställts de i det föregående beräknade kostnaderna för arméns byggnadsprogram för femårsperioden 1942/47, varvid för överskådlighetens skull medtagits jämväl de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 upptagna byggnadsarbeten, som icke prövats i detta sammanhang. Av sammanställningen framgår att de sammanlagda kostnaderna under femårsperioden 1942/47 för de i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten, till vilka genom tidigare beslut eller i denna proposition tagits ställning, kunna beräknas till, enligt prisläget den 1 juli 1941, 78,879,800 kronor. Med utgångspunkt från de i arméförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framlagda förslagen skulle motsvarande kostnader ha uppgått till 86,121,800 kronor. Medelsbehovet för samtliga dessa byggnadsarbeten, enligt prisläget den 1 juli 1942 eller senare, har för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 beräknats till 81,317,700 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 75,304,800 kronor. Enär för tiden intill utgången av budgetåret 1942/43 för inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten anvisats eller i annat sammanhang äskats av riksdagen 46,287,000 kronor, kan medelsbehovet för budgetåret 1943/44 beräknas till 35,030,700 kronor.

MARINFÖRVALTNINGENS DELFOND.

I statsverkspropositionen (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 6) har Kungl. Maj:t, såsom inledningsvis i korthet anmärkts, föreslagit riksdagen att *dels* till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 10,000,000 kronor, *dels ock* medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom på sätt i propositionen angivits med belopp, som betingas av prisstegring — inom ramen av ett belopp av 33,623,000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag.

Jag upptager nu till behandling de särskilda byggnadsbehov, som böra tillgodoses med anlitande av ifrågavarande anslag.

I sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående anslag för marinen för budgetåret 1943/44 hemställde *marinförvaltningen* om anvisande av ett flertal anslag för byggnadsföretag, som föranleddes av 1942 års försvarsbeslut. Därjämte anmäldes medelsbehov för tillgodoseende av ett stort antal andra byggnadsändamål, som jämlikt förutsättningarna för försvarsbeslutet böra tillgodoses inom den i beslutet fastställda kostnadsramen för marinens byggnader, 48 miljoner kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. De av marinförvaltningen i nämnda skrivelse äskade anslagen utgjorde sammanlagt 16,013,500 kronor. Emellertid anmälde marinförvaltningen sin avsikt att senare inkomma med ytterligare medelsäskanden beträffande ett flertal byggnadsarbeten, för vilka utredningen icke vore slutförd. Marinförvaltningen har ock sedermera ingivit ett antal framställningar om ytterligare medelsanvisning för ifrågavarande ändamål.

Sedan marinförvaltningen anmodats att inkomma med såvitt möjligt fullständiga kostnadsberäkningar beträffande samtliga de byggnadsföretag, som enligt ämbetsverkets mening borde komma till utförande under femårsperioden 1942/47, med angivande tillika av de olika arbetenas angelägenhet, har ämbetsverket i sin förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943 anført, att ämbetsverket i samband med planerandet av byggnadsverksamheten för marinen och de särskilda byggnadsföretagens projekterande utfört ytterligare kostnadsberäkningar utöver de i marinförvaltningens skrivelse den 27 augusti 1942 framlagda. Fullständiga kostnadsberäkningar för hela femårsperiodens program hade visserligen icke ännu kunnat göras, men i en vid skrivelsen fogad, av chefen för marinförvaltningens fortifikationsavdelning upprättad promemoria, benämnd »Utdrag ur pågående utredning om kostnaderna för genomförandet av femårsplanen för marinens byggnadsverksamhet», hade sammanfattats den dittills verkställda utredningen.

Vid ifrågavarande promemoria ha i tabellform fogats kostnadsberäkningar — definitiva eller allenast preliminära — för samtliga i 1941 års försvars-

utrednings betänkande upptagna byggnadsobjekt med undantag för dem som äro att hänföra till Sydkustens marindistrikt, vilka sistnämnda i avbidan på resultatet av en vid tiden för avlåtandet av skrivelsen pågående särskild utredning rörande disponerandet av befintliga byggnader i Karlskrona av marinförvaltningen tills vidare utelämnats. I tablåerna ha vidare, med nyss nämnt undantag, upptagits samtliga övriga inom marinförvaltningen kända byggnadsbehov, vilka eventuellt kunde tänkas komma att belasta försvarsplanens kostnadsram. De i tablåerna angivna egentliga byggnadskostnaderna inbegripa icke kostnader för elektrisk armatur, telefoner, larm-anordningar, orderhögtalaranläggningar, radioanläggningar, ur- och rast-signalanläggningar, ringledningar, luftskyddsanordningar med undantag av vissa normalskyddsrum, köksutredning med undantag av kok- och stekapparater, värmeskåp samt spisar, maskiner i verkstäder och dylikt. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 27 augusti 1942 anført, att dessa kostnader vore av den natur, att de på ett förberedande stadium icke kunde ens tillnärmelsevis uppskattas, samt att de såvitt marinförvaltningen kunnat finna i allmänhet icke inginge i de av försvarsutredningen angivna kostnadssummorna för olika byggnadsanläggningar. I särskilda kolumner i marinförvaltningens nu föreliggande promemoria ha angivits de beräknade kostnaderna för lös inredning, telefonförbindelser m. m. Därvid synas dock icke ha upptagits kostnader för samtliga de inredningsdetaljer, som enligt vad nyss nämnts icke medräknats bland de egentliga byggnadskostnaderna. Dessa ha hänförts till prisläget den 1 juli 1941, varjämte uppgift lämnats rörande därefter intill den 1 juli 1942 inträdd prisstegring. I en särskild kolumn i tablåerna har angivits den angelägenhetsgrad, I, II eller III, som marinchefen åsatt de särskilda byggnadsobjekten. Innebörden av angelägenhetsgraderingen framgår närmare av det följande.

I en särskild bilaga till promemorian ha därutöver angivits vissa ytterligare byggnadsbehov, som icke upptagits i försvarsutredningens kostnadsberäkningar och som enligt marinförvaltningens mening såsom fortifikatoriska arbeten icke borde belasta den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen.

I den av chefen för marinförvaltningens fortifikationsavdelning upprättade promemorian anføres inledningsvis i huvudsak följande.

Det har visat sig att 1941 års försvarsutredning, vars betänkande utgjort underlag för propositionen 1942: 210, varå riksdagens försvarsbeslut fattades, icke i detalj behandlat alla de spörsmål, som kunna uppkomma vid genomförandet av den nya försvarsordningen. Marinförvaltningen har därför verkställt utredningar med syfte att dels fastställa det verkliga behovet av lokaler och andra anordningar och dels beräkna de därav föranledda byggnadskostnaderna. Ifrågavarande utredningar ha emellertid blivit så omfattande, att de icke till alla delar hunnit genomföras till innevarande tidpunkt. Vid försöket att fastställa de i anledning av dessa byggnadsåtgärder uppkommande anskaffningskostnaderna för lös inredning, inventarier, telefoner m. m. måste vidare företagas en omfattande inventering av möjligheterna att använda redan befintlig materiel. Då dessa frågor vidare bliva

ytterst beroende av det resultat, vartill utredningarna om uppförandet av nya byggnader m. m. leder, kan ifrågavarande materielanskaffning först senare fastställas.

I promemorian har vidare anförts, att densamma avsåge att tjäna som underlag vid den gradering av byggnadsbehoven, som måste göras, om den bedrivna byggnadsverksamheten på bästa sätt skulle anpassa sig till de krav, som uppkomme genom marinens omorganisation. Sedan nu denna gradering i samråd med marinchefen genomförts, borde det vara möjligt pröva, vilka av de i angelägenhetsgrad I uppförda objekten, som med hänsyn till tillgänglig arbetskraft i första hand kunde påräknas bli genomförda.

Ytterligare har framhållits, att lämnade uppgifter i flera avseenden vore ofullständiga, enär utredningarna alltjämt påginge. Angående byggnadskostnaderna vore detta särskilt fallet beträffande förråd, verkstäder, bostäder och kajer samt utvändiga ledningar. Uppgifterna om kostnaderna för anskaffning av lös inredning, telefonanläggningar m. m. vore jämväl ofullständiga. Sålunda hade på nuvarande stadium måst antagas, att nyanskaffning behövde ske, där det sedermera kunde visa sig, att äldre inventarier m. m. kunde användas. Tablåerna syntes dock möjliggöra en bedömning av de totala medelsbehoven i jämförelse med av 1941 års försvarsutredning beräknade kostnader.

Som av tablåerna framginge, uppginge byggnadskostnaderna för femårsperioden med undantag för Sydkustens marindistrikt, beräknade av marinförvaltningen enligt prisläget den 1 juli 1941, till omkring 38,2 miljoner kronor. Därvid hade endast 1,16 miljoner kronor inräknats för marinens underofficersskola, varjämte i förutnämnda särskilda bilaga upptagna byggnadsbehov ej medräknats. Motsvarande kostnader för Sydkustens marindistrikt syntes kunna approximativt anges till 12,5 miljoner kronor. Totalkostnaderna bleve då $(38,2 + 12,5 =) 50,7$ miljoner kronor. Därvid vore emellertid administrationskostnaderna ej medräknade. Så länge den allra största delen av personalen vid marinförvaltningens fortifikationsavdelning skulle avlönas med anlitande av byggnadsanslagen, samt med den omfattning, som utrednings- och projekteringsarbetet tagit, syntes försiktigheten bjuda att man räknade med omkring 10 procent i administrationspålägg. Kostnaderna bleve då omkring 56 miljoner kronor. Omfattande utredningar — ofta i flera alternativ — för företag, vilka sedermera ej blivit föremål för medelsanvisning, hade till byggnadsfrågornas klarläggande av statsmakterna påfordrats.

Det anförda utvisade, att byggnadsobjekt för en uppskattad kostnad av 8 miljoner kronor icke kunde inrymmas inom ramen av 48 miljoner kronor. Om man ansåge, att 8 miljoner kronor tills vidare skulle reserveras, och således till angelägenhetsgrad I endast hänförde byggnadsverksamhet för ett belopp om 40 miljoner kronor, till angelägenhetsgrad II företag för ett belopp om 8 miljoner kronor samt med angelägenhetsgrad III förstode sådana företag, som eventuellt borde komma till utförande efter femårsperiodens slut, såvitt besparingar i motsvarande grad ej uppstode, bleve

motsvarande belopp för de tre angelägenhetsgraderna, hänfödda till i tabläerna behandlade byggnadsområden, alltså med undantag av Sydkustens marindistrikt, respektive 27,5, 5,5 och 5,5 miljoner kronor exklusive administrationskostnader. Inom dessa gränser hade de i tabläerna upptagna byggnadsföretagen graderats med hänsyn till de krav på tidpunkten för arbetenas färdigställande, som betingades av genomförandet av marinens organisation.

Beträffande kostnaderna för anskaffning av inventarier, telefoner m. m. har i promemorian anförts, att i de nu angivna kostnadssummorna inräknats kostnaderna för elektriska ringledningar, sökaranläggningar, upptagetmarkeringar, lokaltelefoner, elektriska luftlarmanordningar, ur- och rastsignalanläggningar, brandalarm samt viss undervisningsmateriel, ehuru dessa kostnader av vissa med marinförvaltningens inre organisation sammanhängande skäl icke inräknats i de för de särskilda byggnadsföretagen angivna kostnaderna. Däremot hade icke kostnaderna för verkstadsutrustningar inräknats, enär omfattande utredningar ännu påginge i avsikt att, delvis i samverkan med armén, åt verkstadsfrågan giva en rationell och ekonomisk lösning.

Kostnaderna för inventarier för expeditiionslokaler, möbler och inventarier för mässar, kaserninventarier, förläggingsmateriel samt förplägnadsutredning ha i promemorian, på grundval av inom marinförvaltningens intendenturavdelning verkställda beräkningar, angivits till omkring 1,400,000 kronor eller, inberäknat Sydkustens marindistrikt, omkring 1,700,000 kronor, vilka kostnader förutsatts skola bestridas genom anslag å driftbudgeten. Enär emellertid för angivna ändamål i propositionen 1942: 210 beräknats allenast 1,281,000 kronor, skulle omkring 600,000 kronor erfordras utöver vad som i försvarsbeslutet förutsatts.

I promemorian har vidare anförts, att driftbudgeten utöver nyss angivna merkostnader komme att belastas med vissa ytterligare kostnader, som icke i försvarsbeslutet förutsetts. Sålunda beräknades kostnaderna för telefonförbindelser, instrument och verktyg m. m. samt gymnastik-, idrotts- och undervisningsmateriel m. m. till sammanlagt 1,055,000 kronor eller, inberäknat Sydkustens marindistrikt, 1,400,000 kronor. I propositionen 1942: 210 hade icke räknats med något medelsbehov för dessa ändamål.

Sistnämnda kostnader ha i en från marinförvaltningen sedermera inkommen promemoria angivits till 1,105,000 kronor respektive 1,600,000 kronor.

I den vid marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 fogade promemorian har ytterligare anförts, att för anskaffning av sjukhusinventarier beräknades 275,000 kronor, varvid kostnaderna för Sydkustens marindistrikt icke inräknats. I propositionen 1942: 210 hade härför beräknats ett belopp av 295,000 kronor. Därutöver syntes viss anskaffning av sjukvårds- och gasskyddsmateriel för de till byggnaderna hörande skyddsrummen bliva erforderlig.

I promemorian har slutligen anförts, att det borde beaktas, att de verkställda beräkningarna vore synnerligen osäkra, enär Sydkustens marindistrikt, som i flera avseenden intogs i byggnadsplanen dominerande ställning, endast kunnat bli föremål för approximationer, varjämte större delen av det för inventarier m. m. erforderliga medelsbehovet endast uppskattningsvis beräknats. Utredningen syntes dock utvisa, att om de kostnader, för vilka i förutnämnda särskilda bilaga redogjorts, icke inräknades, det genom vissa inskränkningar funnes möjlighet att inom 48-miljonersramen genomföra den del av den för marinens omorganisation nödvändiga byggnadsverksamheten, som borde komma till utförande inom femårsperioden. Däremot syntes anspråken på driftbudgeten kunna väntas bli större än de som vid tidpunkten för avgivandet av propositionen 1942:210 varit kända.

Marinförvaltningens skrivelse jämte den därvid fogade promemorian med tabeller torde i fortsättningen sammanfattningsvis kunna benämnas marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943.

*Departements-
chefen.*

I samband med 1942 års försvarsbeslut beräknades byggnadskostnaderna under femårsperioden 1942/47 enligt prisläget den 1 juli 1941 för marinens del till sammanlagt 48 miljoner kronor, av vilket belopp omkring 39,5 miljoner kronor avsågo av beslutet direkt föranledda byggnadsföretag och 8,5 miljoner kronor avsågos för byggnadsändamål, vilka visserligen icke direkt föranleddes av försvarsbeslutet men likväl förutsattes komma att under perioden behöva tillgodoses. De sålunda framlagda beräkningarna förutsatte, att vissa av 1941 års försvarsutredning framlagda förslag till byggnadsarbeten, representerande en byggnadskostnad av omkring 4 miljoner kronor, icke skulle komma till stånd eller i varje fall uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut. Såsom jag redan vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor erinrat, var det vid framläggandet av den till grund för försvarsbeslutet liggande propositionen 1942:210 icke möjligt att ingå på en närmare granskning av det framlagda byggnadsprogrammets detaljer vare sig i fråga om planläggningen eller beträffande kostnaderna, utan dessa spörsmål förutsattes skola upptagas till behandling i samband med framläggandet av definitiva äskanden av anslag å riksstaten för de i perioden ingående budgetåren.

Sedan marinförvaltningen numera i sin förutnämnda skrivelse den 10 februari 1943 inkommit med mera fullständiga kostnadsberäkningar rörande såväl flertalet av försvarsbeslutet direkt föranledda byggnadsarbeten som de övriga byggnadsföretag, som marinförvaltningen för närvarande ansett sig böra räkna med såsom erforderliga under femårsperioden, föreligger större möjlighet att granska byggnadsprogrammets detaljer. Det må emellertid framhållas, att man även vid denna granskning har att räkna med många osäkra faktorer av beskaffenhet att kunna påverka den framtida definitiva utformningen av programmet. Sålunda föreligger icke för närva-

rande lika tillförlitliga kostnadsberäkningar för byggnadsföretagen inom Sydkustens marindistrikt som beträffande flertalet övriga byggnadsarbeten, vilka sistnämnda såsom av det föregående framgår upptagits i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943. Anledningen härtill är delvis den att det med hänsyn till vissa uttalanden av 1942 års riksdag och därav föranledd förnyad utredning rörande byggnadsarbeten i Karlskrona icke vid avlåtandet av nämnda skrivelse varit för ämbetsverket möjligt att utföra sådana mera definitiva kostnadsberäkningar. Vidare må anmärkas, att det icke heller nu varit möjligt för marinförvaltningen att förebringa tillförlitliga kostnadsberäkningar beträffande samtliga i marinförvaltningens skrivelse upptagna byggnadsföretag. Såsom av den i det följande lämnade redogörelsen för de olika byggnadsarbetena framgår, ha nämligen byggnadsprogram ännu icke upprättats för samtliga företag. I en del fall sammanhänger detta förhållande med pågående utredningar inom andra delar av försvarsväsendet eller inom den civila statsförvaltningen. I andra fall äro orsakerna att hänföra till rådande brist på för byggnadsutredningar kvalificerad personal. Jämväl andra reservationer med avseende å kostnadsberäkningarnas tillförlitlighet ha gjorts i marinförvaltningens skrivelse.

Oaktat den ofullständighet, som i olika avseenden fortfarande vidlåder kostnadsberäkningarna, torde de föreliggande byggnadsfrågorna — med undantag för frågor avseende Sydkustens marindistrikt, vilka behandlas i särskild proposition — nu böra underställas riksdagens prövning. Det är nämligen av vikt, att marinförvaltningen snarast möjligt erhåller besked om statsmakternas ställning till de olika förslag, som av marinförvaltningen framlagts, för att ämbetsverket därefter — med undanskjutande av företag, som enligt statsmakternas beslut böra uppskjutas eller icke alls skola komma till utförande — skall kunna koncentrera det fortsatta utredningsarbetet på de företag, som i första hand skola komma till utförande. Dyrbar tid och arbetskraft torde därigenom kunna inbesparas.

Av den inom marinförvaltningen verkställda utredningen framgår, att de totala kostnaderna för marinens byggnadsverksamhet under femårsperioden 1942/47 — däri sålunda inräknade för ändamålet redan anvisade belopp — av marinförvaltningen beräknats till icke mindre än 56 miljoner kronor, eller sålunda 8 miljoner kronor mera än den i 1942 års försvarsbeslut förutsatta kostnadsramen, allt med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941. I den angivna kostnadssumman har marinförvaltningen icke inräknat kostnaderna för vissa i en särskild bilaga angivna arbeten, av vilka en del emellertid torde vara av den natur, att de, om de skola komma till utförande under femårsperioden, böra rymmas inom kostnadsramen. Därjämte må framhållas, att marinförvaltningen upplyst, att vissa med byggnadsföretagen omedelbart sammanhängande kostnader av beskaffenhet att täckas över driftbudgeten, såsom för vissa inventarier m. m., icke torde kunna rymmas inom de belopp, som för dessa ändamål beräknats i samband med försvarsbeslutet. Det ytterligare medelsbehov, som man sålunda har att räkna med, torde kunna uppskattas till åtminstone 3 miljoner kronor.

Uppenbart är alltså, såsom ock marinförvaltningen förutsatt, att icke samtliga de i marinförvaltningens utredning upptagna byggnadsföretagen kunna komma till utförande under femårsperioden. Till upplysning om de byggnadsarbeten, som enligt marinchefens mening främst böra komma till utförande, ha de olika arbetena i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 indelats i tre angelägenhetsgrupper, I, II och III, varvid förutsatts, att de till grupp III hänfödda företagen eventuellt borde komma till utförande först efter femårsperiodens slut, såvida ej besparingar i motsvarande grad uppstå, medan med de byggnadsarbeten, som hänförts till grupp II, tills vidare borde anstå och arbetena tillhörande grupp I i första hand komma till utförande. Till grupp I har marinförvaltningen ansett sig böra hänföra byggnadsverksamhet för en sammanlagd kostnad av 40 miljoner kronor samt till envar av grupperna II och III företag för en kostnad av 8 miljoner kronor. De i marinförvaltningens skrivelse upptagna byggnadsarbetena — alltså med undantag för byggnadsarbeten inom Sydkustens marindistrikt — ha fördelats mellan de olika angelägenhetsgrupperna sålunda, att till grupp I hänförts arbeten för omkring 27,5 miljoner kronor samt till envar av grupperna II och III arbeten för omkring 5,5 miljoner kronor, allt exklusive administrationskostnader.

Emellertid torde det vara nödvändigt att beskära byggnadsprogrammet ännu mer än marinförvaltningen avsett för att den i försvarsbeslutet angivna kostnadsramen skall kunna hållas. Visserligen finner jag mig icke kunna biträda de av marinförvaltningen i förenämnda särskilda skrivelse upptagna förslagen och ej heller av marinförvaltningen ånyo framfört förslag om anordnande av fullträffsäkra skyddstunnlar för lätta fartyg. Emellertid är en särskild återhållsamhet vid prövningen av byggnadsprogrammet av nöden vid det förhållandet, att fortfarande en viss osäkerhet föreligger beträffande kostnadsberäkningarna för en del byggnadsföretag. Av vikt är även, att för den återstående delen av femårsperioden erforderligt belopp reserveras för mötande av eventuellt uppkommande nya byggnadsbehov. Slutligen må erinras om att marinförvaltningen räknat med större belastning å driftbudgeten än som i försvarsbeslutet förutsetts.

I den prövning rörande de olika byggnadsföretagens angelägenhet, som sålunda måste verkställas, torde — i likhet med vad som skett för armén — få inbegripas jämväl företag, för vilka 1942 års riksdag redan anvisat medel men som ännu icke hunnit påbörjas. Såsom av den följande redogörelsen framgår är detta förhållandet med det övervägande flertalet sådana företag. Därest vid denna förnyade prövning rörande byggnadsarbetenas angelägenhet befinnes, att med vissa redan beslutade arbeten bör tills vidare anstå, torde, såsom förutsatts beträffande motsvarande anslag för armén, därigenom frigjorda anslagsmedel böra få användas för utförande under femårsperioden av andra byggnadsarbeten, som nu anses mera angelägna. Detsamma bör gälla, därest enligt numera föreliggande kostnadsberäkningar besparingar kunna beräknas uppkomma å redan beräknade belopp, liksom ock i de fall, då ställning för närvarande icke kan tagas till byggnadsbehov, för vilka anslagsmedel redan beräknats.

Vid en prövning ur angelägenhetssynpunkt av föreliggande byggnadsbehov torde de särskilda byggnadsarbetena kunna uppdelas i tre grupper. Till den första gruppen skulle hänföras de byggnadsarbeten, som med hänsyn till försvarsbeslutets genomförande eller av andra skäl oavvisligen måste komma till utförande under femårsperioden. Till en andra grupp böra hänföras dels byggnadsarbeten, för vilkas utförande under femårsperioden visserligen starka skäl kunna anföras men vilka, därest andra viktigare byggnadsbehov framträda, i nödfall kunna uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut, dels ock de byggnadsföretag, beträffande vilka den förebragta utredningen ännu icke är av den natur, att slutlig ställning kan tagas till frågan, om de böra komma till utförande under femårsperioden. En tredje grupp skulle bestå av byggnadsarbeten, beträffande vilka man redan vid den nu verkställda prövningen kan säga, att de icke böra komma till utförande under femårsperioden. Jag förutsätter, att det skall vara marinförvaltningen möjligt att senast vid framläggandet av anslagsäskandena för marinen för budgetåret 1944/45 förebringa fullständig utredning rörande åtminstone flertalet av de företag, beträffande vilka ställning icke nu kan tagas. Vid samma tid bör det vara möjligt för marinförvaltningen att överblicka, i vad mån medel kunna erfordras under femårsperioden för arbeten, som icke upptagits i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943. Marinförvaltningen bör alltså företaga en översyn rörande samtliga under dess förvaltning stående anläggningar i syfte att få utrönt, i vad mån medel oavvisligen måste ställas till förfogande under femårsperioden för nybyggnader samt ombyggnadsarbeten av beskaffenhet att icke skola bestridas av underhållsmedel. En sådan överblick över hela ny- och ombyggnadsbehovet är erforderlig för att man skall kunna bedöma, i vad mån de i och för sig angelägna arbeten, som hänföras till den i det föregående nämnda andra angelägenhetsgruppen, skola kunna komma till utförande under femårsperioden. Jag förutsätter slutligen, att marinförvaltningen vid framläggandet av sina medelsäskanden för budgetåret 1944/45 skall vara i stånd att för de särskilda byggnadsföretagen angiva samtliga de kostnader, som äro av beskaffenhet att belasta kapitalbudgeten, ävensom de kostnader av natur att täckas över driftbudgeten, som omedelbart betingas av byggnadsföretagens genomförande. Självklart är, att hänsyn därvid skall tagas till kostnaderna för luftskyddsmateriel.

Såsom redan framhållits vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor är mitt ställningstagande till de byggnadsföretag, som icke under budgetåret 1943/44 påbörjas, att betrakta såsom blott preliminärt och delvis betingat av nödvändigheten att få en överblick över kostnaderna för samtliga för marinen aktuella byggnadsbehov. Vid framläggandet av förslag till 1944 års riksdag rörande byggnadsarbeten, som böra komma till utförande under budgetåret 1944/45, böra befintliga byggnadsbehov bedömas från då föreliggande förutsättningar. I likhet med vad som förutsatts i fråga om arméns byggnadsföretag bör det ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa definitiva byggnadsprogram för de olika byggnadsarbetena. Kungl. Maj:t bör likaledes äga att bedöma, huruvida arbetena böra i avsedd omfattning komma

till utförande, varvid böra beaktas de förhållanden med avseende å tillgång på arbetskraft och materiel m. m., som föreligga då byggnadsarbetena kunna igångsättas. Då det icke torde vara uteslutet, att vissa av de byggnadsfrågor, som enligt vad i det följande anföres icke ännu äro slutligt utredda, kunna befinnas vara av så angelägen art, att de böra påbörjas redan under nästa budgetår, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t, sedan vederbörlig utredning förebragts, skall äga att i dessa fall, då så prövas oundgängligen nödvändigt, taga förevarande anslag i anspråk för erforderliga byggnadsarbetens påbörjande.

De beräknade kostnadsökningarna på grund av prisstegring under tiden efter den 1 juli 1941 äro likaledes, såsom redan framhållits vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor, att anse såsom blott preliminära i avbidan på den i årets statsverksproposition förutsatta undersökningen rörande de merkostnader, som kunna anses uppkomma på grund av prisstegring efter den 1 juli 1941.

Frågan om ordnandet av förläggningen för Hemsö kustartilleriförsvar och Härnösands kustartilleridetachment är för närvarande föremål för ytterligare utredning. Sedan denna avslutats, torde förläggningsfrågan få underställas riksdagen.

I likhet med vad som förutsatts vid behandlingen av arméns byggnadsprogram anser jag mig som regel böra för närvarande bortse från föreliggande frågor om anordnande av tjänstebostäder eller andra bostäder för marinens personal. Sedan granskningen inom försvarsdepartementet av det av 1942 års militära bostadsutredning den 17 mars 1943 avgivna betänkandet rörande försvarsväsendets bostadsbehov den 1 oktober 1943 blivit avslutad, torde dessa frågor i mån av behov böra föreläggas riksdagen. Jämväl vissa andra med bostadsfrågorna sammanhängande spörsmål torde böra upptagas till prövning först i nämnda sammanhang. Av denna anledning anser jag mig icke här böra upptaga till behandling följande av marinförvaltningen i skrivelsen den 10 februari 1943 upptagna byggnadsbehov, nämligen *dels* bostadslägenheter för Gustavsviks örlogsdepå, *dels* tjänstebostäder för personal vid Vitså (Hårsfjärdens depå), *dels* utbyggnad av värmecentral m. m. vid Vaxholms kustartilleriregementes förläggning, ombyggnad, modernisering och nybyggnad av tjänstebostäder för personal vid Stockholms kustartilleriförsvar och Vaxholms kustartilleriregemente ävensom vattenledning för militära anläggningar på Rindön och Stenslätten samt för Vaxholms stad, *dels ock* bostadslägenheter för Gotlands kustartilleriförsvar och Gotlands kustartillerikår. För dessa ändamål anvisade belopp böra sålunda, i den mån medlen icke vid framdeles skeende prövning befinnas erforderliga för anordnande av bostäder, få tagas i anspråk för andra byggnadsändamål för marinen.

Jag övergår nu till behandlingen av de särskilda byggnadsföretagen, varvid jag anser mig böra i huvudsak följa de i försvarsutredningens kostnadsberäkningar använda rubrikerna.

I en tabell, som torde få fogas vid detta protokoll (bilaga 27), ha sammanfattats vissa uppgifter rörande beräknade kostnader m. m. för de olika företagen.

Allmänt.

Elektrifieringsarbeten vid vissa marinens anläggningar. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 221 (punkten 8) framlagt förslag anvisade riksdagen (skrivelse nr 360, punkten 8) till elektrifieringsarbeten vid vissa marinens anläggningar å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1942 års riksdag (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 16) därom framställt förslag, anvisade riksdagen (skrivelse nr 355, punkten 16:o) för ändamålet för budgetåret 1942/43 ett reservationsanslag av 500,000 kronor. Sistnämnda belopp hade av försvarsutredningen under rubriken Fortsatta elektrifieringsåtgärder vid marinens landanläggningar medtagits i utredningens kostnadsberäkningar och ingår i femårsplanens kostnadsram.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* angivit prisstegringen den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942 till 10 procent eller 50,000 kronor.

I anförande till det vid 1942 års statsverksproposition fogade statsråds- *Departements-*
protokollet yttrade jag, att jag under hand inhämtat, att marinförvaltningen *chefen.* beräknade att med anslaget om 500,000 kronor kunna utföra återstående erforderliga elektrifieringsarbeten vid marinens dåvarande befästningsanläggningar. Enligt vad jag numera inhämtat synes detta vara möjligt endast om till utgångspunkt tages prisläget den 1 juli 1941. Då ett fullföljande i obeskuret skick av de avsedda elektrifieringsåtgärderna är angeläget, bör för nästa budgetår till täckande av uppkomna prisstegringar beräknas det av marinförvaltningen angivna beloppet 50,000 kronor, vilket belopp, i motsats till förenämnda belopp av 500,000 kronor, icke bör belasta femårsplanens kostnadsram.

Moderniseringsarbeten vid sjökarteverket. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 har *marinförvaltningen* upptagit ett till 18,000 kronor avrundat belopp för tillgodoseende av följande av chefen för sjökarteverket framförda önskemål om moderniseringsarbeten, nämligen.

Kronor.

Uppförande av omagnetiskt hus för Lovö-observatoriet för säkerställande av verkets jordmagnetiska observationer	7,500
Ökat utrymme i galvaniska laboratoriet	3,100
Utbyte av eldfarlig träinredning i vindsvåningen å huvudbyggnaden	4,400
Anordnande av i berg sprängda förvaringsplatser för eldfarliga oljor och kemikalier	2,200
Summa kronor	17,200

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen, med uppgift att av det äskade beloppet 1,000 kronor hänförde sig till prisstegringar

under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942, angivit ifrågavarande arbeten tillhöra angelägenhetsgrupp I. Förvarsutredningen upptog icke nu ifrågavarande ändamål i sina kostnadsberäkningar för femårsperioden 1942/47.

Departements-
chefen.

För egen del kan jag icke på grundval av den föreliggande utredningen förorda, att medel anvisas för ifrågavarande ändamål under femårsperioden 1942/47.

Vissa anläggningar för förbättring av ventilationen vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 har *marinförvaltningen* upptagit ett belopp av 26,000 kronor för vissa av cheferna för Stockholms och Karlskrona örlogsvarv begärda förbättringar av ventilationen vid varven och örlogsstationerna.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen*, med uppgift att av det äskade beloppet 2,000 kronor hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942, angivit dessa arbeten tillhöra angelägenhetsgrupp III.

Förvarsutredningen beräknade icke medel för detta ändamål.

Departements-
chefen.

Det bör ankomma på *marinförvaltningen* att undersöka, i vad mån de föreslagna åtgärderna äro att hänföra till standardförbättringar eller till sådana åtgärder, vilkas vidtagande är nödvändigt av arbetshygieniska skäl. I den mån det sistnämnda befinnes vara fallet och åtgärderna icke kunna vidtagas med anlitande av för varvens modernisering anvisade eller eljest till *marinförvaltningens* förfogande stående medel, synes utrymme inom femårsplanens ram böra beredas för här ifrågavarande ändamål. Det lärer få ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning av undersökningens resultat i ärendet träffa avgörande.

Vissa sanitära anläggningar vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona. I sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 har *marinförvaltningen* upptagit vissa av cheferna för Stockholms och Karlskrona örlogsvarv var för sig framställda önskemål om vidtagande av vissa hygieniska åtgärder vid varven för en kostnad av 31,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* hänfört nu ifrågavarande arbeten till angelägenhetsgrad III samt uppgivit, att av det äskade beloppet 2,000 kronor hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Icke heller för nu ifrågavarande arbeten beräknade förvarsutredningen något belopp.

Departements-
chefen.

Vad jag anfört under näst föregående avsnitt gäller även nu ifrågavarande arbeten.

Nybyggnader för sjökrigsskolan. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1941: 330 samt 1942 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bilaga 2, punkten 12) har riksdagen till nybyggnader för sjökrigsskolan anvisat tillhoppa

3,870,000 kronor, av vilket belopp 1,870,000 kronor falla inom femårsperioden 1942/47. I enlighet med Kungl. Maj:ts i proposition nr 2 till innevarande års riksdag (bilaga 13, punkten 5) framlagda förslag har riksdagen (skrivelse nr 48) å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat ytterligare 370,000 kronor för ifrågavarande ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* uppgivit, att av det å femårsperioden belöpande beloppet, tillhopa ($1,870,000 + 370,000 =$) 2,240,000 kronor, ett belopp av 170,000 kronor hänförde sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Jag räknar med att de å femårsperioden 1942/47 belöpande kostnaderna för byggnadsarbeten vid sjökrigsskolans nya etablissemang i Näsby — 2,070,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941 — skola belasta femårsperiodens kostnadsram. Beträffande vissa kompletterande arbeten vid sjökrigsskolan torde få hänvisas till det följande. *Departements-
chefen.*

Brännoljecisterner för flottan. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen, enligt prisläget den 1 juli 1941, 2,498,000 kronor, vilket belopp avsågs för utförande av vissa enligt utredningens mening särskilt betydelsefulla anläggningar.

För påbörjande av företagen har riksdagen (skrivelse 1942: 376) efter där- om av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 (sid. 51) framställt förslag för budgetåret 1942/43 beräknat ett belopp av 400,000 kronor.

Ärendet är av den natur, att en fullständig redogörelse för detsamma icke torde böra lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Marinförvaltningen har i särskild skrivelse den 27 augusti 1942 föreslagit en lösning av frågan om flottans brännoljecisterner, som innebär en kostnadsminskning i förhållande till försvarsutredningens förslag med 498,000 kronor, om till utgångspunkt toges prisläget den 1 juli 1941. På grund av prisstegringar fram till den 1 juli 1942 uppgår kostnaden enligt marinförvaltningens förslag till 2,300,000 kronor. Det efter frånräknande av det anvisade beloppet om 400,000 kronor återstående beloppet 1,900,000 kronor har av marinförvaltningen äskats med 800,000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 samt 1,100,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1943/44.

Arbetena i fråga ha av marinförvaltningen i dess skrivelse den 10 februari 1943 angivits tillhöra angelägenhetsgrupp I.

Överbefälhavaren har i särskild skrivelse angående åtgärder för lagring av drivmedel tillstyrkt uppförande av bland annat de anläggningar, som avsetts i marinförvaltningens förenämnda skrivelse.

Jag finner det fortsatta byggnadsprogrammet i fråga om flottans brännoljecisterner kunna tills vidare inskränkas till att avse utförande av anläggningsarbeten för en kostnad av 625,000 kronor enligt nuprisläget. För ar- *Departements-
chefen.*

betena bör i första hand avses det belopp av 400,000 kronor, som anvisats av 1942 års riksdag. Därutöver erfordras ytterligare 225,000 kronor, vilket belopp torde böra beräknas för budgetåret 1943/44. Av beloppet om 625,000 kronor böra 520,000 kronor, motsvarande kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941, belasta femårsplanens kostnadsram.

Centralförråd för marinens intendenturmateriel. Förvarsutredningen beräknade för centralförråd för marinens intendenturmateriel ett belopp av 400,000 kronor.

Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 (sid. 51) framställt förslag har riksdagen (skrivelse 1942: 376) för detta ändamål beräknat ett belopp av 325,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 hänfört detta byggnadsföretag till angelägenhetsgrupp I samt uppgivit, att av kostnaderna 25,000 kronor vore att hänföra till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departements-
chefen.

På sätt jag i propositionen 1942: 270 anfört anser jag att den föreslagna anläggningen bör komma till utförande. Enär prisstegringen under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 på sätt marinförvaltningen anfört torde kunna beräknas till 25,000 kronor, bör femårsplanens kostnadsram för ändamålet anses belastad med ett belopp av 300,000 kronor. Härav hänför sig ett belopp av 10,000 kronor, som redan ställts till marinförvaltningens förfogande, till markförvärv.

Vissa inbyggnader i artilleri-, min- och torpedförråd. För inköpskost av vissa ammunitionsförråd jämte avfuktningsskåp, byggnader och maskinell utrustning beräknade förvarsutredningen ett belopp av 1,200,000 kronor.

Beträffande åtgärdernas innebörd torde få hänvisas till propositionen 1942: 270 (sid. 54).

I enlighet med Kungl. Maj:ts i nämnda proposition framställda förslag har riksdagen (skrivelse 1942: 376) för ändamålet beräknat 1,300,000 kronor, därav å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 300,000 kronor samt återstoden för budgetåret 1942/43.

Genom beslut den 30 juni 1942 har Kungl. Maj:t ställt det sålunda beräknade beloppet till marinförvaltningens disposition.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* hänfört ifrågasvarande arbeten till angelägenhetsgrupp I samt uppgivit, att av förutnämnda belopp 100,000 kronor utgjorde prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departements-
chefen.

Av det för ändamålet beräknade beloppet böra alltså 1,200,000 kronor belasta femårsplanens kostnadsram.

Kompletterande anläggningar och arbeten vid sjökrigsskolan i Näsby. På sätt framgår av propositionen 1943: 2 (sid. 126) har marinförvaltningen anmält

sin avsikt vara att framdeles inkomma med medelsäskande för tillgodoseende av vissa av chefen för sjökrigsskolan såsom erforderliga ansedda ytterligare anläggningsarbeten för sjökrigsskoleetablissemnet.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* såsom erforderliga kompletterande anläggningar angivit närstridsbana, handgranatsbana och förråd för övningsammunition, kostnadsberäknade till sammanlagt 25,000 kronor, samt simhall och magasinsbyggnad, kostnadsberäknade till 225,000 kronor. Av de angivna beloppen ha 2,000 kronor respektive 20,000 kronor uppgivits utgöra prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Simhallen och magasinsbyggnaden ha av marinförvaltningen angivits tillhöra angelägenhetsgrupp II, under det att övriga anläggningar satts i angelägenhetsgrupp I.

För egen del anser jag, att med simhallen och magasinsbyggnaden bör kunna anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47. Däremot torde utrymme inom femårsplanens ram böra beredas för närstridsbana, handgranatsbana och förråd för övningsammunition. I avsaknad av utredning rörande kostnaderna härför kan jag icke bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen angivna beloppet, 23,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, kan bli erforderligt för ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

Optiska verkstäder för marinen. Försvarsutredningen beräknade icke något belopp för detta ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* för ändamålet i angelägenhetsgrupp III uppfört ett allenast approximativt beräknat belopp av 700,000 kronor, varav 50,000 kronor hänförts till prisstegring den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

I likhet med marinförvaltningen finner jag icke i detta sammanhang möjligt att inom femårsplanens ram bereda utrymme för detta ändamål. Till frågan om kostnaderna är jag givetvis icke nu beredd att taga ställning. En för närvarande av marinförvaltningen gemensamt med arméförvaltningens tygdepartement bedriven utredning angående bland andra dessa verkstäder bör emellertid fullföljas och därvid särskilt beaktas föreliggande möjligheter att nedbringa kostnaderna och öka effektiviteten genom att verkstäder av detta slag i den mån de oundgängligen erfordras göras gemensamma för försvaret i dess helhet eller för två försvarsgrenar.

*Departements-
chefen.*

Garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga. 1943 års riksdag har enligt skrivelse nr 25 på i propositionen nr 2 (sid. 132 ff) framlagt förslag för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 450,000 kronor. Härav torde 415,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Norrlandskustens marindistrikt.**Gustavsviks örlogsdepå (Gustavsvik, Högsjö).**

I 1942 års försvarsbeslut förutsattes, att Gustavsviks örlogsdepå, vilken tidigare avsetts skola vara i verksamhet allenast vid krigsorganisation, skulle vara organiserad jämväl i fredstid.

Försvarsutredningen beräknade kostnaderna under femårsperioden för örlogsdepåns utbyggande till 4,655,000 kronor, varav 150,000 kronor belöpte å markförvärv.

Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framställt förslag beräknade riksdagen (skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 ett anslag av 500,000 kronor för påbörjande, enligt Kungl. Maj:ts beprövande, av de av försvarsutredningen föreslagna byggnadsarbeten, som funnes mest angelägna.

I propositionen anfördes, att det borde ankomma på marinförvaltningen att i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1943/44 framlägga detaljerat förslag rörande genomförandet i övrigt av det av försvarsutredningen beträffande denna örlogsdepå framlagda byggnadsprogrammet till den del detta funnes böra förverkligas.

*Departements-
chefen.*

Vid mitt ställningstagande till vilka byggnadsarbeten som böra komma till utförande före utgången av budgetåret 1943/44 utgår jag från att beloppet om 500,000 kronor skall kunna disponeras såväl för arbeten vid Gustavsviks örlogsdepå som för marinens övriga byggnadsbehov.

Markförvärv. För markförvärv beräknade försvarsutredningen ett belopp av 150,000 kronor. Sedan verkställd utredning givit vid handen, att kostnaderna för markförvärv kunde väsentligt nedbringas, bland annat genom utnyttjande av kronan tillhörig mark, anvisade 1942 års riksdag (skrivelse nr 409) efter av Kungl. Maj:t i propositionen nr 322 framlagt förslag ett belopp av 25,000 kronor, vilket enligt beslut den 30 juni 1942 ställts till marinförvaltningens förfogande.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* för ifrågasvarande ändamål upptagit angivna belopp, 25,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Ifrågavarande belopp, 25,000 kronor, torde i sin helhet böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Ombyggnad av kajer. För detta ändamål, som avser ombyggnad av befintliga träkajer till betongkajer, beräknade försvarsutredningen ett belopp av 410,000 kronor.

I sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 har *marinförvaltningen* beräknat kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1942 till 450,000 kronor samt hemställt om anvisande för nämnda budgetår av 210,000 kronor, varjämte anmälts att återstoden av beloppet eller 240,000 kronor erfordrades under budgetåret 1944/45. Arbetena avsåges skola igångsättas sommaren 1943.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen angivit prisstegringen under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 till 40,000 kronor samt anført, att en inom ämbetsverket pågående utredning syntes visa att ett belopp av 450,000 kronor, ehuru tillräckligt under femårsperioden 1942/47, icke syntes möjliggöra ett förverkligande av det ursprungliga programmet.

Marinförvaltningen har i sin nyssnämnda skrivelse hänfört ombyggnaden av kajerna till angelägenhetsgrupp I.

Av upplysningar, som jag under hand inhämtat, synes framgå att de be- *Departements-*
fintliga tråkajerna till nöds kunna fylla sitt ändamål under femårsperioden *chefen.* 1942/47. Vid sådant förhållande anser jag, att med utförandet av ombyggnaden bör anstå till efter femårsperiodens slut. Mitt ställningstagande härvidlag är även betingat av att jag icke är övertygad om att en ombyggnad till fasta betongkajer är helt lämplig. Nivåskillnaden mellan hög- och lågvatten lärer nämligen uppgå till icke mindre än 1.6 meter, vilket föranlett marinförvaltningens vederbörande avdelning att, på sätt angives under avsnittet Kajer, ifrågasätta anordnande av flytande betongpontoner i stället för nya betongkajer. Det bör undersökas om icke en lösning i denna riktning kan ställa sig mera effektiv och ekonomisk än den ifrågasatta ombyggnaden av de befintliga kajerna.

Kanslihus med officersmäss. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 150,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 angivit kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941 till 162,000 kronor, vartill kommer prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 med 13,000 kronor. Byggnadsarbetena ha av marinförvaltningen angivits tillhöra angelägenhetsgrupp I men ha icke upptagits i ämbetsverkets anslagsäskanden för budgetåret 1943/44.

I avbidan på närmare utredning rörande utrymmesbehovet inom kansli- *Departements-*
huset och officersmässen anser jag mig icke kunna bedöma, i vad mån det *chefen.* av marinförvaltningen angivna beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Kaserner. Försvarsutredningen beräknade för uppförande av två kaserner vid Gustavsviks örlogsdepå ett belopp av 540,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagit ett belopp av 290,000 kronor, avsett för uppförande av den ena kasernen, samt anmält behov för budgetåret 1944/45 av ett lika stort belopp.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen angivit kostnaden för båda kasernerna till 530,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vartill kommer prisstegring fram till den 1 juli 1942 med 43,000 kronor.

Det synes mig för kostnadernas nedbringande böra undersökas, huruvida *Departements-*
icke för Gustavsviksdepån böra avses byggnader av enklare typ än de före- *chefen.*

slagna kasernerna. Enligt under hand inhämtade uppgifter torde kostnaden för erforderligt antal baracker enligt den typ, som kommit till användning för fredsörläggningen vid Revingehed, kunna uppskattas till, inklusive merkostnader betingade av de klimatiska och lokala förhållandena, omkring 380,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Eventuellt kunna kostnaderna ytterligare nedbringas genom användande av den baracktyp, som jag i propositionen 1943:2 förutsatt skola komma till utförande vid Hårsfjärdens örlogsdepå. I avvaktan på resultatet av en närmare utredning härom kan jag icke bedöma i vad mån medel för ändamålet behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Sjukbarack. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen ett belopp av 20,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 för ändamålet enligt prisläget den 1 juli 1941 räknat med en kostnad av 37,000 kronor, vartill för prisstegringar intill den 1 juli 1942 skulle komma 3,000 kronor. Ämbetsverket har angivit denna byggnad tillhöra angelägenhetsgrupp I.

Departements-
chefen.

Vid jämförelse med det av försvarsutredningen för ändamålet beräknade beloppet förefaller det som om kostnaderna av marinförvaltningen beräknats väl högt. I avsaknad av närmare utredning om grunderna för marinförvaltningens beräkningar kan jag icke nu taga slutlig ställning till frågan, i vad mån det av marinförvaltningen angivna beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Vakt- och arrestbyggnad. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen ett belopp av 25,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 angivit denna byggnad tillhöra angelägenhetsgrupp I och har beräknat kostnaderna för dess uppförande till 32,500 kronor, därav 2,500 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departements-
chefen.

Av skäl, som anförts vid behandlingen av frågan om uppförande av kaserner vid depån, är jag icke nu beredd att taga slutlig ställning till det erforderliga medelsbehovet och kan sålunda icke bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen angivna beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Matsals- och mässbyggnad. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål ett belopp av 250,000 kronor.

Marinförvaltningen har för ändamålet äskat ett belopp av 275,000 kronor för budgetåret 1943/44. Av ämbetsverkets skrivelse den 10 februari 1943 framgår att av det äskade beloppet 254,000 kronor hänföra sig till prisläget den 1 juli 1941 samt 21,000 kronor till prisstegringar intill den 1 juli 1942.

I det föregående har jag uttalat, att det icke syntes erforderligt att ordna örlogsdepåns förläggning under nästa budgetår. Med hänsyn därtill anser jag mig icke böra taga slutlig ställning till marinförvaltningens förevarande kostnadsberäkningar och kan alltså icke heller bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen angivna beloppet, 254,000 kronor, kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Departements-
chefen.

Gymnastikbyggnad med badstubadavdelning. För gymnastikbyggnad med badstubadanläggning beräknade försvarsutredningen ett belopp av 175,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 kostnadsberäknat anläggningen till 192,000 kronor, varav 14,000 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Ämbetsverket, som angivit byggnaden tillhöra angelägenhetsgrupp I, har icke äskat medel för dess uppförande under budgetåret 1943/44.

Ehuru jag skulle anse det önskvärt, om utrymme för gymnastikbyggnaden kunde beredas inom femårsplanens ram, finner jag mig för vinnande av erforderlig begränsning av femårsperiodens byggnadsprogram nödsakad räkna med att med ifrågavarande byggnad skall anstå till tid efter periodens slut.

Departements-
chefen.

Värmecentral. Försvarsutredningen beräknade för värmecentral ett belopp av 130,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställt om anvisande av ett anslag av 30,000 kronor till värmecentral vid örlogsdepån, varvid förutsatts att denna skulle förläggas till den först uppförda av de av ämbetsverket förutsatta kasernerna. I marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 har för värmecentral vid depån upptagits 125,000 kronor, varav 13,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Frågan om värmecentralen vid Gustavsviks örlogsdepå är givetvis avhängig av spörsmålet rörande förläggningsförhållandena vid depån. Med hänsyn därtill anser jag mig icke kunna för närvarande bedöma, till vilket belopp kostnaderna för värmecentralen kunna belöpa sig. Enär marinförvaltningen avsett att inrymma värmecentralen i en av de av försvarsutredningen föreslagna kaserner, som jag ifrågasatt skulle kunna utbytas mot baracker, finner jag icke utslutet, att kostnaderna kunna överstiga det av marinförvaltningen nu angivna beloppet och möjligen uppgå till det av försvarsutredningen beräknade, 130,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Departements-
chefen.

Förrädsbyggnader. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål ett belopp av 420,000 kronor.

Marinförvaltningen, som ännu ej slutfört utredning rörande kostnaderna för erforderliga förråd, har i sin skrivelse den 10 februari 1943 preliminärt

angivit att, med utgångspunkt från prisläget 1 juli 1941, förråd för en kostnad av 200,000 kronor borde anses tillhöra angelägenhetsgrupp I samt förråd för en kostnad av 220,000 kronor angelägenhetsgrupp II.

Departements-
chefen.

För egen del finner jag mig i brist på närmare utredning rörande utrymmesbehovet sakna möjlighet att bedöma, i vilken omfattning försvarsplanens kostnadsram kan komma att belastas av kostnader för förevarande ändamål. Därest vid ytterligare utredning skulle finnas, att vissa förrådsutrymmen oundgängligen måste anordnas redan under nästa budgetår, förutsätter jag, att erforderliga medel härför skola kunna av Kungl. Maj:t ställas till förfogande från förevarande anslag. För närvarande räknar jag sålunda icke med något anslagsbehov för ändamålet under nästa budgetår.

Fullträffsäkert förråd för torpeder. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen ett belopp av 185,000 kronor. Även *marinförvaltningen* har i sin skrivelse den 10 februari 1943 uppskattat kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941 till nämnda belopp, vartill kommer prisstegring under tiden den 1 juli 1941 — den 1 juli 1942 med 20,000 kronor. Marinförvaltningen, som angivit byggnadsföretaget tillhöra angelägenhetsgrupp I, har anmält sig ha för avsikt att framdeles göra framställning om anvisande under fjärde huvudtiteln av ett anslag å 50,000 kronor för kompressoranläggning i förrådet.

Kungl. Maj:t har denna dag ställt det av marinförvaltningen beräknade beloppet, 205,000 kronor, till ämbetsverkets förfogande för angivet ändamål.

Departements-
chefen.

Detta byggnadsföretag synes böra komma till utförande snarast möjligt. Arbetena böra anses föranleda en belastning av femårsplanens kostnadsram med 185,000 kronor.

Båtskjul. Kostnaden för båtskjul, som av försvarsutredningen upptagits med 20,000 kronor, har ännu icke av marinförvaltningen beräknats. Båtskjulet avsågs av försvarsutredningen för isbrytarfartygen *Atles* och *Ymers* båtar.

Byggnadsbehovet har i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 hänförs till angelägenhetsgrupp II.

Departements-
chefen.

I brist på närmare utredning om behovet av och kostnaderna för ifrågasvarande byggnad finner jag mig icke kunna bedöma, i vad mån det beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden.

Kajer. För nya kajer vid Gustavsviks örlogsdepå beräknade försvarsutredningen ett belopp av 425,000 kronor. I propositionen 1942: 210 beräknades, att 300,000 kronor härav skulle kunna stå till förfogande under femårsperioden 1942/47.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* likväl upptagit kostnaden för erforderliga nya kajer till 460,000 kronor, varav 60,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Av en vid ämbetsverkets medelsäskanden för budgetåret 1943/44 fogad tablå kan utläsas, att ämbetsverket i augusti 1942 haft för avsikt att under budgetåret 1942/43 disponera ett belopp av 300,000 kronor för nyanläggning av kajer. Det i skrivelsen den 10 februari 1943 enligt prisläget den 1 juli 1941 för ändamålet beräknade beloppet, 400,000 kronor, har till lika delar hänförs till angelägenhetsgrupperna I och II.

Enligt vad jag erfarit läser tvekan ha uppstått om lämpligheten av att, Departements-
chefen. på sätt försvarsutredningen torde ha avsett, bygga en fast betongkaj, mot vilken fartygsdepåns fartyg skulle kunna förtöjas vinkelrätt med ankare ute i farleden. Skälen till denna tvekan läser vara de stora vattenståndsvariationerna, såsom förut nämnts 1.6 meter, och det för sydostliga vindar mycket utsatta läget. Att utbygga pirar läser på grund av rådande djupförhållanden erbjuda stora svårigheter.

Enligt vad jag under hand inhämtat överväges inom marinförvaltningen en lösning innebärande att betongpontoner med särskilt konstruerade förbindelsebryggor med land skulle utläggas. Kostnaderna för varje sådan betongponton med landfästen och förankringsanordningar torde, enligt vad jag inhämtat, kunna uppskattas till 100,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Antalet pontoner har tills vidare beräknats till tre.

Frågan om den definitiva utformningen av kajanläggningarna vid Gustavsvik är naturligtvis i hög grad avhängig av vilka fartyg som avses skola förläggas i depå därstädes. Jag förutsätter, att vid blivande förslag i ämnet utredning förebringas härutinnan med särskilt uppmärksammande av frågan, huruvida med den nuvarande verkstadsutrustningen kunna verkställas erforderliga reparationer å de fartyg, som avses skola förläggas till depån. Jag vill anmärka, att i försvarsbeslutet icke förutsatts någon utbyggnad av den egentliga verkstadsanläggningen. I avvaktan på närmare utredning rörande de här berörda spörsmålen anser jag mig sakna möjlighet att bedöma, i vad mån det i försvarsbeslutet för kajer beräknade beloppet skall behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Anledning torde icke föreligga att för ändamålet beräkna högre belopp än som förutsatts i försvarsbeslutet.

Stängsel jämte vaktstuga. Försvarsutredningen har för detta ändamål beräknat 100,000 kronor.

Enligt *marinförvaltningens* skrivelse den 10 februari 1943 motsvarar detta belopp enligt approximativa beräkningar medelsbehovet för ändamålet enligt prisläget den 1 juli 1941. Prisstegringen från nämnda dag till den 1 juli 1942 har av ämbetsverket beräknats till 10,000 kronor. Byggnadsbehovet har av marinförvaltningen angivits tillhöra angelägenhetsgrupp II.

Med hänsyn till vad i det föregående anförts rörande förlägningsfrågorna vid Gustavsvik och då kostnaderna ännu blott preliminärt beräknats anser jag mig icke kunna nu bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen beräknade behovet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Departements-
chefen.

Utvändiga ledningar. För utvändiga ledningar beräknade försvarsutredningen ett belopp av 150,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställt om ett anslag av 130,000 kronor för utvändiga ledningar för en kasern samt matsals- och mässbyggnad. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen beräknat det totala medelsbehovet till 200,000 kronor, varav 15,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Byggnadsbehovet har av marinförvaltningen hänförs till angelägenhetsgrupp I.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till vad förut anförts rörande förlägningsfrågorna vid Gustavsvik torde det icke vara möjligt att nu bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen angivna beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Den av marinförvaltningen angivna kostnaden synes anmärkningsvärt hög i jämförelse med den av försvarsutredningen beräknade kostnaden därför. Det bör därför vara marinförvaltningen angeläget att vid det fortsatta planeringsarbetet söka nedbringa ifrågavarande kostnader.

Elektrisk kraft. Enligt försvarsutredningens beräkningar skulle för elektrisk kraftanläggning erfordras 525,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 funnit 425,000 kronor vara tillräckliga för ändamålet. Av sistnämnda belopp ha 45,000 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Marinförvaltningen har enligt vad som framgår av dess i augusti 1942 angivna medelsäskanden beräknat att före utgången av budgetåret 1943/44 för ifrågavarande ändamål få disponera 145,000 kronor, varav 15,000 kronor skulle tagas från det för budgetåret 1942/43 beräknade anslaget å 500,000 kronor till vissa arbeten vid Gustavsviks örlogsdepå, 70,000 kronor skulle anvisas å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 samt 60,000 kronor skulle anvisas för budgetåret 1943/44. Av marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framgår, att ämbetsverket numera, räknat enligt prisläget den 1 juli 1941, hänfört 130,000 kronor till angelägenhetsgrupp I samt 250,000 kronor till angelägenhetsgrupp II.

*Departements-
chefen.*

Med hänsyn till vad i det föregående anförts rörande förlägningsfrågorna vid Gustavsviks örlogsdepå anser jag mig icke kunna bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen för elektriska kraftanläggningar beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk under femårsperioden. Jag utgår emellertid från att Kungl. Maj:t skall äga att för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 ställa erforderliga belopp till förfogande för tillgodoseende av de behov, som föranledas av därunder pågående arbeten.

Brandmateriel. För brandmateriel beräknade försvarsutredningen 35,000 kronor.

Marinförvaltningen, som i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 för ändamålet upptagit ett belopp av 24,000 kronor, har i sin skrivelse den

10 februari 1943 beräknat totalkostnaden för depån till 35,000 kronor, varav 3,500 kronor angivits hänföra sig till prisstegring den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Jag beräknar i enlighet härmed, att för ändamålet under femårsperioden komma att erfordras 35,000 kronor, varav 31,500 kronor böra belasta femårsplanens kostnadsram. Brandmaterielen bör anskaffas i så god tid att den är tillgänglig och funktionsduglig vid byggnadsarbetenas påbörjande. Med hänsyn till den begränsning av byggnadsprogrammet för budgetåret 1943/44, som av mig i det föregående förordats, torde intill utgången av nämnda budgetår böra beräknas allenast 10,000 kronor, vilket belopp torde kunna utgå av det belopp å 500,000 kronor, som av 1942 års riksdag beräknats för vissa byggnadsarbeten vid Gustavsviks örlogsdepå. Av angivna belopp torde 9,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Departements-
chefen.

Skjutbana, idrottsplats m. m. För dessa ändamål beräknade försvarsutredningen ett belopp av 55,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anmält, att detta belopp vore otillräckligt och att 100,000 kronor, räknat enligt prisläget den 1 juli 1941, erfordrades. Prisstegringen har icke ännu av ämbetsverket beräknats, vilket torde sammanhänga därmed att hithörande arbeten placerats i angelägenhetsgrupp III.

Jag har intet att erinra mot att ifrågavarande arbeten, på sätt marinförvaltningen föreslagit, uppskjutas till tid efter femårsperiodens slut. I det outhärdliga skick, vari frågan befinner sig, anser jag mig sakna anledning till annat uttalande i anledning av marinförvaltningens kostnadsberäkningar än att marinförvaltningens utredningsarbete bör inriktas på att finna en lösning inom den av försvarsutredningen beräknade kostnadsramen. Departements-
chefen.

Planering och vägar. Härför beräknade försvarsutredningen ett belopp av 160,000 kronor.

Marinförvaltningen har för nästa budgetår äskat 40,000 kronor för dessa ändamål och därvid grundat sina beräkningar på prisläget den 1 juli 1942. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen uppgivit att utredning rörande totalkostnaden ännu ej slutförts. Ämbetsverket har emellertid i angelägenhetsgrad I uppfört arbeten för 40,000 kronor samt i angelägenhetsgrad II arbeten för 120,000 kronor, allt enligt prisläget den 1 juli 1941. Någon utredning om kostnadsstegring för tiden till den 1 juli 1942 har ej förebragts.

Med hänsyn till den begränsning av byggnadsprogrammet för nästa budgetår, som av mig i det föregående förordats, torde för tiden intill utgången av nästa budgetår icke böra beräknas högre belopp än 10,000 kronor, vilket belopp torde kunna utgå av det belopp å 500,000 kronor, som av 1942 års riksdag beräknats för vissa byggnadsarbeten vid depån. I brist Departements-
chefen.

på utredning om kostnadsstegring torde beloppet i sin helhet böra belasta femårsplanens kostnadsram. Frågan, i vad mån de av marinförvaltningen i övrigt angivna kostnaderna komma att erfordras under femårsperioden, är givetvis delvis beroende av lösningen av förlägningsfrågorna och kan ej för närvarande bedömas.

Docksätt vid Gustavsviks torrdocka jämte förlängning. Försvarsutredningen beräknade icke några medel för detta ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* i angelägenhetsgrupp III upptagit ett approximativt beräknat belopp av 1,350,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Departements-
chefen.

I likhet med marinförvaltningen anser jag, att medel för detta ändamål icke böra beräknas för femårsperioden 1942/47.

Hemsö kustartilleriförsvar med Härnösands kustartilleri-detachement (Härnösand).

Beträffande frågan om ordnandet av förläggningen för Hemsö kustartilleriförsvar med Härnösands kustartilleridetachement torde få hänvisas till vad inledningsvis anförts.

Ostkustens marindistrikt.

Ändring av sjökrigsskolans nuvarande byggnad till kanslihus för marindistriktschefen. Försvarsutredningen föreslog, att — sedan sjökrigsskolan avflyttat till sitt nya etablissement i Näsby — dess lokaler skulle ändras till kanslihus för chefen för Ostkustens marindistrikt. Denne disponerar för närvarande lokaler på fyra platser på Skeppsholmen samt tre olika ställen i Stockholm, därav två förhyrda våningar.

För ombyggnad av sjökrigsskolans lokaler beräknade försvarsutredningen 40,000 kronor, vilket belopp av riksdagen (skrivelse nr 376) beräknats för budgetåret 1942/43 efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:270 framlagt förslag. Därvid överlämnades åt Kungl. Maj:t att avgöra, om icke byggnaden med större fördel kunde användas för annat ändamål.

Departements-
chefen.

Sjökrigsskolans förutvarande lokaler disponeras för närvarande enligt Kungl. Maj:ts beslut den 29 januari 1943 av sjömanskårens skolor. Det för ändringsarbeten beräknade beloppet torde därför böra under femårsperioden 1942/47 få disponeras för annat ändamål.

I detta sammanhang torde böra för riksdagen anmälas, att Kungl. Maj:t, med hänsyn till angelägenheten att vinna en ur beredskapssynpunkt nödvändig koncentring av de mera betydelsefulla delarna av marindistriktsstaben i Ostkustens marindistrikt, genom nyssnämnda beslut å förskottsstat

anvisat ett belopp av 48,000 kronor för uppförande av en expeditjonsbarack i anslutning till chefens för marindistriktet nuvarande ämbetshus. Härigenom har därjämte vunnits, förutom vissa andra ekonomiska fördelar, inbesparing av en avsevärd årlig hyreskostnad.

Värmeledning i chefens för Ostkustens marindistrikt och chefens för Stockholms örlogsvarv ämbetshus. Försvarsutredningen beräknade icke medel för detta ändamål. Detta torde sammanhånga med att endast oundgängliga arbeten ansetts böra utföras å Skeppsholmen med hänsyn till den utflyttning av örlogsstationen, som utredningen ansett vara ofrånkomlig.

Icke desto mindre har *marinförvaltningen* för nästa budgetår för ändamålet äskat ett belopp av 37,000 kronor.

Emellertid har *marinförvaltningen* sedermera i sin skrivelse den 10 februari 1943 hänfört ifrågakarande standardförbättring till angelägenhetsgrad III. Av det beräknade beloppet ha 3,000 kronor angivits motsvara prisstegring för tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

För egen del kan jag icke förorda, att medel beräknas för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

Stockholms örlogsstation.

Vattenledning m. m. vid Stockholms örlogsbas. Efter därom av Kungl. Maj:t i 1942 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkt 13) framställt förslag anvisade riksdagen (skrivelse nr 355) till vatten-, avlopps- och reningsanläggningar vid Stockholms örlogsstation för budgetåret 1942/43 ett belopp av 123,000 kronor. Ifrågakarande belopp upptogs i försvarsutredningens kostnadsberäkningar och bör belasta femårsplanens kostnadsram.

Ändamålet har av *marinförvaltningen* i skrivelsen den 10 februari 1943 hänförs till angelägenhetsgrupp I.

För nästa budgetår torde böra beräknas ett belopp av 12,500 kronor, motsvarande kostnadsstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Sistnämnda belopp bör icke belasta kostnadsramen.

*Departements-
chefen.*

Utbyte av högtrycksångpannor m. m. I försvarsutredningens kostnadsberäkningar finnes intet belopp upptaget för detta ändamål.

Marinförvaltningen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 för ifrågakarande ändamål äskat 50,000 kronor. Av det äskade beloppet ha 4,500 kronor angivits hänföra sig till kostnadsstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Sedermera har *marinförvaltningen* i skrivelse den 19 november 1942, med återkallande av sin tidigare framställning, såvitt nu är i fråga, hemställt att ett belopp av 57,500 kronor måtte anvisas å förskottsstat för dels utbyte av en överbelastad panna i torpeddepartementets byggnad jämte vissa

därmed sammanhängande rörarbeten, dels förlängning av pannorna i hantverkskasernen, allt för en beräknad kostnad av 7,500 kronor, dels ock utbyte, för en beräknad kostnad av 50,000 kronor, mot nya pannor av två i matinrättningens kokhus befintliga icke reparabla och för den nuvarande belastningen för små högtrycksångpannor. Sistnämnda pannor ha uppgivits vara utdömda till den 1 september 1943.

Utbytet av ångpannorna i kokhuset har i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 hänförts till angelägenhetsgrupp I.

Departements-
chefen.

Ehuru jag icke funnit mig kunna tillstyrka anvisande av medel för dessa ändamål å förskottsstat, finner jag det nödvändigt att vissa av dem nu tillgodoses. Enär högtrycksångpannorna i kokhuset äro utdömda till den 1 september 1943, torde det sålunda vara erforderligt, att för deras utbyte erforderliga medel, 50,000 kronor, beräknas för budgetåret 1943/44. Av detta belopp böra 45,500 kronor belasta femårsplanens kostnadsram.

Innan slutlig ställning tages till marinförvaltningens äskande i övrigt, torde ämbetsverket böra förebringa utredning om möjligheten att bestrida de återstående kostnaderna, 7,500 kronor, med underhållsmedel eller medel som anvisats för modernisering av Stockholms örlogsvarv.

Ombyggnad av marketenteri. *Marinförvaltningen* har i anledning av en av chefen för Stockholms örlogsvarv i ämnet gjord framställning i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställt om anvisande av ett anslag av 15,000 kronor för ombyggnad av marketenteriet å Skeppsholmen. Av marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framgår, att 1,000 kronor härav hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Ifrågavarande arbeten ha av marinförvaltningen hänförts till angelägenhetsgrupp I.

Departements-
chefen.

Ehuru om- och tillbyggnader å Skeppsholmen med hänsyn till örlogsstationens framtida förflyttning böra i görligaste mån undvikas, anser jag mig icke kunna underlåta att tillstyrka, att detta medelsbehov, vilket icke tagits i beräkning av 1941 års försvarsutredning, snarast tillgodoses. Ombyggnaden, som är avsedd att förbättra de särskilt för underbefälet otillfredsställande förhållandena och att göra marketenteriet skickat att någorlunda fylla de behov, som den avsevärt utökade personalen medfört, måste anses vara av mycket angelägen natur. Jag beräknar därför för detta ändamål för budgetåret 1943/44 ett belopp av 15,000 kronor, av vilket belopp 14,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Manskapsbarack. Sedan 1942 års riksdag (skrivelse nr 447) efter förslag i propositionen nr 249 till vissa byggnadsarbeten m. m. vid Stockholms örlogsstation å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 110,000 kronor, har Kungl. Maj:t genom beslut den 30 oktober 1942 ställt det anvisade anslaget till marinförvaltningens förfogande för uppförande av en manskapsbarack på Skeppsholmen.

I *marinförvaltningens* skrivelse den 10 februari 1943 har för ändamålet upptagits ett belopp av 110,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varjämte för prisstegring intill den 1 juli 1942 upptagits 9,000 kronor.

Med hänsyn till förutsättningarna för Kungl. Maj:ts beslut den 30 oktober 1942 anser jag, att intet prisstegringstillägg bör beräknas å det anvisade beloppet, 110,000 kronor. Av sistnämnda belopp torde 100,000 kronor böra anses motsvara prisläget den 1 juli 1941 och sålunda belasta femårsplanens kostnadsram. *Departements-
chefen.*

Tillbyggnad till exercisskolan för riktövningsbatteri. Försvarsutredningen beräknade icke medel för detta ändamål, och anslag har icke heller av marinförvaltningen äskats för nästa budgetår.

Emellertid har *marinförvaltningen* i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp I för ändamålet upptagit ett belopp av 20,000 kronor, varav 1,500 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Sedermera har marinförvaltningen i skrivelse den 5 mars 1943 inkommit med närmare utredning rörande ifrågavarande byggnadsbehov, varvid anförts i huvudsak följande.

I skrivelse till marinchefen den 10 november 1942 hade inspektören för sjöartilleriet efter företagen inspektion av riktövningsbatteriet å Skeppsholmen framhållit, att detta befunnits vara i sådant skick, att utbildning av personal ej kunde ske i den utsträckning, som erfordrades, samt att utbildningen för närvarande vore allt annat än ändamålsenlig och rationell, enär i nämnda lokal även inrymdes laddövningsapparater samt snickeri- och vapensmedsverkstäder.

Laddövningsapparaterna och verkstäderna inverkade i hög grad hindrande på i batteriet pågående utbildning dels genom att upptaga plats och dels genom att störa med avsevärt buller.

Under nuvarande förhållanden kunde det utrymme, som batteriet erbjöde — cirka 12×35 meter — icke rationellt och effektivt utnyttjas med mindre än att de nämnda störningskällorna undanröjdes.

Detta kunde ernås genom att batteriet å sin nordöstra gavel, på sätt framginge av en skrivelsen bifogad ritning, erhöle en tillbyggnad om 6×10 meter, inrymmande ett laddövningsrum (6×10 meter), som tillika finge utgöra vapensal för nytillkommen handvapenmateriel, en vapensmedsverkstad (3×3 meter) och en snickeriverkstad (3×3 meter).

I anslutning till vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt om anvisande av 20,000 kronor för ändamålet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

Under hänvisning till vad jag i det föregående yttrat angående behovet av särskild återhållsamhet i fråga om byggnadsarbeten vid Stockholms örlogsstation och då jag därtill icke är övertygad om att det av marinförvaltningen framlagda förslaget innebär den lämpligaste lösningen av ifrågavarande spörsmål — det synes bland annat kunna ifrågasättas huruvida de *Departements-
chefen.*

små verkstadsrummen böra komma till utförande — finner jag mig icke för närvarande böra beräkna medel för ändamålet.

Stockholms örlogsvarv.

Vissa hygieniska anordningar. För detta ändamål, för vilket försvarsutredningen beräknat 70,000 kronor, har riksdagen (skrivelse 1942: 355) efter därom av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1942 års riksdag framlagt förslag (kapitalbudgeten, bilaga 2, punkt 14), anvisat nämnda belopp.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 uppgivit, att för prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 erfordrades ytterligare 6,000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Detta belopp torde böra ställas till förfogande under nästa budgetår men ej, i motsats till redan anvisade 70,000 kronor, belasta femårsplanens kostnadsram.

Förlägnings- och förplägnadsanstalter å Bergholmen. För detta ändamål, för vilket försvarsutredningen beräknade 54,000 kronor, har riksdagen (skrivelse nr 376) efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framställt förslag anvisat nämnda belopp. Dispositionsbeslut har av Kungl. Maj:t meddelats den 30 juni 1942.

Marinförvaltningen har i skrivelsen den 10 februari 1943 angivit kostnaderna för ifrågavarande arbeten till 54,000 kronor inberäknat prisstegring om 4,000 kronor under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

*Departements-
chefen.*

Ifrågavarande byggnadsarbeten torde böra belasta femårsplanens kostnadsram med 50,000 kronor.

Förlängning av Gustaf V:s docka. I yttrande över 1941 års försvarsutrednings betänkande förklarade sig marinförvaltningen anse att Gustaf V:s docka borde förlängas med hänsyn till tillkomsten av de båda av 1940 års urtima riksdag beslutade kryssarna. Kostnaderna beräknades till 1,000,000 kronor.

I propositionen 1942: 210 anslöt jag mig i princip till marinförvaltningens ifrågavarande förslag, men framhöll, att arbetena icke behövde utföras tidigare än att de kunde beräknas bliva fullbordade ungefär samtidigt med färdigställandet av kryssarna.

I sin skrivelse angående marinens medelsbehov för budgetåret 1943/44 har *marinförvaltningen* angivit kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941 till 1,000,000 kronor samt därav för nämnda budgetår äskat 400,000 kronor. Återstoden av det beräknade beloppet borde anvisas med 400,000 kronor för budgetåret 1944/45 samt 200,000 kronor för budgetåret 1945/46. *Marinförvaltningen* avsåg att bedriva arbetena i dockan på sådant sätt att torrsättning av fartyg kunde ske under de första ombyggnadsåren.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen angivit, att kostnadsberäkningarna ännu ej vore slutförda. Till det preliminärt beräknade beloppet, 1,000,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, har ansetts böra läggas kostnadsökning på grund av prisstegring till den 1 juli 1942 med 150,000 kronor. I sistnämnda skrivelse ha arbeten för ett belopp av 200,000 kronor angivits böra hänföras till angelägenhetsgrupp I, under det att återstoden, eller 800,000 kronor, hänförs till angelägenhetsgrupp II.

Enär Gustaf V:s docka bör kunna mottaga kryssarna, då de blivit färdigställda, finner jag mig böra förorda, att hela ombyggnaden sker under femårsperioden 1942/47. Med hänsyn till den beräknade tidpunkten för kryssarnas färdigställande torde enligt numera under hand från marinförvaltningen inhämtade upplysningar för nästa budgetår erfordras 345,000 kronor, varav 300,000 böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Departements-
chefen.

Sopförbränningsanläggning. För detta ändamål har riksdagen (skrivelse 1943: 25, punkt 17:o) efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1943: 2 å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat 100,000 kronor.

Enligt uppgift i *marinförvaltningens* skrivelse den 10 februari 1943 belöpa 7,000 kronor av det anvisade beloppet å prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Ifrågavarande arbeten, vilka Kungl. Maj:t tidigare bemyndigat marinförvaltningen att igångsätta, torde få anses belasta femårsplanens kostnadsram med 93,000 kronor. Departements-
chefen.

Kompletteringsarbeten å artilleriammunitionsverkstad. I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen 1943: 2 framställda förslag har riksdagen i skrivelse 1943: 25 (punkt 13:o) till modernisering av vissa marinens verkstäder m. m., såsom förstärkning av ett av riksdagen för samma ändamål å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisat reservationsanslag, å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat ett reservationsanslag av 48,500 kronor. Anslaget avser vissa kompletteringsarbeten å artilleriammunitionsverkstaden vid Stockholms örlogsvarv.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* för ändamålet upptagit ett belopp av 58,000 kronor.

Jag finner icke anledning frågå min i propositionen 1943: 2 intagna ståndpunkt, att för ifrågavarande ändamål böra anvisas allenast 48,500 kronor. Såsom i nämnda proposition anförts, bör anslaget icke belasta femårsplanens kostnadsram. Departements-
chefen.

Vissa arbeten vid Stockholms örlogsvarv. I sina medelsökanden för budgetåret 1943/44 har *marinförvaltningen* upptagit framställningar från chefen för Stockholms örlogsvarv om anslag med tillhopa 168,000 kronor för anordnande av värmeledning och varmboning i norra och södra fundamentshusen,

matrum vid torpedverkstaden och utökning av denna samt tillbyggnad av västra matsalen jämte inredning av diskrum. Marinförvaltningen har anfört, att arbetena åsyftade ökad brandsäkerhet, rationellare utnyttjande av bränsle för uppvärmning och förbättrade hygieniska förhållanden. Ämbetsverket hade funnit arbetena av behovet påkallade samt av beskaffenhet att snarast böra komma till utförande.

Emellertid har marinförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 hänfört ifrågavarande arbeten till angelägenhetsgrad II. Av den beräknade kostnaden hänföra sig, enligt ämbetsverkets beräkningar, 13,000 kronor till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

1940 års militära byggnadsutredning har i utlåtande den 28 december 1942 för angivna ändamål tillstyrkt anvisande av tillhopa 124,000 kronor.

Departements-
chefen.

Arbetena i fråga äro i och för sig önskvärda standardförbättringar, i huvudsak avsedda att bereda personalen bättre arbetsförhållanden. Jag erinrar emellertid om att avsevärda belopp nyligen anvisats för varvets modernisering samt för hygieniska anordningar därstädes och finner det icke möjligt att nu åter tillstyrka anvisande av betydande belopp för dylika ändamål, vilka ej av försvarsutredningen beräknats.

Anordnande av omklädnads- och tvättrum å Beckholmen samt värmecentral därstädes. För detta ändamål har riksdagen (skrivelse 1943: 25, punkten 16:o) efter därom av Kungl. Maj:t i proposition 1943: 2 (sid. 137) framställt förslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisat 200,000 kronor. Såsom av propositionen framgår har detta arbete ansetts böra snarast komma till utförande.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* angivit kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941 till 185,000 kronor samt prisstegringar intill den 1 juli 1942 till 15,000 kronor. Härjämte har marinförvaltningen anmält att kostnader för lös inredning, 10,000 kronor, beräknades skola täckas från i 1943 års statsverksproposition å driftbudgeten äskat anslag.

Departements-
chefen.

Marinförvaltningen har numera under hand meddelat att i den å 200,000 kronor slutande kostnadsberäkningen för själva anläggningen kommit att felaktigt inräknas jämväl nyssnämnda belopp om 10,000 kronor för lös inredning. Av anslaget å 200,000 kronor bör förty av Kungl. Maj:t för nu ifrågavarande ändamål disponeras allenast 190,000 kronor och återstoden tagas i anspråk för annat ändamål, som faller inom femårsplanens kostnadsram. Denna bör för nu ifrågavarande ändamål anses belastad med 176,000 kronor.

Förlängning m. m. av bryggan vid kolupplaget å Furuholmen. För detta ändamål, vilket icke av försvarsutredningen beräknats, har *marinförvaltningen* i sina medelsäskanden för budgetåret 1943/44 upptagit 130,000 kronor. Arbetena i fråga, som avse förlängning av bryggan, anläggande av bockbana med decauvillespår samt uppsättande av skyddsplank, åsyfta att möjliggöra snabbare lossning av kolångare samt att skapa ökat utrymme för uppläg-

gande av kol och ha av marinförvaltningen i dess skrivelse den 27 augusti 1942 angivits vara högeligen av behovet påkallade.

Emellertid har marinförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 hänfört ifrågavarande arbeten till angelägenhetsgrad III. Av det begärda anslaget ha 10,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Jag saknar anledning frånga den bedömning av ifrågavarande arbetens angelägenhet, vartill marinförvaltningen numera kommit, och beräknar sålunda icke medel för ändamålet för femårsperioden 1942/47. Departements-
chefen.

Hårsfjärdens depå.

Anordnande av exercisplan vid Vitså. *Marinförvaltningen* har i sina medels-
äskanden för budgetåret 1943/44 upptagit ett belopp av 21,000 kronor för
anordnande av en exercisplan vid Vitså, som chefen för kustflottan föreslagit
skola snarast komma till utförande. De beräknade kostnaderna hänföra sig
till planering av ett av schaktmassor från byggnadsarbeten belamrat om-
råde, vilket därefter skulle kunna begagnas för handvapenexercis och idrotts-
utövning.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen hänfört
ifrågavarande arbete till angelägenhetsgrad II. Av de beräknade kostna-
derna ha 1,500 kronor angivits hänföra sig till prisstegring den 1 juli 1941
—den 1 juli 1942.

Med ifrågavarande planeringsarbete torde utan alltför stora olägenheter kunna anstå till tidpunkt efter utgången av femårsperioden 1942/47. Departements-
chefen.

Kompletteringsarbeten vid Hårsfjärdens flygstation. Behovet av ifrågavarande
arbeten, som kostnadsberäknats till 40,000 kronor, varav 3,000 kronor an-
givits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942, har
av *marinförvaltningen* anmälts först i dess skrivelse den 10 februari 1943
men har av ämbetsverket upptagits i angelägenhetsgrad I.

Sedermera har marinförvaltningen i skrivelse den 13 mars 1943 inkommit
med närmare utredning i ärendet samt hemställt om anvisande av ett an-
slag för ändamålet av 40,000 kronor, varav 16,400 kronor avse kontrakterade
prisstegringstillägg för tidigare beslutade arbeten, 14,200 kronor viss utvidg-
ning av byggnadsprogrammet, 7,400 kronor brandsäkerhets- och sanitära
anordningar samt 2,000 kronor administrationskostnader och oförutsedda
utgifter.

Ärendet är av den natur, att en fullständig redogörelse för detsamma
icke torde böra lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde
få inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens
vederbörande utskott.

Departements-
chefen.

Jag finner mig böra för ändamålet beräkna beloppen 16,400 kronor och 14,200 kronor, av vilka belopp det sistnämnda med 13,000 kronor bör anses belasta femårsplanens kostnadsram. Kostnaden för administration och oförutsedda utgifter torde få beräknas i annat sammanhang.

Vissa nybyggnadsarbeten vid Hårsfjärdens depå. Försvarsutredningen beräknade för nybyggnadsarbeten vid Hårsfjärdens depå inklusive administrationskostnader och oförutsedda utgifter ett belopp av 385,000 kronor, varav för garage vid Vitså brygga 70,000 kronor. På sätt utförligt angivits i propositionen 1943: 2 (sid. 118 ff.) har genomförandet av ett av marinförvaltningen framlagt program för nybyggnadsarbeten m. m. å Märsgarn aktualiserats genom förlusten av vissa lokalutrymmen vid jagarolyckan därstädes den 17 september 1941. Hela ifrågavarande byggnadsprogram har ansetts böra skyndsamt genomföras.

Departements-
chefen.

Jag tillåter mig att i ämnet hänvisa till vad jag anfört i nyssnämnda proposition och beräknar i enlighet därmed för budgetåret 1943/44 för vissa nybyggnadsarbeten vid Hårsfjärdens depå ett belopp av 685,000 kronor. Härav torde 625,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Det bör observeras att i beloppet 685,000 kronor ingå kostnader för administration och oförutsedda utgifter.

Ytterbelysning vid Hårsfjärdens depå. För detta ändamål ha medel icke beräknats av försvarsutredningen och ej heller av marinförvaltningen i dess förut omförmälda byggnadsplan för depån. Medel för ändamålet ha ej heller av ämbetsverket tidigare äskats, men i dess skrivelse den 10 februari 1943 har för ändamålet i angelägenhetsgrad I upptagits ett belopp av 6,000 kronor, varav 500 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departements-
chefen.

Jag saknar möjlighet att utan närmare utredning bedöma vare sig angelägenheten i och för sig av ytterbelysningens anordnande eller medelsbehovets storlek och beräknar förty icke något belopp för ändamålet för nästa budgetår.

Hamn- och kajanläggningar vid Vitså brygga. Försvarsutredningen beräknade icke något belopp för detta ändamål. *Marinförvaltningen* har härför äskat 295,000 kronor, därav 100,000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 samt 195,000 kronor för budgetåret 1943/44. I angivna belopp ingå till omkring 20 procent av byggnadskostnaderna beräknade utgifter för administration och oförutsett. I skrivelsen den 10 februari 1943 har ämbetsverket beräknat kostnaden till 297,000 kronor, varav 22,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Medelsäskandet har av marinförvaltningen i dess skrivelse den 27 augusti 1942 angående tilläggsstat för budgetåret 1942/43 motiverats i huvudsak på följande sätt.

För fartygens betjänande med olja och vatten från oljecisternanläggning vid Vitså brygga samt vattenledningsanläggning från Västerhaninge till Vitså brygga, vilken senare anläggning färdigställets och tagits i bruk, måste en särskild betongbrygga för vatten-, olje- och elektriska ledningar utföras vid Vitså. En dylik brygga hade beställts och vore under utförande. Kostnaderna därför beräknades skola bestridas med medel, som redan ställts till ämbetsverkets förfogande.

Under pågående utredning inom marinförvaltningen för denna brygga hade från chefen för kustflottan och inom ämbetsverket framkommit starka önskemål om en utvidgning av byggnadsprogrammet till att omfatta förutom själva bryggan med olje- och vattenledningar även vissa särskilda muddringsarbeten samt vissa anläggningsarbeten för kaj, hamnplan med mera, vilka arbeten närmare angäves i det följande.

Genom utförande av dessa tillkommande arbeten skulle i första hand vinnas ytterligare tilläggsplatser för lastbåtar, personaltransportfartyg, småbåtar med mera, vilket vore i hög grad av behovet påkallat, då den befintliga båtbyggan (permittentbyggan) visat sig hava en synnerligen otillfredsställande kapacitet. Vidare skulle genom den befintliga, långgrunda strandens uppfyllande och förseende med kajskoning eller långslöpande brygga erhållas särdeles erforderliga kajplaner för dels uppläggning av gods, dels uppställning av fordon samt dels även uppställning av trupp.

Det utrymme, som för närvarande stode till förfogande mellan själva den flacka, långgrunda strandlinjen och ovanför liggande angränsande bergpartier, vore synnerligen begränsat.

I fråga om de mest angelägna arbetena — utöver den brygganordning, som redan är under utförande — har marinförvaltningen, med uppgift att de angivna kostnaderna vore baserade på av marinförvaltningen under hösten 1941 inhämtade anbud å utförandet av respektive arbeten, närmare anført följande.

1. Stabilisering av den väster om den blivande betongbryggan belägna stentippen, vilken vilar å ett lager av lera, vars bärighet enligt gjorda geotekniska undersökningar är sådan, att varken nedan nämnd muddring av området framför stentippen eller extra belastning ovanpå stentippen kunna göras med mindre än att risk uppstår för ras i stentippen. Efter utförd stabilisering av stentippen kan densamma avjämnas och användas till kajplan. Kostnaden för stabiliseringen och avjämnningen har beräknats till cirka kronor 60,000: —

2. Uppmuddring av området närmast väster om den blivande betongbryggan till medelvattendjupet — 5.0 meter. Denna uppmuddring betingas i särskild grad av det önskemålet, att betongbryggans västra sida även skall tjäna såsom tilläggsplats för ubåtar under tiden för uppladdning av deras batterier från å land belägen transformatorstation. Kostnaden för detta muddringsarbete har beräknats till cirka » 40,000: —

3. Uppfyllning och planering av strandområdet innanför (norr om) den blivande betongbryggan samt mellan denna brygga och den befintliga båtbyggnaden, så att kajplan på cirka höjden + 2.0 meter över medelvattenytan erhålles. Då uppfyllningen kommer att göras å befintlig grund av lera måste stabiliseringspålning först verkställas genom leran. Kostnaden för pålning, uppfyllning av kajområde samt avjämning och planering har beräknats till cirka kronor 45,000: —

4. Träbryggor för lastbåtar, permittentbåtar m. fl., dels utefter blivande kajplan mellan befintlig båtbyggnad och blivande betongbrygga, dels utefter den stabiliserade och till kajplan utbyggda stentippen. Kostnaden för dessa träbryggor har beräknats till cirka » 45,000: —

5. Permanent kulvert för oljeledningar under det enligt ovan utfyllda kajplanet innanför betongbryggan. Kostnaden härför har beräknats till cirka » 30,000: —

6. Elektriska likströmsledningar från likriktar- och omformarstation för laddning av ubåtsbatterier samt för förseende av förtöjda fartyg med elektrisk ström för kraft och belysning.

Elektriska växelströmsledningar jämte kraftkontakter å bryggan avsedda för anslutning av svetsningsaggregat för reparationsarbeten.

Belysning å bryggan samt å kajplaner » 25,000: —

Summa kostnader enligt ovan kronor 245,000: —

Härtill läggas cirka 20 procent för administration, oförutsett och diverse eller » 50,000: —

Summa kronor 295,000: —

Sedermera har på given anledning under hand överlämnats en inom marinförvaltningen upprättad, den 10 november 1942 dagtecknad promemoria, vari arbetena uppdelas i tvenne byggnadsetapper på följande sätt.

Första byggnadsetappen.

Kronor

a) Stabilisering och uppfyllning av område bakom och norr om den nya betongbryggan samt utförande av permanent betongkulvert för oljeledningar. (Lika med punkterna 3 och 5 i nyssnämnda skrivelse)..... 60,000

b) Arbeten å elektriska ledningar och belysning (lika med punkt 6) 25,000

c) En av de i punkt 4 föreslagna träbryggorna 10,000

d) Den i punkt 2 föreslagna uppmuddringen av området närmast väster om den nya betongbryggan. Muddringens omfattning något utökad 55,000

Summa kronor 150,000

Administration, oförutsett och diverse, 20 procent 30,000

Summa för första etappen kronor 180,000

Andra byggnadsetappen.

e) Kajplan (avsedd i punkt 1)	60,000
f) Träbryggor (de i punkt 4 avsedda utom den under c) upptagna)	35,000
Summa kronor	95,000
Administration, oförutsett och diverse, 20 procent, cirka.....	20,000
Summa för andra etappen kronor	105,000
Summa för första och andra etapperna kronor	295,000

Jag finner mig böra förorda, att av de i promemorian avsedda arbetena de under a), b) och c) angivna skola komma till utförande snarast möjligt. Med arbetena under e) och f) synes däremot kunna anstå till tid efter femårsperiodens slut. Med denna begränsning av byggnadsprogrammet torde för de under d) anmärkta muddringsarbetena böra beräknas ett belopp av allenast 40,000 kronor att liksom de under a), b) och c) upptagna beloppen utgå under nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

I enlighet med det anförda beräknar jag för ifrågavarande ändamål för femårsperioden 1942/47, enligt prisläget den 1 juli 1942, ett belopp av 135,000 kronor, varav 125,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Kostnader för administration och oförutsedda utgifter beräknas i annat sammanhang.

Stockholms kustartilleriförsvär och Vaxholms kustartilleriregemente.

Ombyggnad av f. d. Ing I V:s kasern i Vaxholm, ordonnans- och vaktförläggning vid samma kasern ävensom brygga i anslutning till nämnda kasern. Försvarsutredningen föreslog i sitt betänkande att den tidigare för Svea ingenjörkår använda kasernen i Vaxholm i fortsättningen skall utnyttjas såsom kanslihus för chefen för Stockholms kustartilleriförsvär. För erforderliga omändringsarbeten beräknade utredningen ett belopp av 190,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen 1942: 270 framställda förslag har riksdagen (skrivelse nr 1942: 376) för budgetåret 1942/43 beräknat sistnämnda belopp. Till grund för äskandet av anslaget låg ett av marinförvaltningen med skrivelse den 15 augusti 1941 till 1940 års militära byggnadsutredning insänt förslag, vilket av ämbetsverket kostnadsberäknats till 225,000 kronor. Enligt förslaget skulle utrymme beredas för en personal av 96 personer, varjämte vaktlokal och brygga skulle komma till utförande. I skrivelse till ämbetsverket den 6 september 1941 yttrade byggnadsutredningen, att kostnaderna för ombyggnadsföretaget kunde begränsas till 190,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Byggnadsutredningen hade därvid ej räknat med kostnader för vaktlokal och brygga enär, enligt utredningens mening, vaktstyrka ej vore erforderlig samt brygga kunde erhållas genom ombyggnad av äldre sådan med anlitande av underhållsanslag.

I sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående anslag å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 har *marinförvaltningen* — med förmälan att det visat sig omöjligt att genomföra den nödvändiga ombyggnaden inom ramen för det

av riksdagen anvisade beloppet om 190,000 kronor — dels hemställt att å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 måtte anvisas ej mindre 53,000 kronor för ombyggnadsarbeten i kasernen än även 12,000 kronor för anordnande i andra inom området befintliga byggnader av ordonnans- och vaktförläggning, dels ock anmält att en brygga till en uppskattad kostnad av 20,000 kronor erfordrades. Marinförvaltningen har tillika uppgivit, att i de angivna beloppen ej inginge kostnaderna för förflyttning av telefonväxel, samtrafikankläggning och lokalautomattelefon.

I skrivelse den 14 december 1942 har marinförvaltningen i anslutning till nyssnämnda anmälan å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 för anordnande av brygga äskat ett belopp av 25,000 kronor.

Av handlingarna i ärendet framgår, att den ökade kostnaden för ombyggnaden av kasernen delvis betingas av att lokaler inom byggnaden enligt marinförvaltningens mening borde beredas för 124 personer mot tidigare beräknade 96 personer. Utökningen till trots ha, enligt vad ämbetsverket upplyst, lokaler för vissa uppbördsmän avsetts skola anordnas i anslutning till respektive verkstäder och förråd.

I yttrande den 19 oktober 1942 har 1940 års militära byggnadsutredning tillstyrkt, att ett belopp av 220,000 kronor i stället för tidigare beräknade 190,000 kronor anvisades för ombyggnadsarbetena inom kasernen. En besparing i jämförelse med marinförvaltningens förslag av 23,000 kronor kunde enligt byggnadsutredningens mening erhållas genom följande av byggnadsutredningen i huvudsak redan tidigare föreslagna åtgärder nämligen: Genombrytningar av murverk borde icke göras mera omfattande än som vore oundgängligen nödvändigt. Befintliga golv borde, efter hyvling, eventuellt oljning och fernissning, i möjligaste mån utnyttjas utan beläggning med linoleum eller parkettstav. I den mån befintliga golv icke kunde utnyttjas borde vanliga furugolv i stället för golv av lamellparkett inläggas. Vissa föreslagna borthuggningar av utskjutande väggpartier kunde undvikas. Befintliga murar borde icke utan tvingande skäl genombrytas till större bredd än 1,6 meter. Föreslagna glaspartier i olika väggar borde i möjligaste mån begränsas. Föreslagen bokhiss borde utgå.

Marinförvaltningen har i skrivelse den 3 december 1942 i anledning av byggnadsutredningens utlåtande anfört bland annat följande.

Den väsentliga besparingen skulle enligt byggnadsutredningens förslag erhållas genom att föreslagen bokhiss skulle utgå samt befintliga äldre furugolv omläggas. Utelämnandet av bokhissen kunde av ämbetsverket godtagas om direkta besparingsåtgärder skulle hava företräde framför sparsamhet som funne uttryck i åtgärder för det dagliga arbetets underlättande. Med stöd av verkställd förnyad besiktning vidhölle ämbetsverket att befintliga golv borde omläggas. Ämbetsverket förordade att parkettgolv såsom mera hygieniska och av större livslängd komme till användning. Ett utslutande av bokhissen medförde en kostnadsminskning med 10,000 kronor.

På grund av bristen på lokaler hade det blivit nödvändigt att för försvarsområdesstaben inom Stockholms skärgårds försvarsområde delvis anordna utrymmen inom den till ombyggnad föreslagna kasernen. För att undvika den fördyring av ombyggnadsarbetena det skulle medföra att be-

driva dessa på sådant sätt att nämnda delar av nyssnämnda stab kunde kvarstanna i kasernen funne marinförvaltningen det nödvändigt och ändamålsenligt att först iståndsätta byggnaden för vakt- och ordonnansförläggningen så att dess lokaler under ombyggnadstiden kunde användas av staben.

Beträffande den föreslagna bryggan har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 14 december 1942 anfört bland annat följande.

Det vore av vitalt intresse för båtförbindelserna inom försvarsområdet att hava tillgång till en användbar ankoringsplats i närheten av chefens för Stockholms kustartilleriförsvar kansli för bland annat inspektionsbåtar m. fl. som komme att förläggas till och trafikera kanslibryggan.

Den befintliga bryggan, iståndsatt år 1921, vilade med sin yttre del på trenne stenkistor, som under årens lopp svårt skadats av röta, varjämte en av stenkistorna satt sig omkring 20 cm. Bryggan tålde i sitt nuvarande tillstånd icke normal belastning. Den väntade livliga trafiken krävde med nödvändighet en kraftig och varaktig konstruktion hos bryggan. Dess iståndsättning måste därför bliva så grundlig, att den i verkligheten vore likvärdig med nybyggnad.

Marinförvaltningen finge i motsats till vad militära byggnadsutredningen anfört uttala, att varken iståndsättning av den gamla bryggan eller ny brygga kunde bekostas av underhållsanslag.

Arbetena med ny brygga borde genomföras så, att de vore färdiga samtidigt med att kasernen toges i anspråk som kanslihus av chefen för Stockholms kustartilleriförsvar.

Marinförvaltningens förslag till ny brygga är åtföljt av ritningar och kostnadsberäkning slutande å 25,000 kronor, däri inberäknat 1,500 kronor till administration och oförutsedda utgifter. Motsvarande kostnader, uppskattade till omkring 6 procent av de egentliga byggnadskostnaderna, ingå icke i tidigare angivna belopp för ombyggnad av kasernen men däremot med cirka 1,000 kronor i det för vakt- och ordonnansförläggning äskade beloppet om 12,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen hänfört ifrågasvarande byggnadsarbeten till angelägenhetsgrupp I samt uppgivit kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1942 för ombyggnaden av kaserner, vakt- och ordonnansförläggningen samt bryggan till respektive 243,000, 12,000 och 30,000 kronor, varav respektive 18,000, 900 samt 3,000 kronor motsvarade prisstegringar från den 1 juli 1941.

På given anledning har från vederbörande myndigheter infordrats upplysning, för vilka befattningar de 124 personer avsåges, som skulle beredas tjänstelokaler i byggnaden.

Sedan en preliminär granskning av dessa uppgifter givit vid handen, att personaluppgifterna syntes mycket högt beräknade för särskilt vissa kategorier, har chefen för Stockholms kustartilleriförsvar i skrivelse till marinförvaltningen den 2 mars 1943 uppgivit antalet befattningshavare, för vilka utrymme borde beredas under fredsförhållanden, till 118 personer. Kustartilleriförsvarschefen har vidare upplyst, att 124 personer vore det antal som maximalt kunde inrymmas i byggnaden samt att i förslaget avsedda lokaler för närvarande icke motsvarade behovet och efter övergång till fredsförhållanden erfordrades för tillfälligt tjänstgörande personal.

Den å 118 personer slutande personaluppgiften skiljer sig beträffande personalens fördelning på olika befattningar högst väsentligt från den tidigare erhållna, å 124 personer slutande personaluppgiften.

*Departements-
chefen.*

Ehuru det för närvarande stöter på vissa svårigheter att beräkna vilket antal personer som vid återgång till fredsförhållanden kommer att ingå i chefens för Stockholms kustartilleriförsvär stab och förvaltning, finner jag den utredning som i detta stycke ligger till grund för förevarande medels-
äskande anmärkningsvärt löslig. Emellertid lär det vara ändamålsenligt att i samband med ändock erforderlig ombyggnad av f. d. Ing. I V:s kasern till kanslilokaler disponera denna för maximalt antal tjänstgörande. Härmed har jag icke tagit någon ställning till stabens och förvaltningsorganens storlek efter återgång till fredsförhållanden. Beträffande ombyggnadsarbetenas utförande ansluter jag mig till byggnadsutredningens förslag att den föreslagna bokhissen bör utgå. Jämväl övriga av byggnadsutredningen föreslagna besparingsåtgärder böra där så befinnes möjligt iakttagas. Enär emellertid byggnadsutredningens kostnadsberäkningar synas vara väl lågt hållna, beräknar jag för kasernens ombyggnad ett belopp av 230,000 kronor. Den av marinförvaltningen föreslagna ombyggnaden av befintliga byggnader till vakt- och arrestlokaler, vilka under ombyggnadsarbetena i kasernen kunna användas till kanslilokaler, finner jag ändamålsenlig och beräknar härför, exklusive administration och oförutsedda utgifter, 11,000 kronor. Likaså finner jag den av marinförvaltningen föreslagna nya bryggan böra komma till utförande, ehuru densamma bör givas ett enklare utförande än ämbetsverket förutsatt, varför kostnaderna böra kunna begränsas till 15,000 kronor. Arbetet med bryggan bör genomföras med sådan skyndsamhet att densamma kan komma till användning under ombyggnadstiden. Inklusive det av riksdagen anvisade beloppet om 190,000 kronor men exklusive kostnader för administration och oförutsedda utgifter, för vilka medel beräknas i annat sammanhang, uppgå sålunda kostnaderna för här avsedda arbeten enligt prisläget den 1 juli 1942 till (230,000 + 11,000 + 15,000 =) 256,000 kronor, vilket belopp torde böra stå till förfogande före utgången av nästa budgetår. Av beloppet torde 235,000 kronor få anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Värmeledning i tre manskapsbaracker. För ifrågavarande ändamål beräknade försvarsutredningen 60,000 kronor. Beloppet har av riksdagen (skrivelse 1942: 376) anvisats efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framställt förslag. Dispositionsbeslut har av Kungl. Maj:t meddelats den 30 juni 1942.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* uppgivit kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1942 till 67,000 kronor, varav 7,000 kronor angivits motsvara prisstegring från den 1 juli 1941.

*Departements-
chefen.*

För täckande av ifrågavarande prisstegring torde för nästa budgetår böra beräknas ett belopp av 7,000 kronor, vilket ej bör belasta femårsplanens kostnadsram.

Tillbyggnad av underofficersmäss. Försvarsutredningen fann en utbyggnad av underofficersmässen betingad av ökningen av underofficerskåren och beräknade för ändamålet 50,000 kronor.

Marinförvaltningen har för nästa budgetår äskat det av försvarsutredningen beräknade beloppet under framhållande av att byggnaden i sitt nuvarande skick redan länge varit ur såväl trevnads- som utrymmessynpunkt otillfredsställande. Lokalbehovet hade befunnits kunna tillgodoses inom ramen för beräknat belopp genom att ämbetsverkets förslag närmast fått formen av en genomgripande inre ombyggnad av underofficersmässen.

Av ämbetsverkets skrivelse den 10 februari 1943 framgår, att 4,000 kronor av det för ändamålet beräknade beloppet hänför sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 samt att ämbetsverket hänfört byggnadsföretaget till angelägenhetsgrupp I.

Jag finner att ett belopp av 50,000 kronor bör beräknas för detta ändamål för budgetåret 1943/44. Av beloppet böra 46,000 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram. *Departements-
chefen.*

Omläggning av den elektriska distributionen vid Oscar-Fredriksborg från lik- till växelström. Försvarsutredningen beräknade icke medel för detta ändamål.

Marinförvaltningen har för ändamålet äskat 144,000 kronor, varav 47,000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 samt 97,000 kronor å riksstaten för budgetåret 1943/44.

I ämbetsverkets skrivelse den 10 februari 1943 har ifrågavarande ändamål hänförs till angelägenhetsgrupp II. Av kostnaden, 144,000 kronor, ha 19,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

I sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående tilläggsstat för budgetåret 1942/43 har marinförvaltningen i ämnet anfört bland annat följande.

Distributionen av elektrisk energi vid Oscar-Fredriksborg skedde efter omformning från 3000 V växelström i två roterande omformare på vardera 80 kW, för vilka anordning funnes för helautomatisk drift av en omformare i taget. Distributionen skedde vid 2×110 V likström. Reserv funnes även i form av blyackumulatorbatteri, vilket vid avbrott i växelströmtillförseln kunde laddas av dieseldrivna generatorer. Dessa kunde även användas för utmatning av likström på nätet, men på grund av brist på flytande bränslen kunde sådant utnyttjande för närvarande ej ifrågakomma.

Redan år 1932 hade omläggningen av distributionssystemet till växelström varit föremål för utredning, varvid framgått, att omformarna borde automatiseras, varigenom bland annat en maskinistlön skulle kunna inbesparas och driftskostnaderna nedbringas. Av kostnadsskäl hade endast en omformare automatiserats och vidare hade ackumulatorbatteriet bibehållits. Efter någon tids drift hade det visat sig att någon nämnvärd lättnad i stationens skötsel ej inträtt, varför samtliga tre maskinister hade bibehållits. Därigenom hade förutsättningarna för en minskning av driftskostnaderna eliminerats.

Senare erfarenheter visade, att en omläggning av distributionen till växelström vore ekonomiskt motiverad, vilket framginge av följande.

På grundval av driftsstatistiken under åren 1932—42 hade de årliga driftskostnaderna för nuvarande likströmsanläggning beräknats till

löner, underhåll, uppvärmning och belysning	kronor 17,400: —
förlustkostnader i omformarna	» 3,800: —
Summa kronor 21,200: —	

Några amorteringskostnader för likströmsanläggningen hade ej inräknats i ovanstående kostnader, då likströmsanläggningen numera kunde antagas slutamorterad.

Motsvarande årskostnad efter omläggning till växelströmsdistribution hade beräknats till

kapitalkostnader, löner, underhåll, uppvärmning och belysning	kronor 14,560: —
---	------------------

Överföringsförlusterna hade ej beräknats i någotdera fallet men vore på grund av den högre distributionsspänningen vid växelström avsevärt lägre än vid likströmsdistributionen.

Genom föreslagen övergång till växelström erhöles således en minskning i de årliga driftskostnaderna för enbart kraftcentralen av i det närmaste 7,000 kronor, vartill komme minskningen i förlustkostnaderna i distributionsnätet.

Förutom de minskade driftskostnaderna erhöles även direkt tekniska fördelar vid övergång till växelströmsdistribution, såsom möjlighet att genom lämplig placering av transformatorer inom distributionsnätet erhålla jämnare spänning och lägre förluster, billigare motorer vid nyanskaffningar samt lägre underhållskostnader på motorer.

Vidare finge marinförvaltningen framhålla, att den nuvarande omformaranläggningen för närvarande vore under belastningsspetsarnas inträffande fullbelastad, varför en ökning av ansluten effekt på nätet för närvarande måste komma att mötas med restriktioner i förbrukningen. Vid nu pågående modernisering av byggnaderna inom f. d. I 2 V:s område komme givetvis viss ökning av den anslutna effekten att uppstå, och samma förhållande komme den tendens till övergång till elektrisk kokning, som gjort sig märkbar redan före 1939, med all sannolikhet att åstadkomma så snart gällande restriktioner för inköp av elektrisk ledningsmateriel upphävdes. I detta sammanhang önskade marinförvaltningen framhålla, att vid en övergång till växelström komme genom tillvaratagandet av de mycket grövre likströmsledningarna en behållning av koppar och bly att uppstå, vilken beräknats till 4 ton koppar och 2 ton bly. Häri hade ej inräknats blyskrotet från ackumulatorbatteriet.

Kostnaderna för en total övergång från likströmsdistribution till växelströmsdistribution hade beräknats till för

a) distributionsnätet för de av nu pågående modernisering berörda byggnaderna inom f. d. I 2 V:s område	kronor 47,000: —
b) distributionsnätet i övrigt omfattande resten av nätet inom Oscar-Fredriksborgsområdet	» 97,000: —
Summa kronor 144,000: —	

Vid beräkandet av driftskostnaderna efter omläggning till växelström här ovan hade en förräntning med 4 procent av 144,000 kronor medtagits jämte amortering på 20 år av samma belopp såsom kapitalkostnader.

Vid moderniseringen av byggnaderna inom f. d. I 2 V:s område utfördes erforderliga ändringar av de elektriska installationerna i byggnaderna så att installationerna kunde anslutas till växelström.

Med hänsyn till att ett flertal motorer komme att ingå i dessa moderniseringsarbeten, och dessa motorer från början borde beställas för växelström, vore det synnerligen önskvärt ur besparingssynpunkt, att omläggning av distributionsnätet för de av moderniseringen berörda byggnaderna snarast komme till utförande. Då nämnda moderniseringsarbeten vore igångsatta, vore det, för att de beräknade besparingarna skulle ernås, erforderligt, att medel snarast ställdes till förfogande för utförandet av under post a) i det föregående angivna del av distributionsnätets omläggning. Eljest måste provisoriska anordningar vidtagas, för att leverans av likström till byggnaderna inom f. d. I 2 V:s område skulle kunna ske, intill dess att växelströmsdistribution kunde anordnas, varigenom onödiga extra kostnader skulle uppstå.

Jag finner av utredningen framgå, att den föreslagna omläggningen är ekonomiskt och ur materielsynpunkt välmotiverad. För att fördelarna av en omläggning skola kunna till fullo utnyttjas bör omläggningen ske snarast. Jag förutsätter, att de av marinförvaltningen beräknade besparingsmöjligheterna i form av minskning av maskinistpersonalen av marinförvaltningen tillvaratagas så snart ske kan, och förordar, att för budgetåret 1943/44 beräknas hela det av marinförvaltningen äskade beloppet, 144,000 kronor, varav 125,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Departements-
chefen.

Ytterligare istandsättningsarbeten vid f. d. I 2 V:s kasernetablisement å Rindön. Under denna rubrik har *marinförvaltningen* i sin skrivelse den 10 februari 1943 upptagit ett belopp av 90,000 kronor, vilken kostnad angivits såsom approximativt bestämd och grundar sig på en ännu ej slutförd utredning. Marinförvaltningen, som hänfört arbetena till angelägenhetsgrupp III, har förklarat sig anse att beloppet i fråga ej bör inräknas i femårsplanens kostnadsram.

Jag kan uppenbarligen icke nu taga ställning till det anmälda medelsbehovet, vilket såsom marinförvaltningen förutsatt icke torde behöva tillgodoses under femårsperioden 1942/47.

Departements-
chefen.

Ordnande av matrum för personalen vid tygverkstäderna. För detta ändamål, som ej beräknats av försvarsutredningen, har *marinförvaltningen* i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp II upptagit ett belopp av 41,000 kronor, varav 3,500 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Det är mig icke möjligt att utan närmare utredning taga ställning till det sålunda anmälda medelsbehovet.

Departements-
chefen.

Ombyggnad av brygga å Grisselmaren. För ombyggnad av brygga å Grisselmaren, som är belägen vid den s. k. minörhamnen å Rindö östra udde, har *marinförvaltningen* för budgetåret 1943/44 äskat ett belopp av 20,000 kronor.

Marinförvaltningen har upplyst, att ämbetsverket anvisat ett belopp av 5,000 kronor till reparation av bryggan vid Grisselmaren men att, sedan grundlig undersökning av dykare företagits, befunnits att en grundlig ombyggnad av bryggan måste ske för att den skall motsvara de krav på tra-

fiksäkerhet som måste ställas på densamma. De åskade medlen erfordrades för ändamålet utöver det av marinförvaltningen anvisade beloppet.

Försvarsutredningen beräknade intet belopp för ifrågavarande ändamål.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen hänfört byggnadsföretaget till angelägenhetsgrupp I samt upplyst, att av det åskade beloppet 1,500 kronor hänför sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departements-
chefen.

Enär från marinförvaltningen under hand uppgivits, att ett eftersättande av ombyggnaden är förenat med avsevärda risker för olyckshändelser, finner jag mig icke kunna underlåta att tillstyrka, att för budgetåret 1943/44 för ifrågavarande ändamål beräknas ett belopp av 20,000 kronor. Av beloppet böra 18,500 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Förbättring av förläggingsförhållandena å Korsö. För utbyggande av matinrättning, uppförande av vakt- och arrestlokaler samt omläggning av yttre ledningar å Korsö har *marinförvaltningen* hemställt om ett anslag av 86,000 kronor för budgetåret 1943/44.

Byggnadsbehovet har i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 hänförts till angelägenhetsgrupp I.

Ärendet är av den natur, att en närmare redogörelse för detsamma icke torde böra lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar därom torde böra inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefen.

Ehuru de av marinförvaltningen föreslagna arbetena icke tagits i beräkning i försvarsutredningens betänkande, finner jag mig med hänsyn till i ärendet åberopade hygieniska skäl böra tillstyrka, att för omläggning av yttre ledningar beräknas medel för budgetåret 1943/44. Anslagsbehovet torde i enlighet med ett av 1940 års militära byggnadsutredning framlagt förslag kunna beräknas till 10,000 kronor exklusive administrationskostnader m. m. Av ifrågavarande belopp torde 9,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Jämväl övriga av marinförvaltningen föreslagna åtgärder synas i och för sig önskvärda. Emellertid finner jag mig av kostnadsskäl icke för närvarande kunna biträda dem.

Exercishall med mätthus för Vaxholms kustartilleriregemente. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:270 framställt förslag beräknade riksdagen (skrivelse nr 376) för budgetåret 1942/43 för detta ändamål i enlighet med försvarsutredningens förslag 250,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* för ändamålet upptagit ifrågavarande belopp, 250,000 kronor, samt anmält, att 20,000 kronor därav hänförde sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Sedan marinförvaltningen därefter inkommit med byggnadsprogram för ifrågavarande byggnad, slutande på ett belopp av 260,000 kronor, har Kungl. Maj:t enligt beslut den 2 april 1943 ställt ifrågavarande belopp till marinförvaltningens disposition att utgå med 250,000 kronor från den för

ändamålet beräknade anslagsposten och med 10,000 kronor från anslagsposten för administrationskostnader och oförutsedda utgifter.

Enär ifrågavarande byggnad är erforderlig för att utbildningen skall kunna bedrivas vid kustartilleriregementet även vintertid, har uppskov med densamma icke ansetts kunna äga rum. Av det i förevarande sammanhang aktuella beloppet, 250,000 kronor, torde 230,000 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Departements-
chefen.

Mässbyggnad för underofficerare å Korsö. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 35,000 kronor.

Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framställt förslag beräknade riksdagen (skrivelse 1942: 376) för budgetåret 1942/43 för ändamålet 25,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* hänfört detta byggnadsarbete till angelägenhetsgrupp I samt anmält, att av beloppet om 25,000 kronor 23,100 kronor motsvarade kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941 samt återstoden, 1,900 kronor, prisstegring till den 1 juli 1942.

Jag finner mässbyggnaden för underofficerare böra komma till utförande om möjligt under budgetåret 1943/44 och beräknar för ändamålet det av marinförvaltningen angivna beloppet, 25,000 kronor, varav 23,100 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Departements-
chefen.

Utvändiga ledningar. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 100,000 kronor. Av beloppet har riksdagen (skrivelse 1942: 376) efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framlagt förslag för omläggning av de elektriska ledningarna å Rindö, Vaxön och Värmdö beräknat 40,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* anmält, att utredning om det för yttre ledningar erforderliga beloppet ännu icke slutförts. Emellertid har i angelägenhetsgrad I uppförts det av försvarsutredningen beräknade beloppet 100,000 kronor. Utredning om prisstegring har ej av ämbetsverket förebragts.

Med hänsyn till att tjänstebostadsfrågan först i ett senare sammanhang kan komma under bedömande, saknar jag möjlighet att nu taga ställning till föreliggande medelsäskande. Departements-
chefen.

Planering och vägar. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 35,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 27 augusti 1942, med förmälan att beloppet avsetts för arbeten i samband med om- och nybyggnad av tjänstebostäder, äskat ett belopp av 15,000 kronor för budgetåret 1943/44 men anmält, att det slutliga medelsbehovet för det dåvarande icke kunnat beräknas.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen*, med anmälan att utredningen fortfarande icke slutförts, i angelägenhetsgrad I upptagit det av försvarsutredningen beräknade beloppet.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad jag anfört rörande tjänstebostäderna kan jag icke nu taga ställning till ifrågavarande medelsäskande.

Nybyggnad för intendenturverkstäder vid Vaxholms kustartilleriregemente. För detta ändamål, som icke av försvarsutredningen beräknats, har *marinförvaltningen* i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrad III upptagit ett approximativt beräknat belopp av 70,000 kronor.

Departements-
chefen.

Till ifrågavarande medelsäskande saknar jag möjlighet att nu taga ställning i vidare mån än att med dess tillgodoseende bör i enlighet med marinförvaltningens förslag i allt fall anstå till tidpunkt efter utgången av femårsperioden 1942/47. Vid den fortsatta utredningen bör beaktas möjligheten att tillgodose behovet av reparationsmöjligheter för intendenturmateriel i samarbete med arméns vederbörande myndigheter.

Gotlands marindistrikt.

Inom Gotlands marindistrikt skola enligt 1942 års försvarsbeslut finnas organiserade *dels* Gotlands kustartilleriförsvaret och Gotlands kustartillerikår, *dels ock* Färösunds förrådsdepå, den senare i fråga om förläggning m. m. hänvisad till kustartilleriets anläggningar.

Försvarsutredningen upptog i sina kostnadsberäkningar för marindistriktet följande byggnadsarbeten, nämligen *dels* under rubriken För marinen gemensamma anläggningar ett belopp av 1,000,000 kronor för nybyggnad av hamn- och verkstadsanläggning, *dels* under rubriken Gotlands kustartilleriförsvaret och Gotlands kustartillerikår tillhoppa 2,600,000 kronor för ett flertal om- och nybyggnadsarbeten, därav 1,330,000 kronor, exklusive administrationskostnader, för bostadslägenheter, *dels ock* under rubriken Färösunds förrådsdepå ett belopp av 300,000 kronor för uppförande av förrådsbyggnader för artilleri- och torpedammunition.

I propositionen 1942: 210 och riksdagens skrivelse 1942: 374 gjordes ingen annan erinran mot ifrågavarande beräkningar än att för bostadslägenheter upptogs allenast 800,000 kronor.

1942 års riksdag har för ifrågavarande ändamål anvisat tillhoppa 1,900,000 kronor för budgetåren 1941/42 och 1942/43 på sätt framgår av följande uppställning.

Hamnanläggning m. m. (prop. nr 316 s. 76; riksd. skr.

nr 446 p. 18: o)		kronor 1,200,000
Sjukhuslokaler (prop. nr 328 p. 3; riksd. skr. nr 410 p. 3)	»	290,000
Exercishall med mätthus (prop. nr 270 s. 60; riksd. skr.		
nr 376 s. 12)		» 200,000
Fritidsbyggnad (prop. nr 187 p. 3: o; riksd. skr. nr 202 p. 3: o)	»	210,000

Enligt beslut av 1943 års riksdag (skrivelse nr 25 punkt 14: o) har till garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga an-

visats ett reservationsanslag å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 av 450,000 kronor, av vilket belopp — enligt vad som framgår av propositionen 1943: 2 sid. 133 — 130,000 kronor avsetts för Gotlands kustartilleriförsvar.

Av marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framgår, att de för hamnanläggning m. m. samt sjukhuslokaler anvisade beloppen motsvara kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941, att för hamn- och verkstadsanläggningen ej upptagits något belopp för prisstegring, att prisstegringen till den 1 juli 1942 för sjukhusbyggnaden angivits till 24,000 kronor, att de för exercishall med mätthus, fritidsbyggnad samt garage anvisade beloppen motsvara kostnaden den 1 juli 1942 samt att av ifrågavarande belopp respektive 15,000 kronor, 16,000 kronor och 10,000 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Enligt från marinförvaltningen inhämtade upplysningar utgöras förläggningsutrymmena i Fårösund för närvarande av två kaserner, vilka vid enförläggning enligt militära byggnadsutredningens standard rymma 330 man. I befintliga baracker kunna vid enförläggning förläggas 132 man. Till sammans finnas således utrymmen för 462 man, medan manskapsstyrkan i fredstid beräknats normalt komma att utgöra 560 man. Vid användning av s. k. dubbelförläggning är utrymmet mer än tillräckligt. Barackerna sakna centralvärme och äro endast delvis försedda med vatten, avlopp och sanitära installationer. En år 1941 uppförd förläggningsbyggnad av trä har omändrats till skollokalerna.

Mässutrymmena för manskap och underofficerare måste anses vara mindre tillfredsställande ur utrymmessynpunkt och äro inrymda i en gemensam marketenteribyggnad. Dessutom finnes en barack inrymmande bland annat manskapsbibliotek.

Kansliutrymmena utgöras av en kanslibyggnad, två baracker för tygförvaltningen samt lokaler i fortifikationsförrådet för fortifikationsförvaltningen. Matsalsbyggnad finnes av för fredsförhållanden tillräcklig storlek.

Försvarsutredningen förutsatte icke uppförande av ytterligare kaserner i Fårösund. I stället föreslogs, att befintliga baracker skulle förses med värme samt andra installationer för en kostnad av 30,000 kronor. Kanslihuset skulle enligt utredningens förslag tillbyggas för en kostnad av 280,000 kronor och där inrymmas bland annat samtliga förvaltningar. Mässutrymmena skulle utökas genom att en ny underofficersmäss uppfördes samt marketenteribyggnaden, efter vissa kompletteringar, i sin helhet toges i anspråk för manskapet. Utredningen beräknade vidare medel för utbyggnad av det elektriska distributionsnätet jämte ytterbelysning inom kasernområdet, utvändiga ledningar samt planering och vägar.

Marinförvaltningen har vid avgivandet av sina medelsäskanden samt i sin skrivelse den 10 februari 1943 i huvudsak följt försvarsutredningens förslag men därutöver upptagit, förutom vad som redan anvisats för fritidsbyggnad

och garage, medel för byggnad inrymmande 1. och 6. kompaniernas tyg-
uppbörd jämte matsal för civil personal, beklädnads- och persedelförråd,
proviantförråd, motorverkstad samt musikpaviljong. Den sistnämnda har
angivits tillhöra angelägenhetsgrupp III. Kompletteringen av manskaps-
mässen, fritidsbyggnaden samt förrådsbyggnaderna för artilleri- och torped-
ammunition har ämbetsverket hänfört till angelägenhetsgrupp II, medan
samtliga övriga ändamål angivits tillhöra angelägenhetsgrupp I.

Sedan marinförvaltningen sålunda angivit sin ståndpunkt beträffande
angelägenheten av fritidsbyggnadens uppförande, har Kungl. Maj:t genom
beslut den 19 februari 1942 lämnat utan åtgärd en framställning från ämbets-
verket om att medel för dess uppförande måtte ställas till ämbetsverkets
förfogande.

*Departements-
chefen.*

En inom försvarsdepartementet verkställd närmare granskning av det av
marinförvaltningen upprättade byggnadsprogrammet har givit vid handen,
att detta icke utan ytterligare utredning torde kunna godtagas.

Ordnandet av förläggningen i Färösund bör därför av marinförvaltningen
i ett sammanhang tagas under förnyat övervägande, därvid ämbetsverket
bör känna sig obundet av försvarsutredningens förslag i ärendet. Vid ut-
redningen synes böra övervägas om, särskilt med hänsyn till de påfrestande
tjänstgöringsförhållandena i Färösund, anledning finnes att frångå eljest
vedertagen standard i fråga om förläggningsutrymmen — för personal med
tjänstgöring ett år i sträck enkelförläggning i kaserner. Det kan sålunda
ifrågasättas, om ej en ny kasernbyggnad borde uppföras och vissa baracker
i stället användas såsom förråd. I samband därmed torde behovet av förråd
böra i ett sammanhang klarläggas. Särskild uppmärksamhet bör ägnas man-
skapets möjligheter till rekreation och sysselsättning på fritiden. Enligt vad
jag inhämtat har marinförvaltningen avsett att en stor del av den för man-
skapsmäss avsedda byggnaden skulle utgöra bibliotek och skrivrum. Enär
lokaler för likartat ändamål torde komma att inrymmas i fritidsbyggnaden,
synes frågan om mässbyggnadens framtida utnyttjande böra underkastas
ytterligare övervägande. Med hänsyn till de betydande kostnader, som
kunna beräknas uppkomma, om personalen vid Färösundsförläggningen skall
erhålla sådana förläggningsförhållanden m. m., som äro önskvärda med hän-
syn till platsens avskilda belägenhet, måste alla möjligheter till kostnads-
besparingar beträffande byggnadsprogrammet i övrigt iakttagas. Det bör
sålunda övervägas, om ej tillbyggnaden av kanslihuset kan ersättas med
baracker eller åtminstone minskas genom att fortifikations- och tygförvalt-
ningarna bibehålla nuvarande lokaler. Befinnes så ej kunna lämpligen ske,
bör förslag framläggas om de sistnämnda lokalernas lämpliga disponerande.
Det bör vidare undersökas, om ej behovet av motorreparationer kan till-
godoses med tillgängliga eller planerade resurser på platsen eller genom
samarbete med arméns eller flygvapnets vederbörande myndigheter. Vidare
bör undersökas, om behovet av övningslokaler för musiken kan tillgodoses
genom flyttning av barack till lämplig plats. Behovet av utvändiga led-

ningar och dylikt bör slutligt kostnadsberäknas i anslutning till den efter utredningen framkomna planen till förläggningens ordnande.

I avvaktan på utredning i här angivna avseenden böra uppenbarligen under innevarande och nästa budgetår allenast de mest angelägna byggnadsarbetena komma till utförande eller fullföljas. Jag beräknar i enlighet härmed för angivna budgetår, att — förutom garage, för vilka medel beräknats under avsnittet Allmänt — allenast följande byggnadsföretag skola utföras, nämligen hamn- och verkstadsanläggning, sjukhuslokaler samt exercishall med mätthus. För dessa ändamål ha anvisats tillhoppa 1,690,000 kronor, medan kostnaderna, inklusive kända prisstegringar, av marinförvaltningen numera beräknats uppgå till 1,714,000 kronor. Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 torde kunna beräknas utgöra 1,675,000 kronor.

Enligt vad jag under hand inhämtat torde för utförande av nu angivna byggnadsföretag erfordras ytterligare medel under nästa budgetår för följande ändamål.

	Kostnad 1/7 1941. Kronor.	Prisstegring till 1/7 1942. Kronor.	Summa. Kronor.
Yttre ledningar för sjukhusbyggnad.....	41,500	3,500	45,000
Planering och vägar för sjukhusbyggnad.....	12,050	1,000	13,050
Planering och vägar för exercishall med mät- hus.....	6,450	500	6,950
Ytterbelysning och elektrisk kraft till befintliga byggnader.....	18,000	1,800	19,800
Elektrisk kraft till sjukhusbyggnad.....	13,600	1,400	15,000
Elektrisk kraft till exercishall med mätthus ..	1,100	100	1,200
Summa	92,700	8,300	101,000

I enlighet med vad sålunda anförts böra av medel, som hittills under femårsperioden 1942/47 anvisats för byggnadsarbeten inom Gotlands marindistrikt, 1,900,000 kronor, intill utgången av budgetåret 1943/44 få tagas i anspråk ($1,714,000 + 101,000 =$) 1,815,000 kronor, varav ($1,675,000 + 92,700 =$) 1,767,700 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram. Såsom inledningsvis anförts förutsätter jag, att för byggnadsarbeten inom marindistriktet redan anvisade medel, som sålunda icke behöva tagas i anspråk under innevarande eller nästa budgetår, skola få utnyttjas för tillgodoseende av andra byggnadsbehov för marinen.

Västkustens marindistrikt.

Göteborgs örlogsdepå.

För vinnande av överskådlighet rörande de för Göteborgs örlogsdepå aktuella byggnadsbehoven torde redogörelsen därför lämpligen böra uppdelas i två avsnitt, det ena i huvudsak avseende vissa med varandra sammanhängande frågor rörande expeditioner, förläggningar m. m. samt det andra

avseende vissa andra ifrågasatta byggnadsarbeten, vilka icke äga omedelbart samband med nyssberörda frågor.

Vissa frågor rörande expeditioner, förläggningar m. m. Vid Göteborgs örlogsdepås förläggning å Nya varvet i Göteborg äro utrymmena för expeditioner, manskapsförläggningar och dylikt för närvarande helt otillräckliga och tillika olämpligt disponerade. Erforderliga expeditioner äro inrymda dels i den s. k. centralbyggnaden (byggnad nr 25), dels ock i byggnaderna nr 24, 26 och 27, vilka jämväl utnyttjas såsom manskapsförläggning, sjukhus m. m.

Försvarsutredningen föreslog, att byggnad nr 25, vilken då utredningen avgav sitt betänkande användes såsom kanslihus för cheferna för Västkustens marindistrikt och Göteborgs örlogsdepå samt kommandanten i Älvsborgs fästning, skulle omändras till kanslihus för enbart marindistriktschefen. Kommandanten — numera chefen för Göteborgs kustartilleriförsvar — skulle erhålla lokaler i Älvsborgs kustartilleriregementes av utredningen i annat sammanhang föreslagna kanslihus, medan lokaler för chefen för örlogsdepån skulle iordningställas i den s. k. cellbyggnaden (nr 30), vilken för närvarande användes för åtskilliga förråd, smärre verkstäder m. m. Sedan genom nu angivna åtgärder alla expeditioner kunnat flyttas från byggnaderna nr 24, 26 och 27 samt genom uppförande av en för örlogsdepån och kustartilleriet gemensam sjukhusanläggning de i centralbyggnaden och byggnad nr 24 inrymda sjukhuslokalerna kunnat utrymmas, skulle enligt försvarsutredningens förslag byggnaderna nr 24, 26 och 27 i sin helhet tagas i anspråk för förläggningsutrymmen och i samband därmed genomgå en omfattande modernisering.

Enligt försvarsutredningens förslag skulle vidare en å örlogsdepån befintlig gymnastikbyggnad, vilken ansågs befinna sig i mindre gott skick, ombyggas till matinrättning, bland annat på den grund, att den nuvarande matinrättningen vore belägen inom den del av Nya varvet, som av utredningen avsetts skola tillhöra föreslagen varvssektion. Den gamla matinrättningen (nr 29) skulle användas såsom förrådsbyggnad för varvssektionen och såsom lokaler för fartygsdepån. För stationssektionens behov skulle uppföras en ny gymnastik- och exercisbyggnad, vilken skulle förses med badstuga. Därjämte skulle för stationssektionen uppföras en skolbyggnad.

Slutligen föreslog försvarsutredningen uppförande av vissa förrådslokaler.

De sammanlagda kostnaderna för här angivna arbeten beräknades av försvarsutredningen till, oberäknat administrationskostnader, sammanlagt 1,075,000 kronor.

Sedan *ordföranden i 1940 års militära byggnadsutredning* jämte en av utredningens ledamöter på platsen närmare studerat de ifrågasatta byggnadsåtgärderna, anförde nämnde ordförande i en den 4 mars 1942 dagtecknad promemoria, att gymnastikbyggnaden syntes böra omändras till skollokaler för fartygens manskap ävensom att representanter för de marina myndigheterna uttalat, att behovet av den nya skolbyggnaden icke vore aktuellt. Däremot hade behov av en ny gymnastik- och exercisbyggnad synts föreligga.

Vid anmälan av förevarande byggnadsfrågor i propositionen 1942: 270 anförde jag, att jag för egen del vore tveksam, huruvida de föreslagna ändringsarbetena å den nuvarande gymnastikbyggnaden borde komma till utförande, i vart fall för det ändamål försvarsutredningen avsett. Jag ansåg mig överhuvudtaget icke beredd att på grundval av den föreliggande utredningen taga ställning till de för örlogsdepån förordade ändrings- och nybyggnadsarbetena i vidare mån än att jag tillstyrkte uppförandet av ett nytt gymnastik- och exercishus med badstudad, för vilket ändamål jag ansåg en medelsanvisning av 300,000 kronor tillräcklig.

I enlighet med vad sålunda anförts beräknade 1942 års riksdag (skrivelse nr 376) för ifrågavarande ändamål för budgetåret 1942/43 ett belopp av 300,000 kronor.

I sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående marinens medelsbehov under budgetåret 1943/44 föreslog *marinförvaltningen* — med förmälan att 1940 års militära byggnadsutredning ifrågasatt lämpligheten av cellbyggnadens ombyggnad till lokaler för chefen för Göteborgs örlogsdepå — att cellbyggnaden i stället skulle användas till expedition för sjöinstrument- och sjökarteförråd, toaletter och omklädnadsrum för civil varvspersonal, vissa verkstäder samt förråd. Till ämbetshus för marindistriktsschefen kunde lämpligen ombyggas en bostadsbyggnad, den s. k. gamla kanslibyggnaden (nr 7), i vilken för närvarande funnes bostadslägenheter för chefen för Göteborgs kustartilleriförsvaret och fyra andra officersfamiljer ävensom tre dubletter, tillsammans inbringande en årlig hyra av omkring 6,000 kronor. Chefen för örlogsdepån (stationschefen) föreslogs skola övertaga de lokaler i byggnad nr 25, som av försvarsutredningen avsetts för marindistriktsschefen. Kostnaderna för anordnande av expeditionslokaler för marindistrikts- och depåchef i enlighet med vad sålunda anförts beräknade marinförvaltningen enligt prisläget den 1 juli 1942 till 162,000 kronor mot av försvarsutredningen beräknade 150,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

För renovering av kaserner, såsom i det föregående anmärkts innebärande bland annat omändring av expeditionslokaler till logement, beräknade marinförvaltningen i samma skrivelse 115,000 kronor mot av försvarsutredningen beräknade 130,000 kronor. Ämbetsverket äskade vidare i samma skrivelse ett anslag av 170,000 kronor, eller samma belopp som av försvarsutredningen beräknats, för uppförande av ny skolbyggnad, varvid emellertid för kostnadernas nedbringande förutsattes, att en kadettförläggning, som försvarsutredningen avsett skola inrymmas i skolbyggnaden, tills vidare skulle förläggas till andra lokaler.

Utöver vad nu anförts ha medel för nästa budgetår icke äskats av marinförvaltningen för ovan berörda ändamål.

1940 års militära byggnadsutredning har i utlåtande den 28 december 1942 avstyrkt ombyggnad av bostadshuset nr 7, vilket befunne sig i gott stånd, sedan det för kort tid tillbaka genomgått en omfattande restaurering, varför det borde inbringa icke oväsentligt högre hyresinkomster än för närvarande vore fallet. I stället för ombyggnad av bostadshuset har utred-

ningen föreslagit uppförande av en helt ny stabsbyggnad för marindistriktschefen för en kostnad av högst 250,000 kronor.

Byggnadsutredningen har tillstyrkt marinförvaltningens förslag av den 27 augusti 1942 till ordnande av lokaler för depåchefens stab, varvid emellertid uttalats, att kostnaderna, med hänsyn till att en del arbeten redan vore vidtagna, kunde begränsas till 25,000 kronor mot av marinförvaltningen äskade 46,000 kronor.

För renovering av kaserner, innebärande bland annat återställande av expeditiionslokaler i centralbyggnaden till logement, har byggnadsutredningen tillstyrkt anvisande av högst 40,000 kronor mot av marinförvaltningen äskade 115,000 kronor. I det tillstyrkta beloppet ingår icke kostnaden för av byggnadsutredningen ifrågasatt omändring av förutnämnda sjukhuslokaler till logement. Utredningen har upplyst, att även efter expeditiionslokalernas ombyggnad till logement och med användande av dubbelförläggning utrymme erhöles för allenast 400 man, medan förläggningsutrymme erfordras för 500 man.

Byggnadsutredningen har vidare föreslagit, att matinrättningsbyggnaden skulle bibehållas för sitt nuvarande ändamål, ny gymnastik- och exercisbyggnad uppföras samt den nuvarande gymnastikbyggnaden efter inläggande av ett mellanbjälklag ombyggas till uppställnings- och rikthallar samt lektions- och expeditiionsrum, vid vilken lösning den föreslagna nya skolbyggnaden kunde utgå. Kostnaden för ombyggnaden av gymnastikbyggnaden till skollokaler m. m. har av byggnadsutredningen beräknats till 80,000 kronor.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har *marinförvaltningen* för hithörande ändamål, delvis med beaktande av byggnadsutredningens förslag, i angelägenhetsgrupp I upptagit medel för lösande av berörda byggnadsfrågor. Lösningen innebär enligt vad jag inhämtat i huvudsak följande.

Byggnad nr 7 bibehålles såsom bostadshus. För marindistriktschefen uppföres ett nytt kanslihus för en beräknad kostnad av 175,000 kronor. Depåchefen (stationschefen) beredes ämbetslokaler genom ombyggnad för en kostnad av 46,000 kronor av befintliga utrymmen i byggnaden nr 25. I den gamla gymnastikbyggnaden inlägges ett bjälklag, varefter i nedervåningen inredas rikthall samt expeditiionslokaler för varvschefen. Övervåningen inredes till lektionsrum. Kostnaden har beräknats till 150,000 kronor. Skolbyggnaden slopas. Ny gymnastik- och exercishall med badstudad uppföres för en beräknad kostnad av 300,000 kronor. Sjukhus samt expeditiionslokaler i byggnaderna nr 24, 26 och 27 utrymmas samt iordningställas för 65,000 kronor till logement, varefter i dessa byggnader enligt uppgift kunna med enkelförläggning inrymmas 457 man. Av matsalsbyggnaden bibehålles den västra flygeln för sitt nuvarande ändamål, medan den östra flygeln omändras till reservförläggning för en kostnad av 50,000 kronor. I stället för de utrymda sjukhuslokalerna i centralbyggnaden anordnas dylika lokaler genom sammanbyggnad av tre befintliga baracker för en beräknad kostnad av 76,000 kronor. Det av försvarsutredningen avsedda syftet med gymnastikbyggnadens föreslagna ombyggnad till matsal, nämligen en lämplig uppdelning av stations- och varvssektionernas lokaler,

tillgodoses genom ändring och flyttning av stängsel för en kostnad av 13,000 kronor. Enär östra matsalsflygeln ändras till reservförläggning i stället för förråd, såsom av försvarsutredningen förutsatts, nybyggas förråd för 96,000 kronor i stället för av försvarsutredningen beräknade 75,000 kronor.

Marinförvaltningens senast framlagda förslag till lösande av här berörda byggnadsfrågor vid Göteborgs örlogsdepå synes mig med i det följande angivna reservationer godtagbart, och jag finner mig böra för nästa budgetår beräkna medel för samtliga nu angivna ändamål med undantag av ny gymnastik- och exercisbyggnad med badstubad, vilken byggnad med hänsyn till byggnadsplanens omfattning i övrigt torde böra anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47. Det av riksdagen för sistnämnda ändamål anvisade beloppet av 300,000 kronor torde vid sådant förhållande få tagas i anspråk för tillgodoseende av övriga ändamål. Departements
chefen.

Medelsbehovet för nu omhandlade ändamål har av marinförvaltningen, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1942, beräknats till 671,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 622,600 kronor, enligt följande sammanställning.

	Kostnad 1/7 1941	Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942	Summa
Kanslihus för chefen för Västkustens marin- distrikt	162,000	13,000	175,000
Iordningställande av lokaler för stationschefen	42,600	3,400	46,000
Ändringar av gymnastikbyggnad till lektionsrum samt lokaler för varvschefen m. m.	140,000	10,000	150,000
Ombyggnad av expeditions- och sjukhuslokaler i centralbyggnaden till logement	60,000	5,000	65,000
Ändring av matsalsflygel till reservförläggning	46,000	4,000	50,000
Ändring och tillbyggnad av tre baracker för sjuk- vårdsändamål	70,000	6,000	76,000
Utbyggnad och ändring av stängsel.....	12,000	1,000	13,000
Förrådsbyggnader	90,000	6,000	96,000
Summa kronor	622,600	48,400	671,000

Ifrågavarande belopp torde böra ställas till förfogande före utgången av budgetåret 1943/44. Enär 1942 års riksdag för byggnadsarbeten vid Göteborgs örlogsdepå anvisat 300,000 kronor, utgör medelsbehovet för nästa budgetår (671,000 — 300,000 =) 371,000 kronor. Då det emellertid synes kunna ifrågasättas, huruvida så stora reservutrymmen för förläggning, som av marinförvaltningen förutsatts, kunna bli erforderliga, bör, innan dispositionsbeslut meddelas rörande de för ändring av matsalsflygel till reservförläggning samt för uppförande av nya förråd beräknade beloppen, utredning förebringas därutinnan. Vid bedömandet av behovet av förrådsutrymmen bör beaktas, att cellbyggnaden icke, såsom försvarsutredningen förutsatte, enligt det nu föreliggande förslaget tages i anspråk såsom expeditionsbyggnad.

Övriga byggnadsarbeten. Utöver de i föregående avsnitt berörda, med varandra intimt sammanhängande byggnadsfrågor upptog försvarsutredningen i sina kostnadsberäkningar jämväl vissa andra byggnadsbehov vid örlogsdepån samt beräknade kostnaderna därför enligt prisläget den 1 juli 1941, oberäknat administrationskostnader, på sätt framgår av följande uppställning.

Renovering av marketenteri	kronor	50,000
Bergrum för arkiv och militärspecialer.....	»	30,000
Verkstadsbyggnad och apteringshus	»	200,000
Brandtorn	»	5,000
Två bryggor	»	310,000
Planerings- och sprängningsarbeten	»	150,000
Delkostnader för sjukvårdsanläggningar	»	220,000
Värmecentral	»	100,000
Målslip, smedja, tågvirkesbod och bryggor m. m. vid Korsvikshamn	»	100,000
Markförvärv vid Korsvikshamn	»	10,000
Förvärv av bostadslägenheter m. m.	»	100,000
Utvändiga ledningar och arbeten	»	70,000

Av ifrågavarande ändamål har jag i propositionen 1942:210 utgått från att med sjukvårdsanläggningen, förvärv av bostadslägenheter samt bergrummet skulle anstå till tidpunkt efter utgången av femårsperioden 1942/47.

Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 27 augusti 1942 äskat 5,000 kronor för brandtorn samt 40,000 kronor för utvändiga ledningar.

Mot dessa båda äskanden har 1940 års militära byggnadsutredning i yttrande den 28 december 1942 förklarat sig icke ha något att erinra.

I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen behandlat de av försvarsutredningen upptagna ändamålen samt senare uppkomna behov var för sig men angelägenhetsgraderat dessa sinsemellan på sätt framgår av det följande.

Renovering av marketenteri. Marinförvaltningen har i angelägenhetsgrad I upptagit 5,000 kronor, varav 500 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Försvarsutredningen beräknade för ändamålet 50,000 kronor enligt prisläget 1 juli 1941.

Byggnad för materielöversyn (verkstads- och apteringshus). Marinförvaltningen har i angelägenhetsgrad I uppskattningsvis upptagit samma belopp som försvarsutredningen eller 200,000 kronor, därav enligt marinförvaltningens beräkningar 15,000 kronor motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Att kostnaderna icke kunnat slutligt beräknas har marinförvaltningen uppgivit sammanhänga med att utredning om nedbringande av kostnaderna genom centralisering av tygtjänsten för arméns och marinens truppförband i Göteborg ännu icke kunnat slutföras.

Sedermera har under hand upplysts, att utsikterna för en sådan centralisering vore goda men att för marinens del under alla omständigheter erfordrades en byggnad för materielöversyn huvudsakligen avsedd för minor

och torpeder, för vilken materiel reparationer m. m. icke borde centraliseras. Behovet av en dylik byggnad har angivits vara angeläget. Kostnaderna ha beräknats till 175,000 kronor, varav 12,500 kronor motsvarande prisstegringen under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Brandtorn med brandbod och brandmateriel. För brandtorn, avsett för torkning av slangar, beräknade försvarsutredningen ett belopp av 5,000 kronor. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 uppfört nämnda belopp i angelägenhetsgrupp I samt härutöver i denna angelägenhetsgrupp upptagit 7,600 kronor för brandbod, som avsetts skola sammanbyggas med slangtornet, ävensom för brandmateriel, närmast en motorspruta. För brandbod och brandmateriel hade försvarsutredningen icke beräknat medel. Av angivna belopp, 5,000 kronor och 7,600 kronor, ha 400 kronor respektive 600 kronor angivits hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Två bryggor. Detta ändamål, för vars tillgodoseende försvarsutredningen beräknade 310,000 kronor, har av marinförvaltningen hänförs till angelägenhetsgrupp II. Ämbetsverket har beräknat kostnaderna till sammanlagt 416,774 kronor, varav 46,774 kronor uppgivits utgöra kostnader för markförvärv, som icke av försvarsutredningen tagits i beräkning, samt 33,000 kronor kostnadsstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Enligt vad jag inhämtat överväger marinförvaltningen att föreslå att i stället för de tidigare avsedda båda bryggorna låta utföra en pir avsedd för avmagnetisering av fartyg.

Planerings- och sprängningsarbeten. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 150,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Beloppet har av marinförvaltningen oförändrat och utan att utredning om de verkliga kostnaderna slutförts upptagits i skrivelsen den 10 februari 1943 samt hänförs till angelägenhetsgrupp III. Utredning om prisstegring har ej förebragts.

Enligt vad jag inhämtat skulle de planerings- och sprängningsarbeten, som marinförvaltningen avsett skola komma till utförande, huvudsakligen hänföra sig till arbeten i samband med nyss berörda båda bryggor eller avmagnetiseringspir. Emellertid vore, likaledes enligt under hand inhämtad upplysning, ett belopp av 16,500 kronor erforderligt för planerings- och sprängningsarbeten i samband med vissa ovan berörda i angelägenhetsgrupp I uppförda byggnader. Av sistnämnda belopp ha 1,500 kronor uppgivits belöpa på prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Värmecentral. För denna byggnad, som, enligt vad jag inhämtat, närmast är avsedd för att tillhandahålla värme å vid depån liggande fartyg, beräknade försvarsutredningen 100,000 kronor.

Marinförvaltningen, som icke förebragt någon närmare utredning om medelsbehovet, har i skrivelsen den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp III upptagit samma belopp som försvarsutredningen enligt prisläget den 1 juli

1941. Utredning om prisstegring har ej av ämbetsverket framlagts. I skrivelsen har upplysts, att utrangerade fartyg eventuellt skulle kunna användas för det med värmecentralen avsedda ändamålet.

Målslip, smedja, tågvirkesbod och bryggor m. m. vid Korsvikshamn samt markförvärv vid Korsvikshamn. För ifrågavarande ändamål har marinförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp III upptagit tillhopa 60,000 kronor utan angivande av kostnader för prisstegring. Ämbetsverket har anmärkt, att anläggningarna troligen komme att förläggas till annan plats.

Utvändiga ledningar och arbeten. Härför beräknade försvarsutredningen 70,000 kronor. För nästa budgetår har marinförvaltningen i sin skrivelse den 27 augusti 1942 äskat 40,000 kronor, vilket belopp av 1940 års militära byggnadsutredning tillstyrkts. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen, som icke slutfört kostnadsberäkningarna i detta hänseende, i angelägenhetsgrupp I uppfört det av försvarsutredningen beräknade beloppet utan att angiva hur stor prisstegringen under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942 kunde beräknas vara.

Svårigheten att bedöma medelsbehovet har av marinförvaltningen under hand upplysts vara beroende av ovissheten om den utformning bland annat brygganläggningarna komma att få. Likaledes har uppgivits, att storleken av det för nästa budgetår erforderliga beloppet ej påverkades av frågan, huruvida ny gymnastikbyggnad komme att uppföras eller ej.

Elektrisk kraftförsörjning, utvändiga elektriska ledningar och yttre belysning. För detta ändamål, för vilket medel icke av försvarsutredningen beräknades, har marinförvaltningen i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp I upptagit 36,000 kronor, varav 4,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Ehuru beloppet ej upptagits i marinförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår, har ämbetsverket under hand meddelat, att det angivna beloppet i detalj kostnadsberäknats och vore erforderligt redan under nästa budgetår.

Bergrum för arkiv och militärspecialer. Ehuru jag i propositionen 1942: 210 utgått ifrån att medel för detta ändamål icke skulle beräknas under femårsperioden 1942/47, har marinförvaltningen i angelägenhetsgrupp I upptagit 35,000 kronor för ändamålet. Ämbetsverket har upplyst, att 2,500 kronor av beloppet hänförde sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Förvärv av bostadslägenheter m. m. samt delkostnad för sjukvårdsanläggning. Båda dessa ändamål, vilka i propositionen 1942: 210 förutsatts skola tillgodoses först efter utgången av femårsperioden 1942/47, ha av marinförvaltningen i skrivelsen den 10 februari 1943 upptagits i angelägenhetsgrupp III.

Toalettbyggnad för civil personal. För detta ändamål har marinförvaltningen i angelägenhetsgrupp III uppfört ett approximativt beräknat belopp av

25,000 kronor, varav 2,000 kronor angivits motsvara prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Av de under detta avsnitt behandlade byggnadsföretagen finner jag medel *Departements-
chefen.* böra redan för nästa budgetår beräknas enligt följande.

	Kostnad 1/7 1941	Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942	Summa
Renovering av marketenteri	4,500	500	5,000
Byggnad för materielöversyn	162,500	12,500	175,000
Brandtorn med brandbod och brandmateriel	11,600	1,000	12,600
Utvändiga ledningar och arbeten	36,000	4,000	40,000
Elektrisk kraftförsörjning, utvändiga elek- triska ledningar och yttre belysning	32,000	4,000	36,000
Summa kronor	246,600	22,000	268,600

Frågorna huruvida medel under femårsperioden 1942/47 böra beräknas för bryggor, planerings- och sprängningsarbeten, ytterligare utvändiga ledningar samt värmecentral böra underkastas ytterligare utredning. Därvid bör särskilt undersökas, huruvida ej anläggning av värmecentral med hänsyn till driftskostnaderna för användning av fartyg för uppvärmningsändamål är motiverad. Med tillgodoseende av övriga av marinförvaltningen upptagna byggnadsändamål bör anstå till tid efter utgången av femårsperioden 1942/47. Innan äskanden av medel för dessa ändamål ånyo framställas bör övervägas, om någon särskild anläggning vid Korsvikshamn eller annorstädes i skärgården är erforderlig. Utredning bör jämväl förebringas rörande frågan, huruvida ej bostadsbehovet kan tillgodoses i öppna marknaden och sålunda förvärv av bostadslägenheter kan helt uteslutas. Det synes vidare böra utredas, om någon toalettbyggnad för civil personal överhuvud är erforderlig, sedan cellbyggnaden befunnits ej skola användas till kanslilokaler.

I enlighet med vad sålunda anförts beräknar jag för nästa budgetår för de under förevarande avsnitt behandlade byggnadsbehoven ett belopp av 268,600 kronor, varav 246,600 kronor böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente.

Försvarsutredningen beräknade kostnaderna för istandsättnings-, omändrings- och nybyggnadsarbeten för Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente exklusive markförvärv till 7,875,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen 1942: 270 framställt förslag har riksdagen (skrivelse nr 376) för byggnadsarbetenas påbörjande beräknat 2,000,000 kronor, därav 200,000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1941/42 samt återstoden för budgetåret 1942/43.

Innevarande års riksdag har därjämte enligt skrivelse nr 25 (punkt 14:o) efter därom av Kungl. Maj:t i propositionen nr 2 (s. 132) framställt förslag anvisat 450,000 kronor för garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga, av vilket belopp 188,000 kronor avsetts för Göteborgs kustartilleriförsvär.

Genom beslut den 13 november 1942 har Kungl. Maj:t meddelat dispositionsbeslut rörande 1,315,000 kronor, därav 460,000 kronor avser kanslihus samt 855,000 kronor uppförande av tre kaserner, envar till en kostnad av 285,000 kronor. Återstoden av det av 1942 års riksdag anvisade beloppet synes marinförvaltningen ha tänkt sig skola användas med 460,000 kronor till matinrättning, 10,000 kronor till del av kostnad för värmecentral samt 215,000 kronor till del av kostnad för utvändiga ledningar.

Beträffande de särskilda för kustartilleriförsvaret och regementet aktuella byggnadsbehoven kan ur tillgängliga handlingar och med ledning av från marinförvaltningen inhämtade uppgifter antecknas följande.

Komplettering av kajer. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 50,000 kronor. I sin skrivelse den 27 augusti 1942 äskade marinförvaltningen 55,000 kronor för ändamålet. I ämbetsverkets skrivelse den 10 februari 1943 har ändamålet upptagits i angelägenhetsgrupp II, medan kostnaden, som angivits vara allenast approximativt bestämd, beräknats till 95,000 kronor, varav 10,000 kronor angivits utgöra prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Enligt uppgift från marinförvaltningen avser det högre beloppet förstärkning av en pir och ordnande av en hamn för kustartilleriets båtar vid det nya förlägningsområdet.

Inredning av tjänstebostäder. För detta ändamål, som ej av försvarsutredningen beräknats, har marinförvaltningen i skrivelse den 27 augusti 1942 uppskattat medelsbehovet till 150,000 kronor, varav ämbetsverket äskat 85,000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1942/43. I skrivelsen den 10 februari 1943 har medelsbehovet angivits till 180,000 kronor, därav 14,000 kronor motsvarande prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Byggnadsprogrammet i dess helhet har av marinförvaltningen angivits tillhöra angelägenhetsgrupp I. De ifrågavarande tjänstebostäderna skulle enligt ämbetsverkets förslag erhållas genom inredning för ändamålet av ett antal byggnader, som tillfallit kronan i samband med förvärv av mark för kustartilleriregementet. Enligt under hand inhämtad uppgift belöper en icke oansenlig del av det beräknade beloppet å iståndsättande av en villabyggnad till tjänstebostad för chefen för kustartilleriförsvaret och regementet.

Markförvärv. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 1,200,000 kronor. 1942 års riksdag (skrivelse nr 409) har efter i propositionen nr 322 framlagt förslag beräknat ett belopp av 1,580,000 kronor för ändamålet. Den 30 juni och den 11 september 1942 ha dispositionsbeslut meddelats beträffande tillhoppa 875,000 kronor. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har marinförvaltningen för ändamålet upptagit förenämnda belopp 1,580,000 kronor.

Kanslihus. Kanslihuset har av marinförvaltningen i dess skrivelse den 10 februari 1943 hänförs till angelägenhetsgrupp I. Av det för ändamålet anvisade beloppet, 460,000 kronor, ha 34,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Kaserner. Försvarsutredningen beräknade, att nio kaserner skulle uppföras för en sammanlagd kostnad av 2,430,000 kronor. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 hänfört samtliga till angelägenhetsgrupp I samt angivit medelsbehovet till 2,565,000 kronor, därav 185,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående medelsbehovet för budgetåret 1943/44 för nämnda budgetår äskat 570,000 kronor för uppförande av två kaserner utöver de tre för vilka medel redan ställts till ämbetsverkets förfogande. Marinförvaltningen har uppgivit, att kostnaden per kasern kunnat hållas vid 285,000 kronor allenast genom att den inredning av kasernvindarna till reservförläggning, som militära byggnadsutredningens standardritningar förutsatte, av ämbetsverket uteslutits.

Matinrättning. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 375,000 kronor. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 angivit kostnaden till 570,000 kronor, varav 40,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Matinrättningen har angivits tillhöra angelägenhetsgrupp I.

Vakt- och arrestbyggnad. För detta ändamål, för vilket försvarsutredningen beräknade 50,000 kronor, har marinförvaltningen i sin skrivelse den 27 augusti 1942 äskat 85,000 kronor. Samma belopp har i ämbetsverkets skrivelse upptagits i angelägenhetsgrupp I. Härav ha 6,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Officersmäss. Försvarsutredningen beräknade kostnaden för officersmäss till 110,000 kronor. Marinförvaltningen har för ändamålet äskat 95,000 kronor för budgetåret 1943/44. I sin skrivelse den 10 februari 1943 har ämbetsverket i angelägenhetsgrad I upptagit det äskade beloppet, varav 7,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Underofficersmäss. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 50,000 kronor. Marinförvaltningen har för ändamålet äskat 45,000 kronor för budgetåret 1943/44, vilket belopp i ämbetsverkets skrivelse den 10 februari 1943 oförändrat upptagits i angelägenhetsgrupp I. Av beloppet ha 3,300 kronor angivits hänföra sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Det av marinförvaltningen numera beräknade beloppet avser iståndsättande av befintlig bostadsbyggnad.

Manskapsmäss. Försvarsutredningen beräknade för ändamålet 140,000 kronor. Marinförvaltningen har beräknat kostnaden till 165,000 kronor, vilket belopp av ämbetsverket i dess skrivelse den 10 februari 1943 uppförts i ange-

lägenhetsgrupp I. Härav ha 12,000 kronor angivits belöpa på prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Skolbyggnad. Försvarsutredningen beräknade för skolbyggnad 170,000 kronor, vilket belopp av marinförvaltningen äskats för nästa budgetår samt i dess skrivelse den 10 februari 1943 uppförts i angelägenhetsgrupp I. Av beloppet hänför sig enligt marinförvaltningens beräkningar 12,500 kronor till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Exercishall med mätthus. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 250,000 kronor. Marinförvaltningen har icke för nästa budgetår äskat medel för detta ändamål men har i sin skrivelse den 10 februari 1943 härför i angelägenhetsgrupp I upptagit 265,000 kronor, varav 20,000 kronor angivits hänförliga till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Gymnastikbyggnad. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 350,000 kronor. Marinförvaltningen har för nästa budgetår äskat 360,000 kronor för ändamålet. Samma belopp har av ämbetsverket i dess skrivelse den 10 februari 1943 uppförts i angelägenhetsgrupp I. Av det äskade beloppet ha 27,000 kronor hänförts till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Värmecentral. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 185,000 kronor. Utredningen tänkte sig att om möjligt en gemensam central för hela etablissemnet skulle utföras. Marinförvaltningen, som angivit avsikten vara att till nedbringande av kostnaderna för utvändiga ledningar utföra fem särskilda värmecentraler i stället för en, har beräknat kostnaderna till 200,000 kronor, vilket belopp i ämbetsverkets skrivelse den 10 februari 1943 uppförts i angelägenhetsgrupp I. Av det av marinförvaltningen beräknade beloppet ha 15,000 kronor hänförts till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Marinförvaltningen har avsett, att beloppet om 200,000 kronor skulle erhållas dels genom ianspråktagande av 10,000 kronor av det för budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisade beloppet av 2,000,000 kronor samt dels genom anvisande av 190,000 kronor för budgetåret 1942/43 och 1943/44.

Förrådsbyggnader. Försvarsutredningen beräknade för förrådsbyggnader ett belopp av 525,000 kronor. Marinförvaltningen har ännu ej slutfört utredning om totalkostnaden men har i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp I uppfört det av försvarsutredningen beräknade beloppet, motsvarande kostnaden den 1 juli 1941. Utredning om prisstegring har ej förebragts. För nästa budgetår har marinförvaltningen i sin skrivelse den 27 augusti 1942 äskat 190,000 kronor, motsvarande den beräknade kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1942 för två artilleriförråd.

Verkstadslokaler. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 400,000 kronor. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 27 augusti 1942

för nästa budgetår äskat 310,000 kronor samt anmält att beloppet om 400,000 kronor icke syntes tillräckligt. Sistnämnda belopp har emellertid oförändrat upptagits i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943, däri likväl anmälts att utredning om totalkostnaden ej slutförts. Utredning om prisstegring har ej förebragts. Marinförvaltningen har ansett att 250,000 kronor borde hänföras till angelägenhetsgrupp I samt 150,000 kronor till angelägenhetsgrupp II.

Utsprängning av tunnlar m. m. Försvarsutredningen beräknade härför 100,000 kronor. Marinförvaltningen har icke slutfört utredning om totalkostnaden men har i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp III uppfört det av försvarsutredningen beräknade beloppet.

Utvändiga ledningar. För detta ändamål beräknade försvarsutredningen 550,000 kronor. Marinförvaltningen har approximativt beräknat kostnaden till 610,000 kronor, därvid ämbetsverket dock förutsatt att fem i stället för, såsom utredningen avsett, en värmecentral skulle utföras. Om allenast en värmecentral utföres beräknas kostnaden för yttre ledningar enligt vad marinförvaltningen uppgivit komma att stiga med omkring 200,000 kronor. Hela kostnaden för ledningsnätet har i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 hänförts till angelägenhetsgrupp I. Av samma skrivelse inhämtas att 55,000 kronor av beloppet om 610,000 kronor hänförts till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Marinförvaltningen har för nästa budgetår äskat 300,000 kronor för utvändiga ledningar samt har beräknat att för samma ändamål få taga i anspråk 215,000 kronor av det belopp av 2,000,000 kronor som av riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisats för kustartilleriförsvaret och kustartilleriregementet.

Idrottsplats. Försvarsutredningen beräknade för detta ändamål 50,000 kronor. Samma belopp har av marinförvaltningen i dess skrivelse den 10 februari 1943 upptagits för ändamålet i angelägenhetsgrupp III. Av beloppet ha 4,000 kronor hänförts till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Planering, vägar och stängsel. För dessa ändamål beräknade försvarsutredningen 150,000 kronor. Marinförvaltningen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 funnit ej mindre än 425,000 kronor erforderliga för ändamålet. Beloppet, vilket äskats för nästa budgetår, fördelar sig med 50,000 kronor å stängsel, 295,000 å planering och hårdgöring av exercisfältet för att möjliggöra uppställning av tunga artilleripjäser samt 85,000 kronor för nyanläggning av vägar. Samma belopp, 425,000 kronor, har upptagits såsom erforderligt jämväl i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943, vari angivits, att 31,000 kronor därav hänförde sig till prisstegringar under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942. Av kostnaden enligt prisläget den 1 juli 1941, 394,000 kronor, har marinförvaltningen hänfört 200,000 kronor till angelägenhetsgrupp I samt återstoden till angelägenhetsgrupp II.

Elektrisk kraftförsörjning, yttre elektriska ledningar och ytterbelysning. För dessa ändamål ha särskilda medel icke beräknats av försvarsutredningen. Marinförvaltningen har i skrivelse den 23 november 1942 å tilläggsstat för budgetåret 1942/43 äskat ett belopp av 90,000 kronor, vilket belopp ämbetsverket i sin skrivelse den 10 februari 1943 uppfört i angelägenhetsgrupp I. Av nämnda belopp ha 14,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Sjukvårdsanläggning. Försvarsutredningen föreslog, såsom förut anmärkts, att en för örlogsdepån och kustartilleriet gemensam sjukvårdsanläggning skulle uppföras. Såsom delkostnad för kustartilleriet upptogs ett belopp av 350,000 kronor. I propositionen 1942: 210 förutsattes, att med sjukvårdsanläggningen skulle anstå till tid efter femårsperiodens slut. Marinförvaltningen har i enlighet härmed i sin skrivelse den 10 februari 1943 upptagit beloppet 350,000 kronor i angelägenhetsgrupp III men samtidigt, med förmälan att utredning i ämnet påginge, i angelägenhetsgrupp I upptagit 97,000 kronor för en sjukvårdsanläggning avsedd för Älvsborgs kustartilleriregemente. Av sistnämnda belopp ha 7,000 kronor angivits hänföra sig till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Brandbod och brandmateriel samt slangtorn. För dessa ändamål har försvarsutredningen icke beräknat några kostnader. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 i angelägenhetsgrupp I uppfört 31,000 kronor för ändamålet. Av beloppet ha 2,500 kronor hänförts till prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 juli 1942.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, befinna sig åtskilliga av hit hörande byggnadsfrågor ännu icke i det utredda skick, att slutlig ställning till dem kan tagas. Emellertid kan redan nu sägas, att med gymnastikbyggnad, idrottsplats, utsprängning av tunnlar samt den med örlogsdepån gemensamma sjukhusanläggningen bör anstå till tid efter femårsperioden 1942/47. Till frågan om komplettering av kajer kan jag i avsaknad av närmare utredning icke för närvarande taga ställning. Det bör ingående undersökas, om icke de för detta ändamål beräknade kostnaderna kunna väsentligt reduceras.

Beträffande byggnadsprogrammet i övrigt har inom försvarsdepartementet i samråd med representanter för marinförvaltningen verkställt undersökning rörande viss omläggning av programmet för kostnadernas nedbringande. Därvid har särskild uppmärksamhet ägnats frågan om det lämpligaste sättet att utnyttja de på förläggningsområdet befintliga äldre byggnader, som marinförvaltningen föreslagit skola ombyggas till tjänstebostäder. En närmare undersökning rörande sistnämnda förslag har nämligen synts giva vid handen, att ombyggnadskostnaderna, åtminstone beträffande flertalet byggnader, torde bli så avsevärda, att ombyggnadernas räntabilitet kan ifrågasättas. Med hänsyn till vad som vid den verkställda undersökningen framkommit synes böra övervägas en utformning av byggnadsprogrammet efter i huvudsak följande linjer.

Byggandet av kanslihus och kaserner bör planenligt fullföljas, varvid

emellertid kasernvindarna torde böra anordnas såsom lektionssalar. De därmed förenade merkostnaderna torde nämligen vara obetydliga i jämförelse med de besparingar, som kunna göras i fråga om uppförandet av särskilda skollokaler. Därest samtliga kasernvindar kunna användas såsom lektionssalar och därjämte en av de byggnader, som marinförvaltningen avsett att ombygga till tjänstebostäder, i stället tages i anspråk för skoländamål, synes nämligen behovet av skollokaler åtminstone tills vidare kunna tillgodoses utan att en särskild skolbyggnad uppföres.

Enligt vad jag inhämtat från marinförvaltningen torde kostnaden för en för matinrättning och marketenteri gemensam byggnad kunna beräknas till 610,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, medan kostnaderna för uppförande av två fristående byggnader för samma ändamål beräknats bliva icke obetydligt högre. Jag utgår därför från att en gemensam byggnad uppföres.

De beräknade kostnaderna för vakt- och arrestbyggnad har jag funnit jämförelsevis höga. Emellertid anser jag mig tills vidare böra räkna med det av marinförvaltningen angivna beloppet, varvid jag dock förutsätter, att innan framställning om dispositionsbeslut göres, marinförvaltningen närmare undersöker befintliga möjligheter till kostnadsbesparing.

Enligt vad jag inhämtat torde den byggnad, som marinförvaltningen avsett skola ombyggas till tjänstebostad för chefen för Göteborgs kustartilleriförsvär, lämpligen kunna inredas till officersmäss. Kostnaderna därför ha beräknats icke komma att överstiga 35,000 kronor. Med den lösning av byggnadsfrågorna vid örlogsdepån, som jag i det föregående angivit och som i denna del innebär, att i enlighet med marinförvaltningens förslag byggnad nr 7 bibehålles såsom bostadshus, kan chefen för kustartilleriförsvaret kvarbo i sin tjänstebostad i denna byggnad. Någon ny officersmäss synes vid sådant förhållande icke böra uppföras.

Av övriga befintliga byggnader torde, enligt vad jag inhämtat, en lämpa sig för ombyggnad till kadettförläggning. Utredning torde vidare böra verkställas om lämpligheten av att i ett annat befintligt hus inreda tjänstebostäder för maskinist, eldare och husmoder, därest detta kan göras för statsverket ekonomiskt lönande. Underofficersmässen, vilken marinförvaltningen avsett att inreda i en av de befintliga byggnaderna, synes böra komma till utförande. Mot den därför beräknade kostnaden har jag intet att erinra.

I övrigt bör en detaljerad plan upprättas rörande dispositionen av återstående byggnader på kasernområdet, varvid vissa byggnader, i den mån de icke lämpa sig för uthyrning i befintligt skick, torde kunna utnyttjas såsom förrådslokaler. I samband med utredning därom torde pågående utredning om behovet av och kostnaden för förråd för kustartilleriet slutföras samt definitiva beräkningar i ämnet framläggas. Vid förrådsfrågans lösning bör särskild uppmärksamhet ägnas spörsmålet, huruvida icke viss del av åtminstone den tyngre artillerimaterielen kan förläggas till annan plats än kasernområdet.

Exercishallen med mätthus synes med hänsyn till dess betydelse för utbildningen, särskilt vintertid, böra uppföras under nästa budgetår. Mot kostnadsberäkningarna för detta ändamål har jag icke något att erinra.

Frågan om värmeförselns ordnande torde böra underkastas förnyad utredning och därvid mot varandra vägas merkostnaderna av engångsnatur för erforderliga yttre ledningar vid alternativet med en central samt de ökade driftskostnaderna för ett flertal centraler. Vid utredningen synes böra särskilt undersökas lämpligheten av att vid utförande av allenast en central låta uppvärma vakt- och arrestbyggnaden med värmepanna, som omhänderhaves av vaktpersonalen. Med hänsyn till sistnämnda byggnads jämförelsevis avskilda läge kunna nämligen kostnaderna för yttre ledningar vid en sådan lösning väsentligt nedbringas. I avvaktan på slutlig utredning i ämnet beräknar jag för nästa budgetår för värmecentral och yttre ledningar de belopp, som för ändamålen upptagits i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943. Jag utgår därvid från att kostnader för erforderliga yttre elektriska ledningar samt ytterbelysning skola bestridas av ifrågavarande medel. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa det avgörande i hithörande frågor, som ur ekonomisk synpunkt kan befinnas lämpligast.

I enlighet med från försvarsdepartementet under hand meddelade direktiv pågår för närvarande i samarbete mellan marinförvaltningen och arméförvaltningens tygdepartement utredningar, som syfta till en lösning i ett sammanhang av samtliga för armén och marinen aktuella verkstadsfrågor i Göteborg och dess närhet. Utredningen är ännu icke avslutad. Det är emellertid redan nu uppenbart, att betydande fördelar ur driftteknisk och ekonomisk synpunkt stå att vinna genom en centralisering av verkstäderna. I avbidan på utredningens slutförande anser jag mig icke nu kunna bedöma, i vad mån det av marinförvaltningen för verkstadslokaler beräknade beloppet kan behöva tagas i anspråk.

För planering, vägar och stängsel torde i huvudsaklig överensstämmelse med marinförvaltningens förslag böra upptagas hälften av det äskade beloppet eller 212,500 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942. Slutliga beräkningar av kostnaderna för planering, vägar och stängsel böra av marinförvaltningen framläggas, sedan ämbetsverket slutligt utrett byggnadsfrågorna.

Till frågorna om uppförande av en sjukvårdsanläggning för Älvsborgs kustartilleriregemente samt om anslag till brandbod och brandmateriel samt slangtorn är jag icke beredd att taga ställning innan definitiva förslag föreligga. Vid utarbetandet av förslaget till sjukvårdsanläggning bör beaktas, att minsta möjliga kostnader böra nedläggas på provisoriska anordningar i avvaktan på den definitiva lösning sjukvårdsfrågorna kunna erhålla efter utgången av femårsperioden 1942/47.

Intill utgången av budgetåret 1943/44 torde i enlighet med vad jag anfört medel få tagas i anspråk — förutom för garage med bensintanksanläggning, för vilket ändamål medel beräknats under avsnittet Allmänt — för följande ändamål.

	Prisläge 1/7 1941	Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942	Summa
Kanslihus	426,000	34,000	460,000
Fem kaserner	1,325,000	100,000	1,425,000
Matinrättning och manskapsmäss	610,000	55,000	665,000
Vakt- och arrestbyggnad	79,000	6,000	85,000
Officersmäss	32,000	3,000	35,000
Underofficersmäss	41,700	3,300	45,000
Exercishall med mätus	245,000	20,000	265,000
Värmecentral	185,000	15,000	200,000
Utvändiga ledningar	555,000	55,000	610,000
Planering, vägar och stängsel	197,000	15,500	212,500
Summa kronor	3,695,700	306,800	4,002,500

Det sammanlagda medelsbehovet för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 kan sålunda beräknas till 4,002,500 kronor. Av detta belopp böra 3,695,700 kronor anses belasta femårsplanens kostnadsram. Enär för byggnadsarbeten vid kustartilleriförsvaret och kustartilleriregementet redan anvisats 2,000,000 kronor, kan medelsbehovet för budgetåret 1943/44 angivas till (4,002,500 — 2,000,000 =) 2,002,500 kronor.

Utöver nu angivna belopp bör för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 beräknas det av 1942 års riksdag för markförvärv anvisade beloppet, 1,580,000 kronor, vilket belopp bör anses i sin helhet belasta femårsplanens kostnadsram.

Jag vill slutligen anmärka, att det här skisserade byggnadsprogrammet givetvis är att betrakta såsom blott preliminärt i avvaktan på de slutliga förslag, som kunna av marinförvaltningen framläggas. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att verkställa de jämkningar däri, som må befinnas lämpliga.

Administrationskostnader och oförutsedda utgifter.

Efter i propositionen 1942: 270 framlagt förslag har riksdagen (skrivelse 1942: 376) för budgetåren 1941/42 och 1942/43 beräknat tillhopa 400,000 kronor för administrationskostnader och oförutsedda utgifter, belöpande på de i propositionen föreslagna byggnadsföretagen för marinen. Vid anmälan av förenämnda proposition anförde jag, att vissa i propositionen förordade medelsäskanden grundade sig på av försvarsutredningen verkställda kostnadsberäkningar, däri administrationskostnader eller oförutsedda utgifter icke inräknats. Dylika kostnader hade nämligen av utredningen upptagits gemensamt för flera olika grupper av byggnadsföretag. Jag ansåg mig därför böra föreslå, att ett särskilt belopp ställdes till Kungl. Maj:ts förfogande för att i mån av behov tagas i anspråk i samband med dispositionsbeslut rörande de för de olika byggnadsföretagen avsedda medlen.

Såsom i det föregående anförts har Kungl. Maj:t genom beslut den 2 april 1943 av angivna anslagsmedel ställt 10,000 kronor till marinförvaltningens förfogande.

I sin skrivelse den 27 augusti 1942 angående anslagsbehovet för budgetåret 1943/44 anförde *marinförvaltningen*, att ämbetsverket ansåge, att administrationskostnader och oförutsedda utgifter — med hänsyn till att kostnadsberäkningarna måst utföras med största skyndsamhet och i vissa fall endast vore preliminära, att icke obetydliga prisökningar kunde befaras samt att det betydande byggnadsprogrammet skulle genomföras så snabbt som möjligt — borde upptagas relativt högt, förslagsvis till 10 procent av ifrågavarande byggnadskostnader. Marinförvaltningen fann emellertid på grund av de övriga betydande ofrånkomliga medelsbehoven för budgetåret 1943/44 nödvändigt att tills vidare begränsa ifrågavarande utgifter till endast 6 procent av byggnadskostnaderna.

I skrivelsen den 10 februari 1943 har marinförvaltningen därefter anført, att administrationskostnader ej medräknats i de i skrivelsen beräknade byggnadskostnaderna. Så länge den allra största delen av personalen vid marinförvaltningens fortifikationsavdelning skulle avlönas med anlitande av byggnadsanslagen samt med den omfattning, som utrednings- och projekteringsarbetet tagit, syntes försiktigheten bjuda, att man, i enlighet med vad som angivits i skrivelsen den 27 augusti 1942, räknade med 10 procent i administrationspålägg.

*Departements-
chefen.*

Jag kan icke biträda marinförvaltningens framställning om höjning av administrationskostnaderna till 10 procent av de för byggnadsarbetena beräknade kostnaderna utan anser, att beräkningsgrunden liksom hittills bör vara omkring 6 procent. Marinförvaltningen har i sin skrivelse den 10 februari 1943 anført, att i de av ämbetsverket för de olika byggnadsföretagen angivna kostnaderna icke inginge kostnader för administration och oförutsedda utgifter. Ehuru en närmare undersökning givit vid handen, att i vissa fall sådana kostnader inräknats i de angivna byggnadskostnaderna, anser jag mig, då dessa avvikelser från eljest tillämpade grunder få antagas utgöra undantagsfall, böra räkna med 6 procent på summan av samtliga byggnadsföretag som i det föregående förordats. Jag utgår därvid från att vid meddelande av dispositionsbeslut rörande visst byggnadsföretag de därå belöpande administrationskostnaderna som regel samtidigt skola ställas till förfogande. Därvid torde dock böra krävas en förklaring från marinförvaltningens sida, i vad mån i åberopade kostnadsberäkningar ingå kostnader för administration och oförutsedda utgifter.

Av bilaga 27 framgår, att kostnaderna under femårsperioden 1942/47, med utgångspunkt från prisläget den 1 juli 1941, för samtliga de i det föregående förordade byggnadsföretagen kunna beräknas till sammanlagt 16,350,200 kronor. Kostnaderna för administration och oförutsedda utgifter böra vid sådant förhållande beräknas till $\left(\frac{6}{100} \times 16,350,200 =\right)$ omkring 979,800 kronor.

Av nyssnämnda bilaga framgår vidare, att kostnaderna för ifrågavarande byggnadsföretag, enligt prisläget den 1 juli 1942 eller senare, intill utgången av budgetåret 1943/44 beräknats till 16,825,200 kronor. De därå belöpande kostnaderna för administration och oförutsedda utgifter kunna vid sådant förhållande beräknas till $(\frac{6}{100} \times 16,825,200 =)$ omkring 1,009,800 kronor. Motsvarande kostnader enligt prisläget den 1 juli 1941 kunna uppskattas till 937,300 kronor. Enär 400,000 kronor redan anvisats, kan medelsbehovet under budgetåret 1943/44 uppskattas till 609,800 kronor.

Sammanfattning.

I bilaga 27 ha sammanställts de i det föregående beräknade kostnaderna för marinens byggnadsprogram för femårsperioden 1942/47, varvid för överskådlighetens skull medtagits jämväl de i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 berörda byggnadsföretag, som icke upptagits till behandling i detta sammanhang. Av sammanfattningen framgår att de sammanlagda kostnaderna under femårsperioden 1942/47 för de i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten, till vilka genom tidigare beslut eller i denna proposition tagits ställning, kunna beräknas till, enligt prisläget den 1 juli 1941, 17,330,000 kronor. Med utgångspunkt från de i marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 framlagda förslagen skulle motsvarande kostnader ha uppgått till 18,680,000 kronor. Medelsbehovet för samtliga dessa byggnadsarbeten har för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44, enligt prisläget den 1 juli 1942 eller senare, beräknats till 17,835,000 kronor, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1941 ett belopp av 16,565,000 kronor. Enär för tiden intill utgången av budgetåret 1942/43 för inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten anvisats 15,497,000 kronor, kan medelsbehovet för budgetåret 1943/44 beräknas till 2,338,000 kronor.

I enlighet med det anförda bör den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen för marinens byggnader för tiden intill utgången av budgetåret 1943/44 med anledning av här berörda byggnadsföretag anses belastad med ett belopp av 16,565,000 kronor. Såsom redan vid behandlingen av arméns byggnadsfrågor anmärkts, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 179 till innevarande års riksdag föreslagit, att från förevarande investeringsanslag därutöver skall utgå ett belopp av 400,000 kronor för bestridande av kostnader för uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter i Stockholm och Boden samt på Gotland. Detta belopp bör jämväl anses belasta femårsplanens kostnadsram.

FLYGFÖRVALTNINGENS DELFOND.

I statsverkspropositionen till innevarande års riksdag (kapitalbudgeten, bil. 2, punkten 7) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att *dels* till Vissa byggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag

av 25,000,000 kronor, *dels ock* medgiva, att ifrågavarande anslag må överskridas — förutom på sätt i propositionen angivits med belopp, som betingas av prisstegring — inom ramen av ett belopp av 98,800,000 kronor, i den mån så erfordras för tillgodoseende av medelsbehovet för de byggnadsföretag m. m., som enligt riksdagens beslut i anledning av vad i statsverkspropositionen eller i särskild proposition anföres skola komma till utförande med anlitande av berörda anslag.

Det i statsverkspropositionen anmälda medelsbehovet för budgetåret 1943/44 för byggnadsarbeten, som förutsatts skola komma till utförande med anlitande av ifrågavarande anslag, utgör tillhopa 54,756,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941.

Jag upptager nu till behandling ännu ett byggnadsbehov, som bör tillgodoses med anlitande av berörda anslag.

Verkstadsanläggning för flygindustrien. Såsom framgår av vad jag anfört i årets statsverksproposition (bilagan fjärde huvudtiteln, punkten 125) har Kungl. Maj:t den 21 augusti 1942 fastställt materielplan för anskaffning av flygmateriel under flygvapnets uppsättningsperiod enligt försvarsbeslutet. Ett genomförande av detta anskaffningsprogram nödvändiggör en utvidgning av verkstäderna vid en av flygindustrierna. Denna utvidgning har kostnadsberäknats till 8,500,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, vilket belopp inräknats i totalkostnaderna för flygmaterielanskaffningen.

Uti skrivelse den 16 mars 1943 har flygförvaltningen hemställt om bemyndigande att vidtaga åtgärder för utförande av ifrågavarande verkstadsanläggning. Ärendet är av den natur, att en närmare redogörelse för dess innehåll icke lämpligen bör ske till statsrådsprotokollet. Riksdagens vederbörande utskott torde få inhämta erforderliga upplysningar därom genom de handlingar i ärendet som komma att överlämnas till utskottet. Här torde allenast böra i korthet nämnas följande.

I sin skrivelse har flygförvaltningen anfört, att kostnaderna för den nya verkstadsanläggningen enligt det nu planerade utförandet, inberäknat för driften erforderlig inredning, inventarier och vissa maskiner, uppförande av vissa för anläggningen erforderliga monteringshallar ävensom marklösen och väganläggningar, kunde hållas inom det angivna beloppet 8,500,000 kronor med ett prisstegringstillägg av 15 procent eller totalt 9,775,000 kronor. I detta belopp ingå även kostnaderna, 300,000 kronor, för vissa flygplanförråd å centrala flygverkstäderna, beträffande vilka flygförvaltningen emellertid förklarat sig ha för avsikt att framdeles inkomma med närmare framställning. Flygförvaltningen har slutit preliminärt avtal med vederbörande flygindustri angående anläggningens utförande. Enligt detta avtal skall bolaget till flygförvaltningen sälja det markområde som erfordras för verkstaden. Flygförvaltningen skall bli ägare till verkstaden och upplåta densamma till industri-företaget för flygplantillverkning för statens räkning.

I anledning av denna framställning har Kungl. Maj:t genom beslut den 19 mars 1943 bemyndigat flygförvaltningen att gå i författning om utförande i enlighet med vad flygförvaltningen föreslagit av ifrågavarande verkstads-

anläggning och monteringshallar samt att vidtaga härav betingade åtgärder i övrigt, allt — inberäknat förenämnda flygplanförråd — inom en kostnadsram av 9,775,000 kronor, och därvid tillika föreskrivit, att arbeten med nämnda flygplanförråd icke finge påbörjas utan särskilt tillstånd av Kungl. Maj:t. Härjämte har Kungl. Maj:t bemyndigat flygförvaltningen att tills vidare bestrida de på innevarande budgetår belöpande kostnaderna, intill ett belopp av 900,000 kronor, för påbörjande av ifrågavarande byggnadsföretag från innevarande års anslag till flygmaterielanskaffning.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att kostnaderna för den verkstadsanläggning varom i detta ärende är fråga avsetts att bestridas av de medel, som beräknas erforderliga för ett genomförande av flygplananskaffningen under flygvapnets uppsättningsperiod. Till den del kostnaderna belöpa å innevarande budgetår hade medel härför kunnat, med stöd av riksdagens bemyndigande för Kungl. Maj:t att inom den beräknade totalkostnadsramen överskrida anvisat anslag till anskaffning av flygmateriel, anvisas från nämnda anslag. Med hänsyn härtill och till ärendets brådskanie natur har Kungl. Maj:t bemyndigat flygförvaltningen att omedelbart igångsätta arbetena med anläggningen i fråga. Sedan överenskommelse träffats mellan flygförvaltningen och vederbörande flygplanindustri angående verkstadsanläggningens utförande, har emellertid frågan om sättet för bestridandet av kostnaderna för densamma kommit i ett annat läge. Enligt denna överenskommelse skall såsom av det anförda framgår flygförvaltningen förvärva den mark som erfordras för anläggningen samt flygförvaltningen stå såsom ägare till anläggningen. Anläggningen torde därför rätteligen böra redovisas å försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, och kostnaderna för densamma bestridas från investeringsanslag.

Enligt vad jag under hand inhämtat fördela sig de beräknade kostnaderna 9,775,000 kronor på följande sätt (inom parentes angivas motsvarande belopp enligt prisläget den 1 juli 1941).

	Kronor	
Markförvärv	80,000	(80,000)
Byggnadsarbeten och väganläggningar	8,915,000	(7,715,000)
Inventarier och vissa maskiner	630,000	(555,000)
Administration och oförutsett	150,000	(150,000)
Summa kronor 9,775,000		(8,500,000)

Av dessa kostnader torde de, som avse inventarier och vissa maskiner, 630,000 kronor, fortfarande böra belasta anslaget till flygmaterielanskaffning. Då dessa medel icke torde vara erforderliga redan under innevarande budgetår, lär något överskridande av nämnda budgetårs anskaffningsanslag icke vara erforderligt av denna anledning. Jag förutsätter, att flygförvaltningen skall vid avgivande av förslag till plan för flygmaterielanskaffning under kommande budgetår taga hänsyn till detta medelsbehov. Övriga i sammanställningen upptagna kostnader, tillhoppa 9,145,000 kronor, torde böra bestridas från kapitalinvesteringsanslag. Av dessa kostnader belöpa 900,000 kronor

Departements-
chefen.

på innevarande budgetår. Till frågan om äskande av härför erforderligt anslag återkommer jag i annat sammanhang. Enligt vad som inhämtats från flygförvaltningen kan medelsbehovet för ändamålet för budgetåret 1943/44 beräknas till 5,020,000 kronor.

Den här föreslagna förändringen i sättet för bestridandet av kostnaderna för denna verkstadsanläggning medför en förskjutning i de beräknade kostnaderna under uppsättningsperioden för flygmaterielanskaffning och för flygvapnets byggnader. De totala kostnaderna för anskaffning av flygmateriel ha beräknats till 507,742,000 kronor (jfr årets statsverksproposition, bilagan fjärde huvudtiteln, punkten 125). Detta belopp bör minskas med (8,500,000 — 555,000 =) 7,945,000 kronor till 499,797,000 kronor. Å andra sidan bör den för flygvapnet i 1942 års försvarsbeslut beräknade kostnadsramen för byggnader m. m., 145,000,000 kronor, ökas med nyssnämnda belopp om 7,945,000 kronor till 152,945,000 kronor. Med hänsyn till att för avskrivning av de här ifrågavarande byggnadsföretagen kommer att av medel under driftbudgeten tagas i anspråk allenast 50 procent av kostnaderna för desamma eller ett belopp av $\left(\frac{7,945,000 - 80,000}{2}\right) = 3,932,500$ kronor har alltså härigenom uppkommit en besparing av (7,945,000 — 3,932,500 =) 4,012,500 kronor.

HEMSTÄLLAN.

Under åberopande av vad under de särskilda avsnitten anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att i det föregående angivna byggnadsföretag m. m., i den mån riksdagen icke så redan beslutat eller särskilt anslag för ändamålet anvisats, må komma till utförande med anlåtande av dels de i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten bil. 2) under försvarsväsendets fastighetsfond för budgetåret 1943/44 äskade investeringsanslagen till Vissa byggnadsarbeten m. m., dels ock, i den omfattning som i det föregående angivits, de av riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 anvisade anslagen till inom försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.

III. Vissa andra anslagsfrågor m. m.

Nybyggnad för flygvapnets myndigheter. Till nybyggnad för flygvapnets myndigheter har riksdagen hittills anvisat tillhopa 4,000,000 kronor, varav 500,000 kronor för budgetåret 1938/39, 2,500,000 kronor för budgetåret 1939/40 samt 1,000,000 kronor för budgetåret 1942/43. Med skrivelse den 6 mars 1942 överlämnade civila byggnadsutredningen en promemoria beträffande nybygg-

naden för flygvapnets myndigheter samt skissritningar och kostnadsberäkningar. Totalkostnaden beräknades till 4,560,000 kronor.

Genom beslut den 10 april 1942 anbefallde Kungl. Maj:t byggnadsstyrelsen att gå i författning om uppförande av en ämbetsbyggnad, som kunde utföras inom ramen av de för ändamålet beräknade kostnaderna, 4,560,000 kronor.

I skrivelse den 24 augusti 1942 hemställde byggnadsstyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för fullbordande av ämbetsbyggnaden för budgetåret 1943/44 anvisa 560,000 kronor.

Sedermera hemställde byggnadsstyrelsen i skrivelse den 28 december 1942, vilken för yttrande överlämnades till civila byggnadsutredningen, om anvisande av ytterligare 190,000 kronor för täckande av merkostnader vid ifrågasvarande byggnadsföretag. Byggnadsstyrelsen anförde därvid i huvudsak följande. Sedan kostnaderna för byggnadsföretaget beräknades, hade priserna å byggnadsmaterialier och arbete icke oväsentligt stegrats. Till följd härav komme att för byggnadsföretaget uppstå följande merkostnader, nämligen för själva byggnadsarbetena 145,000 kronor, motsvarande i medeltal en prisstegring av omkring 4 procent, för värme-, ventilations- och sanitärtekniska anläggningar omkring 30,000 kronor samt för elektriska ledningsinstallationer 15,000 kronor eller tillhopa 190,000 kronor.

Vid anmälan av denna anslagsfråga i 1943 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2, punkt 8) framhöll jag, att jag icke förrän civila byggnadsutredningens yttrande över byggnadsstyrelsens nyssnämnda framställning föreläge vore i tillfälle att taga ställning till förevarande anslagsäskande, varför jag förordade, att anslag borde för ändamålet i riksstatsförslaget upptagas med allenast beräknat belopp.

I anslutning härtill har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1943 års riksdag föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Nybyggnad för flygvapnets myndigheter för budgetåret 1943/44 beräkna ett investeringsanslag av 560,000 kronor.

1940 års civila byggnadsutredning har i utlåtande den 10 februari 1943 anfört följande. Då det icke nu låte sig bedöma, huruvida och i vad mån för-enklingsåtgärder kunde i viss utsträckning motverka de under byggnadstiden inträdda kostnadsstegringarna, saknade utredningen möjligheter att pröva storleken av det tilläggsanslag, som för arbetenas avslutande kunde vara erforderligt. Sålunda syntes tvekan kunna råda, om provisoriska lokaler för flygkrigshögskolan borde inredas i byggnaden, sedan numera frågan om särskild byggnad för de militära högskolorna befunne sig inför sin lösning. För utredningen hade ock uppgivits, att i byggnaden planerade lokaler för den militära väderlekscentralen icke skulle vara av behovet påkallade. Utredningen har med hänsyn härtill ifrågasatt, om icke med utverkande av tilläggsanslag hos riksdagen kunde anstå tills de slutliga kostnaderna låte sig fullständigt överblicka.

Två ledamöter av byggnadsutredningen, översten E. Lindh och byggnadsrådet S. Markelius, ha i särskilt yttrande tillstyrkt bifall till byggnadsstyrel-

sens framställning. I yttrandet framhålles, att byggnaden uppföres av samma enkla standard som tillämpats beträffande marinmyndigheternas nyuppförda ämbetsbyggnad. Då inskränkning av denna standard icke syntes kunna eller böra ske, kunde härigenom några besparingar icke vinnas. Om de provisoriska lokalerna för flygkrigshögskolan icke inreddes och ej heller de planerade lokalerna för den militära väderleksanstalten anordnades, utan dessa delar av byggnaden lämnades oinredda utan mellanväggar, målning och ledningsarbeten, kunde belopp av respektive 12,000 kronor och 4,000 kronor inbesparas. Då det emellertid kunde förutsättas, att dessa byggnadsdelar icke komme att lämnas oanvända utan komme att på annat sätt utnyttjas, syntes det icke vara att tillråda att under sådana förhållanden med 16,000 kronor minska det av byggnadsstyrelsen begärda tilläggsanslaget.

Statens meteorologisk-hydrografiska anstalt och chefen för flygvapnet ha i utlåtanden den 23 februari respektive den 3 mars 1943 yttrat sig beträffande behovet av lokaler för förutnämnda väderlekscentral. Härutinnan torde få hänvisas till handlingarna i ärendet. Beträffande frågan om inredning av provisoriska lokaler för flygkrigshögskolan har chefen för flygvapnet anfört, att nu förhyrda lokaler ej vore tillräckliga för det antal elever, som måste kommanderas till högskolan under vinterhalvåret 1943/44. Inställdes den planerade provisoriska inredningen inom ämbetsbyggnaden, måste sålunda ytterligare utrymmen förhyras och provisoriskt inredas. Härigenom torde den eventuella kostnadsbesparingen bliva obetydlig. En uppdelning av högskolan på två från varandra åtskilda lokaler medförde dessutom ur militär synpunkt avsevärda olägenheter och måste bestämt avstyrkas.

*Departements-
chefen.*

Såsom av det anförda framgår föreligger enligt byggnadsstyrelsens beräkningar på grund av inträffade prisstegringar behov av ytterligare medelsanvisning för fullbordande av flygvapnets ämbetsbyggnad. 1940 års civila byggnadsutredning anser, att med frågans prövning bör anstå till dess ställning tagits till dels frågan om uppförande av särskild byggnad för de militära högskolorna, i vilken avses skola inrymmas jämväl lokaler för flygkrigshögskolan till ersättning för de provisoriska lokaler för denna högskola, som avsetts skola inrymmas i flygvapnets ämbetsbyggnad, dels frågan om inrättande av väderlekscentral i anknytning till flygvapnets myndigheter.

Vad först beträffar frågan om uppförande av byggnad för de militära högskolorna, vill jag erinra, att medel för detta ändamål finnas disponibla men att Kungl. Maj:t ännu icke tagit ställning till frågan om byggnadsföretagets igångsättande. Det kan ännu icke med säkerhet bedömas, huruvida med hänsyn till rådande brist på arbetskraft och materiel ett igångsättande redan inom närmaste framtiden av detta byggnadsföretag är möjligt. Då emellertid under alla förhållanden tämligen lång tid måste förflyta, innan de nya högskolelokaler kunna tagas i anspråk, vill jag icke resa erinran mot att de lokaler, som i flygvapnets ämbetsbyggnad provisoriskt avsetts för flygkrigshögskolan, iordningställas för detta ändamål för att i sinom tid, sedan den nya högskolebyggnaden kommit till stånd, disponeras för tillgodoseende av andra lokalbehov. Den besparing,

som skulle vinnas genom ett uppskjutande av lokalernas färdigställande är — såsom framgår av vad två reservanter inom byggnadsutredningen anført — förhållandevis ringa, särskilt vid jämförelse med de merkostnader som måste uppkomma, därest lokaler för nämnda högskola måste anskaffas genom förhyrning.

Jämlikt av Kungl. Maj:t den 5 mars 1943 lämnat bemyndigande har jag tillsatt sakkunniga för utredning rörande försvarets väderlekstjänst. Vid denna utredning kommer även under bedömande frågan, huruvida till flygvapnets myndigheter bör anknytas en väderlekscentral. Om en sådan central finnes böra upprättas, torde de lokaler, som för ändamålet beräknats i förevarande ämbetsbyggnad, komma väl till pass. Därest så icke skulle finnas erforderligt eller lämpligt, torde ifrågavarande lokaler kunna utan svårighet nyttiggöras för tillgodoseende av andra trängande lokalbehov. Jag anser därför i likhet med reservanterna inom byggnadsutredningen, att även dessa lokaler böra kunna nu iordningställas.

Byggnadsstyrelsens föreliggande anslagskalkyler, vilka utmynna i ett anslagsbehov av $(560,000 + 190,000 =) 750,000$ kronor, torde kunna godtagas. Jag utgår härvid från att byggnadsarbetena skola kunna så bedrivas, att ytterligare anslag för ifrågavarande ändamål icke skall behöva bli erforderligt.

Åberopande vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond därav, till *Nybyggnad för flygvapnets myndigheter* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 750,000 kronor.

Anläggande av väg m. m. invid bombfällningsbana för Västgöta flygflottilj. Genom brev den 10 maj 1940 förordnade Kungl. Maj:t, att ett område om cirka 28 hektar av viss kronopark i Tivedens revir skulle, för att användas som bombfällningsbana för Västgöta flygflottilj, i förvaltningshänseende omedelbart överflyttas från domänstyrelsen till flygförvaltningen under villkor, bland annat, att flygförvaltningen ombesörjde den omläggning av vägar och flytting av hägnader m. m. som bleve erforderlig. Tillika medgav Kungl. Maj:t, att flygförvaltningen finge till bestridande av kostnaderna för ifrågavarande områdes iordningställande som bombfällningsbana å det å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m. för budgetåret 1939/40 uppförda förskottsanslaget Försvarsväsendet i allmänhet: Engångsutgifter (Ga) disponera ett belopp av högst 9,000 kronor.

I skrivelse den 25 februari 1943 har *flygförvaltningen* meddelat, att arbetena med iordningställande av ifrågavarande område som bombfällningsbana numera vore utförda, varjämte flygförvaltningen beträffande den ämbetsverket ålagda skyldigheten att omlägga vägar och flytta hägnader m. m. anført i huvudsak följande.

Genom bombfällningsområdet passerade ett flertal vägar, vilka vore avsedda icke blott för kronoparken utan även såsom utfartsvägar för närbelägna gårdar.

I skrivelse den 13 januari 1942 hade domänstyrelsen, efter att i ärendet hava samrått med flygförvaltningen, till flygförvaltningen överlämnat en av styrelsen godkänd plan till viss väg, vilken vore avsedd att ersätta de genom bombfällningsområdet löpande vägarna. Samtidigt hade domänstyrelsen anhållit, att flygförvaltningen i samråd med jägmästaren i Tivedens revir ville föranstalta om arbetets utförande. Den nya vägen, vilken komme att erhålla en längd av 3.034 kilometer och hårdgjord bredd av 3 meter, funnes angiven å en skrivelsen bifogad karta.

Flygförvaltningen hade — i enlighet med en skrivelsen bifogad specifikation — beräknat kostnaderna för ifrågavarande vägarbeten till sammanlagt 44,000 kronor, inklusive kostnaderna för administration och oförutsedda utgifter.

I samband med anläggande av ifrågavarande väg syntes det bliva erforderligt att företaga mindre flyttningar av hägnader m. m. Kostnaderna därför beräknades emellertid kunna bestridas av förenämnda belopp av 44,000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställde flygförvaltningen om anvisande av ett belopp av 44,000 kronor för anläggande av ifrågavarande väg.

*Departements-
chefen.*

Mot det av flygförvaltningen framlagda förslaget, vilket upprättats efter samråd med domänstyrelsen, har jag intet att erinra. Enär ifrågavarande byggnadsarbeten hänföra sig till ett äldre byggnadsföretag, torde kostnaderna därför icke böra medtagas i den för flygvapnet för femårsperioden 1942/47 fastställda kostnadsramen. Som jag icke funnit anledning till erinran mot de framlagda kostnadsberäkningarna, beräknar jag för budgetåret 1943/44 för ifrågavarande ändamål ett belopp av 44,000 kronor att utgå av nyssberörda investeringsanslag.

Ändrad förläggning av sjöflygstation i västra Sverige. Genom brev den 28 juni 1940 ställde Kungl. Maj:t till flygförvaltningens förfogande, bland annat, ett belopp av 270,000 kronor för utbyggnad av en sjöflygstation vid Nya varvet, Göteborg, av det av riksdagen såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond, till utbyggnad av sjöflygstationer anvisade reservationsanslaget av 310,000 kronor.

Sedermera meddelade flygförvaltningen i skrivelse den 18 juni 1942 att bland annat på grund av ändrade dispositioner någon sjöflygstation icke vore avsedd att anläggas vid Nya varvet utan i stället på annan plats, varom rekognosceringar påginge.

Med förmälan att nämnda utredning numera vore avslutad och att sjöflygstationen av strategiska och taktiska skäl lämpligen befunnits böra anläggas å viss annan angiven plats än Nya varvet har flygförvaltningen i skrivelse den 4 mars 1943 hemställt, att till bestridande av härav föranledda kostnader, nämligen 120,000 kronor för anläggning enligt prisläget den 1 juli 1941 och 7,200 kronor för administration och oförutsedda utgifter, tillhopa 127,200 kronor, måtte få disponeras från det genom förutnämnda brev till flygförvaltningens förfogande ställda beloppet av 270,000 kronor.

Jag har intet att erinra mot flygförvaltningens förslag och de till grund för detsamma liggande kostnadsberäkningarna. Med hänsyn till den föreslagna ändrade förläggningen av ifrågavarande sjöflygstation torde emellertid riksdagens samtycke böra inhämtas i fråga om sålunda föranledd ny användning av de genom förutnämnda brev den 28 juni 1940 anvisade medlen. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att medgiva

Departements-
chefen.

att ifrågavarande sjöflygstation må, med ianspråktagande av tidigare av riksdagen för ändamålet anvisade medel, förläggas till annan plats än Nya varvet, Göteborg.

Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar. I det föregående har anmärkts, att Kungl. Maj:t i propositionen nr 163 till innevarande års riksdag (sid. 45 ff) föreslagit riksdagen att till Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor. Såsom av nämnda proposition närmare framgår har medelsbehovet för samma ändamål för budgetåret 1943/44 beräknats till 14,250,000 kronor. Detta belopp torde böra av riksdagen äskas såsom ett särskilt investeringsanslag. Jag har redan anfört, att av de för budgetåren 1942/43 och 1943/44 sammanlagt erforderliga beloppen, 16,250,000 kronor, ett belopp av 275,000 kronor bör anses belasta den i försvarsbeslutet fastställda kostnadsramen för arméns byggnadsarbeten m. m. under femårsperioden 1942/47.

I enlighet med det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, till *Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 14,250,000 kronor.

Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar. I den under föregående punkt berörda propositionen nr 163 till innevarande års riksdag (sid. 64) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor. Av propositionen framgår, att motsvarande kostnader för budgetåret 1943/44 beräknats till 1,630,000 kronor, vilket belopp ansetts böra äskas av riksdagen i detta sammanhang.

Aberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till *Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 1,630,000 kronor.

Förlägningsbyggnad vid Väsby. I skrivelse den 29 september 1942 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* hemställt om anvisande av 103,500 kronor för åtskilliga byggnadsändamål på Järvafältet.

Departements-
chefen.

Efter en inom försvarsdepartementet verkställd undersökning har jag funnit mig böra föreslå, att en förläggningsbyggnad för officerare och underofficerare uppföres vid Väsby. Byggnaden, som föreslås utförd såsom barack, är avsedd för fyra officerare och underofficerare, varjämte däri skulle inrymmas kök, expedition och samlingsrum. Kostnaderna ha av fortifikationsstyrelsen beräknats till 9,000 kronor, vilket belopp torde böra ställas till förfogande för budgetåret 1943/44.

Under erinran att avskrivningsbehovet för denna investering skall täckas av särskilda medel får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, till *Förläggningsbyggnad vid Väsby* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 9,000 kronor.

Ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1941:305 och 1942 års statsverksproposition) har riksdagen (skrivelser 1941:492 och 1942:355) till ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt i huvudsaklig överensstämmelse med ett av överbefälhavaren den 8 augusti 1941 framlagt förslag anvisat tillhoppa 2,760,000 kronor.

I skrivelse den 11 februari 1943 har *arméförvaltningens fortifikationsstyrelse* för viss komplettering med bombsäkra utrymmen av förläggningen hemställt om anvisande av ytterligare 401,000 kronor, varav 51,000 kronor angivits motsvara prisstegring under tiden den 1 juli 1941—den 1 januari 1943.

Ärendet är av den natur, att en närmare redogörelse för detsamma icke torde böra lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som i vederbörlig ordning komma att tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefen.

Jag finner fortifikationsstyrelsens förslag ändamålsenligt och av natur att icke böra uppskjutas. Det för ändamålet erforderliga beloppet, 401,000 kronor, vilket såsom avseende fullföljande av ett äldre byggnadsföretag icke torde böra anses belasta femårsplanens kostnadsram, bör äskas av riksdagen såsom ett särskilt investeringsanslag.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, till *Ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 401,000 kronor.

Stallbyggnad för Bohusläns regemente. I skrivelse den 29 augusti 1942 till arméförvaltningens fortifikationsstyrelse anmälde *chefen för Bohusläns regemente*, att en av regementets stallbyggnader genom brand blivit oanvändbar, samt hemställde, att en ny stallbyggnad snarast måtte uppföras.

I skrivelse den 23 december 1942 har *fortifikationsstyrelsen*, som i ärendet inhämtat arméchefens direktiv, anført, att genom styrelsens försorg företagits undersökning på platsen, varvid konstaterats, att byggnaden blivit så illa åtgången, att ett istandsättande av densamma icke lämpligen borde ske. Arméchefen hade framhållit, att den nya stallbyggnaden borde beräknas för samma antal hästar som inrymts i den brunna byggnaden, eller 40 stycken, vartill borde komma skosmedja samt utrymmen för veterinärmaterielförråd, foderkammare och foderskulle ävensom vattenspilta. Kostnaderna för uppförande av en stallbyggnad av sålunda angiven storlek hade beräknats till 145,000 kronor. Under åberopande härav hemställde styrelsen om anvisande av ett anslag av 145,000 kronor för angivna ändamål.

Enär i enlighet med fortifikationsstyrelsens förslag den nedbrunna stallbyggnaden torde böra ersättas med en nyuppförd sådan byggnad samt vad styrelsen anført rörande kostnaderna för denna icke givit mig anledning till erinran, synes för budgetåret 1943/44 för ändamålet böra anvisas ett belopp av 145,000 kronor, vilket belopp icke torde böra anses belasta femårsplanens kostnadsram.

*Departements-
chefen.*

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond därav, till *Stallbyggnad vid Bohusläns regemente* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 145,000 kronor.

Badstuga vid Gotlands kustartilleriförsvär. I skrivelse den 2 mars 1943 har marinförvaltningen hemställt om anvisande av ett belopp av 5,000 kronor för återuppförande av en badstuga vid Gotlands kustartilleriförsvär, vilken till följd av eldsvåda delvis förstörts. Marinförvaltningen har i skrivelsen anført i huvudsak följande.

Av chefen för Gotlands kustartilleriförsvär verkställd utredning har givit vid handen, att branden icke förorsakats genom vårdslöshet eller bristande omsorg. På grund av byggnadens alltför ringa kapacitet har eldstaden varit uppellad praktiskt taget ständigt, varigenom uttorkning och överhettning småningom inträffat och givit anledning till branden.

Badstugan är avsedd för samtlig personal vid den spärr, till vilken ifrågasvarande batteri hör.

Badstugan bör snarast återställas, då det är av stor vikt, att spärrns personal äger tillgång till bad. Därvid bör på grund av vad ovan anförts utrymmesbehovet i skälig mån beaktas. Kostnaderna för badstugans återställande samt utvidgning med hänsyn till ovannämnda bemanningsstyrka hava beräknats till 5,000 kronor.

Med hänsyn till vad marinförvaltningen anført torde en ny badstuga böra uppföras i stället för den genom eld skadade. Mot marinförvaltningens kostnadsberäkningar har jag icke funnit anledning till erinran. Det för ändamålet erforderliga beloppet, vilket icke torde böra belasta femårspla-

*Departements-
chefen.*

nens kostnadsram, synes böra äskas av riksdagen såsom ett särskilt investeringsanslag.

Jag får sålunda hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond därav, till *Badstuga vid Gotlands kustartilleriförsvär* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 5,000 kronor.

Modernisering av vissa marinens verkstäder m. m. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen 1941: 221, punkten 7) anvisade riksdagen (skrivelse 1941: 360) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond ett reservationsanslag av 1,787,000 kronor till modernisering av vissa marinens verkstäder m. m.

Av anslaget avsågs ett belopp av 422,000 kronor för modernisering av tygverkstäderna i dåvarande Vaxholms fästning, vilket belopp hade beräknats av försvarsväsendets verkstadsnämnd på basis av preliminära ritningar.

Beloppet om 422,000 kronor avsågs för följande åtgärder.

Tillbyggnad av mekaniska verkstaden	kronor	65,000
Ombyggnad av äldre mekanisk verkstad	»	35,000
Komplettering av maskinutrustning	»	12,000
Kopparslageri och förrådsbyggnad	»	40,000
Virkesskjul	»	9,000
Snickeriverkstad, om- och nybyggnad	»	89,500
Båtskjul, ändring	»	2,000
Lastpir med kran, elektrisk utrustning samt muddringsarbeten	»	107,000
Rälsbana	»	8,000
Flyttning av skjul för tvättkläder	»	5,000
Båtskjul vid Rindö sund	»	12,000
Radioverkstad	»	17,000
Oförutsedda utgifter	»	20,500

Summa kronor 422,000

Marinförvaltningen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1943/44 hemställt, att ett belopp av ytterligare 175,000 kronor måtte anvisas för genomförande av det sålunda angivna moderniseringsprogrammet, samt i ämnet anført bland annat följande.

Sedan programhandlingar färdigställts och anbud infordrats på de viktigaste byggnadsarbetena, kunde totalkostnaden för byggnadsprogrammets genomförande överslagsvis beräknas. Det hade därvid visat sig, att totalkostnaden överstege tillgängligt anslag med cirka 175,000 kronor.

Den med anledning därav i samråd med representant för försvarsväsendets verkstadsnämnd verkställda utredningen för beskärning av byggnadsprogrammet inom ramen av tillgängliga medel och förnyad anbudsinfordran hade ej givit tillfredsställande resultat, varför ytterligare omläggning och förenkling av programmet måst verkställas.

Enligt den sålunda till det yttersta förenklade byggnadsplanen måste virkesskjul, flyttning av skjul för tvättkläder samt nytt båtskjul vid Rindösund helt strykas ur programmet. Om- och nybyggnad av snickeriverkstaden

hade måst inskränkas till vissa provisoriska omändringsarbeten för endast cirka 30 procent av ursprungligen avsedda kostnader. Den föreslagna nya kopparslagerverkstaden med förrådsbyggnad hade måst ersättas med en provisorisk verkstad anordnad i en befintlig förrådsbyggnad av plåt. Därutöver hade väsentliga förenklingar måst vidtagas beträffande detaljutförandet av mekaniska verkstadens till- och ombyggnad, som dock i huvudsak följde den ursprungliga planen. Den på anbud grundade kostnadsberäkningen för den mekaniska verkstadens modernisering slutade på i runt tal 230,000 kronor i stället för ursprungligen beräknade 100,000 kronor.

Det syntes vara uppenbart, att den avsedda moderniseringen av tygverkstäderna, grundad på verkstadsnämndens preliminära ritningar och överslagsberäkningar, icke kunde för anvisade medel genomföras i den omfattning och med den effektivitet, som avsikten varit. På grund av prisstegringar samt genom de ofrånkomliga tilläggsarbeten, som vid programhandlingarnas utarbetande klarlagts, tvingades marinförvaltningen att på ett högst betänkligt sätt beskära verkstadsnämndens moderniseringsprogram och att tills vidare för betydelsefulla delar av programmet vidtaga provisoriska åtgärder och att i övrigt utesluta vissa programpunkter.

Den sålunda reducerade byggnadsplanen omfattade följande åtgärder och kostnader.

Till- och ombyggnad av mekanisk verkstad, inklusive radioverkstad, enligt anbud	kronor 173,250
Värme-, sanitets-, ventilations- och elektrisk installation i mek. verkstaden	» 57,000
Komplettering av maskinutrustning	» 12,000
Kopparslageri och förrådsbyggnad (omändring av befintlig förrådsbyggnad)	» 14,000
Schaktnings- och planeringsarbeten	» 15,000
Snickeriverkstad, provisoriska omändringsarbeten	» 26,250
Snickeriverkstad, ändring av maskinpark	» 7,000
Båtskjul, ändring	» 2,000
Lastpir med kran, elektrisk utrustning samt muddringsarbeten m. m., delvis enligt anbud	» 87,000
Rälsbana	» 8,000
Oförutsedda utgifter	» 20,500
Summa kronor	422,000

I detta belopp inginge maskinell verkstadsutrustning, kran för lastpiren med elektrisk utrustning m. m. med ett sammanlagt belopp av 36,500 kronor; återstoden, 385,500 kronor, utgjorde byggnadsarbeten och därmed samhörande åtgärder.

För genomförande av det i propositionen 1941: 221 avsedda moderniseringsprogrammet erfordrades, såsom ovan nämnts, ytterligare 175,000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1942.

Av marinförvaltningens skrivelse den 10 februari 1943 inhämtas, att ämbetsverket har för avsikt att äska ytterligare medel för instrument för radioverkstad med 10,000 kronor samt för verkstadsutrustning med icke angivet belopp.

Jag finner det angeläget, att moderniseringen av tygverkstäderna vid Stockholms kustartilleriförsvar genomföres i tidigare avsedd utsträckning

*Departements-
chefen.*

och förordar därför, att erforderligt förstärkningsanslag, 175,000 kronor, anvisas för budgetåret 1943/44. Ifrågavarande belopp bör, i anslutning till vad jag i propositionen 1943: 2 (sid. 132) uttalat beträffande motsvarande tilläggsanslag för Stockholms örlogsvarv, ej belasta femårsplanens kostnadsram.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom kapitalinvestering i försvarsväsendets fastighetsfond, marinförvaltningens delfond därav, till *Modernisering av vissa marinens verkstäder m. m.* för budgetåret 1943/44 anvisa ett investeringsanslag av 175,000 kronor.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Johan Treschow.

Norrbottens regementes jägarbataljon, Kiruna.

Ange lägenhetens enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditionsbyggnad	85,000	123,000	11,000	{ Officersmäss och ett antal bostadsrum för ogifta offi- cerare är i fortifikationssty- relsens förslag tänkt sam- manslaget med expediti- onsbyggnaden.
1	Mässbyggnad för officerare	15,000			
1	Bostäder för officerare	32,000			
1	Logementsbyggnader, 4 st.	740,000	904,000	86,000	{ Bostäder för ett antal ogifta underofficerare är i forti- fikationsstyrelsens förslag tänkt inrymda i mässbygg- naden.
1	Skolbyggnad	55,000	66,000	7,000	
1	Sjukhus	50,000	175,000	18,000	
1	Mässbyggnad för underofficerare	10,000	60,000	6,000	
1	Bostäder för underofficerare	20,000			
1	Marketerierbyggnad	45,000	124,000	13,000	
1	Matinrättningsbyggnad med värme- central	160,000	514,000	54,000	
1	Brandredskapsbod	5,000	42,000	4,000	{ Avsedda för maskinist, eldare samt husmor.
1	Vakt- och arrestbyggnad	15,000			
1	Bostäder för förvaltningspersonal ..	20,000	56,000	6,000	
1	Vinterstallar	13,000	99,000	10,000	
1	Sjukstall	5,000	54,000	6,000	
1	Hundstall	2,000	14,000	2,000	
1	Garage	8,000	44,000	5,000	
1	Intendenturförråd	5,000	52,000	6,000	{ Inklusive badstuanläggning i fortifikationsstyrelsens för- slag.
1	Pjäsförråd	30,000			
1	Fordonsförråd	5,000			
1	Exercishus	195,000	205,000	22,000	
1	Smedja	—	14,000	2,000	
1	Ammunitionsförråd	10,000	16,000	2,000	
1	Drivmedelsförråd	—	11,000	1,000	
1	Korthållsskjutbana	15,000	21,000	2,000	
1	Skolskjutningsbana	25,000	77,000	6,000	
1	Kulspruteskjutbana	20,000			
1	Handgranatsbana	2,000	2,000	200	
1	Fältskjutningsbana	15,000	8,000	1,000	{ Markörskydd i fältskjutnings- terrängen.
1	Väg- och planeringsarbeten (samt stängsel)	180,000	204,000	22,000	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	160,000	214,000	23,000	{ Inklusive värmekulvert med rörledningar, transformator- stationer och matarkablar.
1	Utvändiga elektriska arbeten	36,000	60,000	6,000	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	106,980	190,000	20,000	
	Summa kronor	2,084,980	—	—	
	5 % tillägg för läge i norra Sverige ..	89,120	—	—	
	Summa kronor	2,174,100	3,349,000	341,200	
	Avrundat belopp	2,175,000	3,350,000	340,000	

Göta pansarlivgardes kompani på Gotland, Visby.

Angälgshetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar	
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar			
1	Expeditions- och logementsbyggnad..	242,000	193,000	15,440	Avser 1/3 av byggnadskost- naderna. 2/3 beräknas be- löpa på den del av bygg- naden, som skall disponeras av I. 18. Se bilaga 17.	
2	Exercishus	100,000	44,000	3,520		
1	Matinrättningsbyggnad med marke- tenterbyggnad	100,000	50,000	4,000	Avser tillbyggnad av I. 18 matsalsbyggnad och marke- tenteri.	
1	Brandredskapsbod	5,000	5,000	400		
1	Bostäder för underofficerare	25,000	25,000	2,000		
1	Varmgarage	92,000	222,000	17,760		
1	Utökning av värmecentral i befintligt garage	—	10,500	840		
1	Kallgarage	40,000	28,000	2,240		
1	Cykelställ	—	900	100		
1	Bensinstation	25,000	13,100	1,050		
1	Spolplattor	—	10,500	840		
1	Intendenturförråd	15,000	20,200	1,620		
1	Tygförråd	9,000				
1	Ammunitionsförråd	10,000	10,000	800		
1	Tygverkstad	160,000	—	—		
1	Väg- och planeringsarbeten	56,250	42,750	3,420		
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	52,500	47,700	3,820		
1	Utvändiga elektriska arbeten.....	11,250	2,600	210		
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	56,600	43,600	3,500		
	Summa kronor	999,600	768,850	61,560		
	5 % avdrag för läge i södra Sverige	47,100	—	—		
	Summa kronor	952,500	768,850	61,560		
	Avrundat belopp	950,000	770,000	62,000		

Bergslagens artilleriregemente, Kristinehamn.

Angelägenhetsrad enl. anmälningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Kanslibyggнад	348,000	261,000	20,880	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 1.
1	Logementsbyggnader	2,610,000	2,230,000	178,400	{ Enl. mil. byggn.-utr:s rit- ningar nr 81 och 77; lek- tionsrum å vind.
1	Skolbyggnad	200,100	244,000	19,520	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 5; 1.20 m. längre.
1	Pjäsexercishus	150,000	88,000	7,040	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 4, med badstu o. duschar.
2	Gymnastikbyggnad	300,000	358,000	28,640	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 4, med badstu o. duschar.
2	Idrottsplats	90,000	94,000	7,520	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 85; plats för 50 sängar.
2	Kallbadhus	12,000	19,800	1,600	{ Ombyggnad av Presteruds herrgårdsbyggnad.
2	Sjukhus	215,000	333,000	26,640	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 8.
1	Mässbyggnad för officerare	210,000	132,000	10,560	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 10, rum beräknade för länbibliotek.
1	” ” underofficerare	153,000	70,000	5,600	{ Värmecentral i undervåning.
1	Marketerteribyggnad	200,000	228,000	18,240	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 10, rum beräknade för länbibliotek.
1	Matinrättningsbyggnad med värme- central	450,000	750,000	60,000	{ Värmecentral i undervåning.
—	Intendenturverkstad	—	—	—	{ I samma byggnad som tyg- förrådet.
1	Brandredskapsbod	25,000	15,000	1,200	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 15.
1	Vattenreservoir	25,000	35,000	2,800	{ Ombyggnad av befintligabyggnad m. m.
1	Gaskammare	4,000	2,000	160	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 18; skosmedja inrymd.
1	Vakt- och arrestbyggnad	45,000	72,500	5,800	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 20.
1	Bostäder för underofficerare	125,000	155,000	12,400	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 25; mindre skomakeri- och skräddarverkst.
1	” ” husmödrar o. eldare m. fl.	75,000			{ avsedda i bv. beräkn. till 10,000 kr.
1	Vinterstallar	145,000	102,600	8,200	{ Varmförråd för gasskydds- o. eldledningsmateriel samt bilar och slangar.
1	Varmgarage	936,000	496,000	39,680	{ Fordonsförråd utbytt mot förråd för övningsavdel- ningar enl. mil. byggn.-utr:s ritn. nr 26, kallförråd.
1	Servicestation för smörjning och ren- göring	—	59,000	4,720	{ Bergförråd för amupplag 1,000 m ³ ; med avfuktning- anordning.
1	Kallgarage	489,600	272,000	21,760	{ Varmförråd.
1	Bensinstation	25,000	37,200	2,980	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 21.
1	Intendenturförråd	219,000	173,000	13,840	{ Bensin- och gassastation. Delvis efter mil. byggn.-utr:s ritn. nr 25; mindre skomakeri- och skräddarverkst.
1	Tygförråd	73,000	90,000	7,200	{ avsedda i bv. beräkn. till 10,000 kr.
1	Pjäsförråd	522,000	418,000	33,440	{ Varmförråd för gasskydds- o. eldledningsmateriel samt bilar och slangar.
1	Fordonsförråd	64,500	56,800	4,550	{ Fordonsförråd utbytt mot förråd för övningsavdel- ningar enl. mil. byggn.-utr:s ritn. nr 26, kallförråd.
1	Ammunitionsförråd	30,000	228,000	18,240	{ Bergförråd för amupplag 1,000 m ³ ; med avfuktning- anordning.
1	Signalmaterielförråd	6,000	63,000	5,040	{ Varmförråd.

Angeägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Gevärssmedja	20,000	65,500	5,240	Inrymmande jämväl hand- vapenförråd samt förråd för pvlv.
1	Tygverkstad	240,000	726,000	74,000	Tillkommer 180,000 kr. för maskiner och övrig utrust- ning, jfr bilaga 38.
1	Korthållsskjutbana	35,000	33,000	2,640	
1	Skolskjutningsbana	60,000	65,000	5,200	
1	Handgranatsbana	5,000	4,500	360	{ Enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 25.
1	Tyganstaltens centralförråd	—	175,500	14,040	
1	” ” bergförråd	—	228,000	18,240	{ 1,000 m ² ; förses med avfukt- ningsanordning.
1	Vapenfettförråd	—	18,800	1,500	
1	Spolningsplats för bilar	—	13,700	1,100	
1	Cykelparkering	—	3,300	270	
1	Väg- och planeringsarbeten (samt stängsel)	652,500	836,000	66,880	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	609,000	649,000	51,920	
1	Utvändiga elektriska arbeten	130,500	110,000	8,800	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	575,800	600,700	49,000	
	Summa kronor	10,075,000	10,811,900	885,840	
	Avrundat belopp	10,075,000	10,815,000	886,000	

Stockholms luftvärnsregementes batteri på Gotland.

Angeägnhetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditions- och logementsbyggnader	289,000	289,000	23,200	
1	Pjäsexercishus	50,000	88,000	7,040	
1	Bostäder för förvaltningspersonal	25,000	22,000	1,760	
1	Varmgarage	104,000	98,400	7,870	
1	Spolplattor	—	2,600	210	
1	Kallgarage	24,800	28,100	2,250	
—	Bensinstation	10,000	—	—	
2	Cykelstall	—	900	70	
1	Intendenturförråd	40,000	39,500	3,160	
1	Tygförråd	90,000	70,500	5,640	
1	Pjäsförråd	15,000			
1	Fordonsförråd	6,000			
1	Ammunitionsförråd	10,000	10,000	800	
1	Väg- och planeringsarbeten	63,800	72,700	5,820	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	59,600	49,700	4,000	
1	Utvändiga elektriska arbeten	12,800	12,800	1,010	
	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	48,000	47,200	3,770	
	Summa kronor	848,000	832,400	66,600	
	5 % avdrag för läge i södra Sverige	40,000	—	—	
	Summa kronor	808,000	832,400	66,600	
	Avrundat belopp	800,000	835,000	67,000	

Göteborgs luftvärnsskär, Bua, Västra Frölunda.

Angelägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Kanslibyggnad	204,000	203,800	16,300	
1	Logementsbyggnader	1,530,000	1,422,000	113,800	
1	Skolbyggnad	117,300	139,000	11,100	
1	Pjäsexercishus	150,000	107,300	8,600	
2	Gymnastikbyggnad	300,000	310,000	24,800	
2	Idrottsplats	90,000	81,800	6,600	
—	Kallbadhus	12,000	—	—	
1	Sjukhus	155,000	221,500	17,700	
1	Mässbyggnad för officerare	122,500	68,200	5,500	
1	Mässbyggnad för underofficerare	105,000	68,200	5,500	
1	Marketerterbyggnad	100,000	197,600	15,800	
1	Matiurättningsbyggnad	350,000	455,500	36,400	
1	Intendenturverkstad	—	—	—	Endast serviceverkstad.
1	Intendenturförråd	54,000			
1	Brandredskapsbod	25,000			
1	Tygförråd	133,000	302,200	24,200	
2	Gaskammare	4,000			
1	Pjäsförråd	22,000			
1	Fordonsförråd	6,500			
1	Vinterstall	29,000	47,500	3,800	
1	Varmgarage	268,000	404,100	32,300	
1	Kallgarage	24,800			
1	Bensinstation	25,000	50,600	4,000	
1	Vakt- och arrestbyggnad	35,000	53,900	4,300	
1	Vattenreservoir	25,000	22,400	1,800	
1	Bostäder för förvaltningspersonal ..	75,000	58,100	4,600	
1	Ammunitionsförråd	30,000	62,100	5,000	
1	Gevärssmedja	20,000	48,800	3,900	
1	Tygverkstad	160,000	232,500	18,600	
1	Korthållsskjutbana	35,000	31,300	2,500	
2	Handgranatsbana	5,000	5,000	400	
1	Luftvärnsskjutbanor	—	6,300	500	
1	Väg- och planeringsarbeten samt stängsel	382,500	423,700	33,900	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	357,000	301,900	24,200	
1	Utvändiga elektriska arbeten	76,500	100,900	8,100	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	301,680	325,600	26,100	
	Summa kronor	5,329,780	5,752,200	460,300	
	5 % avdrag för södra Sverige	251,165	—	—	
	Summa kronor	5,078,615	5,752,200	460,300	
	Avrundat belopp	5,080,000	5,755,000	460,000	

Luleå luftvärnskår, Luleå.

Angeägenhetsgrad enl. anmälningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Kanslibyggnad	204,000	223,700	17,900	
1	Logementsbyggnader	1,530,000	1,556,800	124,500	
1	Skolbyggnad	117,300	155,000	12,400	
1	Pjäsexercishus	150,000	120,200	9,600	
2	Gymnastikbyggnad	300,000	336,100	26,900	
2	Idrottsplats	90,000	81,800	6,600	
—	Kallbadhus	12,000	—	—	
1	Sjukhus	155,000	241,100	19,300	
1	Mässbyggnad för officerare	122,500	75,500	6,000	
1	Mässbyggnad för underofficerare	105,000	75,500	6,000	
1	Marketerterbyggnad	100,000	215,700	17,300	
1	Matinrättningsbyggnad	350,000	514,900	41,200	
1	Intendenturverkstad	—	—	—	Endast serviceverkstäder.
1	Intendenturförråd	36,000	329,200	26,300	
1	Fordonsförråd	6,000			
1	Brandredskapsbod	25,000			
1	Tygförråd	12,000			
1	Pjäsförråd	105,000	60,600	4,800	
2	Gaskammare	4,000			
1	Vakt- och arrestbyggnad	35,000	62,300	5,000	
1	Bostäder för förvaltningspersonal	75,000	53,400	4,300	
1	Vinterstallar	29,000	345,400	27,600	
1	Varmgarage	276,000	57,900	4,600	
1	Bensinstation	25,000	26,800	2,100	
1	Vattenreservoir	25,000	62,900	5,000	
1	Ammunitionsförråd	30,000	55,800	4,500	
1	Gevärssmedja	20,000	221,600	17,700	
1	Tygverkstad	240,000	31,300	2,500	
1	Korthållsbana	35,000	40,200	3,200	
1	Skolskjutningsbana	—	6,300	500	
1	Luftvärnsskjutbanor	—	5,000	400	
2	Handgranatsbana	5,000	312,500	25,000	
1	Väg- och planeringsarbeten	382,500	431,300	34,500	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	357,000	103,600	8,300	
1	Utvändiga elektriska arbeten	76,500			
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % & förestå- ende beräknade kostnader	302,100	348,200	27,900	
	Summa kronor	5,336,900	6,150,600	491,900	
	5 % tillägg för läge i norra Sverige	251,500	—	—	
	Summa kronor	5,588,400	6,150,600	491,900	
	Avrundat belopp	5,600,000	6,150,000	495,000	

Luftvärnsmobiliseringscentral.

Angelägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Bostad för underofficer	20,000	25,900	2,100	
1	Kallgarage	50,400	35,000	2,800	
1	Intendenturförråd	24,000			
1	Tygförråd	8,000	52,800	4,200	
1	Fordonsförråd	1,500			
1	Pjäsförråd	91,000	23,800	1,900	
1	Väg- och planeringsarbeten	19,500	11,800	950	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	9,700	1,800	150	
1	Utvändiga elektriska arbeten	3,900	7,000	600	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	13,700	9,500	800	Mil. byggn.-utr:s typritningar och normer tillämpas i hu- vudsak.
	Summa kronor	241,700	167,600	13,500	
	Avrundat belopp	240,000	168,000	13,500	

Mobiliseringscentral för Sven ingenjörkår.

Angelägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Varmgarage, panncentral	255,000	43,200	3,450	Beloppet å 255,000 kronor avser kostnader, beräknade av 1941 års försvarsutred- ning för förrådsbyggnader m. m. i anslutning till förut befintliga förråd.
1	Varmförråd		36,800	2,950	
1	Kallgarage		20,600	1,650	
1	Nya nätväggar i befintligt förråd		5,800	450	
1	Väg- och planeringsarbeten		8,200	650	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten		2,600	200	
1	Utvändiga elektriska arbeten		1,800	150	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader		7,100	550	
	Summa kronor	255,000	126,100	10,050	Mil. byggn.-utr:s typritningar och normer tillämpas i hu- vudsak vid nybyggnader.
	Avrundat belopp	250,000	126,000	10,000	

Mobiliseringscentral för Göta ingenjörkår.

Angälenhetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Varmförråd för tyg- och ingenjörmateriel samt verkstad	250,000	42,100	3,370	Beloppet, 250,000 kronor, beräknat av 1941 års försvarsutredning för förrådsbyggnader m. m. i anslutning till förut befintliga förråd.
1	Varmgarage		20,600	1,650	
1	Fordonsförråd		35,000	2,800	
1	Kallförråd för ingenjör- och intendenturmateriel		87,600	7,000	
1	Befintligt kallgarage		—	—	Nybyggnaderna avses förlagda i anslutning till befintligt barackläger med utnyttjande av dettas byggnader i viss utsträckning.
1	Ammunitionsförråd		10,000	800	
1	Väg- och planeringsarbeten		15,200	1,200	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten		3,700	300	
1	Utvändiga elektriska arbeten		2,600	200	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader		13,000	1,040	Vid nybyggnader tillämpas mil. byggn.-utrs typritningar och normer i huvudsak.
	Summa kronor	250,000	229,800	18,360	
	Avrundat belopp	250,000	230,000	18,400	

Bilaga 10.

Mobiliseringscentral för Göta ingenjörkår.

Angälenhetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditions- och logementsbyggnad..	—	32,900	2,630	Kallförråd för intendentur- och ingenjörmateriel. Varmförråd för tyg- och ingenjörmateriel samt verk- stad.
1	Brandredskapsbod	10,000	10,000	800	
1	Bostad för underofficer	25,000	24,600	1,970	
1	Varmgarage	20,000	20,600	1,650	
1	Kallgarage	—	87,500	7,000	
1	Fordonsförråd	25,000			
1	Intendenturförråd	68,670	179,100	14,330	
1	Tygförråd	22,890			
1	Ingenjörmaterieförråd	202,150	68,600	5,500	
1	Verkstad	8,000			
1	Ammunitionsförråd	10,000	10,000	800	
1	Väg- och planeringsarbeten	39,200	36,500	2,920	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	19,600	6,900	550	
1	Utvändiga elektriska arbeten	7,800	5,300	420	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	27,500	28,900	2,330	
	Summa kronor	485,810	510,900	40,900	
	5 % avdrag för läge i södra Sverige	22,910	—	—	Mil. byggn.-utrs typritningar med normer tillämpas i hu- vudsak.
	Summa kronor	462,900	510,900	40,900	
	Avrundat belopp	460,000	511,000	41,000	

Göta trängkårs kompani i Nora.

Ange- lignings- enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditions- och logementsbyggnader	548,000	304,200	24,350	{ Enbart logement: expedition inrymd i mässbyggnaden.
2	Gymnastikbyggnad	90,000	118,000	9,440	
2	Kallbadhus	12,000	9,400	750	{ Inrymmer även expeditions- lokaler.
1	Sjukhus	100,000	67,000	5,360	
1	Mässbyggnad för officerare	30,000	{ 84,900	6,800	{ Inrymmer även manskapsmäss. Inrymmer även manskapsmäss.
1	Mässbyggnad för underofficerare	20,000			
1	Matinrättningsbyggnad	150,000	187,700	15,000	{ Iståndsättning av befintlig byggnad.
1	Pannhus	—	70,800	5,700	
1	Brandredskapsbod	10,000	1,400	100	{ Delvis genom utnyttjande av befintlig byggnad.
1	Vakt- och arrestbyggnad	10,000	17,000	1,360	
1	Bostäder för underofficerare	25,000	{ 96,600	7,800	{ Delvis genom utnyttjande av befintlig byggnad.
1	Bostäder för förvaltningspersonal	25,000			
1	Vinterstallar	46,500	27,300	2,200	{ Med servicestation och smedja.
—	Hundstall	2,000	—	—	
1	Varmgarage	32,000	59,400	4,760	{ Inrymd i garagebyggnaden.
1	Bensinstation	5,000	7,100	560	
1	Fordonsförråd	34,250	{ 231,100	18,500	{ Inrymd i garagebyggnaden.
1	Intendenturförråd	116,500			
1	Tygförråd	40,000	11,300	900	{ Inrymd i garagebyggnaden.
1	Ammunitionsförråd	10,000			
1	Gevärssmedja	20,000	—	—	{ Inrymd i garagebyggnaden.
1	Korthållsskjutbana	35,000	33,000	2,640	
1	Väg- och planeringsarbeten	113,250	100,000	8,000	{ Inrymd i garagebyggnaden.
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	105,700	145,500	11,640	
1	Utvändiga elektriska arbeten	22,650	21,700	1,740	{ Inrymd i garagebyggnaden.
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	96,200	95,400	7,500	
	Summa kronor	1,699,050	1,688,800	135,100	
	Avrundat belopp	1,690,000	1,690,000	135,000	

Två mobiliseringscentraler för Svea trängkår.

Angelägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditions- och logementsbyggnader	45,000	64,500	5,160	{Specialtyp med tillämpande av mil. byggn.-utr:s normer. {Mil. byggn.-utr:s typritning nr 16. {Specialtyp med tillämpande av mil. byggn.-utr:s normer. {Varmförråd, verkstad och panncentral; typ A 1 enl. mil. byggn.-utr:s nr 22. {Kallförråd för intendentur- och tygmateriel; typ B 1 enl. mil. byggn.-utr:s nr 24. {Kallförråd för fordons- och tygmateriel; typ B 1 och A 1 enl. mil. byggn.-utr:s nr 24 och 27.
1	Bostäder för underofficerare	50,000	48,200	3,860	
1	Varmgarage	16,000	16,400	1,310	
1	Intendenturförråd	220,770	93,300	7,460	
1	Tygförråd	73,590	198,900	15,910	
1	Fordonsförråd	117,000	{ 124,200	9,940	
1	Gevärssmedja	40,000			
1	Väg- och planeringsarbeten	56,250	45,800	3,660	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	28,150	15,500	1,240	
1	Utvändiga elektriska arbeten	11,250	24,100	1,930	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	39,490	37,800	3,030	
	Summa kronor	697,500	668,700	53,500	
	Avrundat belopp	700,000	669,000	53,500	

Mobiliseringscentral för Göta trängkår.

Angelägenhetsgrad enl. armeförvalningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditions- och logementsbyggnader	22,500	32,900	2,630	
1	Bostad för underofficer	25,000	24,600	1,970	
1	Varmgarage	8,000	8,200	660	
1	Fordonsförråd	34,250			
1	Intendenturförråd	116,550	48,400	3,870	Varmförråd för tygmateriel samt verkstad.
1	Tygförråd	38,850	155,000	12,400	Kallförråd för tygmateriel och intendenturmateriel.
1	Gevärssmedja	10,000			
1	Väg- och planeringsarbeten	26,500	20,200	1,620	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	13,250	6,200	500	
1	Utvändiga elektriska arbeten	5,300	9,600	770	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	18,000	18,200	1,500	Mil. byggn.-utr:s typritningar och normer tillämpas i huvudsak.
	Summa kronor	318,200	323,300	25,920	
	Avrundat belopp	320,000	323,000	26,000	

Två mobiliseringscentraler för Norrlands trängkår.

Angelägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Priestegring 1/7 1941— 1/7 1942	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar		
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar	enligt forti- fikations- styrelsen			
1	Expeditions- och logementsbyggnader	45,000	70,600	5,650	{Specialtyp med tillämpande av mil. byggn.-utr:s normer. {Mil. byggn.-utr:s typritning nr 16. {Specialtyp med tillämpande av mil. byggn.-utr:s normer. {Varmförråd, verkstad och panncentral; typ A 1 enl. mil. byggn.-utr:s nr 22. {Kallförråd för intendentur- och tygmateriel. {Kallförråd för fordons- och tygmateriel typ B 1 och A 2 enl. mil. byggn.-utr:s nr 24 och 28.		
1	Bostäder för underofficerare	50,000	52,700	4,220			
1	Varmgarage	16,000	16,400	1,310			
1	Intendenturförråd	209,010	103,200	8,260			
1	Tygförråd	69,670		324,600		25,970	
1	Fordonsförråd	190,750	199,500				15,960
1	Gevärssmedja	40,000		54,200		4,340	
1	Väg- och planeringsarbeten	62,000					
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	31,000	15,100				1,210
1	Utvändiga elektriska arbeten	12,400	21,300				1,700
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	43,550	51,400	4,120			
	Summa kronor	769,380	909,000	72,740			
	5 % tillägg för läge i norra Sverige..	36,320	—	—			
	Summa kronor	805,700	909,000	72,740			
	Avrundat belopp	800,000	909,000	73,000			

Två mobiliseringscentraler för Skånska trängkåren.

Anslags- enl. ämneförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Expeditions- och logementsbyggnader	45,000	65,800	5,260	
1	Bostäder för underofficerare	50,000	49,200	3,980	
1	Varmgarage	16,000	16,400	1,310	
			135,200	10,800	{ Varmförråd för tygmateriel och verkstad.
1	Intendenturförråd	229,080	210,000	16,800	{ Kallförråd för tyg- och inten- denturmateriel.
1	Tygförråd	76,360			{ Inredning av befintlig verk- stadsbyggnad till förråd.
1	Gevärssmedja	40,000			{ Fordonskydd för i befintlig verkstad nu uppställda bilar.
1	Fordonsförråd	90,000			
			25,600	2,050	
1	Väg- och planeringsarbeten	54,650	28,100	2,250	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	27,320	15,200	1,220	
1	Utvändiga elektriska arbeten	10,930	11,000	880	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	38,360	33,400	2,670	{ Mil. byggn.-utr:stypritningar och normer tillämpas i hu- vudsak vid nybyggnader.
	Summa kronor	677,700	589,900	47,220	
	5 % avdrag för läge i södra Sverige..	32,000	—	—	
	Summa kronor	645,700	589,900	47,220	
	Avrundat belopp	650,000	590,000	47,200	

Stabsmobiliseringscentral i Östersund.

Ange lägenhetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Bostad för underofficer	50,000	26,200	2,100	Inklusive panncentral. { Typ E enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 21. Kallförråd för tyg-o. intmtrl, typ B 1 enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 24. Varmförråd för signalmate- riel typ A 1 enl. mil. byggn.- utr:s ritn. nr 22; verkstad i befintlig byggnad. { Befintliga baracker utnyttjas till förråd m. m.
1	Varmgarage	40,000	59,700	4,780	
1	Kallgarage	20,000	61,800	4,950	
1	Fordonsförråd	17,000			
1	Intendenturförråd	32,000	67,200	5,380	
1	Tygförråd	10,000			
1	Signalmaterieförråd	63,000	21,500	1,720	
1	Signalverkstad	5,000			
1	Bensinstation	5,000	5,000	400	
1	Grundförstärkning av befintliga byggnader	—	6,600	530	
1	Väg- och planeringsarbeten	24,000	14,400	1,150	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	12,000	2,600	210	
1	Utvändiga elektriska arbeten	5,000	8,600	700	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	16,980	16,400	1,300	
	Summa kronor	299,980	290,000	23,220	
	5 % tillägg för läge i norra Sverige..	14,150	—	—	
	Summa kronor	314,130	290,000	23,220	
	Avrundat belopp	310,000	290,000	23,200	

Stabsmobiliseringscentral i Skövde.

Ange- l. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Kallgarage	52,000	70,000	5,600	{ Kallförråd för intendentur- och tygmateriel. Varmförråd för tygmateriel.
1	Fordonsförråd	1,000			
1	Varmgarage	—	16,500	1,320	
1	Bensinstation	5,000	5,000	400	
1	Intendenturförråd	39,000	35,600	2,850	
1	Pjäsförråd	7,000			
1	Tygförråd	13,000	29,900	2,400	
1	Väg- och planeringsarbeten	—	16,700	1,340	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	—	1,800	150	
1	Utvändiga elektriska arbeten	—	2,600	210	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	7,000	10,400	860	{ Mil. byggn.-utr:s typritningar och normer tillämpas i hu- vudsak.
	Summa kronor	124,000	188,500	15,100	
	Avrundat belopp	120,000	188,500	15,100	

Stabsmobiliseringscentral i Stockholm.

Ange- l. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Kallgarage	62,600	92,800	7,400	{ Typ E enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 21.
1	Varmgarage och panncentral	—	23,800	1,900	{ Specialtyp med tillämpande av mil. byggn.-utr:s normer.
1	Bensinstation	5,000	5,000	400	{ Kallförråd; typ B 1 enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 24. Varmförråd; typ A 1 enl. mil. byggn.-utr:s ritning nr 22.
1	Intendenturförråd	36,000	57,200	4,600	
1	Tygförråd	12,000			
1	Pjäsförråd	10,000	20,500	1,650	
1	Fordonsförråd	1,500			
1	Väg- och planeringsarbeten	—	27,500	2,200	
1	Utvändiga elektriska arbeten	—	15,500	1,250	
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	—	1,500	100	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende kostnader	7,600	14,600	1,200	
	Summa kronor	134,700	258,400	20,700	
	Avrundat belopp	130,000	258,500	20,700	

Stabsmobiliseringscentral i Karlstad.

Ange ägenhetsgrad enl. arméförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941 — 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar	
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar			
1	Bostäder för underofficerare	50,000	25,900	2,070	{ Varmförråd för tygmateriel samt verkstad. Kallförråd för intendentur- och tygmateriel.	
1	Varmgarage	40,000	57,600	4,610		
1	Kallgarage	20,000	63,000	5,040		
1	Bensinstation	5,000	5,000	400		
1	Intendenturförråd	31,000	33,800	2,700		
1	Tygförråd	10,000				
1	Fordonsförråd	17,000	60,400	4,830		
1	Signalmaterieförråd	63,000				
1	Signalverkstad	5,000	16,800	1,350		
1	Väg- och planeringsarbeten	24,000				
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	12,000			4,700	360
1	Utvändiga elektriska arbeten	5,000			7,900	630
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	17,400	16,500	1,300	{ Mil. byggn.-utr:s typritningar med normer tillämpas i hu- vudsak.	
	Summa kronor	299,400	291,600	23,310		
	Avrundat belopp	300,000	291,500	23,300		

Bilaga 20.

Stabsmobiliseringscentral i VI. militärområdet.

Ange- enhetens enl. arméförvalningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Kallgarage	20,000	13,800	1,100	{ Typ E, enl. mil. byggn.-utr. nr 21.
1	Varmgarage, panncentral	—	26,800	2,150	
1	Bensinstation	5,000	5,000	400	{ Specialtyp med tillämpande av mil. byggn.-utr:s normer.
1	Intendenturförråd	18,000	25,800	2,050	
1	Tygförråd	6,000		{ Varm- och kallförråd, typ B 1 enl. mil. byggn.-utr. nr 24.	
1	Väg- och planeringsarbeten	—	9,600		770
1	Utvändiga rörtekniska arbeten	—	2,200	180	
1	Utvändiga elektriska arbeten	—	3,400	250	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestå- ende beräknade kostnader	2,940	5,200	400	
	Summa kronor	51,940	91,800	7,300	
	5 % tillägg för läge i norra Sverige..	2,460	—	—	
	Summa kronor	54,400	91,800	7,300	
	Avrundat belopp	50,000	91,500	7,300	

Förrädsbyggnader för territoriella förband.

Ange lägenhetsgrad enl. karteövervakningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Första militärområdet	—	2,511,000	189,000	Markkostnader samt admini- strationskostnader och oför- utsedda utgifter cirka 6 % av byggn.-kostn. ingå i forti- fikationsstyrelsens utred- ningar. Genom kungl. brev den ³⁰/₉ 42 och den ¹⁰/₉ 42 ha meddelats dispositionsbeslut om 183,000 resp. 700,000 kr. Framställning om disposi- tionsbeslut å ytterligare 4,117,000 kr. har gjorts i underdånig skrivelse den ²²/₁₂ 42. I fortifikationsstyrelsens se- nare utredning har med- tagits nytillkomna förräds- behov, nämligen ett huvud- förråd för varje försvars- område. Mil. byggn.-utr:s typritningar med normer tillämpas vid nybyggnader. Prop. nr 270/1942.
1	Andra militärområdet	—	1,055,000	79,400	
1	Tredje militärområdet	—	1,277,400	96,100	
1	Fjärde militärområdet	—	1,798,000	135,300	
1	Femte militärområdet	—	1,392,000	104,800	
1	Sjätte militärområdet	—	1,689,300	127,100	
1	Sjunde militärområdet	—	62,300	4,700	
	Kronor	9,400,000	9,785,000	736,400	
1	Markförvärv	400,000	—	—	
	Summa kronor	9,800,000	9,785,000	736,400	

Barackbyggnader.

Angifvelsenhet enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Priestegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Värmlands regemente (I 2)	40,000	20,700	1,700	Iståndsättning av befintliga baracker.
1	Livregementets grenadjärer (I 3)	170,000	142,600	11,400	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker.
1	Jämtlands fältjägarregemente (I 5) ..	110,300	232,200	18,600	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker
1	Norra skånska infanteriregementet (I 6)	44,700	80,400	1) 6,400	jämte flyttning och iståndsättning av befintl. baracker.
—	Södra skånska infanteriregementet (I 7)	62,700	—	—	Iståndsättning av befintliga baracker.
1	Upplands regemente (I 8)	47,000	50,700	4,100	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker.
1	Jönköpings—Kalmar regemente (I 12)	100,000	107,500	8,600	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker.
—	Dalregementet (I 13)	271,700	—	—	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker
1	Hälsinge regemente (I 14)	127,000	244,800	19,600	jämte flyttning och iståndsättning av befintl. baracker.
1	Hallands regemente (I 16)	166,300	255,900	20,500	D:o
1	Bohusläns regemente (I 17)	39,000	244,500	19,600	D:o
1	Gotlands infanteriregemente (I 18) ..	87,800	80,500	6,500	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker.
1	Västerbottens regemente (I 20)	126,500	38,300	3,100	D:o
1	Västernorrlands regemente (I 21)	183,300	153,100	12,300	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker
—	Göta pansarliivgarde (P 1), ett kompani på Gotland	19,000	—	—	jämte flyttning och iståndsättning av befintl. baracker.
—	Wendes artilleriregemente (A 3)	209,000	—	—	Nya expeditiionsbaracker och enklare förlägg.-baracker.
1	Norrlands artilleriregemente (A 4) ..	248,300	111,300	8,900	D:o
1	Gotlands artillerikår (A 7)	25,400	31,200	2,500	Flyttning och iståndsättning av befintliga baracker.
1	Bodens artilleriregemente (A 8)	152,800	83,700	6,700	Ny expeditiionsbarack och enklare förlägg.-baracker
—	Karlsborgs luftvärnsregemente (Lv 1)	13,000	—	—	jämte iståndsättning av befintliga baracker.
—	Stockholms luftvärnsregemente (Lv 3), ett batteri på Gotland	35,600	—	—	Ny expeditiionsbarack och enklare förlägg.-baracker
1	Svea ingenjörkår (Ing 1)	—	89,800	8,200	jämte iståndsättning av befintliga baracker.
1	Göta ingenjörkår (Ing 2)	—	23,600	1,900	Ny expeditiionsbarack och enklare förlägg.-baracker.
1	Signalregementets kompani i Boden (S 1 B)	65,600	27,900	2,300	Iståndsättning av befintliga baracker.
1	Signalregementets kompani i Skövde (S 1 Sk)	47,500	48,000	3,900	Flyttning och iståndsättning av befintliga baracker.
1	Göta trängkårs kompani i Nora (T 2 N)	57,500	100,000	8,000	Nya baracker.
1	Norrlands trängkår (T 3)	57,000	102,700	8,200	Flyttning och iståndsättning av befintliga baracker.
1	Skånska trängkåren (T 4)	140,000	288,000	23,000	Nya baracker jämte flyttning och iståndsättning av gamla baracker.

1) Av fortifikationsstyrelsen angiven kostnad hänförs sig till alt. att I 6 förläggas till Hälsingborg o. avser kostn. för nya exp.-baracker o. enkl. förlägg.-baracker. Därest I 6 kvarbliver i Kristianstad bortfalla dessa kostnader.

Ange lägenhetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 410	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	159,400	153,400	12,300	De enklare förlägg.-barack- erna avses utförda med så- dan konstruktion, att de kunna demonteras efter varje rep.-övning. De förses så- lunda icke med permanent grund el. vatten och avlopp.
	Summa kronor	2,806,400	2,710,800	218,300	
	Avrundat belopp	2,800,000	2,710,800	218,300	

Bilaga 23.

Garagebyggnader.

Ange lägenhetsgrad enl. armeförvaltningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
1	Värmlands regemente (I 2)	179,200	261,000	20,900	Av fortifikationsstyrelsen an- given kostn. avser förhål- landena vid reg. förläggande till Hälsingborg. Därest reg. skall kvarbliva i Kristian- stad bliva kostn. 250,000 kr. enl. prisläget den 1/7 41 med prisstegring intill den 1/7 42 av 20,000 kr.
1	Livgrenadjärregementet (I 4)	179,000	195,800	15,700	
1	Norra skånska infanteriregementet (I 6)	179,000	179,000	14,300	
1	Södra skånska infanteriregementet (I 7)	95,000	46,300	3,700	
1	Hallands regemente (I 16)	179,000	217,600	17,400	
—	Gotlands infanteriregementet (I 18)	34,000	—	—	För garagebyggnader vid P 3 och P 4 är dispositionsbe- slut å sammanl. (1,316,000 + 1,442,000 + 179,000 =) 2,937,000 kr. meddelat genom kbr den 16/10 42. 1) Vidstående av fortifikations- styrelsen angiven kostnad avser förhållandena därest P 2 skall förläggas till I 6 etablissemang. Därest P 2 skall kvarbliva i Hälsing- borg bliva kostnaderna 2,386,000 kr. enl. prisläget den 1/7 41 med prissteg- ring intill den 1/7 42 av 190,000 kr.
1	Skånska pansarregementet (P 2)	2,386,000	3,364,400	1) 269,200	
1	Södermanlands pansarregemente (P 3)	1,316,000	1,316,000	105,300	
1	Skaraborgs pansarregemente (P 4)	1,442,000	1,442,000	115,400	
1	Göta artilleriregemente (A 2)	25,100	41,700	3,400	
—	Smålands artilleriregemente (A 6)	221,000	—	—	
1	Gotlands artillerikår (A 7)	40,000	50,000	4,000	
—	Karlsborgs luftvärnsregemente (Lv 1) ..	—	—	—	
—	Östgöta luftvärnsregemente (Lv 2) ..	—	—	—	
1	Signalregementet (S 1)	420,000	548,000	43,900	
—	Norrlands trängkår (T 3)	63,000	—	—	
1	Skånska trängkåren (T 4)	87,000	91,400	7,300	
1	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter, cirka 6 % å förestä- ende beräknade kostnader	411,500	465,200	37,200	
	Summa kronor	7,256,600	8,218,400	657,700	
	Avrundat belopp	7,256,600	8,218,400	657,700	

Exercisbyggnader.

Angelägenhetsgrad enl. arméförvalningen	Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941— 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen ¹⁾	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
		enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar ¹⁾		
2	Värmlands regemente (I 2)	175,000	189,000	15,200	1) Inklusive administrations- och oförutsedda utgifter c:a 6 %.
2	Livregementets grenadjärer (I 3)	175,000	171,600	13,800	
2	Livgrenadjärregementet (I 4)	175,000	210,800	16,900	Dispositionsbeslut rörande I 13, I 14, I 18, A 4, A 5, A 7 och T 3 om samman- lagt 1,100,000 kronor med- delat genom kbr den 20/11 42.
—	Norra skånska infanteriregementet (I 6)	—	—	—	
—	Södra skånska infanteriregementet (I 7)	—	—	—	
2	Upplands regemente (I 8)	175,000	186,800	15,200	
—	Kronobergs regemente (I 11)	—	—	—	
—	Jönköpings-Kalmar regemente (I 12)	—	—	—	
1	Dalregementet (I 13)	184,000	169,700	13,600	
1	Hälsinge regemente (I 14)	184,000	187,500	15,200	
—	Älvsborgs regemente (I 15)	—	—	—	
—	Hallands regemente (I 16)	—	—	—	
—	Bohusläns regemente (I 17)	—	—	—	
1	Gotlands infanteriregemente (I 18) ..	166,000	175,200	14,000	
—	Skånska pansarregementet (P 2)	—	—	—	
2	Södermanlands pansarregemente (P 3)	175,000	195,700	15,700	
2	Skaraborgs pansarregemente (P 4) ..	175,000	181,000	14,500	
—	Göta artilleriregemente (A 2)	—	—	—	
1	Norrlands artilleriregemente (A 4) ..	184,000	100,100	8,100	
1	Norrbottnens artillerikår (A 5)	184,000	104,300	8,400	
—	Smålands artilleriregemente (A 6)	—	—	—	
1	Gotlands artillerikår (A 7)	166,000	92,200	7,400	
—	Svea ingenjörkår (Ing 1)	—	—	—	
—	Signalregementet (S 1)	—	—	—	
1	Norrlands trängkår (T 3)	184,000	178,700	14,400	
	Administrationskostnader och oförut- sedda utgifter c:a 6 %	138,000	—	—	
	Summa kronor	2,440,000	2,142,100	172,400	
	Avrundat belopp	2,440,000	2,142,100	172,400	

Furirbostäder.

Byggnadsobjekt	Kostnad enl. prisläget 1/7 1941		Prisstegring 1/7 1941 — 1/7 1942 enligt forti- fikations- styrelsen	Fortifikationsstyrelsens anmärkningar
	enligt prop. 1942: 210	enligt forti- fikations- styrelsens senare ut- redningar		
Värmlands regemente (I 2).....	—	119,000	9,500	
Livregementets grenadjärer (I 3).....	—	119,000	9,500	
Livgrenadjärregementet (I 4).....	—	119,000	9,500	
Jämtlands fälthjägerregementet (I 5).....	—	119,000	9,500	
Norra skånska infanteriregementet (I 6) ..	—	119,000	9,500	
Södra skånska infanteriregementet (I 7) ..	—	119,000	9,500	
Upplands regemente (I 8).....	—	119,000	9,500	
Kronobergs regemente (I 11).....	—	119,000	9,500	
Jönköpings-Kalmar regemente (I 12)	—	119,000	9,500	
Dalregementet (I 13).....	—	119,000	9,500	
Hälsinge regemente (I 14)	—	119,000	9,500	
Ålsborgs regemente (I 15)	—	119,000	9,500	
Hallands regemente (I 16)	—	119,000	9,500	
Bohusläns regemente (I 17)	—	119,000	9,500	
Gotlands infanteriregementet (I 18)	—	119,000	9,500	
Norrbottens regemente (I 19)	—	119,000	9,500	
Västerbottens regemente (I 20).....	—	119,000	9,500	
Västernorrlands regemente (I 21).....	—	119,000	9,500	
Livregementet till häst (K 1).....	—	77,000	6,000	
Livregementets husarer (K 3)	—	98,000	7,800	
Norrlands dragoner (K 4)	—	112,000	9,000	
Skånska pansarregementet (P 2)	—	122,500	9,800	
Södermanlands pansarregemente (P 3)	—	122,500	9,800	
Skaraborgs pansarregemente (P 4)	—	122,500	9,800	
Göta artilleriregementet (A 2)	—	119,000	9,500	
Norrlands artilleriregementet (A 4)	—	119,000	9,500	
Norrbottens artillerikår (A 5)	—	56,000	4,500	
Smålands artilleriregementet (A 6)	—	112,000	9,000	
Gotlands artillerikår (A 7)	—	70,000	5,600	
Bodens artilleriregementet (A 8)	—	112,000	9,000	
Karlsborgs luftvärnsregemente (Lv 1)	—	143,500	11,500	
Östgöta luftvärnsregemente (Lv 2)	—	143,500	11,500	
Skånska luftvärnsskåren (Lv 4)	—	66,500	5,300	
Sundsvalls luftvärnsskår (Lv 5)	—	66,500	5,300	
Svea ingenjörkår (Ing 1).....	—	105,000	8,400	
Göta ingenjörkår (Ing 2)	—	105,000	8,400	
Bodens ingenjörkår (Ing 3).....	—	70,000	5,600	
Signalregementet (S 1).....	—	84,000	6,700	
Svea trängkår (T 1)	—	133,000	10,600	
Göta trängkår (T 2)	—	115,500	9,200	
Norrlands trängkår (T 3)	—	133,000	10,600	
Skånska trängskåren (T 4)	—	133,000	10,600	
Tredje intendenturkompaniet (Int 3)	—	17,500	1,400	
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter, cirka 6 % å förestående beräk- nade kostnader	—	299,500	24,400	
Summa avrundat belopp	5,000,000	5,000,000	400,000	Furirbostäder föreslås upp- förda (anordnade) under femårsperioden 1942— 1947 intill ett sammanlagt belopp av 2,000,000 kr. hänfört till prisläget den 1/7 41. Pristillägg härpå 1/7 41—1/7 42 beräknas till 160,000 kr.

Sammanställning av byggnadsprogrammet för armén.

Sid.	Byggnadsobjekt	Kostnader för femårsperioden 1942/47 enligt prisläget 1/7 1941			Av departementschefen beräknade kostnader intill 1/7 1944	
		enligt arméför- valtningen	enligt de- partements- chefen	ännu ej prövade	enligt prisläget 1/7 1941	enligt prisläget 1/7 1942
	A. Av försvarsbeslutet föranledda byggnadsarbeten m. m.					
	<i>Nya etablissemang m. m.</i>					
13	Norrbottens regementes jägarbataljon (Ki- runa, Jukkasjärvi)	3,350,000	3,350,000	—	3,350,000	3,690,000
14	Göta pansarlivgardes kompani på Gotland (Visby)	723,000	545,000	—	545,000	590,000
—	Wendes artilleriregementes förläggning vid Norra Åsum	—	—	9,305,000	—	—
16	Bergslagens artilleriregemente (Kristine- hamn)	10,180,000	10,050,000	—	6,475,000	7,000,000
17	Stockholms luftvärnsregementes batteri på Gotland (Visby)	834,000	834,000	—	834,000	900,000
18	Göteborgs luftvärnskår (Bua, Västra Frö- lunda)	5,240,000	4,970,000	245,000	4,970,000	5,375,000
20	Luleå luftvärnskår (Luleå)	5,700,000	5,400,000	—	5,400,000	5,830,000
21	Luftvärnsmobiliseringscentral	168,000	168,000	—	168,000	181,500
22	Mobiliseringscentraler för Svea och Göta ingenjörkårer	867,000	867,000	—	867,000	935,000
—	Signalregementets kompani i Skövde	—	—	1,015,000	—	—
24	Göta trängkårs kompani i Nora	1,555,000	1,555,000	—	1,555,000	1,680,000
25	Mobiliseringscentraler för trängkårerna ..	2,464,000	2,464,000	—	2,464,000	2,661,000
26	Stabsmobiliseringscentraler i II.—VI. mili- tärområdena	1,120,000	790,000	—	790,000	850,000
27	Förrädsbyggnader för territoriella förband	9,785,000	9,785,000	—	9,785,000	10,520,000
	Summa kronor	41,986,000	40,778,000	10,565,000	37,203,000	40,212,500
	<i>Tillbyggnad av kaserner.</i>					
32	Livgrenadjärregementet och Östgöta luft- värnsregemente (Linköping)	1,076,000	1,076,000	—	1,076,000	1,162,000
33	Södra skånska infanteriregementet (Ystad och Revingehed, Revinge)	291,300	—	—	—	—
35	Gotlands infanteriregemente (Visby)	692,000	605,000	—	605,000	655,000
—	Norrlands dragonregemente (Umeå)	—	—	1,370,000	—	—
—	Skånska pansarregementet	—	—	2,600,000	—	—
36	Göta artilleriregemente (Göteborg)	965,000	965,000	—	965,000	1,043,000
38	Smålands artilleriregemente (Jönköping) ..	700,000	700,000	—	700,000	756,000
40	Gotlands artillerikår (Visby)	640,000	640,000	—	640,000	692,000
41	Karlsborgs luftvärnsregemente (Karlsborg)	550,000	550,000	—	550,000	595,000
42	Skånska luftvärnskåren (Malmö)	785,500	600,000	—	600,000	650,000
46	Sundsvalls luftvärnskår (Sundsvall)	926,500	700,000	—	700,000	755,000
46	Svea ingenjörkår (Solna)	—	—	1,090,000	—	—
47	Göta ingenjörkår (Eksjö)	—	—	750,000	—	—
48	Signalregementet och arméns signalskola (Solna)	—	—	826,500	—	—
—	Signalregementets kompani i Kristianstad	—	—	212,000	—	—
50	Svea trängkår (Linköping)	—	—	472,000	—	—
50	Göta trängkår (Skövde)	—	—	600,000	—	—
50	Norrlands trängkår (Sollefteå)	—	—	545,000	—	—
	Summa kronor	6,626,300	5,836,000	8,465,500	5,836,000	6,308,000

1) Beloppet ej direkt angivet av arméförvaltningen.

Sid.	Byggnadsobjekt	Kostnader för femårsperioden 1942/47 enligt prisläget 1/7 1941			Av departementschefen beräknade kostnader intill 1/7 1944	
		enligt arméför- valtningen	enligt de- partements- chefen	ännu ej prövade	enligt prisläget 1/7 1941	enligt prisläget 1/7 1942
52	Barackbyggnader	¹⁾ 2,375,800	2,375,000	335,000	2,375,000	2,565,000
54	Garagebyggnader	¹⁾ 4,368,400	4,365,000	3,850,000	4,365,000	4,715,000
55	Exercisbyggnader	1,010,000	1,010,000	—	1,010,000	1,100,000
57	Furirbostäder	2,000,000	—	—	—	—
	<i>Särskilda byggnadsbehov.</i>					
57	Krigsskolan (Solna)	—	—	—	—	—
58	Infanteriskjutskolan	—	—	850,000	—	—
58	Ridskolan (Strömsholm)	—	—	935,000	—	—
59	Artilleriskjutskolan	—	—	3,500,000	—	—
60	Luftvärnsskjutskolan (Vaddö)	780,000	780,000	—	780,000	845,000
61	Infanteriets och kavalleriets officersaspi- rantskola	—	—	1,915,000	—	—
63	Gudhems remontdepå	100,000	100,000	133,000	100,000	108,000
63	Försvarets läroverk	1,750,000	1,750,000	—	1,750,000	1,890,000
—	Verkstäder vid Skånska pansarregementet	—	—	1,070,000	—	—
64	Verkstäder vid Södermanlands pansarrege- mente (Strängnäs)	1,070,000	1,070,000	—	1,070,000	1,150,000
	Summa kronor	3,700,000	3,700,000	8,403,000	3,700,000	3,993,000
	B Övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.					
65	Byggnadsarbeten, för vilka medel av 1942 års riksdag anvisats eller i 1943 års stat:verksproposition eller propositionen 1943: 2 äskats	¹⁾ 13,748,800	13,748,800	1,130,000	13,748,800	14,750,200
	<i>Ordnande av förläggningar för staber, trupp- förband m. m.</i>					
68	Expeditionsbyggnad för militära staber i Östersund	¹⁾ 555,000	465,000	—	465,000	500,000
71	Expeditionsbyggnad för VII. militärstaben (Visby)	—	—	132,000	—	—
72	Förvarsområdestaben i Kiruna	255,000	—	—	—	—
73	Signalregementets kompani i Boden och Tredje tygkompaniet	—	—	1,415,000	—	—
—	Herrevadsklosters remontdepå	—	—	232,000	—	—
—	Andra tygkompaniet	—	—	710,000	—	—
	Summa kronor	810,000	465,000	2,489,000	465,000	500,000
	<i>Översyn av arméns kasernetablisement.</i>					
78	Matinrättningar	—	2,045,000	285,000	2,045,000	2,205,000
89	Markenterier	—	—	—	—	—
91	Stallbyggnader	—	—	—	—	—
91	Sjukhus	—	230,000	1,195,000	230,000	249,000
	Summa kronor	5,000,000	2,275,000	1,480,000	2,275,000	2,454,000
—	Verkstäder m. m.	—	—	10,000,000	—	—
	<i>Förråd m. m.</i>					
100	Förrådsbyggnader vid truppförband	—	—	4,000,000	—	—
100	Garagebyggnader för vissa motorfordon..	¹⁾ 580,000	580,000	—	580,000	650,000
101	Förråd för Andra intendenturkompaniet..	—	—	1,185,000	—	—
	Summa kronor	580,000	580,000	5,185,000	580,000	650,000

¹⁾ Beloppet ej direkt angivet av arméförvaltningen.

Sid.	Byggnadsobjekt	Kostnader för femårsperioden 1942/47 enligt prisläget 1/7 1941			Av departementschefen beräknade kostnader intill 1/7 1944	
		enligt arméför- valtningen	enligt de- partements- chefen	ännu ej prövade	enligt prisläget 1/7 1941	enligt prisläget 1/7 1942
	<i>Skjutbanor m. m.</i>					
101	Kulspruteskjutbana vid Västerbottens re- gemente	65,000	65,000	—	65,000	70,000
102	Förbättring av Västerbottens regementes korthållsskjutbana	46,000	—	—	—	—
102	Skolskjutningsbana för Livregementets husarer och Göta trängkår	148,000	74,000	—	74,000	80,000
103	Vissa anordningar för beskjutning av pansarmål vid infanteriskjutskolan	31,000	—	—	—	—
104	Skolskjutningsbana vid Upplands rege- mente	139,000	139,000	—	139,000	150,000
105	Förbättringsarbeten å skolskjutningsbanan vid Tingstäde	18,500	—	—	—	—
105	Korthållsskjutbana vid Norrlands dragon- regemente	37,000	37,000	—	37,000	40,000
106	Utvidgning av skolskjutningsbanan vid Norrlands artilleriregemente	74,000	74,000	—	74,000	80,000
107	Anordningar för skjutning med pansar- värns- och stridsvagnskanon	—	—	185,000	—	—
107	Anordningar för skjutning med 8 mm am- munition och pansarvärnskanon för Stockholms garnison	—	—	55,000	—	—
107	Utvidgning och förbättring av korthålls- skjutbana vid Livregementets grenad- järer	28,000	28,000	—	28,000	30,000
108	Ordningställande av övningsfält för Bergs- slagens artilleriregemente	325,000	325,000	—	325,000	350,000
	Summa kronor	911,500	742,000	240,000	742,000	800,000
	<i>Vissa andra byggnadsarbeten.</i>					
111	Om- och tillbyggnad av garnisonssjuk- huset i Boden	1,465,000	1,465,000	—	1,465,000	1,585,000
111	Centrala tvätt- och reparationsanstalter ..	¹⁾ 1,100,000	1,100,000	—	1,100,000	²⁾ 1,230,000
112	Utbyggnad av vissa fabriker och anlägg- ningar	¹⁾ 275,000	275,000	—	275,000	275,000
112	Reningsverk vid Södermanlands pansar- regemente	¹⁾ 165,000	165,000	—	165,000	180,000
	Summa kronor	3,005,000	3,005,000	—	3,005,000	3,270,000
	Summa summarum kronor	86,121,800	78,879,800	52,142,500	75,804,800	81,317,700

¹⁾ Beloppet ej direkt angivet av arméförvaltningen.²⁾ Kostnadsberäkningen hänförs sig till senare tidpunkt än den 1 juli 1942.

Sammanställning av byggnadsprogrammet för marinen.

Sid.	Byggnadsobjekt	Kostnader för femårsperioden 1942/47 enligt prisläget 1/7 1941			Av departementschefen beräknade kostnader intill 1/7 1944	
		enligt marinför- valtningen	enligt de- partemens- chefen	ännu ej prövade	enligt prisläget 1/7 1941	enligt prisläget 1/7 1942
	Allmänt.					
123	Elektrifieringsarbeten vid marinens anläggningar.....	500,000	500,000	—	500,000	550,000
123	Moderniseringsarbeten vid sjökarteverket.....	17,000	—	—	—	—
124	Vissa anläggningar för förbättring av ventilationen vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona.....	—	—	24,000	—	—
124	Vissa sanitära anläggningar vid örlogsvarven och örlogsstationerna i Stockholm och Karlskrona.....	—	—	29,000	—	—
124	Nybyggnader för sjökrigsskolan.....	2,070,000	2,070,000	—	2,070,000	2,240,000
125	Brännoljecisterner för flottan.....	²⁾ 520,000	520,000	—	520,000	¹⁾ 625,000
126	Centralförråd för marinens intendenturförråd.....	300,000	300,000	—	300,000	325,000
126	Vissa inbyggnader i artilleri-, min- och torpedförråd.....	1,200,000	1,200,000	—	1,200,000	1,300,000
126	Kompletterande anläggningar och arbeten vid sjökrigsskolan i Näsby.....	205,000	—	23,000	—	—
127	Garagebyggnader m. m. vid kustartilleriförsvaren och vid Vitså brygga.....	²⁾ 415,000	415,000	—	415,000	450,000
	Summa kronor	5,227,000	5,005,000	76,000	5,005,000	5,490,000
	Norrlandskustens marindistrikt.					
128	Gustavsviks örlogsdepå.....	839,500	251,500	3,151,000	229,000	250,000
—	Hemsö kustartilleriförsvaret och Härnösands kustartilleridetachment.....	—	—	2,312,000	—	—
	Summa kronor	839,500	251,500	5,463,000	229,000	250,000
	Ostkustens marindistrikt.					
137	Stockholms örlogsstation.....	311,000	282,500	7,500	282,500	310,500
140	Stockholms örlogsvarv.....	1,544,000	1,389,000	—	689,000	765,000
143	Härsfjärdens depå.....	941,900	763,000	157,500	763,000	850,600
147	Stockholms kustartilleriförsvaret och Vaxholms kustartilleriregemente.....	845,200	746,600	1,697,500	746,600	822,000
	Summa kronor	3,642,100	3,181,100	1,862,500	2,481,100	2,748,100
156	Gotlands marindistrikt.	1,767,700	1,767,700	2,445,800	1,767,700	1,815,000
	Väst kustens marindistrikt.					
159	Göteborgs örlogsdepå.....	869,200	869,200	1,000,774	869,200	939,600
167	Göteborgs kustartilleriförsvaret och Älvsborgs kustartilleriregemente.....	5,275,700	5,275,700	3,420,000	5,275,700	5,582,500
	Summa kronor	6,144,900	6,144,900	4,420,774	6,144,900	6,522,100
	Summa summarum kronor	17,621,200	16,350,200	14,268,074	15,627,700	16,825,200
175	Administrationskostnader och oförutsedda utgifter (omkring 6 procent).....	1,058,800	979,800	856,926	937,300	1,009,800
	Totalsumma kronor	18,680,000	17,330,000	15,125,000	16,565,000	17,835,000

¹⁾ Beloppet avser prisläget den 1/4 1943.²⁾ Beloppet ej direkt angivet av marinförvaltningen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Inledning	2
II. Kapitalinvesteringar, som skola bestridas med de i 1943 års statsverksproposition upptagna kvotanslagen	3
<i>Arméförvaltningens delfond</i>	3
A. Av försvarsbeslutet föranledda byggnadsarbeten m. m.	13
Nya etablissement m. m.	13
Tillbyggnad av kaserner	29
Barackbyggnader	52
Garagebyggnader	54
Exercisbyggnader	55
Furirbostäder	57
Särskilda byggnadsbehov	57
B. Övriga i försvarsbeslutets kostnadsram ingående byggnadsarbeten m. m.	65
Ordnande av förläggningar för staber, truppförband m. m.	68
Översyn av arméns kasernetablissement	78
Förråd m. m.	100
Skjutbanor m. m.	101
Vissa andra byggnadsarbeten	111
Sammanfattning	113
<i>Marinförvaltningens delfond</i>	114
Allmänt	123
Norrandskustens marindistrikt	128
Gustavsviks örlogsdepå	128
Hemsö kustartilleriförsvar med Härnösands kustartilleridetachment	136
Ostkustens marindistrikt	136
Stockholms örlogsstation	137
Stockholms örlogsvarv	140
Hårsfjärdens depå	143
Stockholms kustartilleriförsvar och Vaxholms kustartilleriregemente	147
Gotlands marindistrikt	156
Västkustens marindistrikt	159
Göteborgs örlogsdepå	159
Göteborgs kustartilleriförsvar och Älvsborgs kustartilleriregemente	167
Administrationskostnader och oförutsedda utgifter	175
Sammanfattning	177

	Sid.
Flygförvaltningens delfond	177
Verkstadsanläggning för flygindustrien.....	178
Hemställen	180
III. Vissa andra anslagsfrågor m. m.	180
Nybyggnad för flygvapnets myndigheter.....	180
Anläggande av väg m. m. invid bombfällningsbana för Västgöta flygflottilj.....	183
Ändrad förläggning av sjöflygstation i västra Sverige	184
Utbyggnad av vissa fabriker och anläggningar	185
Anskaffning av maskiner och utrustning för vissa fabriker och anläggningar	185
Förlägningsbyggnad vid Väsby	185
Ordnande av förläggningen för försvarsväsendets radioanstalt ..	186
Stallbyggnad för Bohusläns regemente.....	186
Badstuga vid Gotlands kustartilleriförsvar.....	187
Modernisering av vissa marinens verkstäder m. m.....	188
Bilagor	191
1—25. Arméförvaltningens kostnadsberäkningar för vissa byggnadsföretag	191
26. Sammanställning av byggnadsprogrammet för armén	213
27. Sammanställning av byggnadsprogrammet för marinen	216